

Iacob Burghiu

SOARE ÎN CARJĂ

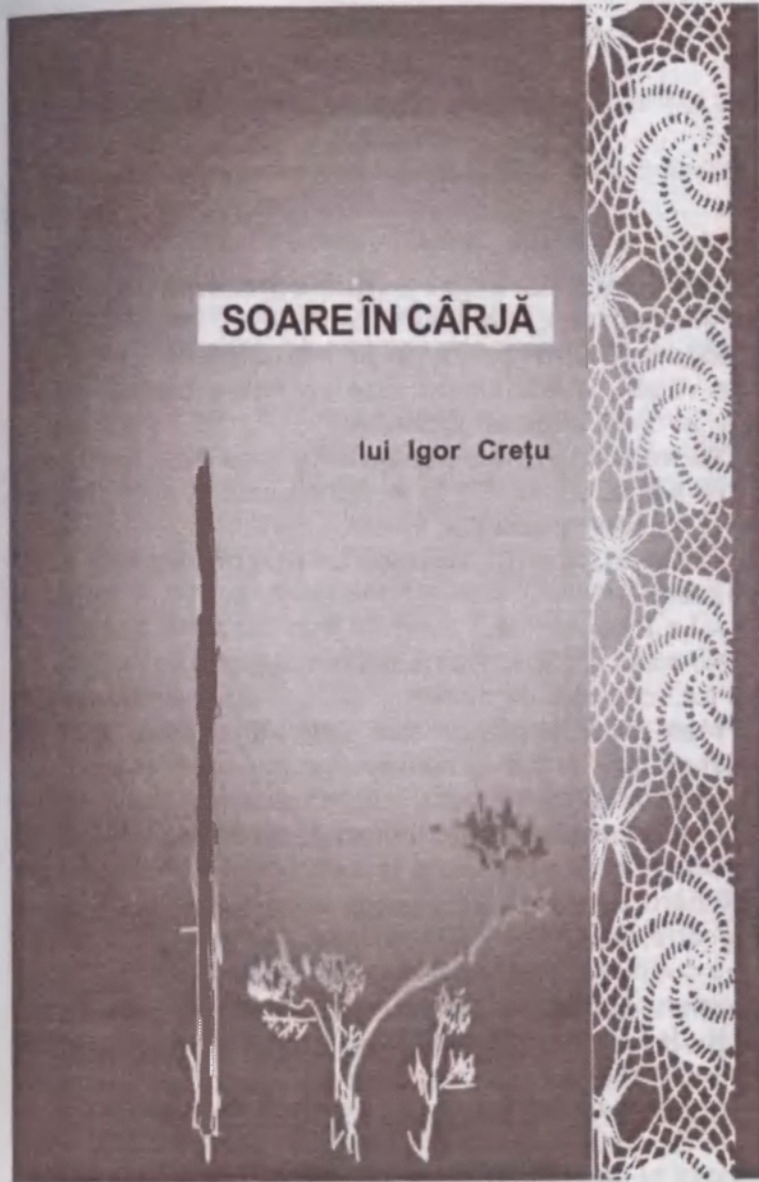
SORĂ LUME

povestiri, eseuri

Firma editorial-poligrafică
"Tipografia Centrală"
Chișinău 2001

SOARE ÎN CÂRJĂ

lui Igor Crețu

STEAUA

Dimineața deschide porțile ogrăzilor. Satul mai odihnește încă, dar la răsărit, între cele două dealuri, se strânge lavă fierbinte. Zile în șir, în toată dimineața, cerul e în văpăi. Nerăbdătoare raze bat într-o poartă, într-o ușă, în două ferestre. Cheamă.

Cu traista pe umăr, mătușa Veta trase după ea portița și o luă spre șosea. Pe la marginea satului o ajunse din urmă mașina colhozului.

– Unde mergi, mătușă? întrebă badea Ion, președintele.

– La Bălți, Ionică.

– Atunci urcă, îi zise badea Ion, deschizând ușița, că noi tot într-acolo ne ducem.

Mătușa se așeză dinapoi, într-o margine, își puse traista între sandale și spuse:

– Chiar vă mulțumesc.

Șoferul, badea Ghiță, întinse posac mâna să închidă portiera și trase o căutătură la traista mătușii. Prin răritura ei îi păru deodată că-i lucește ceva așa ca o pielică brumărie. Că-i plac iui badea Ghiță, de mult își bate capul de-o cușmă. Mătușa îi prinse căătura și înveli traista cu șalul. S-or mai pricepe.

Badea Ghiță pricepu în felul lui și se plecă la urechea președintelui:

– Să știi că se duce la târg să facă specuiă.

– Ei, asta-i! făcu neîncrezător președintele. N-o cunoști tu pe mătușa Veta?

– Îmi pun capul că are pielicele în traistă, zise badea Ghiță tot trăgând cu ochiul peste umăr.

Mătușa Veta prinse ceva din şușoteala șoferului și-și zise:

“Lasă-i, săracii, să vorbească. Că și-au făcut pomană cu mine și m-au luat”.

Președintele întoarse capul, îi cântări cu privirea traista, pe urmă se uită în ochii mătușii. Mătușa îi citi bănuiala și, stingherită, își feri privirea.

– Te pomenești că așa o fi, mormăi în barbă badea Ion.

Șoferul îi privi cu înțeles: nu-ți spuneam eu?

Orașul fugea și el, nălucind departe, dinaintea mașinii. Dar iată că mașina îl ajunsese în sfârșit. În geam, ca pe ecranul unui televizor, apărură căsuțe mici, apoi tot mai mari. Una până în nori, cum i se păru mătușii, astupă ecranul de azur și se pierdu undeva îndărăt, făcând ioc unui parc, ghemuit între clădiri.

– Unde te dai jos, mătușă? se interesă badea Ghiță. Nu cumva la piață?...

– Ba te-aș ruga să mă lași chiar aici. Că mai am vreo doi pași, îi răspunse mătușa.

Mașina ajunsese în dreptul celor doi ostași, înveșniciți la intrare. Mătușa Veta coborî și porni zorită pe-o cărărușă.

Președintele privi la badea Ghiță:

– Ce zici?

– Știu eu? strânse din umeri badea Ghiță.

Cum intrară pe poartă, o văzură pe mătușă stând jos, lângă o frunte de marmură ce veghea deasupra unei stele crescută din flori vii. Scoase din traistă un ștergar alb și-l așternu, puse deasupra o bucată de pâine, o împărți în cinci și șopti:

– Luați, băieții mamei...

Hulubi albi se iscară îndată în preajmă și începură a ciuguli bucățelele de pâine. Le-au ciugulit și s-au ridicat sus, s-au împrăștiat pe tot cerul. Bătrâna îi petrecu cu privirea blajină și zise:

– Iaca na, v-au luat pâinea păsările. Să fie sănătoase. Las'că vă aduce mama alta.

Președintele se opri în fața plăcii de marmură cu numele eroilor căzuți în lupte. Le trecu cu privirea pe toate, dar nu găsi printre ele pe feciorii mătușii. Bătrâna îl întrebă:

– Nu-i găsești?

Președintele tăcu. Apoi murmură stingherit:

– Pe câte știu eu, ți-au căzut flăcării care la răsărit, care la asfințit...

– Știe mama unde-s feciorii ei, adăugă ea. Acu sunt cu toții împreună...

Mătușa Veta scoase din traistă un ulcior cu apă și o cană. Turnă în cană și stropi mai întâi un colț de stea, pe urmă altul și tot așa, până isprăvi toată apa.

– E răcoroasă... murmură ea. Că v-am adus apă vioară, apă neîncepută.

Florile, legănându-se în scrânciobul vântului, şușoteau între ele, și mătușa Veta dădu din cap mulțumită. Creșteau miresme și nici marmura nu mai părea atât de rece.

La poartă așteaptă mașina președintelui. Mătușa Veta își deapănă pașii pe lângă ea și vrea să-și vadă de drum. Badea Ion sare iute și-i deschide portiera. Mătușa Veta urcă. În geam se oglindește o față de femeie arsă de soare, cu falduri adânci pe la ochi și gură. De sub broboada neagră privesc doi ochi negri, adânci...

– Când să te mai aduc, mătușă?

Pufăie inimos motorul și mașina se urnește din loc.

COASTA DE DRAC

În geam ciocănește ploaia. Pe prag vântul fluieră prin crăpătura ușii. Se cere în casă. În vatră pocnește un lemn aprins. Pe plită clocotește oala. Capacul saltă pe gura ei, îl gădilă aburii.

Lelea Dochîța a tăiat cocoșelul porumbac să facă o zeamă. Așa-i porunca lui badea Pintilie, bărbatul ei. Înainte vreme, când trăgea sapa în rând cu toții, nu mai căuta carne în strachina cu borș. Dar acu, de când ține creionul între degete, nu poate fără ea. Ba a mai prins obiceiul să vină acasă afumat. Cică un pahar de băutură dezleagă mintea. Dar dacă ia unul, i se ridică și pofta. La al doilea uită că Dochîța îl așteaptă cu mâncărica gata. După alte vreo câteva, își aduce aminte de toate vădănila din sat. Le deapănă pe degete, apoi își scoate creionul din tureatca ciubotei și înseamnă cui îi trebuie de foc, cui la moară. Săracele, dacă n-au bărbați... Și el, om cu răspundere, ține socoteală de toate. Dacă-i brigadier!.. O fâțâită ca Maria și aceea s-o ia în căruță?! N-a spus mai dăunăzi la fântână că numai să-i vie ei cheful, îl joacă pe dește pe badea Pintilie, așa cum știe ea. Auzi, batjocura! N-are bărbat și strică vatra altora. Umblă cu dresuri, să fie mai bălaie la obraz. Alege câte două oale de smântână și-și frăgezește fața. Când o întâlnește pe Dochîța, nici "bună ziua" nu-i zice. Tac amândouă. Numai cumpăna scârțâie. Dar în sat, cu alte neveste, o vorbește. Cică badea Pintilie o lasă, că prea-i moaleșă și smerită.

De, așa-i ea, lelea Dochița. Femeie domoală. Își apleacă fruntea la toate. Îi îndură și harțagul la beție. Pintilie, cum intră pe ușă, caută melestul și strigă:

– De astă dată numaidecât ți-o gălesc.

Așa-i năravul lui. A auzit din oameni că cică femeile au câte o coastă de întrecut. O coastă de drac care trebuie smulsă, ca muierea să nu iasă din cuvânt. Aseară a dat să i le numere și când tocmai a achipuit-o pe a zecea, au sărit vecinii. Omul s-a cam fâstâcit și i-a spus nevastei:

– Na melestul, Dochiță, și pune de-o mămăliguță, că, uite, ne-au venit musafiri.

Lelea Dochița și-a amintit de istoria din ajun și un junghi ascuțit a împuns-o în spate.

Motanul a sărit de pe sobă, s-a întins lung, a căscat de trei ori și și-a găsit pătuc în poala lelei Dochița. Căldura a aburit ferestrele, răceala s-a tras prin colțuri, sub laiță. Vreme moale. Trage la somn.

Și când tocmai să ațipească lelea Dochița, cineva a bocănit la ușă.

– Deschide, l-am adus pe tovarășul brigadier, răsună de afară un glas bărbătesc.

Era Ghiță, vecinul lor de peste drum.

L-au tăbârcit cu greu pe badea Pintilie în casă și l-au desfășat. Lelea Dochița i-a strâns capul cu un ștergar ud, să nu-i plesnească cercurile, și pe urmă parcă o mână rea a împins-o să-l întrebe de nu vrea niște moare, să se dreagă. Badea Pintilie a scăpătat o privire printre gene. Din cotruță își scoase capul pe sub perdea melestul.

– Dă-l încoa, Dochiță, mormăi badea Pintilie și, dând să se scoale, se răsturnă.

Ghiță și lelea Dochița l-au așezat înapoi.

– Unde l-ai găsit? întrebă Dochița.

– La Maria în poartă, zise omul, ieșind pe ușă.

– Iar Maria!

Pe obrajii lelei Dochița înfloriră doi maci aprinși. Ochii uscați scânteiară spre badea Pintilie.

“De-aiștia îmi ești, brigadire? Apoi stai tu...”

– Melesteul, n-auzi? scrâșni badea Pintilie, întinzându-se către ea.

Lelea Dochița îl îmbrânci înapoi cu sete, de-i sări bluza din copci, și-l săpă cu numai două cuvinte:

– Dă! Încearcă!

Broboada se desfăcu, răsturnând părul pe umeri.

Badea Pintilie crăpă un ochi mirat spre lelea Dochița. Ia te uită! Deschise și pe celălalt. Visează? Dă-l naibii, că-i bun visul. Dar știi că-i frumoasă Dochița mea? Uite cum îi ard ochii. Ea să fie?... Își duse degetul la gură și-l mușcă îndesat. Nu doarme. Îi trecu și beția. Simțea și zahăr și pelin pe suflet. Cum de n-a văzut-o el până acum? Întoarse ochii la melesteu și zise încruntat:

– Pune-l pe foc, Dochiță, și încălzește zeama, că s-au isprăvit gătejele.

Vecinii își fac de lucru prin ogrăzi. Stau în așteptare. Nu dau buzna. Cum să intri așa nepoftit în casa omului? Dar, ce să fie?... Lampa se suie pe cuptor, la cald. Se stinge. Vecinii privesc la ferestrele negre și-și aduc aminte că prin sălașe îi așteaptă nevestele.

La crucea drumului casa s-a ogoit. Doarme... De după un nor pășește, plină și mândră, luna. Se face mai cald. Se încălzesc băltoacele, se dezmoțesc gardurile, răsuflă pământul, de parcă i s-ar fi mișcat o coastă.

A doua zi badea Pintilie a ieșit în ogradă să despice niște lemne. Îl furnicau tinerește mâinile, se cereau la muncă. Iar lelea Dochița se porni, ca de obicei, la fântână după apă. Cumpăna scârțâi. Maria, văzând-o, pentru întâia oară îi spuse “bună dimineața” și-i întinse ciutura plină.

BADEA VASILE LUPU

Creionul își scutură îndârjit gămălia de garafa goală.
Cere liniște.

Sala tăiazuiește. Ferestrele zbârnâie, lămpile cu sticlele umflate de jar își frământă neostoite limbile.

Noaptea a colindat tot satul, a tras perdea neagră pe la geamuri și a pofțit și la club. S-a tupilat la poala salcânilor din bătătură și așteaptă până s-a mai potoli focul.

Iată că ferestrele și ușile s-au deschis larg și tunetele au răbufnit afară, amestecându-se cu glasul norilor. De trei zile mocnește cerul deasupra satului. Scapără amnare. Scapără ochii. Badea Vasile ciocănește, așteptând să se stingă fulgerele. Dar din ochi în ochi se țes și se împletesc curcubeie de lumini care-i împânzesc vederile.

“Toți strigă, se gândește năuc badea Vasile, luând aminte la forfota sălii. Toți”. Creionul își repede gămălia în garafă cu și mai multă îndârjire. Sunetul nu se întărește, rămâne veșted.

– ...semănăturile, semănăturile... deslușește badea Vasile.

Din pânza vărgată a curcubeului țâșnește o dungă neagră ca o brazdă răsturnată și acoperă sala. Apoi alta și alta. Printre ele răsar rare firicele verzi. Grâul... Firele sărace se înalță ca niște mâini răsfrânte și-i fac lui badea Vasile din degete, dojenindu-l.

– ...vitele, vitele... sare un glas subțirel de femeie, și verdele sărac al ierbii pălește, se întunecă. Badea Vasiie aude parcă vitele mugind a foame.

– ...lumina, lumina... și cruguri portocalii se rotesc prin sală, iar para lămpilor prinde a bate batjocoritor din unghii.

– Afară cu el, nu-l vrem președinte, strigă Costache Negru care tocmai sărise pe scenă, și-l împunge cu privirea pe badea Vasiie.

Creionul încremenește pe garafă. Două perechi de ochi – negri și albaștri – își încrucișează săgețile. Badea Vasiie simte vălătucul fierbinte de curcubeie sfredelindu-i pieptul.

– Pe mine? urlă el, cercând să acopere freamătul sălii.

– Pe tine, bădie! Atâta ți-a fost!

Badea Vasiie repede garafa deasupra capului, pregătindu-se parcă să pălească sala în frunte. Vrea să spună ceva, dar un strop de apă, aninat de buza garafei, se desprinde și-l picură pe nas. Garafa se desface surd de podele. Badea Vasiie închide gura și sare jos de pe scenă. Pânza curcubeului se despică în două până la ușă, petrecându-l...

– Ia nu mai boci și tu ca la mort, se stropși badea Vasiie la lelea Catinca și se întinse pe pat, fără să-și lepede ciubotele.

Uscându-și obrajii în colțul broboadei, femeia se așeză lângă el. Îi încheie bumbii cămășii, își petrecu degetele prin părul lui și zise, scâncind printre buze:

– Vasiie, ce ne facem acum? Casa nouă încă nu-i gata. Măcar să mai fi așteptat și ei o țără, până vedeam toate la bun sfârșit. Că nu dau turcii. Iaca, Petrea Bucătaru din Stolniceni a rămas și el de căruță, dar, vezi Doamne, a apucat să-și ridice casă la oraș.

Badea Vasiie îi trase o căutătură, de-i astâmpără

harțagul, apoi se ridică, își zvârli haina pe umeri și ieși afară.

Se îngâna ziua cu noaptea și prindea glas prin ogrăzi. Au clătinat din creștete salcâmii, tot uitându-se la casa cu ușile date de perete și ferestrele stinse. Anapoda!

Badea Vasile se așeză pe o piatră, sub mărul de lângă poartă. Scăpară un chibrit. Își ogoi sufletul cu câteva fumuri. Privi în vale.

Aha! Iată acoperișul acela de stuf! Înfipt obraznic în crengile copacilor. Țigara fostului președinte se înroși la colțul gurii. Mărul fumegă ușor și întinse o mână. Badea Vasile se avântă spre ea. Creanga se îndoi în palmă.

– Apoi, măi Costache, mai vorbim noi, scrâșni printre dinți badea Vasile ieșind de sub măr. Nu mă dau bătut așa cu una, cu două. Ne puneți unghia în gât? Vă îndoim noi gârbița... La toți...

Slobozită, creanga se întoarse la loc, fremătând.

Lângă gard țigara își dezveli focul în uliță. Mai la deal, de după cotul drumului, veneau vorbe aduse de pași.

“S-a isprăvit adunarea”, își zise badea Vasile și, strivind mucul de țigară cu călcâiul, se tupilă zorit în dosul gardului.

– A adormit badea Vasile, vorbi unul din trecători, privind la ferestrele stinse.

– Visează la mai mare, scârțâi ciubota altuia chiar lângă gard.

– Ia lăsați, măi... Ce să-i mai cătrăniți inima omului? Îi ajunge adunarea.

Văcarii colhozului, Miron și Terente, l-au ascultat pe șeful cramei Filimon și și-au dezlipit coatele de gard.

– A mai paște și el vacile, poate a mai prinde la minte... Ca mine, zise mucalit Miron.

Badea Vasile se ghemui și mai tare, de parcă bubuise alături tunul. Glasurile alunecară la vale. Încet, să nu

stârnească hudița, se ridică. Tropăiră alți pași. Badea Vasiie îngenunche și caută printre gard. El e. Înalt, slăbuț. Cu pălărie. Calcă apăsat. Ei e, Costache Negru.

Gardul icni în mâini. Badea Vasiie băjbâi prin întuneric în jurul lui. Degetele găsiră o piatră înrădăcinată în pământ. O smulse cu înverșunare și crescă în poartă. Pașii sunau aproape...

– la stai, bădie! strigă o femeie din urma lui Costache Negru. Stai, că mă tem de câini.

Badea Vasiie se făcu nevăzut după gard. Ce, încă o inimă? Una în piept, alta zvâcnește în palmă. Mai să plesnească! Își descleștă degetele. Zâmbi acru și cucui piatra pe un par din gard. Mâna se ușură, dar se împietri pumnul. Perechea coborî ulița.

A-mbobocit ziua. O rândunică se desprinse din streășină, se iuți în vale, săgetă peste sat și ieși la șosea.

– Mai repede, își zise badea Vasiie, pornind zorit ia drum, ca omul care știa acum încotro să apuce...

N-a mai ajuns ia raion. S-a oprit în Valea Săliștii. Înfricoșat să nu-l vadă cineva, s-a șupurit îndărătui stufului și papurii dese. A mai făcut câțiva pași. Dinaintea lui s-a deschis iazul, încins în legătoarea deasă de papură, rogoz și stuf. Badea Vasiie tăvăli iarba, așezându-se. Cerul – clopot. Soarele – limba lui.

– Oamenii au dreptate, îi sună în auz. Cuvintele astea îi pasc urma din sat. Cine îi vorbește oare?

Ochii spumegară spre cerul tulbure. Se întoarse pe o coastă și-și îndreptă privirea spre valurile șumane ale iazului. De pe mai, dintr-o creangă a răchitei se desprinse, învârtejindu-se, o frunză. Unda o cuprinse în brațe și o potoli, legănând-o.

Cerul usucă pe plita lui grăunțe albe de nouri. Soarele rumen, ieșit de după un nor, se hârjonește cu iazul, răchita

de pe mal picură cu nasul în apă. O liniște și o pace, ca de pe altă lume...

Badea Vasile zăbovea cu ochii închiși. Îl trezi bâzâitul unei strechii. Sări în picioare. Căută vinovatul cu ochii împrejur. Nimeni.

...Drumul l-a adus în pădure. Că pe aici trece el de când l-au croit străbunii. În fundul văii se arată satul. Din verzimea lui se înalță mâini multe și răsfirate. Se întind încoace... Parcă îi cheamă... Badea Vasile își duce palma la ochi. Se dă la umbră. Să nu-l vadă cineva. A mai sta o zi-două, până s-a limpezi apa Prutului, că s-a tulburat de atâta ploaie.

Se trase în adâncul pădurii. Să nu-l vadă, să nu-i vadă... Să-l caute, să-l cheme...

Pădurea crește... Frunze cad, frunze înverzesc... Gânduri...

Două zile și două nopți încheiate stă badea Vasile în pădure. În zori a ieșit la margine să privească cum se ridică din pat satul. Simțea tocmai de aici fumul hogeagurilor. Odată chiar s-a pornit, dar l-a prins ziua și s-a întors. Iar când s-a întunecat, și-a zis că nu găsește drumul. Aseară a plouat. L-a adăpostit pădurea cum a putut cu poala ei, totuși l-a burezat binișor. N-a dormit toată noaptea.

Badea Vasile privi spre cer. Numai nori. Trebuia să-și facă o colibă, c-a veni iar o ploaie. De topor și-a făcut rost ieri. L-a furat de la tăietori. Patru căpriori are. Îi mai trebuie unul. Iată o creangă potrivită. Îl zădără tocmai din vârful stejarului. Se apropie de tulpina copacului și privi înrăit la ea. E sus! Asta-l întărată. Spânzură toporul de curea, încolăci cu mâinile și picioarele trunchiul stejarului, își îngruzi puterile și porni să urce pe îndelete. Desprinzându-se dintre crengi, răzbătu la locul menit. De patru ori se cutremură stejarul. De patru ori. Atât. Creanga

bufni la pământ. Coborî și badea Vasiie. Gândeai că n-am să pun mâna pe tine? Îi vorbi el cu harțag. O ciopli de degete. Îi reteză arătătorul, apoi, luându-le pe toate la braț, le duse sub un măr pădureț. A ales locul acela, că nu bate ia ochi când intri în poiană. Întări căpriorii în pământ. Acoperi coliba cu frunze uscate. Și când socoti că e gata, se așeză în gura colibei. Tocmai acum simți că-l frige la linguriță. Ce i-ar prinde bine o bucată de pâine proaspătă! Îi trecură pe dinaintea ochilor vârzare, plăcinte, o oaiă cu zeamă din care ies aburi, un pui fript, ghilosit în smântână și un pahar cu vin, fața soarelui. Înghiți apa din gură. Băgă mâna în buzunar și scoase tabachera. Încă cinci țigări. Una o fumează azi, una deseară. Celalalte le rupse în jumătate. Se uită spre cer. Amiaza zilei. Se sculă și porni printre copaci...

... Iată-i, lucrează. Tăietorii. Răstoarnă un copac. Crengile trosnesc. Acu e vremea. Se repezi și înhăță traista. Și, la fuga, printre copaci. Se opri nu departe, într-un desiș. Își ciuli urechile.

– Măi, ortaci, să stăm la masă, vorbi unul dintre tăietori.

– Du-te și așază, că venim și noi.

Tăcere.

– Măi Sofronică, ți-am spus doar să anini traista în copac.

– Da ce-i?

– Ai să stai cu lingura în brâu. O fi vreo dihanie undeva aici, în preajmă...

Cum auzi vorbele, badea Vasiie se mistui în desiș.

...Nu s-a atins de merinde. A lepădat traista în cărare. S-a culcat în iarbă, uitându-se la un crâmpei de cer. Zburând de pe un copac pe altul, a venit noaptea. Frunze cădeau, frunze înverzeau...

Fiecare om are un bob de soare, o hrincă de lună, o stea. Fiecare cu steaua, cu rostul lui. Unul cu vacile, altul cu tot satul... Atunci, ce-au tăbărât cu toții tocmai pe dânsul, pe Vasile Cojocarul? Apoi deatâta că s-a făcut omul nostru al naibii, asta-i. Gălăgia din club îi țiu în urechi. Se ridică în pirostrie. Ce are Costache cu mine?

De sub coaja stejarului se dezgoli fața lui Negru. Se uită mândră.

– Tu dacă aveai vreo nevoie, bre, ce n-ai venit să-mi spui? Așteptai poate să te caut eu pe tine, să-ți aflu eu nevoia...

Negru zâmbi și se afundă. Așa-i el de mic, mândru, nu s-a schimbat nici o țără. Badea Vasile tuși de două ori și se sculă în picioare. Răcoarea îl strânge de umeri. Trebuie să ațâte focul. Vreascurile-s puține. Picioarele-l duc printre copaci. Pârâie lemne uscate în desiș.

Un câine cu două lumânări în frunte ieși din sihlă. Din trei sărituri ajunse la colibă. Mirosi pe jos. Dintre copaci se arată și badea Vasile. Fiara își ciuli urechile, se feri țepănă înapoi și se opri în mijlocul poienii, proptindu-se în două labe. Badea Vasile lăsă grămadă uscăturile, strânse niște frunze și aprinse rugul. Flacăra izbucni zgomotoasă. Vasile întoarse ochii. Rămase buimac. Două bucățele de jărat în mijlocul poienii. Lupul... Omul își înfipse ochii în ai fiarei. Privi ațintit în luminile lor. Lupul făcu în lături și se mistui în desiș. Badea Vasile răscoli prin tufari, apoi se întoarse și mai hrăni focul. Încetul cu încetul îl prinse somnul și-l răsturnă lângă mormanul de jărat.

Badea Vasile deschise ochii abia a treia zi. Soarele sta chiar deasupra capului. Nu-i venea să se ridice. Îi umbla o moleșeală prin tot corpul. Frunze cădeau, frunze înverzeau. Gânduri... Oricum, Costache asta are draci.

Toată ziua s-a frământat pădurea. Apoi s-a potolit. Soarele la asfințit a dogorât tot cerul. Azi a ars mulți cărbuni. Frunze cădeau, frunze înverzeau. Badea Vasile nu se clintea din loc. Se tot pârălea fără odihnă de pe o coastă pe alta. Tolănise frunzele uscate și iarba și parca tot aștepta ceva...

– Lasă că tot o să umblați voi după mine...

De sub coajă se dezgoli, ca și aseară, fața lui Costache. Se auzeau, şușotind domol, două frunze.

– Da, bre, am uitat că ai venit anțărț la mine și te-ai plâns că te plouă în casă.

– Dacă ai fi uitat numai de mine, dar așa...

– Mai știi, măi Costache, făcu domol badea Vasile.

Costache zâmbi prietenos. Lui badea Vasile i se încălzi inima. Îl cuprinsese un dor. Satul doarme... Ce-ar fi dacă i-ar bate în miez de noapte la ușă?

Se ridică, luă toporul în mână și se porni. Un vânt îl lovi în față. Se simțea rariștea pădurii. Deodată, la doi pași, dădu peste doi cărbuni aprinși. Lupul la traista lepădată... Nu-l simțise. Ca un dulău zădărnă, lupul tăbări pe el. Toporul zvâcni în sus și căzu înapoi. Două labe îl prăvăliră la pământ pe badea Vasile. El căscă ochii și privi zălud la fiara ce se zbătea alături.

Un arcuș încercă prima strună, a doua, a treia și a patra. Is toate întregi. Și porni o melodie izvorâtă dintr-o inimă ce se bucura de viață. Ascultau iarba, copacii, luna, stelele. Zâmbea badea Vasile.

Până în zori jupui pielea. I-a prinde bine. O grămădi subsuoară și ieși la marginea pădurii. Soarele se ivi de după deal. Cerul părea mare ca niciodată.

Fiecare om are nevoie de un soare, ca să-i deschidă pleoapele și să-i încălzească inima; de o lună, ca să-l mângâie; de pământ, ca să aibă pe ce pași și, numaidecât, de un lup... Să alunge fiara din tine...

...Mergea tot mai zorit, ca omul care știe acum încotro merge.

– Catinca, Ionică m-or fi căutând, sărmanii, se gândi badea Vasile, croindu-și cale pe cărăruia ce îl scosese la drum.

Peste un an, la o cumătrie, după câteva pahare de vin, povesti întâmplarea. Acum știe tot satul, și-i zic toți badea Vasile Lupu. Iar pielea de lup o trase Ionică prin colb vreo două veri, strășnicind băietanii satului. Într-o zi se duse la scaldă și cineva o scăpă pe apa Prutului. Ionică nu mai stătu să-i spună lui tătâne-său, dar nici badea Vasile Lupu nu mai întrebă de ea.

COASA

Cerul macină norii de ploaie. Soarele își împinge într-o parte gurarul. Un șuvoi de ploaie rătăcit năvălește în sat și se stinge. Fumul din hogașurile cuptorașelor își întinde fatca pe gardurile ogrăzilor. Un nuc cu coaja crăpată de ploaie și cu vârful ros de vânt dă din aripi. De ce oare nu se potolește? Oftează, că nu degeaba se tot întinde spre fereastră. Ascultă cum bate inima casei. Foșnește nucul...

Sub cușma lui s-au grămădit găinile lângă o trecă hârbuită și se ciupesc de la bucățelele de mămăligă.

– N-are să plouă, Costache, rosti tușa Mărioara, torcând vorba din fuiorul gândurilor și scuturând din pestelcă ultimele fărâmituri.

– S-ar mai cădea o țără, zise moșneagul, curățindu-și soba lulelei.

– Bre Costache, ia te uită, loboda are să ne înnăbușe, oftă bătrâna, arătând spre boziile ce umblau să sară gardul.

– Aș cosi-o, dar coasa a trecut în mâinile lui Andrei, zâmbi moșneagul pe sub mustăți și, turnând tutunul în gura pipei, îi dădu foc. Pâcâi din lulea și deodată-și mistui zâmbetul.

...Are noroc Costache de un singur fecior, că pe ceilalți trei i-a luat vâltoarea războiului. Rămăsese numai Andrei, că întârziase de ceilalți cu vreo șase ani. Pe atunci ducea caii de căpăstru la arat, că nu putea să țină coarnele plugului. Era bun doar să stea cu nasul în carte și să

scape vaca în semănături. Vedeau bătrânii că s-a născut cu cartea-n mână și nu-l sileau la lucru, chiar după ce se împrăștiase ceața războiului și trei feciori nu li s-au mai întors, că-i primise pământul în haine soldățești. Munceau singuri...

“Măcar el să nu tragă sapa!” își ziceau bătrânii.

Știau ei cât e de lungă și grea coada de sapă, de l-au trimis pe Andrei la învățătură.

Andrei rămăsese să lucreze la oraș. Pe atunci moș Costache, după obiceiul pământului, i-a dăruit o coasă, zicându-i: “la-o și-i tăia buruiianul din bătătură”. Se trăgea moșneagul din neamul cosașilor. Neam hrănit și păzit de coasă.

Bătrânii vorbeau despre vreme, despre flori, dar gândul lor clocotea la coasa aceea. N-au primit de opt luni scrisoare de la oraș. Multe înțelege moș Costache, dar pe asta n-o poate pricepe. Să nu scrii tu câteva cuvinte?...

– Ei, v-a venit vreo veste? își iți capul de după gard baba Pelaghia, vecina lor. Moșnegii tăceau.

– Mie uite că mi-a venit! se laudă Pelaghia și dispăru, lăsând în urmă vorba ca un spin în carne.

– Fa Mărioară, o fi crescut buruiian și la Andrei.

– L-o fi cosit.

– Cum să-l cosească, dacă cutea stă pe horn, zise bătrânul și trase un fum tocmai până în călcâie.

– Poate a veni el și a lua-o.

Moș Costache strânse luleaua în buzunar, se ridică și spuse:

– la dă-mi haina și pălăria...

Mașina se desprinse din marginea satului, stârnind colbul ce dospea în drum.

– Măi băiete, când ajungem în capitală? întrebă moș Costache, ștergând cu pălăria parbrizul cabinei.

– Până deseară numaidecât, moșule, răspuse șoferul, un băietan uscățiv la față.

Copacii alergau pe marginea drumului. Mașina îi întrecea și îi lăsa departe în urmă, călcând drumul cu roțile.

– Dragul moșului, mă duc și eu la oraș să-mi văd feciorul. Andrei Brăzdaru îi zice. Nu cumva îl știi?

– Păi cum să nu-l știu? Că doar e inginer la noi. Te-a poftit în ospetie? L-a pălit dorul, pesemne...

– Da, răspuse cu jumătate de gură moș Costache.

– Ai un fiu de treabă, moșule, făcu șoferul.

“Înseamnă că-i bine”, se gândi moșneagul și, vrând să vadă mai degrabă capătul drumului, începu să numere copacii de pe marginea șoselei. Ce nu face omul, când îl apucă bucuria? Și totuși... De ce nu scrie? Opt luni... Bre, opt luni e vreme...

Când a umplut desaga vântului cu ofuri și cu fum de tutun, a apărut ca-n palmă orașul, care clipea din ochi, căci ziua își pierduse fața, iar noaptea sta rezemată de porțile lui, vrând să le spună tuturor: “Bine v-am găsit!”.

Șoferul oprî mașina lângă un gard de plopi. Printre crengile copacilor licărea un bumb de lumină pus la intrarea casei. Moș Costache lăsă un “mulțumesc” în mâna șoferului, dar acela îi mai strânse o dată mâna, făcându-i cu coada ochiului, chip că suntem de-ai noștri. Moșneagul își îndreptă haina și porni spre ușă. Intră. Ridică scările moșnegește. Își scoase pălăria, strânse în ea boabele de osteneală și o puse în buzunar. Se apropie de ușa din colț și ciocăni cu sfială. Apoi se așeză jos și se hotărî să aștepte. Dă, oamenii poate au de lucru. Nu se grăbesc să deschidă. S-or răspunde, dacă or vrea...

– Intră mai repede, se auzi prin crăpătura ușii o voce de femeie. Moșneagul intră. De după o perdea neagră se auzi iar vocea: M-am copt bine azi la soare. Te-am așteptat și pe tine. Acuși mă spăl și vin.

Moș Costache înțelese că-l luase drept altul și că pentru acel altul era ușa deschisă, dar tăcea, de parcă cineva îi cususe gura. Deodată perdeaua se dădu într-o parte. Ieși o femeie blondă, cu ochii închiși, aruncă ștergarul, puse pe gâtul moșneagului cercul mâinilor albe și spuse: Deschide-mi ochii, Mitule...

– Deschide-i singură, draga moșului, zise moșneagul și-i desprinse mâinile de pe gâtul lui. Femeia scoase un țipăt și fugi după perdea. Cu cutea în mână, moșneagul făcu un pas înainte și dădu să-i spună că îl caută pe Andrei, dar tocmai atunci se auzi soneria. Intră Andrei, care îmbrățișa niște sticle de șampanie.

– A, tata! Noroc!

Puse cumpărăturile pe masă și se duse și el după perdea.

– M-am întors mai devreme acasă. N-a fost adunare, zise Andrei.

– La ce-a venit?

– Știu eu?

– Nu cumva după bani? Bagă de seamă.

– Lasă că-i dau foaie de drum, nu te teme, șopti Andrei.

Uneori și șoaptele detună.

– Ce-i cu tine, tată? Întrebă Andrei, ținând în mână o cană cu apă.

– Inima mă dă de sminteală, dragul tatei. Ți-am adus cutea, Andrieș... Mâine plec, spuse moșneagul, căutând să prindă ochii feciorului.

– Înțelegi mata, noi în seara asta, tăticule... ne cad niște oaspeți...

– Lasă că-s deprins la aer, făcu bătrânul, stingherit deodată. Am să dorm în șopron. Pun cutea lângă coasă.

– Dacă vrei, vorbi Andrei, tot uitându-se la soția lui. Uite cheile.

Noaptea se așezase la taifas cu pământul. Nori negri se învălătuciseră deasupra orașului. Moș Costache intră în șopronul de scânduri. Dădu prin întuneric de câteva vechituri, le așternu și se întinse pe ele. Afară norii se înfierbântaseră la trântă de le curgeau sudorile. Ploaia bătea toba în acoperiș. Un bici gros de fulger se rupse din nori. Lumina răzbătu în șopron. Și moșneagul văzu deodată o coasă aninată lângă ușă. Se apropie de ea. Ochiul acoperișului se îndârjea să-i spele rugina. Moșneagul luă coasa. O pipăi.

– Ea, se bucură moșneagul, cunoscând-o după vârful îngust.

... N-auzea nici cântecele ce răsunau în casă, nici sârba guzganilor din jurul lui, nici ultimul tuncet. Poate își amintea cum îl ducea pe Andrei călare pe grumaz, cum îl petrecea la școală în fiecare dimineață, cum striga celorlalți trei să ia de mâncare și să se ducă la lucru; își amintea de fiecare pas, de toți cei douăzeci și șapte de ani ai lui Andrei.

Noaptea s-a scurs demult în albul fumegos al zilei. Rămăsese numai o spumă de nori, când moș Costache ieși afară. Se întâlni cu Andrei. Privirile lor se împletiră. Andrei vru să spună ceva, dar își îndreptă ochii la coasă. Coasa tăiase cuvântul acela cu vârful ei încă neruginit. Moș Costache se întoarse și plecă. Andrei rămase cu ochii în pământ, scobindu-l cu vârful sandalei. Un vârtej de vânt veni și-l palmui. El tresări, vru să-l ajungă pe moșneag, dar glasul soției îi puse barieră:

– Poate vîi în casă?

Îi rămânea numai să-l petreacă cu ochii. Moșneagul își clătina pașii, din când în când își ducea mâna la ochi.

Pesemne e o povară pentru cer să țină nori gri. Trebuie să-i descarce pe pământ, când îl atinge coasa fulgerului.

PLUGUȘORUL

Procop s-a întors în sat. S-a așezat iar la căsuța lui să-i ungă pereții și să-i schimbe cușma. Stă casa în inima satului. În lipsa lui Procop cineva a rupt câteva scânduri din gard și a învelit ferestrele. Câte o vacă intră vara în ogradă să pască buruiianul, să nu înăbușe casa. Odată, noaptea, un haram de nor a împuns acoperișul cu un corn de fuiger. N-a apucat să ardă, căci vecinii s-au trezit la vreme și, deșertând căldările pline, au potolit focul. i-a fost pesemne crestat casei pe frunte să-l aștepte pe Procop.

L-au smuls anii din sat pe Procop de tânăr, dar l-au slobozit cu floarea iernii în păr. Fetele de vârsta lui au ridicat în poale alte fete și le-au adunat în hora de pe toloacă. Cărările pe care le-a bătut Procop de flăcău s-au pierdut în iarbă.

Procop a intrat în sat, ținând drumul care se abătea pe la toate ogrăzile. Să vadă oamenii că s-a înmulțit satul. S-a adăugat o minte, două mâini... A înviat cel care a fost îngropat de gurile rele și pomenit de cele bune, ani la rând, doar în podul palmei.

Satul și-a pus ochii pe gard și strângea rouă în gură, că era dimineață. Iar Procop își ducea pașii sprinten prin mijlocul drumului și-și descoperea de sub cușmă creștetul alb, tot spunând:

- Bine v-am găsit...
- Bine-ai venit, zise o femeie de la un gard cu

împletitură de lozii, cu bucurie și spaimă în cei doi ochi albaștri, clătiți în răsărit de soare. Nu se aștepta el să întâlnească acei ochi după un gard străin.

Procop se opri, boțind cușma în palme. Magdalena... Alături de ea, din coșarca ogrăzii crescuseră o cușmă. Un bărbat siei ochii în pământ, moccind fum de țigară. Procop își lunecă cei doi bulgări negri de lumină peste ei și pași mai departe.

S-a primeste satul. Poartă alte cușme, privește cu alți ochi. Gospodinele vechi s-au cam rărit. Și-a măritat satul fetele... Așa-i izvorul, își înnoiește albia...

Din urmă l-a ajuns o căruță, dar Procop i-a făcut semn căruțașului să îndemne roibii. Era dornic să-l ducă picioarele lui la casă cu bucuria și amărăciunea de om singur.

Casa l-a văzut de departe. Sta zgribulită între celelalte case, ca un pui de bogdaproste. Procop a deschis poarta cea mare, căci îi părea că cea mică n-o să-l încapă cu toată lumea lui întoarsă. A înconjurat casa s-o vadă. L-a deschis ochii, punând foile de scânduri lângă cuptoraș, că sunau a putred și erau bune numai de foc. A scos din sân, de pe găitan, limba de fier cu trei zimți în vârf. Cheia asta a trecut cu Procop prin para zilelor lui. A desprins cu ea baiera de fier a lăcății din urechile ușii. Lampa zilei s-a aprins în casă.

S-a apucat Procop să gospodărească. A lăut ograda, casa. În pragul primăverii au pus vecinii umărul și i-au săltat casei alți pereți, mai spre cer. Ochii i-au făcut mari, mai limpezi, să se prevadă satul, cerul. Spre toamnă casa se înalță copăcel. Într-o duminică Procop a dat fuga ia Magdalena s-o cheme să-i arate castelul, dar s-a oprit în poartă. L-a auzit râsul de după geamuri.

Vecinii tot trec pe lângă casa lui, de luni până duminică. Au avut grijă să i-o păzească, s-o înnoiască,

dar, iată, n-au timp s-o vadă. Și Procop, tot uitându-se la ea, a simțit cuprinzându-l o teamă de singurătate. S-a închis în casă, dar teama a intrat cu el. Până în amurg teama n-a mai încăput între pereți. Stăruia în casă năduful, cu toate că ferestrele desferecate îi aduceau adieri proaspete. Procop țâșni afară cu teama într-însul. Se zvârcoli prin toată ograda, apoi deschise poarta și ieși în drum. Se zvârli peste împletitura de lozii și se apropie de o fereastră cu gherghef de lemn. Dar lampa se stinse după geam și în lumina lunii Magdalena își făcu loc sub ogheal, lângă bărbatu-său. Sălașul intră în lumea lui molcumă și bogată. Un câine roșcat se foi în ciocleji și Procop se feri de tihna din preajmă, să n-o sperie. Aduse acasă teama și, oftând din adâncul pieptului, se așeză cu ea pe prag.

În ceruri vârcolacii mâncau luna. Încolțită, ea își urma domoală calea.

...L-a prins pe Procop ziua în prag.

– Noroc, bade, zise o femeie sprijinită cu coatele de streășina gardului. Hai, ce zăbovești? Fânul nu așteaptă.

L-au ales de câtva timp *zvenievoi*. A strâns Procop un mănunchi de neveste și adună fânul. Satul cântă: "Procop cu fetele lui".

A căutat cu privirea grebla, dacă are toți dinții, și-a cumpănit-o pe umăr. Teamă a rămas în urmă și țopăia după el, ca un ied.

Fânul dat la grămadă făcea urechi și asculta râsetele și vorbele fetelor lui Procop. Gudurându-se, pe tăcute, le mai înțepa pe la pulpe, se furișa prin sân și le speria. Glumea fânul cu fetele.

Râsetele fetelor și șușuitul fânului l-au limpezit pe Procop. E singurul bărbat în buchetul acesta de femei. Și toate se reped la badea Procop. Catincuța îl roagă să-i dregă grebla, că i-a smuls miriștea trei colți. Anicuța nu

poate descurca cosițele din firele de iarbă. Mărioara țipă c-o gădilă ceva rece în sân. Ilenuța nu găsește ulciorul cu apă. Mărunei îi aține calea o șopârlă ce se pârpilește la isoare. La toate trebuie să le vii în ajutor, că altfel li se-nnoadă limba-n gură și nu crâcnesc trei-patru zile. Fetele îs cu nazuri...

I-a venit în cap lui Procop să le lepede în voia soartei. Să se ducă la fierărie, că știe a sufla cu foiul. Dar nu s-a îndurat. Aici se mai ia cu vorba și uită... Și ele... le place să-l asculte. Le spune vreo pătăranie, de le lasă năucite. A adus din lume multe, o minte întreagă, și toate adunate din ierni grele după sârmă ghimpată. De la început le-a tăcut. Le lăsa învățătură pentru copiii lui. Gândea c-o să umple casa cu ei... Dar a căutat-o pe Magdalena noaptea și ziua și n-a dat de ea. Magdalena, la care venea el atâta timp și cale, nu-i. S-a măritat...

Fânul nu așteaptă. Trebuie cărat, că-l astupă omătul. Și Procop începe să numere pe degete câte zile îi trebuie. Vine iarna și fetele lui se ascund prin case. Rămâne Procop singur. Cum cade omătul, se gândește la Anul Nou, cheamă băieții din mahala și le face un buhai cu frâu din păr de cal. Nu-i alt meșter în sat. În seara de ajun plugușorul se împlântă în pământul alb și colindă ogrăzile. Se duce și Procop, c-a ticluit urături pentru satul lui încă acolo, în lume. Trece pe la fetele lui să le anunțe că la vară Costișa Hatmanului o să înmănuncheze fân bun. Fetele se dau la ferestre și-i trimit câte un zâmbet, să nu vadă bărbații. De-l pofteste vreuna în casă, nu intră, zice că mai are un sat întreg de urat.

În anul acesta s-a pornit Procop cu flăcăii din anul trecut. Plugușorul răscolește văzduhul, răstoarnă brazdă puhavă și albă. Cerul și-a dezlegat sacul și seamănă puzderie de boabe. Lumina din ferestre adulmecă prin zborul semințelor, parcă ar căuta ceva pierdut. Rezemat

cu fruntea palmei de loziile împletite, Procop își frământă cei doi bulgări de țărână pe sticla ferestrei. Clopoțelul scoate o melodie veche, auzită de toți. Strigătul de îndemn bate a ecou de tinerețe. Putina din săniuță, trasă de cozi, îngână versul. Plugul întoarce ograda cu mulți ani în urmă. N-a luat seama Procop și a scăpat băieții în ograda ei. Dar nu-i nimic. Las'să asculte și Magdalena plugul. Plugul cel vechi n-a prins rugină, că-i turnat din dor.

Ușa casei și-a desfăcut petala și-n prag a răsărit o fată cu părul slobod și cu început de zi sub sprâncene. Magdalena?...

Procop se urni, făcu vreo doi pași și vru s-o mângâie cu vorba, dar fata i-o luă înainte:

– Vasiie, intră în casă. Intră și mata, moș Procop. Intrați toți. Vă poftește mama să vă mai dezmorțiți după atâta ger...

Flăcăoanii s-au strecurat pe lângă fată. Ea îi numără spre tindă. Vasiie, flăcău cu mustața neîncolțită, zăbovi cu ea o clipă și căpătă un zdupac după ceafă, apoi Magdalena îi făcu loc lui Procop să treacă.

Căldura din casă, ca o mână de fată, îi dezgheță obrazii.

Gospodina umplu paharele și, ridicând unul în mână, ură cu ochii la Procop. La mulți ani, Procoape! Privirile lor se întâlnesc tinerește pe o clipă, apoi scapătă în jos. Se feresc de copii... Procop privește la o Magdalenă, la alta, dă peste cap paharul cu vin și zice:

– Tare-i vinul.

– Tare, face Magdalena, întinzând farfuria cu găluște aburinde. Le-a învărtit Magdalena mea.

Procop măsoară cu privirea blajină fata. Copila se uită la el cu ochi mari și curioși. Îl cunoaște din spusele mamei. Procop nu-și ia ochii de la fată. Tot mai trăiește tinerețea

lui. Își mută apoi cei doi bulgări de pământ la altă Magdalenă, luându-și parcă rămas-bun.

Mai are un sat de urat. Îl așteaptă cu plugul. Băieții scot săniuța pe poartă, iar el mai rămâne cu Magdalena în fața casei.

– Procoape, când s-a întoarce bărbatul, să dai pe la noi. Să nu ne uiți...

– Am să dau...

Magdalena îl petrece din urmă cu ochii. Procop îi face din mână să intre în casă, c-a mai lega-o gerul de picioare.

Ferestrele pâlâie neobosite prin perdeaua de ninsoare. Plugușorul răstoarnă brazdă albă lângă brazdă. Fetele lui Procop așteaptă. Cade ninsoarea bătrânește. Dar Procop nu se dă, se grăbește prin noianul proaspăt să le spuie fetelor lui că pe Costișa Hatmanului o să năboiască la anul fân înmiresmat și bun, de-au să crească girezile ca florile...

Iar prin sat ecoul aduce frânturi de urătură:

*De urat am mai ura,
dar ni-i că vom însera
și avem a trece-n cale
o dumbravă rea din vale,
unde sunt fete nebune
ce azvârle cu alune
și se leagă de feciori
ca albinele de flori,
și le-ncurc cărările
tot cu dezmierdările.*

SUNĂ CLOPOŢEI

Soarele scapătă trudit în vatra asfinţitului. Fulgerări mute sfâşie cerul şi pământul, amăgind satul cu ziua. Mugetul tunurilor se sparge întârziat în urechea satului, ţinându-l treaz.

Norii coboară jos, mai să anine greabănul albastru din fruntea casei lui Costache Strugure. Clădită la marginea satului, chiar în ciocul dealului, casa nu e păzită de vânturi. Urlau vântoasele la fereastra Doiniţei, fiicei lui Costache, şi-l trezeau pe moşneag în toiul iernii. S-a înciudat Costache. I-a abătut să-i facă ogrăzii un gard, să nu-l sară vânturile. Într-o zi s-a dus la pădure după nuiele. O vântoasă i-a îmbrobodit ochii şi l-a împins într-o gură de lup.

A rămas Doiniţa singură, în izbeliştea vânturilor. Au uitat de ea până şi vecinii. Iar primăvara a venit un val fierbinte, un clinchet de zurgălăi, doi ochi ca murele, o mustăcioară în pârg... A fript-o cu un sărut şi s-a dus. Vânt străin...

Nici vara, nici toamna n-au scos-o din aşteptarea ei pe Doiniţa.

În scutecele iernii casa s-a înfiorat cu glas de copil.

Doiniţa şi-a ferit jalea în lada cu zestre. Nimănui nu-i deschidea uşa şi nimeni nu i-o deschidea ei. Doar mătuşa Maria, vecina, îi păşea din când în când pragul, ciupind un capăt de treabă şi aducându-i din sat vreo veste în vârful limbii. A venit şi în seara asta.

– Manole ți-a trimis vorbă. Să fii gata. Vine și ne ia. La neamurile noastre. Tocmai la Codac... Sălaș de pe Nipru... Cetate veche cu moldoveni de-ai noștri...

Doinița n-o mai ascultă... Înfășură copilul ia piept. Suflă în lampă. Se opri în ușă.

Noaptea își întinde grăbită oghealul rece peste sat. Ograda lui Căprui forfotește. S-au întors mai devreme de pe ogor și acum tot aleargă ba în casă, ba prin șoproane. Cară spre cele două căruțe din mijlocul ogrăzii ce pot lua cu ei. Legături și valize, lăzi... Haine, tacâmuri, covoare... Mătușa Maria s-a urcat în căruță. În cea înaltă, cu roțile roșii, teleagă de la pragurile Niprului. Moș Arion încinge hamurile pe cai și se răstește la feciori. Ce se codesc atâta? Să crape poarta. Zurgălăii de la hamuri se trezesc, stârnind din ograda de peste drum altă căruță. Și iată, tustrele încep să urce dealul spre șleahul mare, acolo unde vuieste armata în retragere...

Doinița așteaptă. Nici ea nu știe prea bine ce... Așteaptă zurgălăii lui Manole, s-o ducă undeva departe de gura satului, de nălucile ei spăimoase, de livada cea cu mere domnești...

Ultima stea a clipocit peste ogradă, peste fruntea ei, s-a prăbușit și s-a spart în nori. Sărmana ogradă. I s-au stins stelele...

Lămpile de după ferestre se sting ori își lasă în jos mucerile. Crește para din asfințit, care mușcă din pământ și din cer. Pe gluga întunecată a satului rămâne doar un fluture de lumină. Zbaterea lui îi aduce în ochi Doiniței un chip de femeie...

...În vara anului șaptesprezece și-a zămislit satul o vrăjitoare, pe lelea Sanda. Vrăjitoare sau nu, dar era pe atunci frumoasă și zveltă ca o pădure tânără. Numai unul Florin i-a nimerit cărarea, că ducea seninul cerului în ochi.

Într-o dimineață Sanda, cu sapa pe umăr, trecea podul

din marginea pădurii spre deal. Din urmă o ajunsese el cu căruța.

– Urcă, Sănduță, rosti flăcăul.

– Lasă, Florine, or mai lua vânt caii, or suna zurgălăii, ne-or vedea zorii, ne-or auzi oamenii.

– Dacă ți-i frică, pun zurgălăii în sân, glumi Florin.

Pădurea era bușită de ghiociei. S-au cățarat și în coșul căruței, s-au prins și de zurgălăi. Sanda a cules câțiva și i-a ascuns în sânul ce fremăta sub bluză. Sunau zurgălăii, caii îi duceau în voia lor... I-au auzit zorii, i-au văzut oamenii...

...Ai casei nu i-au mai lăsat pe Florin la vrăjitoare. L-au închis în casă. L-au năucit în bătai. Și-a sărit din minți Florin. Vinovații au scornit vorbă prin sat că cică Sanda l-a vrăjit. Satui, crezând, a poreclit-o pe Sanda vrăjitoare, iar pe flăcău nebun. Florin nebunul.

Vrăjitoarea cutreiera dealurile, alegea flori, căra cu poala câmpul în ogradă. Căuta leac iui Florin.

Odată Florin scăpă de sub ochii tatălui vitreg și alergă la Sanda. Vara ruginea. Soarele își stingeja jarul în muchia dealului. De după gard se auzi cântat de cocoș. Sanda îl zări pe Florin între ciritei. Cerul tulbure se întâlnește cu pădurea plină de freamăt. Florin scoase din sân zurgălăii.

– Sănduță, ascunde clopoțelii noștri, să nu-i ia tata.

Sanda i-a primit în căușul palmelor.

– Vin eu și te iau, Sănduță, strigă Florin.

După două săptămâni boala l-a învelit pe Florin cu un strat de țărână. Sanda a legat zurgălăii de streășina casei. Când bate vântul, sună și-și cheamă stăpânul.

li aude sunând peste sat și Doinița.

Doinița se desprinde din prag, se lasă dusă de chemarea lor. Poarta o atinge din mers cu balamaua rece. O ramură de măr îi zgândărește spuza amintirilor. Fluturele de lumină o călăuzește spre culmea satului, prin livada împovărată de mere domnești.

...Ogradă senină. Încolțește și răsare primăvara. Rezemată cu umărul de poartă, o fată ascultă zurgălăii, ocrotită de brațele vânjoase ale merilor din livadă. Flăcăul din brișcă se apropie, desface mâna Doiniței de pe poartă și culege un deget. Fata îl fură înapoi, ascunzându-l în cele patru.

Cât o fi trecut?... Mult, puțin...

– Să știi că te-am zidit în inima mea, Doiniță, șopti flăcăul, de parcă ar fi cunoscut-o de cine știe când...

...Noapte cu lună și stele. Meri îmbrăcați în straie de nuntă. Brațele lui Manole șerpuesc corpul Doiniței. Florile-s moi și dulci. Luna îi întinde o mână fetei și o saltă alături, sus, sus...

Când s-a trezit, luna asfințea, împrôșcând flori roșii pe cer. Stelele fumegau ca niște lumânări. Numai zurgălăii de la brișcă sunau undeva departe, departe...

Acum însă merii ard vâlvătaie. Un adevărat pojar. În dogoarea lor Manole, proptit de tulpina pomului, mănâncă mere.

– Nu mai jeli, Doiniță, că vin eu cumva după tine, zise el și, mușcând din măr, îl întinse fetei. Na, mușcă și tu... Și adăugă cu ochii spre copil: Și nu puteai să te păzești?...

Deasupra maicii cu pruncul s-au spart zurgălăii lui Manole...

S-a dus Manole, meșterul Manole... S-a dus cumva să vină. Din mintea și inima ei...

Cu pruncul strâns la piept, Doinița fuge din vâlvătaia merilor...

O vârtelniță îi încurcă gândurile. A obosit de moarte... Mult mai are de mers cu el în brațe?...

Lumina din ferestrele vrăjitoarei o pofteste să intre. Doinița fură cu ochii grădina țesută de flori. Flori de câmp, de izvor, de vânt, de soare. Flori. Țin casa în palme.

Vârtelnița tot vâjâie în urechi. Doinița se încovoiaie prin spărtură, tupilându-se după gard.

Colo, pe deal, spre șleahul mare, clopoței de la hamuri sună. O îmbie, dar Doinița nu-i aude...

Lângă cornul casei florile s-au răsfirat și au primit în leagănul lor pruncul. L-au înfășat în petale. Dorea ograda așa floare. Doinița pune urechea la pământ... Sună zurgălăii... O cheamă. Ea se întoarce cu fața spre drum. Se iscă un vânt și-i șfichiuieste obrazul.

Satul gol, casa goală... Doinița singură în drum cu noaptea. Dincolo de livadă clopoței se pierd în vuietul tunurilor, înecând cu ei dorul, setea, chemarea...

Casa vrăjitoarei cu ferestrele la drum zăbovește cu brațele încărcate de flori. Lelea Sanda ascultă și-i pare că din poartă o cheamă Florin al ei.

– Adu clopoței, Sănduță, să-i punem la hamuri!

– Uite-i colo, în streășină.

În ninsoarea aibă a zorilor fruntea ei se povârnește pe pernă, pe genunchi. În ceruri sfârâie o stea. O bubuitură înăbușă tăcerea. Florile din grădină, trezite din somn, aleargă în valuri. Zurgălăii cad din streășină... Lelea Sanda tresare... Aude parcă un zvon, parcă un plâns de copil. Copil din fiori.

– Florin ai mamei, șopti lelea Sanda, luându-l în brațe.

Ziua mijește printre zori. Pașii Doiniței taie din lăicerul drumului, care se tot țese din stativele împâclite ale dealului. Căruțele parcă au coborât în pământ.

Din ce în ce văzduhul se limpezește. În față, din creștet de deal, își umflă pieptul soarele. Drumul duce în soare. Doinița streșinește palma la ochi, îl caută. Cele câteva căruțe răsar din vale, zumzăie ca albinele și umăr la umăr suie o altă costișă.

Din spate satul oftă, icnind sub bubuituri. Femeia simți cum sângele îi arde obraji. Copilul ei... Căruțele nu se mai aud. Le mai ajunge din urmă?... E prea târziu.

Drumul aleargă sub picioare... Glasul de copii umple satul. Vrăjitoarea îl alină cu privirea. Florile și-au plecat frunțile în mâini și privesc. Doinița se apropie. Culege scânteii din ochii vrăjitoarei și se gândește împăcată:

– M-a vrăjit...

– Seamănă leit cu tine, zice cu glas blajin lelea Sanda, dându-i copilul Doiniței. Mama îl aduce la piept, înfășurându-l cu mâinile.

Lelea Sanda îi petrece până la poartă. Se opresc. Tac florile, poarta, drumul, tac... Ascultă clopoțelii. E o mare bucurie când îi găsești... După o clipă adâncă, Doinița vorbește, parcă scuzându-se:

– Ne ducem acasă...

Privirile i se întorc înapoi, spre livada cu mere domnești...

Vrăjitoarea îi face înțelegător din cap.

Satul își răstoarnă spre asfințit cerul de nori. Prin inima lui vuieste neostoit un drum mare, lung și greu precum viața...

SOARE ÎN CÂRJĂ

Casa de zi a iui Grigore e iângă noi, ia colț de stradă. Dis-de-dimineată ușa cu brațul deschis poște soarele să intre. Dumnealui stă rușinos afară: se sfiște să păsească pragul. Se ițește prin sticlă, de parcă ar vrea să prindă meșteșugul lustragiului. Când se satură, se dă pe la geamuri. Casa asta e sticluită toată. Pereții îs și ferestre. Pesemne că acei ce au meșterit-o au știut că soarele e curios nevoie mare.

Îi place aici. Îi dă și o mână de ajutor lui Grigore. Lustruiește pantofii... Grigore, mulțumit, îl lasă să plutească în ochii lui albaștri. Când scatiul din colivie pornește să cânte, soarele și lustragiul, sprijinindu-și copilărește obraji în căușele mâinilor, îl ascultă. S-au împrietenit tustrei.

...Spatele lui Grigore sunt croite lat. Părul văruit alb. Sprâncenele le-a mușcat o schijă afumată. Ochii – cer de toamnă, umbriți de gene castanii și stufoase. Un picior nu se îndoiaie din genunchi. E cu vine de lemn.

E tăcut badea Grigore, dar are și un prieten, pe Ionică, un băiețaș de vreo cinci ani, stropit cu pistrui pe nasul pornit spre soare.

Ziua a deschis ochii. S-a trezit și strada. Lărmuiește. Sus se aude zidarul pe schele, aninând cu piatra norii. În depărtare șuieră trenul. Se apropie de oraș.

Grigore aruncă în colivie câteva boabe, potrive pufoaica militară pe scăunaș și se așeză. Întinse mâna

sub lăiță după o pereche de ghete negre, trase lacul mai aproape și se așternu pe lucru. Ionică, încălzit pe prag, ca de obicei, își frecă ochii, apoi, privind la Grigore, îl întreabă:

– Nea Grigore! Tata spune că nu ești de pe-aici.

Așa-i?

– Așa-i, răspuse Grigore după o pauză.

Ionică își iubește orașul. S-a născut aici. Nu demult s-a mutat la casă nouă.

– Nea Grigore! Unde ți-i casa?

– Pe malul Nistrului, Ionele, zise și răsuflă adânc Grigore.

-- Și nu te mai întorci?

Grigore îl învălui în albăstrimea ochilor. Da, a crescut băiatul.

Scatiul își scutură aripile și dădu glas. Albăstrimea ochilor trecu în cer senin de vară. Apoi cerul coborî într-un râu. Genele se mișcă și foșni un lan de grâu copt. Prin lan pribegeste un drum zbârcit la față. Se grăbesc trei... Două cârje și o ciubotă cu o pufoaică pe spate...

Genele cad încet. În locul casei cu patru ferestre la drum, cu ușă mare și largă, cu doi plopi tineri în față, se odihnește o groapă întroienită cu lobodă, între dărâmături afumate. Pe piatra asta stăteau nopți întregi amândoi și numărau stelele. Aici, la poartă, a primit-o pe Anca în brațele lui. S-au legat ei de pe atunci, doi orfani. Nu-și țineau minte părinții, că i-a înlănțuit o molimă și s-au trecut prea devreme din viață.

– De ce, nea Grigore? întreabă iarăși Ionică.

Cârjele și ciubota se întorc brusc.

Ochii se înseninează. La un gard de piatră – o poartă de stuf. Intră cârjele și ciubota. Pe prispa casei stă covrigită o bătrână. Moțăie la soare. Pufoaica se apropie.

– Bună ziua, mătușă Anghelină, șoptesc buzele.

– Bună să fie, răspunde bătrâna. Da, mă rog, a cui ești?

– Grigore a lui Toader Ursu.

Bătrâna îl privește iscoditor și deodată fața ei înnoirată se luminează.

– Grigoraș, tu ești? Te-ai întors, vasăzică. Ziceau că te-o furat o râpă. Ia te uită! Morții învie!...

– Mătușă Anghelină, unde-i Anca mea?

Bătrâna îl învâluie cu o privire grea și zise cu mâna la gură:

– Păi, de când bomba ceea a luat casa, n-a mai văzut-o nimeni...

Soarele s-a desprins și a căzut. Apa a prins a fierbe. Un șarpe fierbinte se încolăci în jurul capului și-i astupă ochii. Noapte – ziua-n amiaza mare.

Văzând că în ochii lui Grigore s-a stins soarele, bătrâna adăugă:

– Cică s-a dus din sat. Cine știe, poate-i vie...

Ionică netezi muchia pragului cu palma, apoi își săltă capul și vorbi:

– Eu știu de ce, nea Grigore!

– De ce?

– Fiindcă ți-i greu să mergi cu un picior cu vine de lemn.

Soarele își umflă pieptul și dădu să intre. Se lovi cu fruntea de ușor. E mică ușa asta...

Aproape doisprezece ani au trecut de când a venit Grigore ia oraș. Și-i atâta lume... Uneori morții învie...

– Nea Grigore, a venit o femeie să-i faci pantofii, îl zgâlțâi de umeri Ionică.

Soarele intră și el înăuntru, zâmbind din vârful pantofilor roșii.

– Așa purta și Anca... Nu cumva...

Apărură două pulpe pârguite și pline. Îi fulgeră

deodată prin minte: "Ea?" Ridică ochii. Văzu numai soarele. Un soare cu față smolițică și cu doi ochi negri.

– Ancă! răsună tocmai în stradă.

Anca îl stropi cu apa soarelui. Și el se miră, de ce nu-i fierbinte? Deschise ochii, și tânăra din jilț întrebă:

– Vi-i rău?

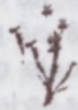
– Nu.

Era alta...

...În locul ei rămase soarele... Grigore îl cuprinse cu ochiladânci ca cerul de vară și zise:

– De-acu nu mai vine...

– Până-n seară mai este vreme, făcu Ionică din prag și deschise larg ușa.

FÂNTÂNA ADUNĂ APĂ

Copilul cerului, soarele, a făcut ochi, și-a clătit obrații în rouă, i-a zvântat cu o pulpană aibă de nor și, dornic de joacă, umblă cu privirea prin vale. Ne caută.

Somnul dulce ni s-a încurcat printre gene. Am ghemui mâna pernă sub cap să-l împlinim, de n-ar fi vițeeii, care numai atâta așteaptă, să-și ia lumea-n cap...

Ne-a dat colhozul în pază pe toată vara cincisprezece bouleni. Prin cârdul târcat forfotește ca o flacăra o spinare roșcată. E Vulpoi. Până prindem noi de veste, s-a și strecurat în lan și prinde a număra cu limba foile verzi de păpușoi, ispitindu-i și pe ceilalți: la veniți încoace!

Astăzi stă spășit în pripon. Să-și mai puie pofta-n cui!

De când pășunăm noi vițeeii, moș Anton, paznicul, nu mai străjuiește văile și dealurile. Ne adulmecă urma ca la hoți. Și parcă se bucură, zău, când ne gâbjește cu vițeeii în păpușoi. Nu strigă, nu dă-n noi, dar mai bine ne-ar atinge cu șfichiul, decât să mâie dobitoacele până la cârmuire printre harapnicele de ochi ale satului. Vițeeii merg buluc, că-s vițeeii! Lor ce le pasă? Noi venim bocind din urmă, că mai avem unii și câte un tată, care pe lângă rușinea din obraz mai despoaie de ia cingătoare și o curea înfocată.

M-a fript și pe mine un capăt și m-a copt ustureala ia cotul mâinii o săptămână întreagă.

Badea Ifim e aspru cu Ghiță. Cată, băiete, ia pământ, că el ți-i tată, mamă și frate! Omul are obișnuința

pământului. Pe vremuri îi purta grija din zori și până-n noapte.

O schijă i-a cosit lui badea Ifim mâna dreaptă. Când s-a întors din război, coarnele plugului s-au răsturnat din palma rămasă. Dealurile seci au vânturat pelin... Foi amare și lungi ca zilele. Necaz.

Satul a sărit la nevoie, i-a dat lui badea Ifim un toc și hârtie să socotească truda altora.

Cu o mână nu poți stăpâni plugul, dar un pahar îl aburci la gură. S-a deprins să bea, să-și înece amărăciunea. După un pahar, ochii apucă singuri spre dealurile verzi. Semănăturile se cațără pe dâmburi și-l caută prin sat. Amețit, badea Ifim, în amurg, când satul nu vede, iese spre lanurile verzi. Trece prin ele, le netezește pe creștet cu cele cinci degete, ca pe copiii, să le tihnească somnul. Pâinea mulțumită odihnește sub streășina mâinii.

Ghiță îl ocolește pe tată-său. Pământul nu iubește silnicia. Băiatul se ascunde de casă în mătasea verde a văii, unde se odihnește brigada de cosași. Soarele, ca și Ghiță, înnoptează în câmp cu oamenii. Se pitește după deal și-i ascultă. Ghiță se învelește-n mantaua cu stele a cerului. Adună cu urechile lui mari vorbe dezvelite și tari. A doua zi ni le azvârle în glumă. Băiat de mahala.

De dimineață Ghiță n-a crâcnit o vorbă. I s-a cucuiat fruntea și o tot freacă cu palma. Ochii gânditori sapă în iarbă, de parcă vor să-l coboare într-o fântână.

Vasilică își lustruiește bumbul de la cămașă. Are boala bumbilor. Îi place curcubeul lor de culori și mai în toată ziua sărăcește casa cu un bumb. Maică-sa l-a desprins pe ăsta de pe pieptul unei haine de sărbătoare. L-a amenințat că, dacă-l pierde, îi smulge cele două frunze clăpăuge. Razele soarelui pasc în verdeața bumbului, dau de cusătură și o încearcă cu dinții. O rod.

Vulpoi a încolăcit frânghia de trupul țarușului. Își mângâie cornițele de colțul de lemn. O muscă i-a găsit spinarea. Vulpoi își flutură capul spre ea și trage țarușul din pământ. Simțindu-se liber, privește năuc în jur. Și-a oprit ochii în păpușoaie. Dintele de lemn se târăște după frânghie, se împiedică de rădăcina unui păpușoi și-i sună săbiile. Ceilalți viței aud și calcă pe urma lui Vulpoi. Foșnetul copitelor îl trezește din visare pe Vasilică. Sare fript și se repede să-i întoarcă. E rândul lui.

Soarele din țuguiul cerului ne înțeapă la ceafă cu ace fierbinți. Ne cheamă sus, pe costișa lui, să ne jucăm de-a prinselea. Soarele e bun la inimă. Și nu știe că prea de aproape ne arde. Ne socoate și pe noi sori. Ce-i drept, mai mici, așa ca zămoșii coțți.

– Cată-ți de drum, poznașule, nu vezi că paștem viței? Își mijește ochii Ghiță.

Copilul cerului a auzit și zâmbește cu toată gura. Nu știe să vorbească. Râde numai... Ne face din mână, ne cheamă la hârjoană.

Ghiță nu vede pe nimeni, are ce are ei cu pământul. Caută soarele prin iarbă, de parcă ar fi un grăunte de păpușoi. Măi Ghiță, soarele-i mare ca roata morii și macină grăunțe de lumină. Sau poate că știe? Are Ghiță gândurile lui... Eie-s ca oamenii. Se așază alături și stau de vorbă. La tata vin și noaptea. Îl reazemă de sobă, îi aprind țigara și-l sfătuiesc despre hambare, despre păpușoi. Tata-i brigadier. Eu ridic binișor plapuma și-l privesc. Gândurile mă iau în leagănul lor, mă adorm, că sunt mic și trebuie să cresc. Îmi arată visuri, ca ia cinema. Mă coboară în tainița fântânii părăsite din Valea Mare. Parcă o văd trezită cu apă. Tocmai la fund strălucește o frântură de cer. Fiecare fântână are un cer în inima ei. Scoate stele din pământ și le dăruiește oamenilor. Însetații pun gura, laudă apa și pleacă. Fântâna rămâne singură. Apele nu strigă din urmă, îs

ostenite. Vin de departe, din străfunduri, umede și răcoroase.

Cum cresc mare, am să sap fântâni. Să le ajut apelor să iasă mai devreme la oameni. Să vadă soarele, pe mama, pe tata...

Ghiță de pe acum sfredelește pământul cu ochii. Parcă sapă o fântână...

Vulpoi s-a oprit lângă uluc și nu vrea să pășească mai departe. L-au apucat toanele. Vasilică îl ia cu binișorul, îi greblează bărbia cu mâna, dar bouțul o ține pe a lui, stă proptit cu picioarele dinainte și nici gând n-are să asculte sfatul băiatului.

Vasilică își iese din răbdări. Se dă la o coastă și-l împinge pe Vulpoi, dar copitele s-au înfipt zdravăn în iarbă. Boul bou rămâne...

Sar să-i ajut lui Vasilică. Eu dintr-o parte, el din alta. El încoace, eu încolo. Bumbul verde de pe cămașa lui Vasilică se desprinde de la piept, saltă pe colanul fântânii și dispare. Cade la fund, se învelește cu pielița de apă. Vulpoi se ferește în lături. Pare oarecum stingherit.

Vasilică plânge de sare cămașa pe dânsul. Bolborosește printre sughituri că eu sunt de vină.

Ghiță își saltă capul prin iarbă, se apropie de noi, mă măsoară cu privirea din cap până-n picioare. Ce i-a abătut oare? Vrea să scoată bumbul? Fântâna-i adâncă. Vreo trei metri, dacă nu și mai bine...

Degetul lui Ghiță îmi arată colanul de piatră. Să cobor?! Eu? O clipă scap frica din hățuri. Închid ochii. Vederile parcă mi se împlântă în fundul rece al fântânii. Furnicari îmi gâdilă spinarea. Dinții își fac de cap, saltă o sârbă. Îi stăpânesc. Mă uit ia Ghiță și-i spun: "Nu-i adânc!" El zâmbește și îngână zeflemitor: "Sigur că nu!" Crede că mi-i frică. Vasilică a amuțit și mă privește cu suflarea oprită. Mă avânt cu capul în gura pământului. Noroc că Ghiță m-a prins de-un picior. Altfel mă înghițea fântâna.

– Nu așa! face Ghiță.

– Știu, îi răspund înțepător. Și, slobozind în adânc picioarele, mă încing la piept cu colanul de piatră. Dau să cobor mai jos, dar picioarele mi s-au făcut crăcană, anină zidul fântânii și nu mă lasă. S-a isprăvit cu gluma! Mă uit la Ghiță cu prefăcută amărăciune. Păcat... Dacă am putea lărgi intrarea, aş scoate bumbul. Dar așa...

Soarele de sus mă pălmuește. Vântul mă trage de urechi. Nu ți-i rușine?

Vasiile s-a pornit iarăși pe bocit, de parcă maică-sa i-a cusut ultimul bumb din casă. Așa-s alde Gherman, zgârciobi, țin brânza în garafă. Păi cum să nu, Vasilică, să-mi vând zilele pe-o pacoste de bumb!

– Hai, ajunge, spune Ghiță și-mi face cu mâna să destup fântâna.

Ghiță coboară după bumb. Soarele zâmbește pe coaja de apă și-l zădărește. Ghiță uită de toate și întinde setos mâna să-l prindă. Vrea să bea din el, că trebuie să fie rece, că-i din pământul lui. De i-ar săgeta prin cap să pună în sân o hrincă de soare, să ne-o aducă nouă... Soarele se-nvăluie în unde și se ascunde sub o piatră. Fața apei amurgește. Ghiță vâre mâna după el.

De aici, de sus, de pe buza de piatră, Vasilică întreabă agitat: "Ghiță, ai dat de bumb?". Fântâna tace... Pelița de apă se încrețește, ascunzând culoarea verde în nămol. Nu vrea s-o dea.

Fântâna tresare. Din încleștarea nămolului Ghiță smulge o căldare veche. Se aude un plescăit. Se vălură un murmur de melodii. Sfârțul apei se zbate, vorbește...

Între noi, Vulpoi privește cu ochi umezi minunea.

Vițeeii s-au grămădit la ulucul de piatră și-l adulmecă cu boturile. Au simțit apa.

Ghiță iese obosit afară. Aruncă într-o parte rabla de căldare. Ne privește tăcut. I-a dăruit maică-sa doi ochi curați și albaștri. Ca izvoarele.

– Ce-i cu bumbul? întreabă Vasilică.
– Adună apă fântâna, șoptește Ghiță, întinzându-se pe iarbă. Apa ochilor lui pare și mai albastră între firele verzi.

Fântâna se limpezește cu încetul.

Dacă adună apă, la fântână vor poposi cărări și drumuri însetate. O să vină să cinstească și badea Milente, care bâzâie cu tractorul pe deal. O să se adune toți. O să adăpăm și vițeeii. Dar unde-s oare? Caut în jur. Aoleu, iară-s în păpușoi! Hai o fugă până la ei. Tustrei îi gonim din lan. Au fărâmat un petec bun.

Ne lăsăm osteniți pe iarbă, unul lângă altul. Trei sori însetați.

Ziua se îngustează. Soarele s-a mutat în vârful plopului de lângă sat și o așteaptă pe sora Lună să alerge după ea prin câmpia cerului, că doar soarele, luna și stelele sunt tot din neamul nostru... Al copiilor.

Setea ne apropie de fântână. Aruncăm câte un ochi spre fund. Pietrele stau la rând să-și răcorească fața. Apa crește pe tăcute, suie, călcând pe pietre spre noi, de parcă știe că ni-s gurile uscate. Trebuie să-i dăm mâna.

Legăm ulciorul fierbinte cu o sfoară și-i lipim buza de apă. Soarbe lacom, umflând bulbuci. Cum se satură, se potolește și iese la noi.

Bea Vasilică, apoi eu. Câteva raze s-au strecurat în ulcior. Soarele pământului, umed și răcoros, intră în mine și încapă mai tot. Lui Ghiță îi rămân doar câteva înghițituri. El înu se supără. E mai mare. Înghite apa și sloboade ulciorul pe colac.

Ca din pământ, apare vâlvătaie moș Anton. Vine spre noi. O zbughim și ne tupilăm în păpușoi, tot țintindu-l cu ochii pe moșneag, printre stebtele verzi.

Bătrânul răscolește fântâna cu ochii. N-ați făcut vreo pozna? Zărește uimit apa, ia ulciorul și-l trimite să se

umple. Își stinge setea și bănuiala neîntemeiată. Înfășoară cu o privire fântâna. A uitat satul de ea... Deșartă apa rămasă în ulucul de piatră. Picioarele i se înmoaie de la genunchi. Se așază pe colacul fântânii. Ne seceră cu căutătura, dar glasul vorbește blajin:

– la veniți la moșul, băieți...

Soarele s-a desprins din plopi și a apucat-o repejor pe cărăruie înaintea noastră. Are și el casa lui.

Fântâna a rămas singură... Adună apă...

Satul ne-a întâlnit fără sfadă la cârmuire. Moș Anton azi a fost bun, ne-a ajutat să închidem viței în ocol. Și Ghiță o să doarmă acasă cu capul pe pernă.

Ajuns acasă, n-am apucat bine să mă spăl, și am auzit crescând în poartă vorba lelei Agafia, mama lui Vasilică. Vine cu el de mână. Se opresc alături.

– El ți-a luat bumbul? izbucnește femeia.

Vasilică tace și se uită cu jale la mine. Rup un bumb de la pieptul cămășii mele și i-l întind. Lelea Agafia îl înșfacă și, strângându-și odrasla de ceafă, țâșnește din ogradă.

– Lasă că te învăț eu! răsună vorba ei în drum.

Tata mă mângâie pe cap și mă cheamă la masă.

Adorm cu gândul la bumb. Gândurile roiesc în mintea mea ca albinele.

Visul mă aduce la fântână. E plină cu bumbi. Cresc, se revarsă peste gură. Și pe urma lor fântâna se umple cu apă. Soarele trece peste colan și aprinde în calea lui grămada de bumbi, care se stinge treptat ca un jar. Apa pășește în sat, chiar pe cărăruia pe care mergem noi.

Fântânile-s cu apă, cu soare... Fântâni deschise pentru oameni.

Adună apă fântâna... Altceva ea nu știe... Adună apă...

SFÂNTU

Valea mănoasă se clatină în valuri. Coasa înfierbântată înhață câte un val verde și-l culcă la pământ. Ion o stăpânește din când în când, să-și tragă sufletul. Că-i prea harnică...

Isprăvește a cincea brazdă. Toate-s drepte ca lumânarea. Cu o mână de rogoz Ion șterge sudorile coasei. Se apleacă. Găsește la spatele lui, în miriștea joasă, o frântură de cute. O udă la pârâu și o petrece pe lama îngustă și scânteietoare. Coasa chicotește. Joacă în mâinile omului. Nu s-a învechit cât a stat strânsă în podul șopronului. Ploile n-au ajuns-o. S-a păstrat tânără, parcă știa că va fi căutată.

Ion o scotea rar la muncă. N-avea vreme. O înlocuise cu o meserie mai ușoară și mai bănoasă.

A îndrăznit să dea ia pământ crucile sfinte din creasta bisericii și tot el a îndrăznit să le ridice, să le așeze la loc... Nimeni din sat nu se încumetase. Se temeau că n-au să-și mai adune oasele.

Ion a rămas cu zile. I-o fi priit și coasa. Cât a tras-o pe lan, a agonisit putere și ușurință în trup.

De atunci încoace a dat coasa pe biserică. Ajuta părintelui la toate... Când se făceau în sat case noi, îl poșteau și pe el la sfințire. Bătea la căpriorii neacoperiți cruci ca să se strângă între pereți tihnă și avere. Din ce câștiga, era mulțumit.

Satul intrase cu carul lui în alte zile, dar la Ion privea

cu o veche bănuială, de parcă nu-i putea ierta o vină pe care nici el n-o pricepea prea bine... C-o fi de ia crucile scoase, c-o fi de ia cele puse la loc, atunci când a fost să fie... Mai în serios, dar mai mult în șagă, până astăzi toți îi zic Sfântu.

– Îmi zic ei Sfântu... Dar numai așa, să mă ieie în căruță...

– Acu gospodarii își scot cușmele din cap numai când intră în club, zice adesea cu ciudă Mărioara, nevasta lui Sfântu.

Ion a uitat când și pe ce căpriori și-a încheiat meseria. S-a trecut ca o haină. Se împiedicase odată de coasă. Într-o diminecioară o slobozise în vâlcică la iarbă. S-a ferit de ochii nevestei, să nu-l sâcâie iar cu visele. Că prin asta îl mai are femeia de sfânt.

Ion nu vede nimic în somn. Când și cum, dar i se luase darul. Doarme toată noaptea neîntors. Dimineața, ca să scape de scaiul nevestei, ticluiește istorioare cu sfinți. Mărioara ascultă și pornește spre alte ogrăzi, să-i amintească satului că-l are pe Sfântu. Satul ascultă și nu prea. N-are când sta la povești.

În amiaza zilei, soarele și-a dezlegat toată căldura și toropește.

Ion Sfântu, ascuțind coasa, simți pe moalele degetului că-i tocită. Trebuie o bătaie mărunțică, să-i crească tăișul. Adună pașii sub nucul de pe coasta dealului. Ia haina din creangă și se așază la umbră, între două brazde. Scoate din buzunare batca și ciocanul. Despănează coasa și o dă ia fruntea batcei. O pișcă cu ciocanul. Ea sare... țiuie... Are în glasul ei ceva de la păsările câmpului. Ion ascultă. Când era mic și alerga prin câmp, a îndrăgit glasurile ierbii.

Cântecul coasei umple inima, toată vâlcica. Învăluie satul.

– Spor la muncă, bade! Bați coasa duminica? întrebă câte un sătean mai bătrân, trecând pe alături.

– Altfel nu merge, îi răspunde Sfântu, văzându-și de treabă.

...Ion și-a gătit coasa. A împănat-o și i-a înfipt vârful cozii în pământ mai la vale de nuc. S-a întins pe spate, să-și dezmoștească șalele. Brazda i-a căzut drept pernă. Nucul foșnește... Prin coroana lui verde se presoară frunzișoare de lumină. Aleargă pe piept, pe frunte, pe mâini... Îl mângâie.

Din șoapta nukului, din mirosul ierbii cosite, din frunzișoarele de lumină, din zvâcnetul coasei sub ciocan în somnul lui Sfântu se înspică primul vis. Curge, murmurând, ca o apă de izvor.

...E în câmp. Începe brazdă nouă. Vântul pândește pe deal între salcâmi. Suflă câteodată în vale. Iarba vine valuri spre coasă.

Pe la chindii răbufnește un tunet. Sfântu caută în sus. Se fărâmă fundurile cerului. Scârțâie, parcă se deschide ușa morii. Ia te uită! Mânia Domnului pe pământ...

Din culmea dealului coboară cărarea un abure de om. Un om înveșmântat în alb... Desculț. Parcă-l cunoaște, parcă nu. Calcă pe brazdă. Se teme de miriște.

– Spor la muncă! Tragi coasa duminica? vorbește cel coborât din cer, scrutând coasa cu ochii. Dă s-o încerc.

– Na, om bun, zice Sfântu, întinzându-i-o. Se dă la o parte cam stingherit.

Omul în alb își suflecă mânecile și apucă coasa. O zgâlțâie, s-o trezească. Trage cu ochi albaștri, plini de laudă, spre Ion.

– Încet, că scoți gușteri, râde Ion.

– Mai știi, îi spune proaspătul cosaș.

Coasa se repede să taie iarba înaltă, intră în pământ și se frânge.

Sfântu se prăpădește de râs.

Bărbatul în alb nu pare necăjit. Nici nu se supără. Îi întinde lui Sfântu coasa bună, teafără și lucitoare, de parcă era nouă-nouță.

– Cum isprăvești, să vii ia mine, că mai am pe lângă casă niște otavă, adaugă el, arătându-i spre culmea dealului, de unde coborâse adineauri. Și nu uita: omul sfințește coasa...

Ion se trezește cu râsul pe buze. Privește în vale. Stau toate ia locul lor. Pârâul își fluieră apa. Iarba se leagănă. Coasa așteaptă, tânără și lucitoare.

Sfântu se ridică. Lucrul nu se-ncheagă. Visul e cu coarne, te împunge la suflet. Se cere spus și dezlegat.

Leapădă toate-n vale și ridică băiețește dealul.

– Mărioară!

Casa nu răspunde. Femeia își culcase nepotul și pornise cu vorba prin sat. Sfântu ia de pe prag un băț de răsărită, îl apucă de un capăt și iese pe poartă. Se duce să-și împărtășească satului primul său vis.

Dar vecinii se grăbesc. Nici unul nu se întinde la sfat.

La cotitura drumului îl oprește pe Agache Chiaburul, care rostogolește înaintea lui o roată de mașină. Au schimbat câte o vorbă. Când a simțit că Ion are să-și depeze un ghem de la inimă, Agache l-a întrerupt:

– Mă grăbesc la brigadă, că degrabă asfinte soarele.

Tot bocănind degeaba drumul, bățul de răsărită din mâna lui Sfântu a ostenit. În marginea satului Ion s-a urcat în căruța lui Sava. Se întoarce acasă. Saltă pe brațul de paie din coșul căruței. N-are astâmpăr.

Sfântu s-a pregătit tot drumul, cum să aducă vorba ia ale lui, dar abia i-a încolțit visul pe limbă și Sava a proptit de hățuri caii.

– Iaca, poftim, te-am adus acasă...

Bățul a intrat pe poartă. Ion l-a pus pe prispă.

Culai, nepoțelul, își drege racheta în bătătura casei.
Bunelul se așază alături. Îi trezește flăcăului părul negru.
Culai lasă joaca. Se suie în brațe.

– Nanule, spune o poveste!

– Îți spun...

Soarele a trecut spre stingere. O aripă de vânt se abate prin ogradă. Bunelul își mângâie nepotul și-i spune visul ca pe o poveste. Culai râde din toată inima. Îi place povestea.

– Spune mai departe...

– Mai departe vine povața: omul sfințește coasa...

– Și coasa nu scoate gușteri...

Vântul s-a ogoit. Ion nu mai are basme în desagă. În vâlcică coasa îl așteaptă uitată. Cu o lumină sub frunte nepotul se întoarce la racheta lui.

– Stai că te fac eu... bună și frumoasă... Să urcăm cu nanu... La bunul din fruntea dealului... Că cine altul să-i cosească acolo sus otava cea albastră, dacă nu nanu?...

Spre asfințit cerul a pus punct roșu zilei.

LEBĂDA ROȘIE

Ciocârlia răsăritului își desface aripile, înălțându-se de după o sprânceană neagră de deal. Pământul și cerul își strâng trainic mâinile pentru o zi nouă. Fruntea șantierului se dezvelește tânără. Înălțimile se lămuresc albastre, umăr la umăr cu pereții albi ai caselor.

Pe la zori a trecut un ropot de ploaie și acum zidurile arată proaspete și crescute peste noapte. Apa s-a strâns grămăjoară pe la pragurile caselor și adună așchii de soare.

Pe schele, la etajul patru, Sava mestecă mortarul din ladă cu lopata. Zidar de-o lună de zile. E frate cu înălțimile și cu câmpiile. Băiat de la țară.

De acolo, de sus, de pe schele, vorbește cu pământul.

Un cartier nou, învelit cu olane roșii, se înșiră pe două văi, unde pe vremuri ciobanul își chema cu fluierul miorița. Clădirile stau neclintite, parcă ascultă melodia veche... Numai mașinile hărnicesc în lungul șoselei, tot suflând în trâmbițe.

Din înălțimi gălgâie un râs de fată. Sava întoarce ochii spre zid și dă de Viorica.

Aici, sus, între stele și ape, a descoperit-o pe fata asta care râde. Ochii ei sădeau flori pe vatra cerului. Un ghiocel a înflorit și în inima lui.

Un buldozer frământă cu șenilele glodul din fața casei. Se rotește pe loc, zvârlind de sub copite așchii negre. Cal năvălaš. În dreapta lui, excavatorul scoate cupa plină

din șanțul băltocit, deșertând-o pe-un morman de lut.

Viorica simte ochii băiatului, dar prin zgomotul zilei nu deslușește glasul unei inimi ce-i duce dorul.

Un camion încărcat cu o lespede albă se oprește pe malul tranșeei. Ridică nările în sus. Claxonează.

Brațul macaralei coboară, hăt tocmai la pământ, spre coșul mașinii. Să-i cadă prinsoare.

Mortarul se dă în voie așternut pe piatră. Viorica îl tăpșește cu mistria. Sava mai răstoarnă o căldare cu mortar sub mâinile fetei.

Un sunet poruncitor plutește domol prin aer. Cumpăna de fier s-a adăpat de la coșul mașinii și ține în clanț un bob alb. Viorica își ascunde la fuguța părul sub flacăra năframei și face semn cu mâna macaragiului.

Sămânța albă crește-crește și se așază lespede dinaintea băiatului și a fetei. Se încheie cuminte la zid, despărțind o inimă de alta. Aburii făinoși, ridicați din zid coboară în palme, pe obraji. Se îndeasă în părul lui Sava. Viorica îl scutură cu o mâna șagalnică și râde înălțimilor, zidurilor, răsăritului.

Sava ascultă.

Mașinile iarăși întârzie. Macaragiul Pintilie n-are de lucru și tremură o frunză în buze. El și-a întors înapoi cântecul spre casa șefilor. Cântecul răzbate prin pereții ei de scânduri. Brigadierul aude frunza și trânteste o vorbă, de-i adună pe toți dumnezeii, sfinții, arhanghelii și necurații. Apoi rămâne cu fruntea în palmă și cu urechea la cântec...

Pintilie îi zice înainte. Măiestria asta vine de departe, din freamătul văilor, din ropot de copite, din căderea apelor. I-a lăsat tată-său o fărâmbă de fluier.

Cămașa lui Pintilie a strâns vânt în spate și freamătă ca o frunză. Viorica ascultă dusă undeva cu ochii spre cer.

Aici, sus, floarea încolțește în piatră și aburește a dragoste...

Dacă o strună aburește, stârnește numaidecât un val de dragoste și omul îl simte cu tot ce are – cu glasul, cu mâinile, cu ochii. De vină-i inima – ea are darul de-a strânge dureri și bucurii.

Sava culege fărâme de fluier și fărâme din râsul fetei. Le zidește în piatră, să sune în casă de oameni...

Pintilie îngroapă frunza în palmă. Bâzâie mașinile. Din dosul unei case vechi, rătăcite în câmpul zidirii, apare o mașină, apoi din urmă se silește și a doua.

Viorica tresare din depărtarea ei. O zvâriugă de lumină străbate ochii fetei și-l orbește pe băiat.

De i-ar fi dăruit maica lui Sava un mugure de muzică la ureche, l-ar fi întrecut pe Pintilie. În fața Vioricăi ar juca piatra în perete. Soarele s-ar schimba în lună. Luna s-ar îneca în flori... S-ar ascunde s-o caute ei în doi...

Multe uită părinții când te plămădesc.

– Mortar! strigă Viorica. Sava umple căldarea din lada plină și o urcă la zid.

Casa, răbdătoare, crește piatră peste piatră. Deschide ferestre, să binevoiască a intra și sfânta lumină de om.

Sus, spre fundurile albastre și tremurătoare, a țâșnit de după nucii rotați de lângă aeroport un avion reactiv. S-a prăbușit peste câmpul de case un adânc de clopot înăbușit, depănând de la un nor la altul o ață albă.

Viorica, auzind forfota înălțimilor, rămâne cu ochii pe urma avionului. Stă pe marginea hăului de piatră și se clatină ca o iozie la adierea vântului. Mâinile lui Sava s-au tras aproape. Stau de veghe.

Piciorușul fetei pășește în sus, parcă vede scara. Cât pe ce să calce în greș, spre grămada de cărămidă din pragul casei, dar înălțimile o țin. Că-i a lor.

Un suflu de vânt smulge colțul purpuriu de pe capul ei și-l ridică-n vârtej.

Avionul în drumul lui luneca ușor în jos.

– A zburat năframa la pilotul tău. Că i-o fi dor, n-a mai dat de mult pe-aici, zâmbește Pintilie. Viorica își pleacă privirile, râde și ea. Sângele îi strânge rouă-n obraji.

Lebăda roșie se avântă-n sus, dar se oprește parcă îngândurată și prinde să plutească înapoi. Atinge ciocul macaralei și, sărind tiptil pe brațul ei de fier, se agață de-o vargă, aproape de turn. Prinde a palpâi ca o inimă.

Limpezișul apei din ochii lui Sava se tulbură. Băiatul se smulge din loc.

Pe scheletul de fier al macaralei se cațără spre vârful Sava. Degetele-i tremură și lunecă... Clăditorii și-au țintuit privirile spre el.

O mână se desprinde de bara de fier. Umblă prin văzduh. Un fulger de spaimă leagă mulțimea. Strigătul fetei moare pe buze...

Sava își aduce mâna la loc.

Flacăra roșie e tot mai aproape.

Sava apucă basmaua, simțindu-i fierbințeala... Răsădește un colț în buze. Lebăda își înfășoară o aripă de gâtul băiatului. Se strânge toată în el.

Ușurel, Sava coboară. Îi întinde pasărea Vioricăi. Fata o culege în palme și-i dăruiește băiatului, odată cu salba râsului, un sărut ușor. Îi lasă o arsură.

Trece o boare de vânt. Lebăda roșie se frământă în mâna fetei. Se cere la înălțime.

Avionul a spart o fereastră a cerului. Punctează depărtarea, lăsând o vână albă între cer și ochii fetei.

Ziua se îngână cu noaptea. Pământul și cerul își desfac strânsoarea mâinilor. În sineala amurgului macaraua pune un bob alb pe zid. Ultimul. Casa s-a împlinit cu cinci etaje.

Avionul scapătă din înălțime, se lasă spre pământ, dincolo de nucii rotați.

Viorica își scoate basmaua și o prinde sub o piatră. Își strânge mâinile cuib. Sava îi toarnă un pui de apă, care sărută gâtul fetei, ochii, gurița și înrouează pieptul rochiței. Mireasma răcoroasă de țărână intră în nări. Se împărtășe prin tot corpul. Fata freamătă și chicotește la şușoteala apei.

Șuvița de apă s-a mutat la Sava. Viorica stoarce ultimul strugure de apă din cană și-și înalță iarăși ochii spre cerul pustiu și mut de astă dată. Jos, între grămezile de piatră, o mână flutură un chipiu cu un brâu de cer albastru.

– Unde-l cauți? strigă Pintilie. Uite-l colo jos... Pilotul tău.

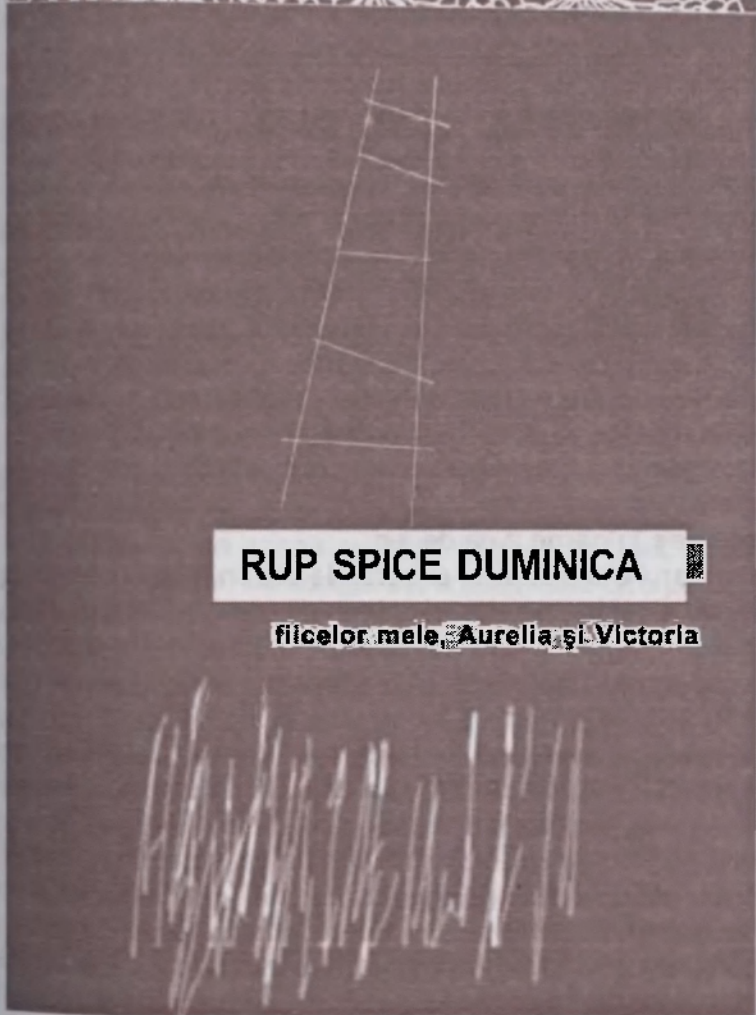
Ochii fetei se desprind din înălțimi. Copila coboară tot mai sprintenă scările. Lebăda roșie a rămas uitată pe zid. Lângă Sava. Își flutură spre el aripa, îmbлъnzind tristețea unui firicel în dorul unei dragoste neîmpărtășite...

Ziua scapătă la cuib cu toate zburătoarele cerului. Depărtările se zăvorăsc, lăsând între cer și pământ o pasăre fără pereche să se zbată, să cheme, până or amorți-o ploile de toamnă, or adormi-o vânturile de iarnă. Rareori se întâmplă când casa s-a împlinit, să nu-și găsească cuib sub streășina ei o pasăre de culoarea sângelui. O lebădă roșie. Pentru un zbor ce are încă să vină...

[REDACTED]

RUP SPICE DUMINICA [REDACTED]

fițelor mele Aurelia și Victoria

CU ACELAȘI SEMN DE STRIGARE

Zidul de piatră de la curtea lui Hans Laibăr lumina alb și rece, lumina iarăși peste pământurile dimprejur și peste satul din vale. Lumina să întunece soarele, să asfințească toate diminețile care pâlpâiau în mintea și în sufletul lui Ieremia Plugaru după acel neașteptat an patruzeci.

Omul își ducea anevoie pașii și gândurile prin lanul de viță de vie, spre zidul de piatră, și drăcuia lumina albă, rece și lipicioasă, care îi împânzea vederile, îi măcina carnea, oasele, brobonindu-i fruntea și năclăindu-i spinarea cu sudoare așijderi albă, rece și lipicioasă. Drăcuia ziua care năvălise dinspre asfințit și poleise iar pietrele zidului, drăcuia, așteptând cu speranță să stingă și să se întoarne ziua de ieri...

Cerul era albastru, săgetat de păsări. Mai curând alb decât albastru, pe alocuri brumăriu... Amorțise senin, fără nici un nor, deasupra pământului. În deșertul lui înalt se zbugiumau păsările să-și găsească un adăpost. Pe pământ nu puteau să coboare. Vuietul mașinilor și tancurilor, bubuiturile tunurilor, lătratul sacadat al pistoalelor automate vântuia liniștea lanurilor, văilor și dealurilor, vântuia liniștea lor, a păsărilor. Ele însă nu se îndurau să părăsească meleagurile acestea. De jos, din crânguri, din ierburi le chemau cuiburile, cuiburile cu puii lor golași și flămânzi. Se roteau stoluri, stoluri argintii prin văzduhul coclit și glăsuiiau fără încetare, să înăbușe, să potolească nepotolitul clocot și alarma de pe pământ.

Strigau către ceruri, strigau prelung, până ce gloanțe rătăcite slobozeau stropi roșii din gușa lor cântătoare, până le țâșnea sângele din cioc și cădeau ca niște frunze moarte, sângerând hainele soldaților, fierul negru și fierbinte al armelor, frunzele și strugurii viței de vie, țărâna...

Nimeni nu le auzea prin vuietul mașinilor, prin scrâșnetul șenilelor tancurilor. Nu le observau nici soldații străini de cântecul păsărilor. Nu le observa nici Ieremia Plugaru. Lumina albă îl orbea, îi împăienjenise vederile. Și drăcuia... căznindu-se cu lacrimi în ochi să găsească pe pietrele zidului cele două cuvinte însemnate de el acolo, cu două luni în urmă, însemnate cu litere mari, negre... Căuta măcar o literă, măcar o linie, să-și ascundă în negrul ei privirea, să-și ferească ochii de lumina asta albă, rece și lipicioasă, care năvălea din vârful dealului din ce în ce mai deasă, mai albă, mai rece.

Căuta zadarnic. Parcă cineva ștersese cuvintele... Nu găsea nici o pată... Parcă nici n-au fost scrise... Nu găsea nici o umbră... Parcă le scrisese în vis...

Nu, nu... Ziua aceea cu împărțeala moșiei lui Hans Laibăr n-a fost vis. Ce-i drept, coborâse în sat, ca o pajură năzdrăvană, din visurile și năzuințele lui, însă n-a fost vis. A fost o realitate cu ardoare.... Cu dărăpănarea multora, dar și cu prindere, cu dobândă pentru acei ca dânsul. Și el, Ieremia, o însemnase pe zid. Însemnase cu literele ei bucata lui de pământ, prima mare bucurie în viața lui de plugar. Că așa i-a căzut norocul la tragerea la sorți. A rămas stăpân pe cele cinci hectare de vie și livadă, unde slugărise de mic copil din zori până-n noapte... A rămas cu zidul față-n față... Și bucuria începu să pălească. Cum da cu ochii de zid, sau își amintea de el, străine i se păreau toate din jur. Până și bulgării de țărână, până și troscotul de pe hat, până și cerul de

de-asupra lui. Chiar și mugurii de pe crengi, de pe loaze tot străine creșteau. Parcă nu el îngrijise și livada, și via... Nu el le apăraseră de înghețuri, de grindină, de foc?!...

Da, da... Și de foc. Dovadă sunt mâinile lui scrijelite până la coate de lămile pojarului care a avut loc un an în urmă. Hans Laibăr înainte de plecare îl momea, îl încuraja să stropească cu motorină toate... Și casa, și grajdurile... Și pădurea, și livada, și via... și semănăturile...

– Dacă-ți las ție averea, ai să înfunzi Siberia... De le las așa... Crede-mă, bolșevicii n-au să te miluiască cu nimic din ceea ce vezi, vorbea blajin Laibăr. Gândul lor revoluționar e să vă dea pe toți la o iesle...

– Păcat... Ți muncă... murmură Ieremia cu ochii plini de vlagă. Și apoi toate au suflet... Și pomul, și vița de vie... Și iarba, și piatra...

– Au... Au sufletul meu... Truda mea... Și mai bine să ardă tot, decât să le rămână lor!...

Noaptea, târziu, după ce plecase Laibăr cu familia sa spre Prut, Ieremia tresări din somn. Fluturi roșii inundaseră odaia. Se ridică. Privi prin geamul casei spre vârful dealului. Ardea lanul de grâu dintre livadă și pădure, dintre vie și ograda conacului... Și vântul bătea în vârtejuri... Cu focul în gură.

...Uitase Ieremia de pacostea din noaptea cea, și de multe altele... Uitase de toate fărădelegile lui Laibăr, de chinuri, de batjocuri... Uitase de ura pe care i-o purta. Vântuită de lumină, ura se topise sub o milă. Dintre pietrele zidului, dintre valurile albe, reci și lipicioase, aburea chipul unui Gans Laibăr îmbătrânit cu ochi spălăciți și încrețiți, și îi părea altul. Nedreptățit. Pentru că se zvonise în ultima vreme prin sat că nu Laibăr a dat foc moșiei, ci cu totul alt om. Unul de sat care simpatiza cu bolșevicii și făcuse pozna în taină ca să cadă păcatul

și ura pe fostul stăpân. Și de asta și de altele, care palpăiau în sufletul lui, îi era milă și rușine...

Într-o duminică intrase la crășmă să se dea cu vinul, cu lumea. Să uite... Să vorbească, să se sfătuie. Să audă ce zice satul. Să vadă, să întrebe de alți gospodari de poartă și ei aceleași griji ca ale lui. Și dacă poartă, cum se descurcă cu ele.

Găsise crășma goală. Satul muncea în câmp. Oamenii căutau de pământ și duminica. Întâlni numai niște gospodari din alt sat, care treceau cu treburi pe aici spre capitală. Un caz vechi și prăfuit, de judecată, îi purta pe drumuri. Și se sfădeau iarăși chiar aici la jumătate de cale. Tot de la gardul acela de nuiete care încă de la țarul Nicolai se muta în fiecare an cu câțiva pași ba spre casa unuia, ba spre casa altuia.

Ieremia îi ogoi, punându-le vin, și mută vorba spre ale lui. Lăudă pământul căpătat de la puterea nouă. Pământ cu livadă, cu vie... Vorbi mult și cu inimă cum l-a scăpat de la pârjolul lui hâdache, ce mere și poamă crește, cum se face vinul de Purcari și Cabernet... cum turtelele din tescovină i-au tămăduit arsurile de pe mâini.... Și parcă se trezi la viață. Uită de zid și de toată durerea lui... Dar omuleanul cel mai în vârstă și mai așezat dintre cei doi rămase cu ochii pe obrazul lui Ieremia și îi șopti moale și blajin:

– Să nu crezi în hârtia sovietică... Pământul are stăpân... Să nu crezi... Boierul se întoarce... Se întoarce și-o să dai socoteală...

Vorba asta îl legase cu boala la pat, mai-mai să-l răstoarne în sicriu. Noroc că după o săptămână de chinuri Ieremia prinse prin mintea lui un gând de leac, poate că prea avan, poate că prea îndrăzneț, dar de leac, care spre dimineață îl ridicase din așternut și-l adusese la Onică, președintele sovietului. Îl adusese cu rugămintele.

Să mute curtea boierului în sat și s-o pună în rând cu casele oamenilor. Ce să stea atâta piatră fără nici un rost pe deal? Nu-i mai bine să ridici din ea o clădire mare, luminoasă pentru sovietul sătesc?

Onică a lui Serafim Calistru era cam culcat cu capul pe umăr, însă ca președinte avea planuri mari pe viitor. Mult mai mari decât rugămintea lui Ieremia și din pricina lor nu prea l-a înțeles pe om. L-a înțeles cam pe atât pe cât rugămintea se deschidea fără durere. Zâmbise în colțul gurii și-i răspunse:

– Acolo în curtea lui Laibăr plănuim să aducem tractoare, semănători...

– Zâmbetul președintelui îl scoase din băieri pe Ieremia.

– Matale ți-i a șagă, da eu am s-o fac... Am s-o fac chiar la noapte, că nu mai pot... Am să desfac și zid și casă... Și la ziuă ai să vezi piatră aici în ogradă...

– Să te ferească sfântul! strigase Onică de zăngăniră geamurile. Te dau pe mâna miliției! strigase cu suflet să-l oprească, strigase poate și pe nedrept, dar ce era să facă?! Îl cunoștea pe Ieremia, vrednic la toate, vrednic să mute și un deal, și un munte numai dacă îl încurajai.

Ieremia nu se supăraseră pe președinte. Aveau amândoi dreptate. O vreme stătu și cumpăni cele două dreptăți pe cântarul din minte și, când simți că talgerul cu vorba președintelui se pleacă spre inima lui, zâmbi în semn de scuză și... întorcându-se, pași peste prag. Pași cu gând proaspăt.

– O să ridic alături un gard... Al meu. Un gard înalt de scânduri... Și mă despart de viața veche, șopti omul, grăbindu-și pașii pe drum.

– Nu mai trecuse pe acasă. Venise drept în câmp. Venise să înceapă chiar atunci lucrul, dar când se apropie de zidul alb și rece, își dădu seama că venise degeaba.

Își dădu seama că n-are de unde lua atâta scândură, și pe loc hotărî să facă gardul din bețe de răsărită. Bețe avea acasă și dacă nu i-ar fi ajuns, ar mai fi împrumutat de pe le megieși.

– Intră în curte să găsească niște pari, niște leături... Răscoli toate ungherele, răscoli și prin grajduri, dar se alese cu o nua și cu o mătură veche... Sleit de puteri, se așeză pe un butoi din ușa grajdului să se mai odihnească, să se mai dumirească ce să facă.

– Poate să ridic unul din piatră? se întrebă el și parcă îi plăcu gândul, însă pe loc se amări. O să semene cu al boierului...

Un miros înțepător îl trezise din gânduri. Mirosul venea de la butoiul pe care ședea. Se ridică și-i scoase vrana. Luă căldarea de alături și aplecând butoiul, turnă în ea. Unsoarea de căruță era neagră-neagră... Atât de neagră, că bătea în albastru. Umplu căldarea cu ochi și, ridicând mătura de jos, ieși pe poartă.

– Am să-l fac negru ca pământul, băigui el, lăsând căldarea lângă zid. Muie mătura în unsoare și coborî pe fruntea pietrelor o linie neagră de sus în jos. Îi plăcu cum o coborî și făcu doi pași înapoi să vadă cum arată dintr-o parte.

– Mama ei, îi frumoasă, o mângâie cu vorba fără să se apropie, apoi cuprinse cu privirea zidul și se întristă.

– Și cu negru tot zid rămâne... Tot durere, oftă el.

Veni ia căldarea plină cu unsoare, s-o ridice și s-o întoarcă înapoi în curte, hotărând în mintea lui să aștepte noaptea, să desfacă zidul și să-i care în sat. Măcar zidul. Casa să rămână, că nu bate la ochi. Și Onică n-o să aibă încotro, o să se învoiască... E băiat de sat, știe greul și durerea. L-a mai cruci cu vorbele de dumnezei și tați, l-a mai trimite să facă drum la raion, să dea lămuriri, dar

până la urmă o să-l poftescă să ridice alt zid... Nou...
Fără lumină rece, fără chip de boier pe el.

Linia de pe zid, parcă ghicindu-i gândurile, tremură la bătaia razelor de soare, tremură adânc și cu dragoste în ochii lui Ieremia, oprindu-l din pornirea lui.

– Mama ei, se teme să rămână singură... Se teme, vrea o surioară alături, șopti cu blândețe omul și, trecând încet prin fața pietrelor albe până-n celălalt capăt al zidului, se pomeni înșirând numele lui.

Se bucură că încape cu tot cu prenume, se bucură că parcă zidul se uită la el cu alți ochi. Părea nou, tânăr...
Însă pe loc se revoltă:

– Ce, ai prostit, Ieremia? Asta ți-a mai rămas, să te iscălești... Asta-ți mai trebuie, să te rătăcești...

Renunță să-și scrie numele, dar nu renunță la dorința de a scrie ceva, ceva potrivit, ceva care să încălzească pietrele, să liniștească arderea lor rece...

– Pământ... soare... pâine... floare... pasăre..., începu să murmure unul după altul cuvintele, să le cântărească, să le aleagă... Însă îi veni greu. Toate aveau înțelesuri adânci și sfinte și toate se cereau trecute cu ramă de icoană pe piatra zidului.

– Să aleg unul cu coraj... Mare și larg... Să le trântesc pe toate în cerul lui, își zise Ieremia, continuând să caute mai departe, să pronunțe cuvinte noi și noi. – Pădure... Mamă... Dar... Sfat... Om... Pom... Foc... Dreptate... Țară... și se opri, frăsuindu-se. Măi, măi... chiar să nu fie în graiul meu acel coraj?! Și fără să fi bănuit că are cuvinte în buzunar, fără să-l fi trăsniț vreo minune de gând, așa din senin scoase din buzunarul de la piept hârtia cea cu ștampila sovietului sătesc și cu drept de pământ. O purta cu el și era deprins mereu s-o scoată, s-o citească. Citea mai mult pe pribluite. Știa rândurile pe de rost din gura lui Onică, dar îi plăcea să le

dezghioace pe litere, pe silabe... Învăța care-i litera A și care-i buchia B. Uneori număra cuvintele, dacă-s toate la număr și dacă nu scăpase nici unul din rânduială.

De data ceea se împiedicase de primele două cuvinte și fără să ie mai pronunțe, așa cum făcea de obicei, se ridică și, apucând mătura din căldarea cu unsoare, porni să le adune pe zid, așa cum erau adunate pe hârtie...

– ...Am să le adun din nou... Mai mășcat... Mai apăsat, cu mai multă boială... să nu le poată șterge nimeni... Nici Dumnezeu... nici dracul... Nici mână de om..., șopti Ieremia Plugaru, pășind prin lanul de grâu copt spre zidul de piatră și temându-se că n-o să ajungă până acolo. Era dus din urmă cu automatul de un soldat, însă nu se temea de el, de acel omulean mic, uscat și spânatic. Se temea c-o să-l orbească lumina, o să se împiedice și o să cadă. Și atunci nu se mai ridică.

– Am să le scriu din nou... Mai mășcat... șoptea mereu Ieremia, încurajându-se să pășească mai departe. Șoptea cu mintea, însă cu inima și cu sufletul era gata să cadă și să facă ultima lui scaldătoare în țărână, să se mântuie de sudorile albe, reci și lipicioase...

Peste vreo câțiva pași, când mai-mai să îngenuncheze, mai-mai să se frângă, zări buchiile pe zid grămăjoară în așteptarea lui. Se reținu să nu cadă și pași spre ele, odihnindu-și privirea în negrul lor... Le citi de vreo câteva ori, le numără... Erau șase și se bucură că-s toate la locul lor. Se întoarse către soldatul din spatele lui, îi zâmbi și ridică mâna să-i arate și lui, dar omuleanul se sperie, făcu doi pași înapoi și trase în aer o rafală de automat. Strigă pițigăiat ceva în limba iui de străini și făcu semn să pășească Ieremia mai departe...

Nu apucară să se urnească din loc. Din cer se auzi un țipăt ca un sfârșit de cântec și între ei căzu o prîvighetoare însângerată. Lui Ieremia i se făcu milă de

ea. Parcă își văzu însângerată casa lui din vale cu cei șase copii, ba își văzu nevasta și copiii însângezați. Cătă spre sat, câtă dacă acoperișul de stuf mai este. Și când îl găsi la locul lui cu creasta dogorâtă și încolțită încă din zori de zborul de fum al unei bombe, se întoarse spre privighetoare și vru să se aplece s-o învelească cu țărână, însă soldatul strigă din nou îndreptând țeava automatului spre el.

Și omul porni. Porni nu de frică, ci de rușinea, ce-l copleșise pe neașteptate și de care nu putea să scape. Tocmai acum, după ce văzuse pasărea însângerată, își dădu seama de ce este poftit la curtea boierului.

– Iaca de ce s-a întors Laibăr cu armata chiar prin sat, satul nostru. Vrea să șterg buchiile... Bine, are ce are cu pământul, dar cu buchiile ce are? bâigui el, ferindu-și privirea de la zid. Și păși cu capul aplecat, răscolind prin mintea lui vreo cauză, vreo sărbătoare, vreun obicei, vreun sfat, vreo lege dumnezeiască, să le apere. În ele era pământul lui, în ele trăia bucuria mare de plugar.

Nu găsea nimic. Nu găsea nici un obicei, nici o lege dumnezeiască, nici o sărbătoare. Și îi era rușine să ridice ochii spre cuvintele lui...

Pe neprins de veste ajunse la zid. Se pomeni față în față cu Hans Laibăr, care abia ieșise din curte și se opri în calea lui. Își mușca buza de sus, cercând să-și liniștească mușchiul care se zbătea nervos în obrazul stâng. Arăta la față mai zbârcit, mai galben, stins și necăjit parcă de-o noapte fără somn. Părui îi înflorise alb-alb... Însă hainele noi militare, cu grad de ober-leutenant îl întinereau.

Se priviră unul pe altul de la trei pași, se priviră lung, pe tăcute, ca niște oameni necunoscuți... Se priviră căutând fiecare din ei un sprijin, vreun capăt de vorbă care nu mai venea. Apoi Laibăr, lovit de nevinovăția și

curăţenia de pe faţa omului, îşi strânse ochii sub pleoape, lăsând lame de priviri ascuţite. Zâmbi şi-i întinse mâna.

– Noroc, Ieremia...

Mai bine l-ar fi pocnit cu o palmă, decât i-ar fi întins mâna să i-o sărute, decât i-ar fi auzit glasul lui, care acum ca în niciodată mai înainte pe vremuri, răsunase atât de moale şi blajin, atât fără fund, atât de alb şi rece, că lui Ieremia i se tulburară vederile, i se tulburară minţile.

– Noroc, bre!... Tu ce, n-auzi?

Ieremia lăsă o privire rece şi grea spre mâna întinsă a boierului. Greu, de parcă-şi ruguma inima din piept, răspunse:

– Aud... Noroc...

Laibăr, văzând nesupunerea omului, se încreţi la faţă, se învineţi, dar prelungi vorba tot atât de moale şi blajin cum o începuse:

– Da eu credeam că te-au asurzit sovietele?...

– Ştiu eu... De ce să mă asurzească?...

– Te-or fi purtat prin băţai din pricina mea.

– Nu, mulţumesc... M-au lăsat cu pacea... cu pământul...

– Bine, Ieremia, că te-ai ţinut de pământ. Rода din anul trecut ai strâns-o?

– Strâns.

– Şi pe asta s-o strângi, şi pune-o tot la grămadă. Pe urmă mi-o întorci. Facem socoteală şi mi-o întorci, vorbi Laibăr, tipărindu-l cu palma pe umăr şi cătând cu ochii la cuvintele de pe zid, întrebă:

– Mă, dar gardul cine l-a dat cu dohot, nu ştii?

– Apoi eu...

– Nu-i frumos... Ieremia... Iată la asta nu m-am aşteptat.

– Iar vezi că... deschise omul gura să-i lămurească, să-i spună clar că a avut şi el în viaţa lui o zi cu pământ,

cu cer senin și albastru, la fel ca toți omenii din sat, dar vechea teamă că nu va fi înțeles îi înecă glasul.

– N-am ce vedea, zâmbi Laibăr văzându-l încurcat. Scoate toporișca din brâu și dă nevoia jos. Dă-o cât mai repede, că plec... Plec să-mi fac datoria și vreau să-mi las zidul curat... Hai-hai, nu te rușina... Apucă bărdița, că de nu, am să te pun să lingi cu limba dohotul de piatră.

Tonul era același, blând, dar acum Ieremia înțelegea ce se ascunde sub blândețea iui. Înțelegea și nu se urnea din loc.

Laibăr îl tipări ușurel, apoi îl apucă de umăr ca pe un copil și-l aduse la prima buchie de pe zid...

Cuvintele încremeniră în așteptare... Ieremia le privi ca în vis. Vedea clar că nu e vis, că e realitate, dar nu îndrăznea să ridice mâna, să scoată toporișca și să le taie. Îi părea că dacă se desparte de ele, apoi se desparte și de nădejdea de a întoarce ziua ceea de ieri înapoi în sat. Și plângea fără lacrimi, mai mult tremura de durere. Culoarea verde-albăstrie a hainei militare îl zădăra, îl ațâța, îl îndemna să lovească cu barda în ea, să facă moarte de om și să fugă spre păduri, spre răsărit, în partea ceea, unde fugise astă noapte Onică. Însă cuvintele îl stăpâneau, îl legau de zid, de zidul lui parcă.

– Cui lași lanul ista de grâu, care trebuie crescut? Îl întrebau ele. Cui ne lași pe noi? Ce crezi că n-o să se găsească altul care ne va șterge, altul străin la suflet?...

Se uită la cerul albastru și plin de păsări. Se uită la zbuciumul lor, ascultă cântecul lor. Urmări căderea lor țipătoare, ruptă din cântec... Păsăriile cădeau din când în când câte una departe, în mijlocul lanului, însă el le vedea aproape... și multe... Aproape, aici în sufletul lui plângea cerul cu lacrimi roșii și cu păsări moarte... Lacrimile răzmuiau țărâna, și păsăriile cu ultima zbatere săpau cu ciocurile fața pământului. Săpau buchii pre limba

lor. Săpau semne de strigare că au avut și ele zile frumoase, zile bune și liniștite, și, curând, le înscriau să ridice pământul, să ridice oamenii, să întoarcă zilele acelea...

Mânat de gânduri, Ieremia începu să sape și el cu toporișca în zid, să sape în piatră, să scoată unsoarea neagră. Unsoarea intrase adânc în piatră și asta îl bucura, nu-l întrista. Își vedea cuvintele săpate adânc în zid...

– Așa, așa... Să nu rămână nici o urmă, nici o pată, îl încurajă stăpânul și plecă spre casă.

– Bine, domnule Laibăr. Bine, zâmbi Ieremia spre stăpân și săpă cum își puse în gând. Sapă încet, dar cu nădejde... Toporișca răscolea piatra, dezvelind de pe urma ei guri, buze, nasuri, ochi, fețe de oameni... Mulțime de ochi și guri înflorea în fiecare literă, în fiecare linie, în fiecare cuvânt. Parcă privea satul din gard. Și literele la un loc cu oamenii prindeau mai multă viață, mai mult înțeles. Țipau de durere...

Până spre seară se văzu cu lucrul terminat. Înflori în piatră cușmulița de pe creștetul ultimei litere și, ostenit, se dădu ia o parte să cumpănească ce-a făcut... să citească...

Din tancuri, din lanurile de grâu, de popușoi ieșiseră lângă zid soldații cei străini. Leșiseră cu muzică și cu jocurile lor. Cineva dintre ei sufla în armonică și ceilalți dansau, râdeau...

Lăsați de prigonire, din ascunzișuri ridicară capetele și sătenii. Ici-colo din crânguri răsăriră cușme, pălării... mai mult broboade răsăriră decât cușme și pălării. Răsăriră ochi căutând cu mirare spre ei, spre cei din zid, spre cuvintele lui Ieremia. Cu frică căutau și spre soldați.

Soldații nu-i luau în seamă nici pe ei, nici pe Ieremia. Se desprindeau din jocul lor și se grămădeau în jurul cuvintelor, căutând să le priceapă. Murmurau în felul lor,

se străduiau să le citească, să lege literă de literă, să adune primul cuvânt. Apoi treceau la al doilea, și până îl rotunjeau, uitau de primul.

Pe furiș Ieremia se uita spre ei. După jocurile lor vedea că-s parcă țărani și ei, țărani aduși de pe alte meleaguri. Însă la citit erau curajoși, naivi ca copiii... Nu hâdoși și răi, cum îi văzuse acolo, prin sat, împușcând și pârjolind. Aveau acum început de lumină pe fețe... O sete de-a cunoaște buchiile îi lumina. Și omul tot privind-i se bucura de puterea cuvintelor lui. Se bucura ca și învățătorul lui pe vremuri, care îl învățase carte. Se simțea și el învățător, cu toate că nu știa prea bine alfabetul. Cât uitase Iulian, feciorul preotului, atâta știa el.

De bucurie tremura și-i creștea inima în piept. Menea că dacă îl vor înțelege soldații, îl va înțelege și stăpânul. Și când unul dintre soldați îl ispiti pre limba lui, ce are el, Ieremia, cu florăria de pe zid, pe o vreme își pierdu cumpătul și-i veni greu să lămurească. Suflarea i se înnodase în gât și nu găsea fărâmă de cuvânt s-o deznoade. Ca într-o fulgerare toate cuvintele zburaseră din minte, ca într-o fulgerare se ascuseră de ochii lui. Care în cer, care în văile și dealurile pământului, care după spicele de grâu... Ieremia le știa jocul ista al lor. Că nu pentru prima dată îl puneau în cumpănă. Le știa de acum și culcușurile unde se ascund. Zâmbi pașnic spre soldați, apoi se ridică, întinse mâinile și prinzând cu ele cerul de la răsărit, porni să le vorbească soldaților, făcând mai mult semne. Le arătă cerul și pământul, le arătă spicele crăpate, florile de pe hat. Le zâmbi iarăși și le arătă zâmbetul lui... Ei însă nu-l înțelegeau. Peste frunțile lor coborâse o nedumerire, o frică parcă. Omul dezvăluia prin semne lucruri limpezi și sfinte, însă cu adâncuri prea fierbinți pentru sufletele lor...

Ieremia o luă de la început. Mai cu glas și mai clar. Le arătă iarăși pământul, împărți cu mâna dealurile și văile

prin ogrăzile satului din vale, le vorbi iarăși despre cerul dinirăsărit, despre ploaie, despre arat și semănat. Frecă un spic în palme și le arătă boabele, le povestea despre femeia lui, ce gospodină bună e, cu ce colaci, cu ce plăcinte bucură dumneaei pe cei șase copii ai lui când are făină în pod!... Apoi, culegând de pe buzele soldaților câteva zâmbete rătăcite, se aplecă spre marginea lanului, rupse o floare, și trecând-o pe după ureche, porni să joace și să cânte...

Glasul aprins al omului din drum îl scoase pe boier din casă. Venise chemat de soldatul cea mic, uscat și spânatic. Se apropiase pe neobservate și sta în dosul soldaților. Se uita la Ieremia și la zid. Mai mult la zid, decât la Ieremia. Și nu-l mai cunoștea. Zidul părea străin, avea altă față. Din pietrele lui pășeau spre el oamenii satului, cu topoare în mâini, cu coase... Făcu un pas înapoi și cercă cu privirea să stăpânească mulțimea de ochi, de guri, de mâini... S-o ascundă înapoi în zid, dar nu putu... Cuvintele proaspăt săpate în zid ardeau într-o lumină nouă și fierbinte. Atât de fierbinte, că-i topeau ochii, creierii și inima.

Ieremia nu-l observa pe Laibăr. Învăluit de para nouă a zidului – sărea în sus în mijlocul soldaților, bătea ritmic din palme, să joace soldații și să cânte ca și ei: *Unu Mai...*

Unu Mai vui glasul omului în mintea lui Laibăr, în inima lui... Vui prelung ca o zvoană de prăpăd, coborându-i mâna spre revolver, să-l scoată, să se apere... dar vorba îi isări din gură mai înainte.

– Prea devreme te bucuri, Ieremia, scrâșni el ciudos și, întâlnind ochii senini și calzi ai omului, pe-o clipă alunecă cu privirea în jos, ferind mâna de la șold.

“Nu, nu... nu-n față...”, se gândi el, apoi zise moale, blând și blajin: Prea devreme te bucuri... Prea... Au mai rămas încă pete negre...

Soldații, auzind glasul ober-leitenantului, se feriră spre lanul cu grâu. Pe fețele lor murise ca într-o fulgerare frica, nedumerirea și gândul. Deveniseră plumburii, reci și străini, ca armele lor. Gata de luptă...

Rămase Ieremia în mijlocul drumului... Singur, cu umeri aplecați, cu zidul în spate. Și clipind din ochi tainic și limpede spre fostul lui stăpân, murmură:

– Parcă le-am scos pe toate...

– Parcă... Dar vezi c-au mai rămas... Au rămas și te strigă să le scoți...

Ieremia fără să-și dea seama, fără să înțeleagă și să simtă ce vânturi ascunde vorba lui Laibăr, se întoarse și mângâie cu palmele zidul, aprinzându-i și mai mult lumina lui nouă și fierbinte...

– Iaca na, c-au rămas... Mama lor... Au rămas... Da-mi mici, îs buchii și nu se văd, apucă el să bâiguie...

Fulgerător, mâna lui Laibăr zvâcni în sus revolverul de la șold, descărcându-l de moarte în spatele omului până la ultima țancușă de plumb. Ieremia lovit fără veste se clătină, cu greu se răsuci spre fostul lui stăpân, întinse o mână parcă să-l ajungă, vru să pășească, însă căzu cu spatele la îmbrățișarea cuvintelor și luminii din zid. Cu ochii deschiși, mari și senini, privi o vreme spre soldați parcă i-ar fi văzut intrând în pământ, apoi spre acoperișul casei lui din sat... Apoi spre dealurile și văile din răsărit privi, apoi spre cer... Văzu cerul albastru și încă plin de păsări, urmări zbuciumul lor, căderea lor țipătoare, ruptă din cântec. Păsările cădeau departe, undeva în mijlocul lanului de grâu, însă el le vedea aproape-aproape... Aproape, aici în sufletul lui plângea cerul cu lacrimi roșii și cu păsări... Lacrimile răzmuiau țărâna și păsările cu ultima lor zbatere săpau cu ciocurile pe fața pământului buchii pe limba lor. Lăsau semne de strigare să întoarcă ziua aceea de ieri, pe care a avut-o satul și el, Ieremia Plugaru...

Un zvâcnet, un sughiț scurt îi apăsă umerii în jos. Coborî spre pământ, șiruindu-și spatele de zidul alb. Coborî cu același semn de strigare ca al păsărilor, înflorind din urma lui o linie roșie și fierbinte... Coborî, privind spre Laibăr cu cerul de păsări în ochi, cu dealurile și cu văile din răsărit și parcă la un mort privea... Cu ochi vii, vii...

Strânge-l de aici, să nu-l văd, vorbi parcă înecându-se în cuvinte ober-leitenantul spre soldatul cela mic, uscat și spânatic, care se vedea și el mort în ochii lui Ieremia. Tu auzi?... Strânge-l mai repede... Și plecăm... plecăm... plecăm...

PE IEȘITUL PLUGULUI

Pământul se săturase de atâta apă. Se desfundaseră cărările, drumurile. Ploaia nu mai contenea. Cădea încet, val de pânză aruncat peste case, peste garduri...

A mai plouat încă trei zile la rând. Trei zile și trei nopți. Cu tunete, cu fulgere, cu miros amărui și proaspăt de pământ și mugure, că era vreme de primăvară, primăvară timpurie.

În a patra zi, după obiceiul pământului, a venit Baba Odochia cu omătul mieilor. A dat un ger și a ferecat ploaia. Pomii, acoperișurile s-au îmbrăcat în haine reci, străvezii. La ferestre, la uși și la streșini s-au rânduiește ostrețele turțurilor.

A tăcut bocetul ploii și în liniștea albă de sticlă a scăpărat un soare prea mare și prea frumos pentru cojoacele friguroase ale Odochiei. S-au limpezit zărilor, ogrăzile... Numai drumurile au rămas pierdute undeva sub gheață.

Ușa veche de lemn se deschise. Nu știa, o deschisese ea sau altcineva? Îi auzi numai geamătul bălămăliilor. Răsunase acum? Sau izbucnise la urechea ei dintr-o zi asfințită? Împrejur plutea un vălmășag de sunete, de ecouri sparte, pe care nu le putea descurca precum odinioară. Se simțea neputincioasă și îi venea deopotrivă să plângă și să râdă. Trecutul și prezentul se învâlmășeau, întunecându-i cugetul, și ar fi dat mult să nu mai audă hora sunetelor dezlănțuite în jurul ei.

Vedea turbure... Poate i se stinseseră ochii de atâta plâns? Nu, căci înaintea ei apăru deodată ograda albă, strălucitoare.

Hulubi de lumină neagră săgetau văzduhul, urcau spre cer și cădeau năpraznic înapoi spre pământ, aducând ninsoare pe aripile lor...

Păși peste prag cu ulciorul în mână și se miră că nu lunecase, nu căzuse... Dar abia făcu primul pas, că se și prăvăli pe spate și se rostogoli ca de pe un deal. Se pomeni jos, în mijlocul ogrăzii, lângă tunul cel vechi, osândit să-și sfârșească zilele aici, în sătucul de pe Valea Ciuhurului, pe când războiul înainta spre răsărit. Spărsese ulciorul de țeava lui plesnită și coclită de vreme.

Fulgi mășcați cădeau peste cioburile negre și se topeau. Femeia își opri privirea fierbinte și turbure la toarta din mână, la cioburile din zăpadă și își aduse aminte de scrisorile cenușii din casă, venite în locul feciorilor...

Încercă să se urnească din loc. Se sprijini cu mâna de fierul înghețat, și iarăși se văzu ieșind din casă și căzând. Iarăși cioburile înnegriră omătul, rănindu-i inima cu schije fierbinți.

Nu-și mai întoarse privirea spre casă, spre ușă. Erau prea negre și ușa, și casa... Ridică ochii spre poartă și zări dincolo de ea o mașină oprită în mijlocul drumului.

Din coșul mașinii săriră cinci ostași tineri. O vreme stătură în jurul șoferului care repara ceva la motor sub capota deschisă, apoi se așezară pe banca de lângă poartă. Unul dintre ei duse armonica la buze și începu să cânte.

Femeia se ridică și veni mai aproape. Cu o bucurie senină de copil în ochi, cu genele ninse de soare și ninsoare.

– Dragii mamei... Aici erați ?.. Și eu vă tot aștept, aștept, am și uitat de când!...

Ostașii o priviră lung, descumpăniți, desprinzându-se unul câte unul de pe banca scorțoasă și rece.

– Hai... Intrați în casă... Că vin și eu îndată... vorbi femeia și se repezi spre prepeleacul de lângă gard, culese din crăcană un ulcior mare și cărămiziu și se îndreptă iarăși spre beci.

– Cu ulciorul v-am petrecut, și tot cu el vă întâlnesc, șopti ea și prinse să coboare scările. Încetul cu încetul întunericul o înghiți.

Luă de pe poliță o lumânare și o aprinse. Căzu în genunchi și, potrivit ulciorul lângă butoi, răsuci caneaua.

Șuvița de vin gâigăia în gura ulciorului, flacăra lumânării scăpăra sfârâind și, undeva în sufletul ei începu să se adune același cântec de dor, pe care trei zile, trei zile și trei nopți la rând l-a tot stăpânit să nu iasă la lumină...

Îl stăpâni și de data asta. Cu același gând de bucurie că i s-au întors feciorii...

Cum văzu ulciorul plin, urcă scările. Ograda era pustie. Se apropie de poartă. Privi ia banca de lângă gard, la drumul învăluit de ninsoare, la mașina care abia-abia se mai zărea pe costișa stâncii din marginea satului. Vuietul mașinii zvâcnea înfundat, gata să spargă zăvoarele durerii încătușate în inima ei. Și poate ar fi dat frâu liber aceluși bocet, de n-ar fi auzit armonica răsunând undeva în sat.

– S-or fi dus pe la neamuri... murmură ea, și se trezi înfrigurată la gândul că nimeni nu știe încă minunea împlinită și că e timpul să bucure un sat întreg de oameni.

Deschise poarta și se îndreptă spre ograda vecină. Părul îi cădea, negru și nins, de-a iungul obrazilor fierbinți. Fruntea înclinată, fierbinte și ea. Ochii ardeau mistuitor. Își ținea capul îndoit, să n-o orbească soarele. Pășea încet, de parcă se temea să nu trezească pământul, să nu se răstoarne cerul peste ea.

Poarta vecinilor era deschisă. Poarta cea mare. Intră, trezind un zornăit de lanț și un dulău negru și lăptos se repezi spre ea, lătrând furios. Femeia încremeni o clipă locului, uitând să se apere, apoi înaintă spre câine fără nici o grabă. Dulăul se opri mârâind, și ea apucă lanțul, trăgându-l spre ea. Câinele se tupilă la pământ, ascunzând sub pleoape ultimele scânteii de mânie. Iar când femeia coborî mâna peste gâtul și fruntea lui, scânci prelung și jalnic, ca doborât de o durere cumplită. Scâncetul străpunse auzul femeii, rece și cald, precum o mângâiere. Toporul care despica lemne după ocolul de scânduri amuți deodată și în bățatură răsări glasul unui moșneag:

– Ce ucizi câinele, Ioană?

În jur se lăsă o liniște cenușie, adâncă și nemărginită. Omul venea spre ea șchiopătând, ducând în mână toporul. Venea sau sta locului?...

Femeia desprinsese zgarda de la gâtul câinelui, însă rămase cuminte locului, la picioarele ei... Și fără veste începu să urle a pustiu... Glasul lui răni tăcerea desăvârșită. Un vânt amăruit o trezi din amintire și femeia, îndreptându-se din umeri, întinse omului ulciorul cu vin. Tăișul toporului omorî câteva raze de soare și se înfipse adânc în trunchiul de lemn de lângă cuptoraș. O mână osoasă, zbârcită cuprinse ulciorul. Ea căută ochii vecinului, ce se fereau în lături, apoi cu voce moale, depărtată și stinsă îi spuse:

– Gustă, bade Ștefan, și treci pe la noi, că mi s-au întors feciorii din război.

Omul o privi lung, încrunțat... O urmări cum își revărsa pe spate părul lung, și întâlnindu-i sub sprâncene focul negru, mistuitor cinsti.

– Vin, doamnă... vin numaidecât... grăi el după o tăcere aspră și încordată.

– Te rog și te poftesc... că am numai cinci și toți s-au întors...ca păsările la cuib...

Gospodarul, rezemat de stâlpul porții, o petrecu cu ochii până dispăru după alte garduri.

Era soare și geruia în tot bunul. Fulgi grei cădeau din soare, cădeau ca o ploaie de scânteii albe.

De undeva veni o adiere caldă. Poate de la răsărit, poate de la asfințit. Se împlânzise cerul, sau aburea pământul. Vântul intră în sat și se rătăci prin ogrăzi, ținându-se de garduri. Gerul slăbi și oamenii, punându-și cușmele în cap, prinseră a ieși din ogrăzile lor. Pământul trosni sub picioare, gemu adânc. Gemea înfundat, bărbătește, peste tot, din urma pașilor. Oftau porțile, se umpleau drumurile de lume. Bărbații mergeau greoi, cu ochii ascunși sub sprâncene. Femeile se sprijineau de brațele lor, iar copiii se agățau de fustele largi ale mamelor. Intrară pe poartă, umplură curtea. Abia când văzură ușa închisă, când striviră cu tălpile cioburile negre de lângă țeava de tun, se priviră unii pe alții, de parcă s-ar fi întrebat ce-i adusesese încoace... Simțeau un gol mistuitor ce dăinuia, ce striga undeva în preajmă... Apoi bărbații aprinseră câte-o țigară, iar femeile și copiii îi priveau cum trag adânc în piept fumul... Iar când dădură să aprindă a doua țigară, auziră la poartă o vioară și o tobă. O femeie bătea toba, alta, mai tânără, cânta, tremurător și nesigur, ia vioară. Cântau, îndemnate de gospodina casei.

– Ce-i petrecerea fără muzică?!

Ajungând lângă beci, deschise larg ușa gârliciului, apoi se apropie de câțiva bărbați și le porunci să coboare după vin.

După ce așezară butoiul lângă țeava de tun și-i dădură cep, ea se lăsă în genunchi, umplu cănile, apoi se ridică, le împărți pe toate cinci și-i pofți să bea. Oamenii cinsteau,

îi spuneau ceva neauzit, iar ea tot dădea din cap, mulțumită, și umplea iarăși cămile... Dar mai mult trăgea cu urechea ia sunetul unei armonici care amuțise demult în depărtare... Și ca s-o trezească iarăși în casă, sau poate în sat, le zise muzicanților:

– Mai cu inimă!... Ia ziceți unul săltăreț... Să tresară și stâncile satului... Că, zău, stăm și cinstim ca la mort!...

Viorista se uită ia femeia cu toba, strânse din umeri și-și petrecu arcușul pe strune. Toboșara lovi de câteva ori toba, dar se opri stingherită...

– Hai să încingem o horă, bade Ștefan!... Îl apucă de mână gospodina pe vecinul de peste drum. O horă fierbinte, nene Trofim!... Îl îndemnă ea pe altul. Hora noastră de la Stânca, de la Ciuhur!...

Oamenii, și bătrânii și tinerii, se fereau din calea femeii, plecându-și ochii în pământ.

– Ce-i cu voi?... Ori că vi s-au împietrit picioarele?...

– Și picioarele, și sufletul... Nu vezi, Ioană, că Baba Odochia bântuie în toată voia ei... Uite că ți-s mâinile înghețate, vorbi badea Ștefan și, culegându-le în căușul palmelor, porni să le încălzească cu suflarea.

Femeia stătu o clipă locului, săpând cu privirea fruntea înaltă a bătrânului, apoi trăgându-și mâinile din palmele lui, zise hotărât:

– O cântare bună încălzește inima, cât de rece ar fi ea!...

Și începu:

– *Moarte, moarte, rea mai ești...*

Prin mulțime foșni un vânt rece.

Femeia se opri nedumerită. O vreme rătăci cu ochii spre stâncile satului, spre lumina lor pământie care acum asfîntea în ceruri. Căută cu ochii, cu gândul, apoi cu glasul... Și pe buze i se înfiripă aceeași cântare, aceleași

cuvinte, care de trei zile se zvârcoleau în piept și se cereau rostite:

*– Moarte, moarte, rea mai ești,
Ziua, noaptea că pândești,
Că aduci numai suspine,
Unde nu te-așteaptă nimeni!
Că ți-ai pus mâna pe coasă
Și mi-ai făcut larg prin casă!
Că ți-ai pus mâna pe grindă
Și mi-ai făcut larg prin tindă!
Că ți-ai pus mâna pe scară
Și mi-ai făcut larg pe-afară!
Că ți-ai pus mâna pe porți
Și mi-ai dus feciorii toți!...*

Cântarea femeii pâlpâi, apoi se stinse. Amuțise cu desăvârșire și armonica din casă, sau mai curând din auzul ei...

– Feții mei dragi, veniți încoace!... Uitați-vă ce de-a lume vă așteaptă!

O liniște imensă și neagră domnea dincolo de ferestre, în geamurile cărora se oglindeau ograda cu mulțimea de oameni, stâncile satului, stolurile de păsări negre ce săgetau ici-colo, peste vârfurile lor. Doar țurțurii din streșini picurau rar, ca tic-tacul unui ceasornic.

Feciorii nu veneau. Mama porni după ei, să-i aducă aici, în mijlocul lumii.

Ajunse în prag. Apăsă pe mâner, izbi ușa cu umărul, însă ea nu se urni. Stătea înțepenită, încleștată de pervazul umed... O mai încercă o dată... Cu genunchiul, cu pumnii... Nu izbuti și păși spre fereastră. Văzu iarăși stâncile, păsările... fețele oamenilor în așteptare. Iar dincolo de toate, întunericul. Cu umbre de lumină, cu sunete stinse de armonică...

Făcu un pas înapoi. Căută împrejur, până dădu cu ochii de cobiiița răsturnată pe prispă și o ridică de jos. Păș spre fereastră. Lovi în țurțuri, în geamuri... Sparse țurțurii, sparse geamurile... Își vârî capul prin cercevelele fără sticlă... Îi căută în casa mare... Printre șiragurile cu ciuperci și ierburi uscate, sub icoane ... Și deodată îi găsi... Găsi cele cinci plicuri cenușii, rânduite alături pe chivotul cu icoane.

– I-am găsit... Sunt aici!... se bucură ea ca un copii, dar îndată își întoarse ochii mustind în lacrimi și arzând iarăși cu un foc negru mistuitor.

Apoi, observând țurțurii rămași pe streășină, porni să rădă și să treacă de la un țurture la altul, lovindu-i ușurel, ușurel, de parcă ar fi atins clapele unui clavecin. Sunetele lor vesele îi amintiră de copilărie... Și de povestea mamei...

Cică este pe lume o pasare fără culoare și fără umbră, care pe vreme de iarnă zboară din sat în sat, de la o casă la alta. Se așază pe acoperiș și încearcă să cânte ca toate păsările, dar nu poate, căci n-are glas. Și începe să lăcrămeze. Apoi se mută ia altă casă. Caută, poate și-a găsi acolo norocul. Umblă peste tot și lasă semne... Semne de plecare și ei. Mamei...

Mama se pregătea de un drum lung, pe margine de prăpastie... Se grăbea să ajungă la capăt. Dincolo de gratiile de lemn ale ferestrelor. Mai avea să aprindă un loc mare, să tragă zăvorul pe dinăuntru și să rămână cu feciorii peste noapte.

Cineva o înșfăcă de mână.

– Oprește-te, ioană!... Dumnezeu e mare!... auzi ea glasul iui badea Ștefan.

O ceață vântată acoperi zărilor, ograda și fețele oamenilor. Deși cerul era limpede și cu lună... Câinii urlau la lună. În șoproane mugeau vitele, zbierau oile, nechezau

caii. Țipau păsările în cuibare, trâmbițau cocoșii... Ca în preajma unui cutremur. Și undeva, parcă în fundul lumii, răsunau, neuzite de nimeni altul, glasurile feciorilor, tremura armonica. Simți o încleștare în inimă atât de dureroasă, că ți pă:

– Lasă-mă, bade... Lasă-mă!...

Smulgându-se din brațele vecinului, se repezi iarăși spre fereastră... Făcu vreo doi pași, dar nimeri în brațele femeilor.

În ajutor mai trecură și alții. Le simțea mâinile, le auzea glasurile:

– Lasă, lele Ioană!

– Că, de, cine știe?!

– Chiar așa, poate-s vii!...

– Nu i-o fi luat moartea pe toți odată...

– Că moartea alege...

– Lăsați-mă, iăsați-mă în pace!... strigă ea deodată și încercă iarăși să se smulgă din mâinile lor. Mai bine să se dărâme totul... Să ardă și casa, și ograda. La ce-mi trebuiesc mie?!...

Se mai zbătu câteva clipe, apoi vorbele ei deveniră tot mai slabe, iar mâinile fremătară ca niște aripi ostenite. Începu să plângă... Femeile oftau în preajmă și ea amuți. Se așeză pe prispă, îngropându-și fața în palme.

Plângea înfundat... Deodată își înălță capul și trase cu urechea. Era soare, era ninsoare, dar ecoul acelei armonici nu se mai auzea... Oamenii, unul câte unul, încovoiați din umeri, ieșeau pe poartă, se împrăștiau pe ia case. Ninge peste frunțile lor și din cer cădea spre pământ un stol de păsări negre.

Rămase singură. Ședea pe prispă, rezemată de peretele casei cu ferestrele sparte. Încercă să numere bucățelele de sticlă împrăștiate pe pământul înghețat.

Amurgul se lăsa repede peste sat, se împletea cu

ninsoarea. Luminile se aprindeau în ferestre și într-o ogradă vecină cineva tăia lemne. Ferăstrăul şuiera ca o coasă în iarbă. Pe drum lunecau tălpile unei sănii încărcate cu paie. Pocni biciul pe spinarea boilor, apoi se auzi vântul în tindă, în casă... Se lăsa noaptea rece.

Brusc, simți o suflare de gheață, ca o izbitură, parcă ar fi stat într-o odaie încălzită și s-ar fi deschis o fereastră în afară.

Când își înălță capul, văzu lângă butoiul cu vin o femeie înveșmântată în negru. Privea cu ochi mici, rotunzi, fără culoare și fără umbră. Nasul îi atârna peste buze ca un cioc de vultur. Fălcile îi cădeau în jos, ca niște bucăți de aluat dospit. Între ele se îngropa gura fără nici un dinte, ca un vârf de coasă în pământ. Trupul ei închegat din oase și zgârciuri părea surprinzător de tânăr...

Bătrâna tăcea, apoi, lăsându-și traista de pe umăr, se apucă să strângă cănila împrăștiată pe jos.

– Cine ești? Întrebă lelea Ioana, dezlipindu-și spatele de peretele alb și rece.

– Bună vreme.

– Bună să-ți fie inima... Dar cine, mă rog, ești? Moartea?

– Zici moartea?... Da ce, seamănă cumva?... zâmbi bătrâna și, sorbind câteva înghițituri de vin dintr-o cană de pe butoi, continuă:

– Sunt o drumeață în trecere pe aici. Caut undeva să înnoptez. Nu mă primești peste noapte?

– Cu dragă inimă... Numai că în casă o să-ți fie frig. Ferestrele îs sparte.

– Văd... Le astupăm cu perne...

Femeile strânseseră cănila, astupară butoiul cu vin și-l rostogoliră spre ușa beciului, apoi intrară în casă. Puseră pernele în fereastră. Aprinseră lampa de pe horn și focul în sobă.

– Cine ești?... stăruiește lelea ioana.

Bătrâna tăcu o clipă, apoi din gâtulejul ei se auzi un hârcâit. Râdea, și prin râsul ei cu greu se deslușeau cuvintele:

– Marta mă cheamă! Marta bocitoarea.

– Da... Ai un nume rar. Dar de acu... Chiar moarte să fii, că ești binevenită.

– Îți spun doar... Sunt bocitoare... Bocesc morții... Azi aici, mâine dincolo. Când aflu că s-a stins cineva, mă apropiez de casă și mă tocmesc bocitoare. Scald mortul, îl pieptăn, îl îmbrac, îi așez mâinile pe piept și-l petrec cu cântec la groapă...

În casă se lăsa o liniște adâncă, de parcă pășise peste prag moartea. În lumina icoanelor sfârâi domol iimba candeliei... Lelea ioana o privi o clipă pe bătrână, îi cercetă cu iuare-aminte hainele negre, fața deșirată, gura fără dinți și ochii verzi, verzi ca iarba.

– Ia din pâine și din pahar... Și bocește...

– Pe cine, păcatele mele?...

– Bocește ziua care s-a dus... Și noaptea care vine...

Bătrâna aprinse de la lampă o lumânare și, ținând-o în mâini, începu să cânte:

*– Nici o moarte nu-i amară
Ca moartea pe primăvară,
Pe-nfrunzitul codrului,
Pe cântatul cucului,
Pe ieșitul plugului...
Moarte, moarte, rea mai ești...*

Lelea ioana o privea lung, dar nu se mai minuna de nimic... Prin ferestrele sparte ale căsuței îngropate sub omătul mieilor se revărsa afară, răvășind inima satului, glasul adânc al bătrânei bocitoare.

Odată cu lacrimile ce izvorau în voie din ochii mamei, o parte din povara sufletului ei, strivit de durere, părea să fi trecut pe umerii acelei femei pre nume Marta, sau poate Moartea. O pace adâncă se înscăună pretutindeni, umplând odaia până atunci pustie și învrăjbită.

Cerul era limpede, senin. Câinii se uitau la lună și nu mai urlau. În șoproane odihneau vitele, rumegând și răsuflând în tihnă. Picurau de somn păsările în cuibare. Ici-colo trâmbițau cocoșii, era miezul nopții și un început de lume se apropia prin întunericul dinaintea zorilor...

LUCIA

Părea că bat clopotele la biserică și dangățul lor umplea satul, ograda, casa...

Lumea frământa noroiul uliței, nălucind prin aerul umed al sfârșitului de toamnă, prin aburii ce miroseau a ierburi coapte, a lemn jilav și a țărână... Petrecea o toamnă... Intra pe poartă. Bărbații își scoteau cușmele, își ștergeau frunțile pământii și istovite. Nevestele se opreau alături, aproape de tot, ținându-i de mână, să nu-i piardă în pâcia rece, care cobora tot mai deasă peste capetele lor odată cu bătaia adâncă a clopotelor...

Nu băteau însă clopotele! Cânta în bătătura casei fanfara kolhozului...

...Lucia alerga bucuroasă prin curte, ca o boare de primăvară, sărea de pe un picior pe altul și se bucura în inima ei de copilă că dintr-o clipă în alta s-or încinge la joc nuntașii... C-a venit și nunul – Vasiie Friptu, președintele, cu tot satul și cu toată fanfara. Nuntă... Nuntă de aur... De când o tot așteaptă buneii!.. Câinele lor bălan o urma pretutindeni cu capul plecat și cu ochii umezi, scâncind întruna, de parcă jelea pe cineva...

Pe neașteptate fetița se opri locului și privi lung, iscoditor, prin pâcia albă, spre fețele nuntașilor. Parcă ar fi căutat pe cineva. Privea întrebător de la o față la alta și se minuna de ce nu dansează nimeni? Orchestra nu mai contenea să cânte, dar nu se încumeta nimeni să se avânte pe pământul răzmuiat de ploaie...

Nu putea bunelul să aleagă o altă zi din săptămână? O zi cu soare... De ce nu s-a sfătuit cu nimeni? Dacă a văzut că vremea e a ploaie, putea să amâne nunta, nunta lor de aur, cu o săptămână, cu o lună, cu un an... Cui îi trebuia graba asta?.. Și măcar să iasă afară, să-i cinstească pe oameni cu vin, cu țuică, să nu-i prindă frigul!... O fi având treabă în casă. Mare treabă – stă de vorbă cu bunica! Au găsit prilejul acum, când tot satul e în ogradă! Sau poate bunica își îmbracă rochia albă de mireasă, pe care bunelul i-a cumpărat-o ia oraș?

Câinele scâncea la picioarele Luciei, dar ea nu-l auzea, sfredelea cu ochii pe fiecare nuntaș, de parcă îl vedea pentru prima oară, de parcă n-ar fi crescut, alergând prin ogrăzile satului, ci ar fi picat din cer, de parcă uitase că acum doi ani au adus-o de la grădinița din Chișinău cu "Pobeda" până pe cuptorul buneilor, că tata și mama plecaseră cu neamânate treburi departe, în Africa.

Ține minte și nu prea... Bunica tocmai dăduse plăcintele în cuptor, iar bunelul stătea la o măsuță, în ungher, cu ochelarii pe nas și citea din ziar cu glas tare ce se întâmplă dincolo de gârduceanul lor, dincolo de hotarele țării, acolo, în îndepărtata Africă, unde mișună crocodilii și zebrele.

Bunica scosese din cuptor și umpluse masa cu plăcinte, bunelul se lăudase că a făcut în acel an la vreo două tone de vin ghiurghiuliu și coborâse cu Lucia în beci să se încredințeze și ea.

Era pe la începutul lui octombrie și vinul mai pișca încă de limbă, și era soare copt, și multe-multe mere în beci.

Iar când s-au întors în casă, tatăl Luciei s-a lăudat și el că le-a cumpărat bătrânilor un televizor, pe care l-a și instalat imediat. Bunelul l-a probozit că irosește banii fără

nici o socoteală, că paralele nu cresc în Africa pe copaci, ca bananele, că putea să-și cumpere și bunelul televizor, dacă încolo, la iarnă, ar fi vândut vinul, că ce o să facă cu atâta vinăraie, că bunica nu-l suferă, iar pentru un moșneag e de ajuns și de rămas...

Ecranul televizorului s-a luminat, și din valurile lui albastrii a apărut cu un cântec Nicolae Sulac, și bunelul s-a dat mai aproape...

S-a dat mai aproape și și-a amintit că mai anțărț un prieten îi întinsese lui Nicolae un pahar cu răutate să bea, și săracul era cât pe ce să-și piardă glasul... Dar tot atunci bunelul a zis apăsător, că dacă se mai încumetă cineva, îl snopește ca pe un dușman.

Au închinat mult în acea seară, au închinat un pahar pentru ziua de azi, altul pentru ziua de mâine, un pahar în sănătatea bunicii, altul pentru Lucia, și încă multe, multe... pentru neamuri, pentru Sulac, pentru drumul spre îndepărtata Africă.

A doua zi a venit iarăși mașina și i-a furat de lângă poartă pe mama și pe tata. Au lăcrimat cu toții până când mașina a dispărut după dealuri. Apoi bunelul a luat-o pe Lucia de mână și s-au pornit din urma mașinii spre cărmuirea kolhozului, dar n-au ajuns, că au încurcat cărarea și au dat de neamuri. Parcă nu-s toți de-ai lui Ciubară, dar e plin satul de neamuri, și toate-s primitoare și au atâta turburel, că se răzmoaie beciurile și fug dealurile la vale.

Peste tot i-au pus la masă și au rugat-o pe Lucia să le cânte, să le spuie poezii. Ea le-a făcut pe plac, c-a adus de toate din oraș: și poezii cu fluturași, și cântece despre țară. Odată cu poeziile și-a adus și toate năzbâtiile. Că tare-i zbânțuită. Unde-i ea, acolo umblă și pozna. O știe acum tot satul, chiar și președintele, căruia i-a pus odată o întrebare, că l-a ridicat de pe scaun. De

ce stă toată ziua în cabinet, când lumea se topește de soare și muncă pe deal?

Astă vară a mâncat și o papară de la Tănase Ojog, că s-a apucat să-i scalde capra în iaz și era cât pe ce să se înece cu tot cu capră. Iar tușei Lența i-a spart toate ouăle din cuibare. Nu i-a lăsat măcar unui să dreagă borșul, și bătrâna a fost nevoită să urce dealul, să împrumute de la bunica. Așa-i trebuie, că a văzut-o Lucia la piață cum vindea ouăle. Dădea oul cu cincisprezece copeici, de parcă n-ar ști cât costă la magazin. Face speculă. Și bunelul îi spunea adesea că n-o s-ajungă ea cu obștea la o cale bună... Că n-a citit o carte, un ziar în viața ei. Nu ascultă nici radio, că i l-a adus ginerele din Bălți, să nu-i fie teamă și urât tot singură și singură în casă. S-au împrăștiat prin toată lumea fetele ei și nici nu-i scriu, s-o întrebe de sănătate și să-i lămurească în sfârșit, așa, mai pe înțeles, ce-i totuși comunismul acela, care tot vine și nu mai ajunge în sat... Din cauza ei...

Cu toate poznele ce i le face, Lucia îi e dragă satului, că e al ei și ea a iui. De dimineață și până seara târziu umblă prin ogrăzi ca o gospodină și pune treburile la cale. Dacă într-o ogradă se bat în sânge doi cocoși, Lucia îi desparte cu o vărguță și-i probozește că nu-s buni nici de zeamă, că-s niște răi, ca fasciștii aceia din filme. De se încurcă un vițeluș în pripon, se pricepe să-l descurce și să-l adape. Pe la amiaza zilei, când scade umbra, intră într-o casă, fără să bată la ușă, se așază la masă și întreabă de ce se bat mâțișorii, nu cumva de foame?... Și poate să mai puie o mie de întrebări, până ce gospodina sau gospodarul se pricepe și se grăbește să-i pună pe masă o cană cu lapte.

În urmă cu vreo două luni, într-o duminică după amiază, lângă moara satului, Lucia a ieșit să-l întâlnească pe bunelul plecat cu treburi la oraș. Călare pe un băț de

răsărită, trecu în fugă printre hambarele kolhozului și pe neprins de veste se întâlni pe ieșătură față-n față cu Hitler - fascistul care luase bătaie de la bunel și acum umblă din film în film. Era îmbrăcat în haine albe, cu un baston în mână și cu aparat de fotografiat la șold. Cum o văzu, se opri locului, apoi, mijindu-și ochii verzi, zâmbi larg pe sub mustață și făcu un pas spre ea, de parcă ar fi vrut s-o prindă, să se joace, dar n-a prins-o, că Lucia nu-i proastă. Știe cu cine să se joace. Se feri înapoi și-l seceră cu privirea. Lui Hitler îi pieri zâmbetul, tuși în pumn, apoi îi întoarse spatele, păși moaie spre malul iazului și se așeză pe un pietroi. Uitându-se la fața potolită a apei, prinse liniștit să se descalțe.

Undeva în sat cânta cucul, iar pe celălalt mal zbiera o capră. Nu se zărea țipenie nici pe drum, nici prin ogrăzi. Toată lumea era la strânsul grâului, muncea în câmp. Lucia se dădu mai aproape și cât pe ce să-l întrebe pe Hitler de ce a venit la Costești? Dar se temu că s-a întoarce spre ea, a ridica bastonul și i-a da cu el în cap. Știe ea cine-i Hitler...

A aflat pesemne că bunelul e în oraș și acum umblă prin sat, fotografiază pe unde să arunce bombe, dar n-o să-i meargă: bunelul îl arestează, așa cum a făcut cu el la Berlin.

Cică, după ce s-a încheiat războiul, bunelul a intrat într-o frizerie să se tundă. A închis ușa, a stins țigara, a scos cușma din cap și, când să se așeze, l-a văzut pe Hitler, stând pe scaun, picior peste picior și citind ziarul. Își aștepta rândul să-și radă mustața, ca să nu-l cunoască nimeni. Bunelul se dădu mai aproape, se uită dintr-o parte și din alta, apoi, când îi întâlni ochii, nu mai stătu la gând. Scoase pistolul și-i zise răspicat:

– Mâinile sus, Hitlere!

Lucia se răsuci în loc și porni la fugă spre moară.

Trecu puntea, sări peste o piatră, apoi se împiedică de alta, căzu și-și zdreli unghia de la picior. Începu să plângă.

Hitler se ridică în picioare, se uită lung spre sat, spre moară, apoi își scoase haina, că era cald.

Ușa morii era prinsă cu două lacăte. Alături, pe un clit de saci, se zvârcolea în sudori, toropit de căldură, Ionică - un vlăjgan cu părul roșu, nepotul lui moș Toader Rusu, paznic la moară. Văzând-o pe Lucia, se întoarse pe altă parte și închise ochii.

- Ionică!

- Ce-i? Întrebă vlăjganul, fără să se miște.

- Măi Ionică, a intrat în sat Hitler!

- Cine?

- Hitler...

- Cum? sări ca fript băiatul.

- Hitler, îți spun.

- S-a început războiul?

- Zic, a venit fără armată. Umblă prin sat. Ai pușcă?

- Auzi, mișelul!

- Unde-i pușca?

- În moară. Da el unde-i?

- La iezătură. Scoate pușca!

- O scot!

Hitler rămăsese numai în chiloți. Încercă apa cu degetul, apoi făcu câțiva pași, trase aer în piept și se cufundă. Hainele lui albeau pe mal și sus în cer o cioară și o coțofană se tot roteau și se sfădeau deasupra iazului și la morii.

La jumătatea drumului Lucia se opri:

- Ridică țeava! Nu vezi că mă ții în bătaia puștii?...

- Arma nu-i încărcată!

- Cum așa? Întrebă Lucia în lacrimi.

- Știu eu! Întreabă-l pe bunel! făcu băiatul, dând din umeri.

- Măcar un cartuș?!
- Nici unul!
- Unu cu sare?
- Nici!
- Cum așa, păziți moara fără cartușe?
- Fără!
- Atunci ce ne facem?
- Eu zic să-l ducem cu arma goală, că de unde să știe el...

Ajunși la mal, se opriră locului. Hitler ieși din apă și se așeză pe un pietroi. Părea că nu-i observă, privea la capra prionită pe malul celălalt.

- Să-l luăm așa cu pielea? șopti băiatul.
- Nu.

Auzind șușoteala lor, Hitler își răsuci capul spre ei, îi privi în ciudat, apoi se ridică și prinse să se îmbrace.

Când se aplecă să-și ridice de jos bastonul, Lucia îi dădu un ghiont băiatului care îndreptă spre Hitler arma, strigând apăsător:

- Mâinile sus, că trag!
- Mâinile sus! repetă Lucia și se apropie de arestat. Îl controlă prin buzunare, dar nu-i găsi revolverul, apoi ridică de jos aparatul și bastonul și-i zise scurt:
- După mine!
- Ce v-a apucat, măi copii ?.. îngână zâmbind Hitler.
- Vorba! strigă Ionică și-l împunse cu țeava. După mine!

Hitler își înghiți zâmbetul și păși după fetiță.

- Lăsați gluma! Vă arde de joacă?
- Vorba, că trag! auzi din spate.
- Știe moldovenește! râse Lucia.
- Păi cum altfel...
- Vrea să ne cumpere!
- Drept cine mă luați? îi întrebă Hitler.

– Lasă că știm noi cine ești!
– Și dacă sunt, ce o să-mi faceți? se prinse în joacă Hitler, ba chiar zâmbi din colțul buzelor.

Drumul spre sovietul sătesc le păru mai lung ca oricând, cu un deal mare și cu o vale adâncă, și trecea chiar prin mijlocul satului. Copii, oameni răsăreau ici-colo prin ogrăzi și rămâneau înlemniți la garduri, cuprinși parcă de un fior de spaimă. Sătenii îi petreceau nedumeriți cu privirea, apoi își căutau de lucru, iar copiii curioși ieșeau pe poartă, săreau peste garduri în drum și se luau după ei. Lucia pășea șchiopătând în fruntea tuturor. Din când în când întorcea capul, privind în urmă.

Cică tare se mai bucura bunelul că l-a prins pe Hitler, dar când a ajuns la unitate cu el, a mai găsit pe coridor încă douăzeci ca ai lui. Erau de tot felul: ziariști, frizeri, măturători de stradă și un artist... Bunelul adusese un cizmar...

Lucia privea înapoi și se bucura că al ei nu-i cizmar, că n-are șorț de piele și mâini mari noduroase, că-i chiar acel Hitler ce umblă prin filme și câteodată prin sat.

Ușa sovietului sătesc era închisă, iar pe un copac din ogradă țipa o cucuvea. Plesnea poarta, pomii, frunțile copiilor plesneau, plesneau gardurile de atâta căldură și până și steagurile atârnav oropsite în văzduhul în care nu se clintea nici o boare de vânt.

– Vine! Vine! strigă un băiețel de la poartă.

Venise moș Terinte Chiaburu, paznicul cârmuirii satului, acel care făcuse armată veche și nouă, se bătuse și cu neamțul, și cu japonezul...

Moșul se așeză la umbră, pe banca de lângă perete, se uită lung-lung la Hitler, apoi zise:

– Mata lasă mâinile în jos și dă-te aici lângă mine, să te văd mai bine.

Hitler răsuflă ușurat și se așeză:

– Niște diavoli împelițați, zău!
– Și unde te-au prins?
– La iezătura de lângă moară!
– Se scâlda!!! îl pârî Lucia.
– Caldă apa?
– Tocmai bună.
– Ești turist ori te-a poftit cineva?
– M-a poftit!
– Statu?
– Da... studioul de filme!
– Ai adus vreun film?
– Nu, mă filmez. Sunt actor.... Uite legitimația!
Terinte Chiaburu studie îndelung carnețelul verzui, apoi rosti apăsător:
– Îi fi fiind tu cine ești, da eu unul nu-ți dau drumul fără iscălitura președintelui...
În sfârșit apăru președintele, vesel și bine dispus. Cercetă și el documentul.
– Vasăzică, Iorgu...
– Da, Ivan Petrovici.
– La filmări?
– La filmări...
Lucia stătea în picioare și asculta cu mâna la gură. Cuvintele lor pluteau de undeva de departe și răsunau în urechi ca niște palme răsunătoare. Pierzându-și răbdarea, cu ochii plini de lacrimi, strigă disperată:
– Păi bine, el e Hitler!!!
Porni să plângă cu suspine...Totul în preajmă se pierdea într-o pâciă fumurie... Din ceruri, din stele părea că fuiguieste o ninsoare rece...Cădea încet, liniștit, era iarnă în miezul verii...
Drumul o aduse pe Lucia iarăși pe malul iazului. Cucul nu mai cânta, iar pe celălalt mal se odihnea nepăsătoare capra neagră, cu coarne mari ca de taur. Fata privea în

toate părțile, de parcă se temea să nu apară iarăși Hitler, adevăratul Hitler, cu gând rău să fure cucul, capra, rășuștele din iaz...

De fapt, îl aștepta pe bunel, și el veni, coborî din camion, o luă în brațe, o duse acasă și se făcu noapte.

De fapt, nu era noapte...Parcă era duminică, ziua în amiaza mare. Câinele nu mai scâncea, sta culcat ia picioarele Luciei. Oamenii scoteau din buzunare bomboane, turte și-i umpleau pumnii. O sărutau pe obraji, și Lucia pornea să zburde ca o căprioară prin lumea adunată. Muzica tot cânta... cânta adânc, precum o cădere de apă, bubuia toba, sunau prelung alămurile, și totuși ea căuta, aștepta mereu să audă o fărâmbă din cântecul acela de pahar, cu care bunelul ridica în picioare toți oaspeții. Lumea se tot aduna și nu mai încăpea în ogradă. Și Lucia se neliniști, de ce nu iese bunelul afară? De ce stă atâta în casă, de parcă-și doarme somnul de veci? Vru să-i strige, dar deodată el apăru în prag, îmbrăcat în straie negre. Din urma lui pășea bunica în rochie albă. Bunelul ducea în mână un ulcior mare cu vin, iar bunica paharul...

Deasupra ogrăzii pâcla se risipise: răsărise un soare de vară. Oamenii începură să bată din palme, să strige: "Amar"! Bunelul și bunica păreau tineri, mire și mireasă, se sărutau, apoi iarăși umpleau paharul și cinsteau oaspeții...

Lângă poartă cineva ridică deasupra capetelor un colac..Al miresei! Oamenii făcură roată în jurul lui. Flăcăul îi întinse miresei colacul și ea porni în cercul acela de ochi, de mâini, să-l joace. Îi purta în ceruri, și el plutea ca o pasăre. Era legat cu un ștergar alb și părea că flutură din aripi.

Oamenii, văzând colacul rumen și frumos, întinseră mâinile spre el, îl apucară și degetele lor îi frânseră trupul.

Rupseră cu toții câte o bucată, că erau fiămânzi. Bunicii îi rămase numai ștergarul. Ea se opri, se apropie de mire și-l așternu pe pieptul lui. Bunicul, văzându-se cu ștergarul la piept, vru s-o poftască pe bunica la joc, dar îmbătrâni deodată la față. Muzica încetă și din casă, de după ferestrele mari și albe, răsună un cântec de dor, ca un bocet. Soarele de vară dispăru în pâcia toamnei, iar ștergarul se zbătea în streășina casei.

Bunica are gias frumos și știe multe cântece. Când începe să cânte, o ascultă tot satul și plânge, și râde împreună cu ea. Bunelul n-are însă glas de cântec, iar dacă e să cânte, fie de dor, fie de veselie, el cântă cu frunza inimii, cântă și astăzi tinerește, deși a însurit, trecând prin toate războaiele. Are și medalii, un piept întreg de fluturași, și ie poartă în zile de sărbătoare.

Oamenii nu boceau... Plângeau în tăcere, bărbătește, fără să se sfiască de lacrimile lor. Și ea, Lucia, uitându-se la ei, prinse să plângă și, ca să n-o vadă nimeni, porni spre casă. Cineva din mulțime încercă s-o oprească, s-o ia în brațe, s-o liniștească, dar ea se smuci spre bunica, agățându-se cu mâinile de fusta ei neagră.

Bunica se opri din cântec și o ridică în brațe, îi șterse obrăjorii și parcă-i zâmbi. Copila se liniști și-l văzu clar, dureros, printre lacrimi, pe bunelul ei, culcat între lumânări, pe o masă mare, roșie. Stătea cu fața în sus, îmbrăcat în costumul negru de mire, bărbierit, mândru. Zâmbea cu ochii închiși și ținea pe piept mâinile mari și grele. Parcă dormea și se făcea că nu aude gălăgia din casă, din curte. Părea că iată-iată o să deschidă ochii, o să coboare de pe masă și o să iasă afară în prag, să le spună oamenilor ce se întâmplă în cealaltă lume, dincolo de hotarele satului și țării. Oamenii au să-l întrebe de ce a însurit atât de timpuriu, iar el o să glumească: uite c-a îmbătrânit, că nu aduce anul cât aduce ceasul, c-a avut

un drum greu de acasă și iarăși până acasă. A ridicat dealuri și văi, a coborât văi și dealuri...

Poate se întorcea acasă bunelul, de nu-l apuca pe drum un junghi la inimă și de nu se împiedica de o buruiănă, să cadă. Căzu pe spate cu fața în sus, cu mâinile răstignite în mijlocul drumului, aici, lângă poartă, noaptea târziu, când strigau cocoșii și ardea departe pe cer o lună plină, ca o zi. Era luna sfârșitului și începutului...

Dimineața, când se trezi, Lucia găsi casa plină de lume, vorbea mahalaua c-a fost om bun și cu carte bunelul, că mai rar întâlnești unul ca el, om la care venea tot satul după sfaturi. Auzea șoaptele oamenilor de după ușă, de parcă se fereau să nu-i audă ea.

Apoi s-a deschis ușa și a ieșit mătușa Ileana cu o oală mare și neagră, însoțită de alte două femei, și a rugat-o cu blândețe pe Lucia să vină la ea acasă, să-i ajute să facă găluște, că ea e bătrână, nu vede și dă alătura cu oala. S-a dus, cu toate că nu se pricepea să facă găluște și nu le făcuse niciodată până atunci.

Pe urma lor s-a umplut cerul cu nori și a plouat năvalnic cu flori de piatră și apă, a plouat cu trăsnete lungi și scurte, de s-a aprins cumpăna fântânii de pe deal și a iluat apa foc.

Iar când s-a întors Lucia acasă, abia peste două zile, că n-a putut să vină mai devreme, că au mai copt și colaci, a găsit în ogradă nunta, un alt fel de nuntă, pe care ea abia abia începea s-o înțeleagă, uitându-se la câte se petreceau în jur. Afară cânta muzica și țipa cucu-n toamnă, iar șase bărbați îl scoteau din casă într-o ladă neagră pe bunel la aer, să-i treacă mirosul de tămâie și busuioc...

Tot acei șase bărbați au purtat pe umeri sicriul până la groapă, fără mașină, că era dealul mare și drumul

desfundat în acea sâmbătă de toamnă. Era glod și femeile au purtat-o în brațe pe Lucia, ca și pe alți copii.

Deși ușa bisericii era larg deschisă, alaiul cu sicriul bunelului trecu mai departe, spre poarta cimitirului, lăsând în urmă să răsună cu limbi de clopote bolțile înalte și ecoul unei voci adânci, ce se stingea din ce în ce...

Cimitirul se umpluse de lume, că nu se vedeau crucile, mormintele. Președintele de colhoz vorbea, dar cuvintele nu ajungeau la urechile Luciei. În preajmă auzea suspine, vedea lacrimi în ochi... Dar ei nu-i venea să plângă. Se uita în jur, căutând să înțeleagă ce se petrece.

Dinspre biserică răzbătea ecoul acelei voci adânci, care îi amintea de cineva dureros de aproape și scump... Parcă era bunelul, dar bunul ei era aici, alături.

Capacul acoperi sicriul și bătaia cuielor zgândări neplăcut auzul fetiței. Apoi sicriul coborî în groapă. Căzu țărână peste el. Pe mormânt crescuseră o movilă de flori cu o cruce la căpătâi.

În casă mirosea încă a busuioc și tămâie. Era frig, că nu se făcuse focul, iar pe masă se odihneau mânușile de ceară ale bunelului, și era liniște. Așteptă cu bunica o jumătate lungă de noapte, dar nimeni nu mai bătu la ușă și la o vreme târzie Lucia începu să plângă. Se ghemui cu capul în pernă, să n-o audă bunica. Perna mirosea a pelin, a iarbă, a floare și rouă. Alergă mult prin câmpia aceea de pelin și rouă, până se opri obosită de atâtea gânduri. Își șterse lacrimile și-i spuse bunicii că vrea să doarmă, că mâine are mult de lucru... Că cine o să lucreze în locul bunelului, n-are cine?! Și adormi sub ochii treji ai bunicii.

Dimineața se deșteptă devreme. Bunica o puse la masă cu ziarul proaspăt alături, așa cum îi puneă de obicei bunelului și, luând de pe laiță o legăturică care mirosea a busuioc și tămâie, ieși din casă.

– O fi uitat să aștearnă vreo punte... Către bunelu... se gândi Lucia, petrecând-o prin ochiul ferestrei pe bunică, până o văzu dispărând după poartă. Apoi luă ziarul în mână. Lunecă mult cu privirea asupra buchiilor neascultătoare și căzu pe gânduri... De undeva de afară ajunse iarăși ecoul unor limbi de clopote.

Lăsându-și nebăut laptele, se ridică de la masă și ieși pe ușă.

Lângă poartă îl întâlni pe Ionică. Părea că așteaptă ceva, rezemat de nuielele gardului:

– Unde te-ai pornit?

În jur stăruia o liniște adâncă, o liniște ca de pe altă lume.

– La bunelu...

– Merg și eu.

– Hai.

Lângă cimitir Ionică alergă înaintea fetei, să deschidă poarta, dar Lucia se îndreptă spre ușa deschisă a bisericii.

Băiatul stătu o clipă nedumerit, apoi se urni din loc și ridică treptele din urma fetei.

Înăuntru nu era nimeni. Numai bunica stătea îngenuncheată și se ruga în fața unei icoane. Lumânările mai ardeau încă după slujba de dimineață, învăluind cu un giulgiu de aer auriu icoanele și ochiul zilei ce răzbătea prin vitraliile multicolore. Nu băteau clopotele, dar în urechile ei stăruia ecoul adânc al unei voci scumpe și dragi.

Fetița umbla printre sfeșnicile pline cu lumânări aprinse, aruncând priviri într-o parte și alta.

Băiatul stătea în ușă, ca în așteptarea unei minuni.

– Vezi că nu-i ?... o întrebă el cu gândul.

Privirea ei îndărătnică scotocea pretutindeni, apoi se înălță sus, spre bolta rotundă, de unde o privea cu blândețe un bătrân cu fruntea înaltă, cu barba colilie...

O vreme nu-și luă ochii de la el, așteptând parcă să-i vorbească. O lumină blândă, azurie pogorî în sufletul ei și o liniști...

Ionică se apropie, ridicând la rândul lui privirea. Fetița îl apucă de mână și-i șopti ca într-o taină pe care o știau numai ei doi:

– Nu ți-am spus eu?!

– Ei, unde-i?

– Aici... N-o vezi pe bunica?!

– O văd. Dar bunelul?

– Știe ea, bunica, unde-i !... Că în ajun a așternut toate podurile până la bunelul...

Copila se răsuci și cu inima ușoară porni voioasă spre ușă.

De undeva din vale venea din când în când vuietul unei mașini, care se opintea să urce spre culmea dealului, iar pe cer era un soare de toamnă, de primăvară...

– Acum știu drumul...murmură Lucia din pragul bisericii și începu să coboare în fugă scările, sărind treaptă cu treaptă, ducând cu ea bucuria unei regăsiri...

RUP SPICE DUMINICA

I

Azi soarele e fără credință. Toate împrejurul meu – blocurile de piatră și beton, verdele primăverii împlinite, asfaltul c-un surprinzător miros de gutuie și miere, și mașinile cu timpul acelora care s-au îmbogățit peste noapte... – se topesc în vatra iui încinsă... Până și eu mă topesc, eu care-s crescută la țară și nu o singură dată am zăcut pârlolită de vie sub jăriștea soarelui cu bunica la muncă, pe deal. Mă topesc încet, încet... fără exclamații și fără nici o teamă. Pășesc încet, încet... de parcă n-aș fi eu, ci alta, o tânără care, aidoma mie, părăsise în ajun casa părintească spre a nu se mai întoarce niciodată între pereții ei. O părăsise fără un conflict evident cu părinții, fără nici o explicație, fiind incapabilă să se certe, să se exprime sau poate pentru că a împlinit nouăsprezece ani și înțelege prea multe pentru vârsta ei, oricum, în aceste clipe nu vrea să știe încotro se îndreaptă, că încă de ieri, de cum a ieșit cu valiza din casă și a coborât în stradă, în mulțime, sub rugul copleșitor al soarelui, are senzația că se topește, dispare în lumină și, pentru a-și păstra luciditatea, pășește, fără să întrebe încotro... Pășește, rostindu-și cu buzele strânse osânda. Mai mult pentru suflet. Răspicat, plăzmuind parcă din fiecare silabă aripi, spre a nu se prăbuși în lumină. O spune la fel ca și mine, acum. Pentru a-și înțelege rostul și menirea în această lume...

M-am născut la Chișinău, dar iarba vieții am cunoscut-o la țară, prin ochii bunicii. Și acum, aflându-mă la începutul unei călătorii ce pare a nu se mai încheia niciodată, nu mă încumet să vizitez satul meu drag, Zeicani, să-i deschid bunicii poarta. Desigur că dumneaei s-ar desprinde din vălmășagul întortocheat al treburilor și grijilor zilnice spre a-mi lumina cu o lacrimă de bucurie locul meu de cinste din casa și sufletul ei, dar în cele din urmă tot va trebui să înfrunt o avalanșă de întrebări inevitabile. Cum o duc părinții?... De ce am plecat de acasă?... De ce mi-am întrerupt studiile la institut, tocmai acum, în perioada examenelor de sfârșit de an? Poate că alta în locul meu s-ar încumeta să ticluiască ceva mai mult sau mai puțin verosimil, dar eu nu pot să mint. A îndurat destule și mă tem să n-o pierd în urma unui cuvânt nesocotit. Altcuiva să mă destăinui simt că n-aș putea. Cum am ajuns să-mi judec părinții... Dar nici cu durerea din piept nu știu ce să fac. M-a sleit de puteri și simt cum mă topesc văzând cu ochii sub acest soare demonic, sub această lună vrăjită, sub aceste stele îndepărtate și răutăcioase.

II

O rafală de vânt m-a lovit în spate. Mă clatin. Simt nevoia să mă așez pe o bancă și să mă odihnesc, dar nu mă încumet să mă opresc. Aici, în parc, lumea e ca frunza și viespea. Se uită lung la mine, se uită iscoditor, unii schițând zâmbete, precum schița Domola, consoarta tatei, la fiecare vorbă și faptă săvârșită de mine cu multă sinceritate și bunăvoință. Alții surprinși, suspicioși, ca tata, de parcă n-au mai văzut până acum o fată cu o valiză în mână, o fată care pur și simplu trece pe Aleea Clasicilor spre stația troleibuzului, o fată care nu se deosebește cu

nimic de atâtea altele care au trecut ieri pe aici, sau care vor trece mâine, căci în viață totul se repetă, balansând între bine și mai bine.

Oamenii – după cum spune tata – uită că ar trebui să învețe să descopere și să observe licărirea de lumină ce le străfulgeră dinlăuntru și se mângâie cu strălucirea unei imagini din afară, recunoscând în ea unele gânduri vechi de ale lor, unele patimi, unele zile care au trecut. Sau poate că anume deprinderea asta a lor, liniștită, de taină, cu aripi de fluturi, e acea putere care conduce lumea... care o limpezește de multe alte întâmplări stringente?... Zău, aș vrea să fiu și eu între ei, aici, undeva pe o bancă, și să mă privesc dintr-o parte, să ghicesc încotro mă îndrept?... Încotro mă îndrept eu, cea de azi și cea de mâine, care nu cunoaște dragostea, poate cel mult stima și curiozitatea pentru omul bun, înțelept și sfătos, curat și răcoros la suflet ca izvorul din pădure, unde se oglindesc ceruri și taine, cum spune tata, unde poposesc însetații și cu luare-aminte pun gura și beau apa, cu toată atenția și cu frică să nu tulbure măduva. Poate un gest, poate o încrețitură de pe frunte, poate o privire de a mea, spre tot ce mă adună, ar putea să-mi sugereze acea chemare, acel cuvânt de leac care ar fi în stare să-mi trezească în trup și-n cuget vigoare și credință pentru a descoperi acel hățiș de lumină – hățiș, punte, glas de apă, ață de aer curat, care ar uni sufletele spre o bunăvoință, spre un gând mai proaspăt; măcar spre un gând de a ne uni, gând, dacă nu faptă că simt adâncul... deși n-aș putea explica anume cum... ne-a frânt mișcarea noastră spre mâine un act de adormire, de lăncezeală, cu alunecări de suflete, zice tata... Suntem indiferenți la toate durerile și bucuriile din jur. Până și față de noi înșine suntem indiferenți. Ne complacem în suferință cu surâs inocent, dulce și de o profundă melancolie, iar cearta

dintre noi e mai mult spectacolul vieții învolburat de plăceri, al unei vieți care n-are nimic comun cu ziua de ieri și de mâine, dar cu anumite semne din cartea lumii, cu semne de bună purtare, de bună credință. Un spectacol amuzant, unde unii joacă, alții privesc și așteaptă rândul să joace aceleași roluri, aceleași destine, sub aceleași legi imperiale, cu speranța de a fi cineva.

III

Urc în troleibuz. Caut prin buzunare să-mi cumpăr tichet. Îmi aduc aminte că încă ieri am cheltuit toți banii. La următoarea stație cobor. Merg iarăși pe jos și iarăși spre gară. A câta oară? Nu știu și m-aș mira să știu. Pentru că nu sunt săracă cu totul. Mi-a mai rămas ceva... Încă de ieri parcurg același drum. Mă rotesc pe aceeași orbită pe care disjung și reclădesc elementele stării mele sufletești, pe atât cât pot și până unde răzbat. Orbită, mereu disponibilă și mereu distantă și imună, cu singurătăți în care străduiesc și alte imagini de vis, de împărtășire, imagini ale unor săgeți, după cum spune tata, ce se împlântă în nourii grei de ploaie, ale unor imnuri de vitejie, ale ciobanului și ale mioarelor care pasc liniștea trotuarelor de azi, liniște care aproape nici nu-i, care răzbate uneori cu firul de iarbă ce sparge asfaltul. Nu, nu despre un trecut glorios vorbesc, dar despre țacănitul pantofilor mei pe care-l aud, pe care n-aș vrea să-l aud, că mă văd trecută de ani și am să ajung într-o ușă unde am să mă opresc și soarele mi-a fi umbră de frunze pe umeri și iarba va vâlura sămânța peste mine, iar lumea va rămâne lume și gurile s-or frânge, și ochii se vor topi, și cele suflete tinere, care vor veni după mine, vor avea aceleași stele îndepărtate, aceeași lună vrăjită, același soare demonic, mi-or căuta iarba, mi-or căuta liniștea,

precum caut eu acum printre lucrurile din sufletul meu iarba și liniștea celor de ieri, aceluia care, după cum spune tata, poate au străpuns stânca materiei și s-au produs către divinitate, aceluia care le-a fost îngăduit să trăiască prin spirit cu dragoste și dreptate... Îmi vorbesc toate aceste șiruri de cuvinte pentru a-mi sonoriza singurătatea pe care o simt, deși simt și văd că nu sunt singură în stradă. Un pleșuv miop dă peste mine, mă calcă pe picior și se scuza. L-aș scuza eu cu niște vorbe de să mă pomenească, dar, dând cu privirea de ochii lui speriați, îi zâmbesc. O pereche de îndrăgostiți traversează strada fără să-și spună nimic sau mai nimic. Trece pe lumină roșie și șoferul, care a stopat mașina chiar lângă ei, le strigă unde ar fi bine să se ducă fără permis. O femeie tânără înaintea cu două plase pline cu cartofi în mâini. În urma ei scâncește un copil. Niște bărbați elegant îmbrăcați stau în cerc și fumează chiar în ușa magazinului de unde a ieșit femeia. Fumează țigara și timpul. Unul din ei își agață privirea de pieptul meu și mârâie către ceilalți:

- Fraților, marfă proaspătă!
 - Da-a-a... Chestii teribile are din față, rămâne țeapăn altul.
 - Și din urmă... afurisite fenomene!
 - Unde ? se interesează poate cel mai tânăr dintre ei.
 - Unde, unde?... În regiunea subecuatorială a puștoaicei!...
 - Viață, lonele, viață în stare naturală!... constată altul dintre ei și scoate niște țipete de urangutan.
- Poftim!... N-am de ce să mă sperii sau să mă lamentez. Nu mai sunt singură. Am lume în jurul meu, și pe cea de la Chișinău, și pe cea din pădurile tropicale.
- Și totuși suntem europeni! îl aud pe tata cum îmi temperează emoțiile, îl aud din amintire.

O fi cum zice el. Europeni, dar cu de toate și de tot felul. Aici, la colțul acesta de stradă – africani. Colo mai la vale – moldoveni, ruși, ucraineni, bulgari...găgăuzi, polonezi, evrei... – adică iarăși moldoveni și nu români, de parcă ne-am rușina de originea noastră, de parcă am intrat în vasta lumină, unde luptătoarea natură a intelectului ne-a pus în loc de inimă câte-o mămăligă rotundă, pe care noi de mult am mâncat-o și în locul ei a rămas un pustiu, unde veneticii intră și se impun drept cuvânt de control, fel de a fi, suflet băștinaș, lege și câini ce și-au găsit culcuș...

Da-a-a... bat câinii din noi a joacă, a hârjoană, a om care s-a deprins cu minciuna, îl aud pe tata vorbind chiar aici lângă sufletul meu... Dar nimic nu ne mai sperie. Nici chiar molia care rumegă lumina, nici chiar faptul că oamenii de bună credință au cedat și pășesc cu cei rătăciți în aceeași direcție de a se arăta pe sine, de a nu jigni neadevărul, de a înduioșa pe oricine, de a se umili înaintea orișicui și de a se minți că mai păstrează un gest de demnitate. Toate au pecetea unei necesități de a mai suferi, de a mai negustori aer. Vindem și cumpărăm aer. Aer de cenușă, de boabe de grâu, care au fost măcinate de mult, aer de petreceri, cu musafiri totdeauna bine primiți... Aer de poveste cu șarpe care are aripi de viespe... Aer de viață cu multe primejdii, aer de adevăruri... Aer cuminte, numai cuminte, de culoarea sângelui...

“Bine, bine... dar câinele meu îmi cere carne, și carne nu-i...” cerc să-l întreb pe tata...

“Cumpără aer de carne”, îmi răspunde el, “cumpără cât te jgheaua nu-i spălată, te jgheaua și toporișca, toporișca și mâinile, mâinile și ochii măcelarului, ochii și amintirea... Dar, la o adică, trăim și fără carne, și fără aer de carne”.

“Ce-ai să faci dacă câinele îți cere palton și plapumă?”
îl întreb eu pe tata.

“Palton și plapumă, de nu e, am să cumpăr aer de cuvinte... și am să-l îmbrac și am să-l învelesc...”

“Cu aer de cuvinte?... Dar dacă n-ai să ai nici aer de bani ca să cumperi aer de cuvinte?...”

“Am să-mi aduc aminte de tata, de bunica. Ei au de toate...”

Fără să mai cuget, intru într-o cabină telefonică. Formez numărul.

– Alo, alo! ridică receptorul tata. După glas pare îngrijorat.

– Buna ziua, tată! abia, abia mi se desprind buzele una de alta.

– Bună, Adriana, unde ești? Unde te-ai pierdut?

– Mă pregătesc de examen. La o colegă de a mea.

– Ai fi putut să ne spui... să ne telefonezi încă de ieri.

– Ași fi putut, dar...

N-am ce-i spune.

– De ce taci?

– Colega mea n-are telefon.

– Ei, vezi cum ești?... Noi n-am închis ochii toată noaptea... Te-am așteptat până dimineața... Am telefonat...

– Nu trebuia... Știți doar – au început examenele.

– Știm, dar așa nu procedează nimeni cu părinții. Ei bine, chiar acum să te văd acasă.

– Nu pot.

– Și ce te oprește?!...

– Am examen, tată. Cel mai greu examen.

– Fii pe pace... Zecele tău te așteaptă. N-o să ți-l fure nimeni. Am și vorbit cu decanul... Te-a lăudat... Ei, de ce taci? Nu cumva plângi?... Plângi?... Fata mea, s-a întâmplat ceva?

- Nu. Ce putea să se întâmple?
- Atunci?...
- De bucurie plâng. De bucurie...

Pun receptorul în furcă, fără să-mi iau rămas bun, și-mi șterg lacrimile. Eu le șterg, dar altele îmi frig iarăși obraji. Plâng că n-am fost sinceră cu tata, c-am început să mint.

IV

Lângă hotelul "Chișinău" o femeie în halat alb le oferă trecătorilor plăcinte.

- Cu varză, plăcinte cu varză!

Îmi întinde și mie una. Mașinal o iau, mușc... și încremenesc.

N-am cu ce plăti.

Caut prin buzunare, caut de parcă adun mia de lei.

Vânzătoarea se încrețește la față și începe să mă înjure cu ce a uitat rusul și s-a deprins basarabeanul.

- Gura, lelițo, am să achit eu! aud de la spate un glas de bărbat. Mă întorc. E un tânăr.

- Hm...

- De ce râzi, domnișoară? mă întreabă.

- Pentru că vă cunosc.

- Chiar?

- Chiar.

Da, îl cunosc. E un subaltern al tatălui meu. Am dat mâna astă toamnă la premiera spectacolului "Jocul cu moartea", dar a uitat... Sau poate l-o fi pus tata să mă urmărească și acum o face "pe mortul în popușoi".

- Și de unde?

- Erai prieten cu o colegă de a mea, îmi revin eu.

- Chiar?

- Chiar.

- De la Politehnică?
- Nu, de la...
- Adriana de la Institutul de Arte?
- Adriana sunt eu.
- Tu?
- Eu, dar de la alt institut.
- De la Medicină?
- Da, anul doi.
- Ah, da. Da-da-da... Ce mai face Lucica?
- Lucica se pregătește de examen.
- Și tu?
- Eu călătoresc.
- Departe?
- La Polul Nord.
- Să te trănțești cu urșii albi?
- Să mă răcoresc.
- Dar când ne vedem?
- Hm...
- Te prinde bine zâmbetul.
- Zău?...
- Poate vii deseară la teatru, avem premieră.
- Deseară?...
- Vasăzică, ne-am înțeles. La ora șapte te aștept la intrare, îmi strigă tânărul din taxiul care se urnește din loc.

Un timp cuget locului, urmărind strada. Chipul tânărului mai stăruie aici lângă mine. Chiar și conversăm. Vorbim despre marele os al dragostei, de care ne agățăm întotdeauna ca să treacă vremea.

"Vezi așchia de lumină, e un schelet de om. Cu craniu, cu clavicule, cu stern, coaste, coloană vertebrală", îmi zice tânărul.

"Văd... văd în ea fantomele unor copii alergând dincolo de copilărie."

“Or fi străbunii, care vor să se ascundă în umbra noastră.”

“Văd războiul care asfinte într-o glumă care îmi încearcă inima.”

“Care război?”

“Al timpului ce curge pe geam... Geamul de la etajul patru, unde ai stat tu cu Lucica și i-ai șoptit să creadă în lună, că-i cel mai frumos astru în care ar fi necesar să creadă... Geamul prin care ai venit și prin care te-ai dus lăsând stelele și luna împovărate.”

“Nu-mi aminti de trecut... Totul e un trecut pe care-l cântă până și difuzoarele montate în gurile și privirile altora.”

“Nu. Așchia aceasta e verbul la timpul prezent și la cel trecut.”

“O fi... Dar nimeni nu știe ce-i iubirea, fiindcă am cântat-o până s-a înecat în lozinci, în versuri retorice, în vântul care ne aține calea.”

“Ne aține calea precum un Dumnezeu adevărat.”

“Crezi în providență?...”

“Cred în omul care nu-și vinde demnitatea.”

“Mai bine ai crede în plăcinta ce ți-am cumpărat-o. Fără ea metafora e mai mult o acreală la stomac... o gastrită, un ulcer.”

“Te temi de moarte?”

“Cine nu se teme?”

“Eu. Și de aceea vreau să mă agăț de marele os al dragostei pe care mi-l oferi. Eu nu mă tem, fiindcă sub cerul rămușor mai sunt stele, mai este lumină de lună, cu care aș putea secera tufele de amar și durere...” îmi aud glasul dinlăuntru și chipul tânărului dispare, se topește în lumină.

V

Dorm. Și visez aceeași gară în care am înnoptat ieri și unde acum, așezată pe o bancă, dorm. Aceeași gară cu duhoare, cu lume care mișună prin întuneric de ici colo, cu trenuri care pleacă și vin, cu cerșetori de tot felul, cu voci răstite și lumină deconectată. O visez de parcă n-aș dormi, ci aș sta cu ochii deschiși și aș privi la toate ce se întâmplă în jurul meu. Femeia, cu copilul după ea, trece iarăși pe lângă mine și-mi zâmbeste la fel ca și ieri, pe când i-am dăruit ultimul leu. Soldățelul de pe banca din față mă paște din ochi. Nu-l ascultă pe omul de alături, care-i povestește o istorie de dragoste. Nicidecum nu-l ascultă și sunt nevoită să-l ascult eu, că dumnealui a întors parcă ochii spre mine și îmi povestește, cu toate că eu știu că dorm și visez, îl visez că-mi povestește.

– Știi... zice de parcă m-ar condamna. Îs de treizeci și șase de ani în acest oraș. De când m-am căsătorit. Eram tânăr, prea tânăr ca să știu ce-i dragostea... Și m-am căsătorit... Mi-era dragă și strada, și tot ce acum nu pot să neg, fiindcă viața... e viața mea pe care am pierdut-o... și o pierd... Zău o pierd. Simt că o pierd. Iată, acum o pierd... Nu te uita la mine că sunt un pic beat. Sunt pe atât, pe cât mă plâng... Și, zău, nu mă plâng, fiindcă în fond sunt ca nicidecum fericit. Am soție care mă așteaptă, am copil... și băiatul ține la tata, ține poate mai mult decât eu la el... Da... Tristă istorie, dar așa e... Sunt sincer, prea sincer acum... Acum când dumneata mă ascuți, mă ascuți în vis... în întuneric... Iarăși au stins lumina în oraș... Iarăși, iarăși fac economie...

– În vis? întreb eu, dar nu știu dacă am întreb.

– Poate că nu în vis, dar... știi, aș fi putut fi un matematician... Poate că trebuia să fiu un matematician... Un matematician de forță, zău. În viață

toate sunt o formulă, o formulă e să fii doctor. Alta – pedagog. Alta – inginer. Alta... Dar om? Omul e un întreg volum de formule, poate și mai mult... Poate câteva volume... Poate sute, mii, milioane... Și de asta mi-e greu... că nu le știu. Și apoi de ce om? De ce anume om, de ce anume această silabă care se stinge, care ar fi în stare să-și găsească alta mai sonoră, alta din câteva sute de formule, dar precisă... Vezi, eu sunt cel ce nu înțelege nimic. Aproape nimic... Fiindcă până mai ieri, alaltăieri am fost șef de sector, șef de raion, șef al unui departament de stat, șef ... și așa fi putut să mai fiu, dar n-am renunțat la formula de la început. Vezi că "A" plus "B" este o sumă întotdeauna mai mică de cât "X", sau acest "X" este cu mult mai mare decât "A" plus "B". "A" și "B" sunt necunoscute ca și "X"... Și să vezi că nimic, ba chiar nimic nu se pierde dacă "A" plus "B" e mai mare decât "X", nimic, de aceea că "X" este cu voie și fără voie mai mare. Odată ce nimic nu se pierde, am putea spune că eu sunt un "A" dintre multele acele "A" care fac ca nimicurile să nu se piardă.

– Cum?

– Vezi, domnișoară, eu am vrut să înțeleg formula, dar m-am întristat fiindcă simt, aud și alte litere în vorbirea... în ființa mea... Și anume starea asta de a mai auzi și de a mai simți și alte glasuri m-au împiedicat... m-au frânt... m-au adus la chipul acestui om care îți povestește întâmplări cu formule, cu litere... și cu tăcere... Tac. Am să tac... Dar am să-ți vorbesc cu privirea. Privirea mea vorbește prin întuneric... Tac din gură, dar nu pot tace din privire.

– Mai bine ai vorbi... zic și-mi feresc mâna de sub mâna lui. Aspră, ca și a tatii.

– Aș vorbi, dar vorbirea nu mișcă lucrurile... Nicidecum nu le mișcă... Dar privirea, poftim...

– Omul privește spre mine, prin vis, prin întuneric... Nu

știu dacă privește... Dar simt că trebuie să mă ridic. Mă ridic de pe scaun...

– Încotro să pășesc?... Încotro?... răsună gândul meu. Omul îl aude și-mi șoptește.

– Spre margine, spre ce te bucură.

– Margine?...

– Da.

– La marginea acestui oraș sânt numai construcții, numai luptă de a cuceri spații.

– Poate, dar e pentru tine, pentru o pace... O pace de care ai nevoie... Simt că ai nevoie. Și am să te conduc. Dă-mi valiza. Și o să mergem pe jos. Că am multe să-ți povestesc. Prea multe. Adică aceeași formulă cu trei necunoscute... Să presupunem că eu sânt un "A", iar dumneata ești un "B"...

– Presupunem... mă învoiesc eu și pășesc alături de acest om foarte straniu, necunoscut, atât de straniu și de necunoscut, că-mi pare un om foarte cunoscut, un om pe care îl întâlnesc în fiecare zi, undeva aici, în acest oraș, undeva dincolo de acest oraș, undeva în copilăria mea, pe atunci pe când bunica îmi povestea povești ca să adorm, să visez din cele ce povestea ea, mândra poveștilor... Undeva, unde o simplă anecdotă, mai mult decât o simplă anecdotă... (mă prind că joc, că joc teatru... și zău trebuie să-l joc) – și m-aș întrista, aș fi ceea ce e foarte simplu de a fi, același "A" (premiat sau nu) sau același "B" (puțin premiat sau cu puțin conținut)... Aș fi, dar... Mă tem... Prea mă tem...

Tipul mult mai seamănă cu tata.

– De ce te temi?... se enervează tipul.

Și totuși mi-e prieten, mi-e foarte prieten... Și aș vrea să-l uit, dar iarăși e primăvară și iarăși cireșele sânt dulci... Iar limba ursului, unica armă națională, se vâlurește spre mine, spre căprioara ce a încercat să sară țarul, se vâlurește și nevrând înțepă cireșa coaptă.

– A-a-a-a!...
 – Cine-i?...
 – Eu, domnișoară... Eu strig de fericire... Sunt fericit...
 – Că m-ai întâlnit?...
 – Nu. Că am găsit omul dispus să mă asculte. Am o durere și vreau s-o împărtășesc cuiva.
 – Crezi că-s în stare să te ascult?
 – Cred că ai inimă bună.
 – N-aș putea să-ți dau nici un sfat.
 – Ha-ha-ha...
 – De ce râzi?
 – Râd că, totuși, n-ai nici un sfat.
 – Ei, ce-i aici atât de amuzant?
 – De sfat... azi, îs toți buni. De ascultat nimeni nu poate până la capăt să te asculte... Ori se grăbesc, ori imediat îți dau sfaturi...
 – Unde se grăbesc?
 – Unde nimeni nu-i așteaptă... Într-acolo, unde se pierd...
 – În bucuria de a da sfaturi?
 – Da-da-da...
 Era întuneric, și vorbele noastre răsunau ca niște monologuri rostite de noi, fiecare mai mult pentru sine. Deși pășeam tot înainte, înainte...
 – Și cu ce începe durerea matală?
 – Începe cu o bucurie. Că-s om. Om, dar...
 – Dar ce?
 – Nu am noroc. Nu mă pot regăsi. Iar de mă regăsesc, mă regăsesc numai și numai în vis... Zău, în vis!
 – Te cred... Visurile, în fond, sunt o realitate...
 – Și ce fel de realitate, domnișoară?!... Iată parcă ești și nu ești... Iată parcă am fi niște stăpâni ai lumii, unde lucrurile din jur prind a se mișca, prind a avea glas... Iată că toate din jur caută contact cu inima ta, dar tu, tu

nu ești în stare să le răspunzi... Și lucrurile pornesc la atac... te fură și te întreabă de-a cui ești, și nimeni, nimeni nu poate să te salveze... Și iată te pierzi, te pierzi într-o lume pe care o cunoști până la lacrimi. Te pierzi pentru a te regăsi mereu în altă postură... În fiecare lucru, în frunză, în firul de iarbă... Într-o seară am visat că-s roată de la mașină. Roata de la mașina șefului meu.

– Ții la șeful dumitale?

– M-am certat în ziua ceea cu el. Și seara am visat... Am visat că-s roată.

– Vei fi văzut lumea?... Te-o fi purtat pe la mare, pe la munte?...

– Nu. Nu el m-a purtat, ci eu... Eu și încă trei colegi de lucru... Șoferul lui ne-a mânat, dar noi i-am dus... în afara orașului, în pădure... într-o poiană, la umbră...

– E un vis rău?

– Un vis minunat! Am aflat ce fel de om e. l-am văzut sufletul. Are un suflet mare. Cu multe odăi și coridoare... Cu cămări tănuite... Ca un palat...

– Te-a poftit înăuntru?

– Nu, mai întâi au băut cu șoferul zece litri de vin. Au spus bancuri, au râs... pe urmă s-a întristat șeful și și-a rezemat fruntea de mine, de roata stângă din față, și a început să plângă și să se destăinuie... Că e un trădător. Prin cinzeci și nouă și-a trădat prietenii, neamul. Se jura că nevrând i-a trădat. Așa era vremea, așa se cerea. Și el nu a fost în stare să procedeze altfel, decât numai să-i pârască, să-i... să-i denunțe că vor să depună flori la monumentul lui Ștefan cel Mare, cu ocazia împlinirii a șase sute ani de la înființarea Țării Moldovei.

– Și pe urmă te-a poftit în palat?

– Nu. Pe urmă s-a suit la volan și a zis că-și ia zilele... Și m-am trezit.

– Și palatul?

– Care palat?

– Sufletul lui cu multe odăi și coridoare...
– De văzut nu l-am văzut. Cum puteam să intru, când eram și roată, și șef... Aceeași persoană... În două roluri...

– Dumneata?

– Da, eu... Eu i-am trădat. Așa era vremea, așa se cerea de sus... Însă azi păcatul m-a ajuns din urmă și trebuie să-l ispășesc... Și tipul, prietenul, cunoscutul, deodată se oprește. Lasă jos geamantanul meu și, privindu-mă cu ochi mari neguri, dar și cu sfială parcă, îmi zice:

– Ei, la revedere... Mulțumesc că mi-ai ascultat visul. Mulțumesc.

Fără să aștepte răspuns, se întoarce și pleacă.

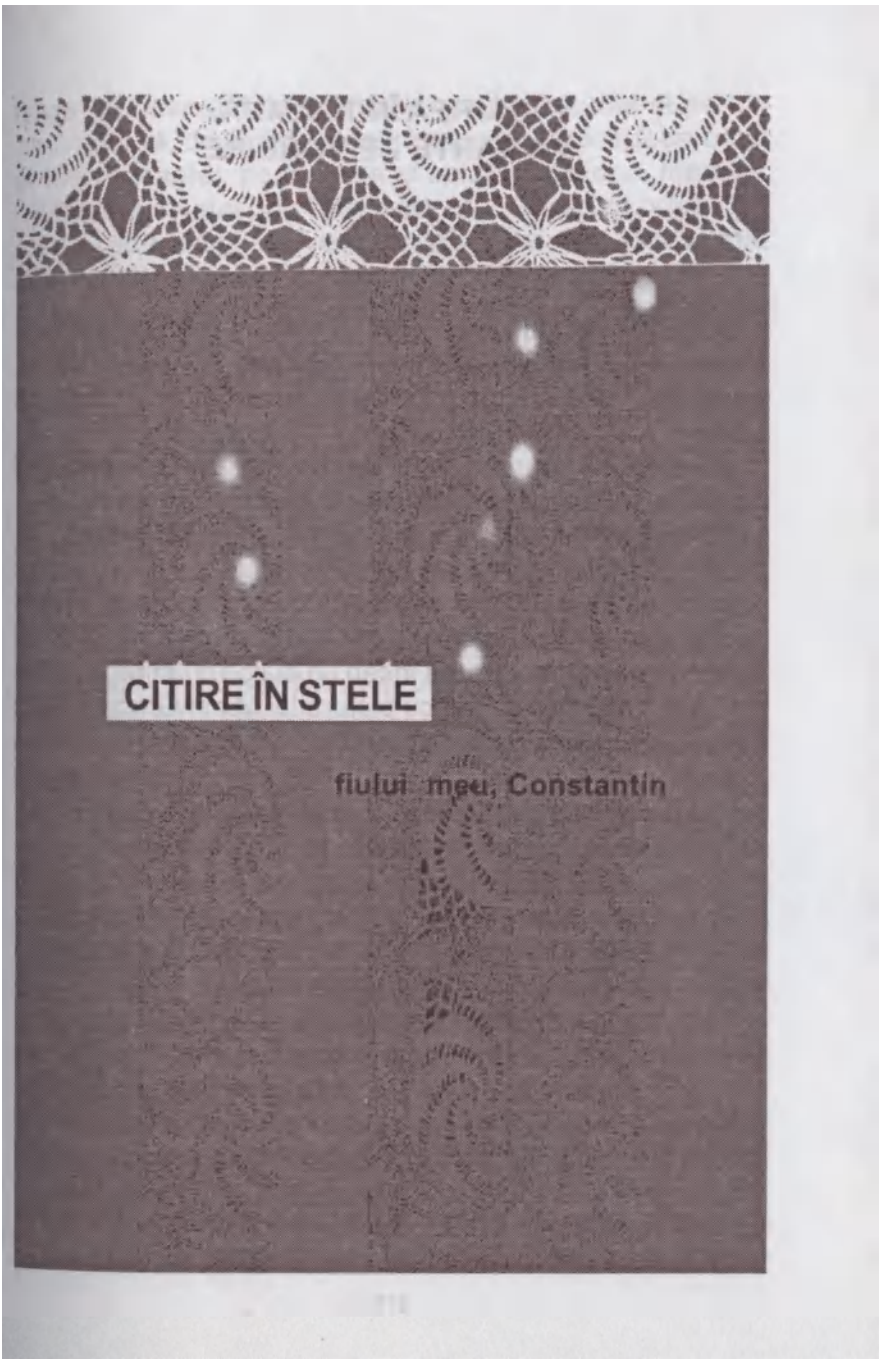
Cu capul lăsat în jos, gârbovit, legănându-se de pe un picior pe altul, trece pe partea cealaltă a șoselei și se îndreaptă spre blocul cu nouă etaje, unicul cărămiziu din tot cartierul, acolo de unde acum trei zile am coborât scara...

– Tată!... strig și mă rup să-l ajung din urmă, dar... Lumini puternice și vuiete de mașini răsar după colțul străzii... Mașini grele, mașini de război... Tancuri, tunuri, mașini blindate, purtătoare de mine și de rachete... Se întorc de la manevre și trec prin fața mea una după alta, blocându-mi drumul...

– Adriana!... aud vocea tatei, dominând tot acest vacarm.

Și iată că-l zăresc... Dincolo de blindate, de tancuri... Îl zăresc pe același tip, pe același cunoscut, pe același prieten... Se zbuuciumă când într-o parte, când în alta, să găsească o trecere spre mine. În spatele lui licăresc luminițele caselor țărănești din marginea orașului... Câteva luminițe, câteva spice de duminică... În bătaia sufletului.

Rup spice duminica, rup...

CITIRE ÎN STELE

fiului meu, Constantin

PĂDUREA ÎN TOAMNĂ, CA PARTE DE VORBIRE

Oglinda lacului, întunecată încă, ici-colo cu solii de plante acvatice, cu adâncuri albastre și ineluctabile, cuprinde între maluri o bucată de cer și o bucată de pădure.

Și răsăritul soarelui cuprinde. De la razele lui se aprind ramurile copacilor și ard cu toate culorile toamnei.

E în flăcări fagul, stejarul, ulmul... frunza, iarba!

Se pârguiește floarea, spicul, cuibul...

Prin văzduh pâlپâie aripa păsării și strigătul ei spart.

Emoția-mi are, cu grad de înmărmurire, illogică și uimitoare proporție. Parcă încep un dialog cu mine însumi, parcă mă aflu față-n față cu pictura lui Mihai Greco... Văd alte obiecte, însă resimt același joc de nuanțe. În fiecare clipă – altă culoare, alt gând, altă emoție... recunosc tablouri cu picturi în mișcare. Lumina le mișcă, le schimbă la față. Lumina care pătrunde în timp și-l întrece.

Cele câteva clipe, pe care le-am sesizat, sunt de acum ale memoriei. Făuritoarea lor, lumina zilei, a pășit înainte, descoperind alte miraje ale naturii, alte neînfrânate elemente artistice, alte stări ale sufletului.

Vâslind la o barcă, înaintez peste pragul oprit al apelor. Și mai mult cu ochii inimii care ia vederi, care înaintează, și eu, dar din urma ei, a luminii, care are culoarea nisipului bătând în trandafiriu. Înaintez printre aburii dimineții, printre hățșuri de papură, de stuf, de rogoz... printre roiuri de musculițe trezite la viața lor de o zi, printre lostopane de nufăr, galbene și albe, care-s parcă pagini de carte veche, de carte nouă... Înaintez risipind de sub vâsle

fioruri și neașteptate scânteieri peste măturile și periile de limbariță, de lintiță, de mărăraș... peste foarfeca-bălții și lâna broaștei, peste gura și ochiul peștilor... Înaintez încetul cu încetul prin rara verdeață, ca să pot prinde tot ce-mi redă imaginea vieții ca joc și mister. Aici, numai aici, în sânul naturii, suntem liberi... și vrednici elevi de-a învăța ce este viața în strălucirea ei. Aici, numai aici, orice hotărnicire se șterge. Aici, numai aici, simți în firea ta coloana subțire a esteticului și a puterii umane. Aici, nimic nu se cumpără și nimic nu se vinde, dar iarăși se învață de la trecut la viitor, de la viitor la trecut. Se învață în tăcere. Mereu înainte, dar și înapoi. Cu limba și săgeata apelor în cârcă, cu mirosuri de orzoiacă și de mintă... Cu floarea luminii mereu nouă, lumină care din când în când parcă se adună toată din adâncurile cerului și ale apelor deasupra ta, care din când în când parcă tinde... se subție și tinde să treacă de partea cealaltă a lumii acvatice. Dar nu... Iată că a lăsat barca și pășește din urma ta. Ca o vietate care nu seamănă nici cu omul, nici cu lumina, dar mai mult cu umbra. Calcă pe mal, pe rădăcinile copacilor dezgolite de pământ și de coajă pe alocuri, și, după ce-ți cuprinde firea toată, îți fură ochiul inimii și prinde a se ridica cu el pe tulpinile copacilor înfășurate ici-colo de horbotele lianelor și ale păianjenilor. Se ridică așa precum intră ziua în pădure. Se ridică până la crengi, până la frunzele rumene, până la cuibul gol... Și iată că-i ziuă în amiaza mare. Și iată că ai în față toată pădurea. Pădurea și câmpurile... Câmpurile și memoria... Memoria și imaginația... Imaginația și sufletul... Sufletul care înnemurește toate. Până și urma zborurilor de păsări.

Păsările se poartă stoluri peste pădure. Le-a venit vremea să plece pe urma zilelor de vară, dar nu pot să se despartă de avutul copt al ramurilor și învăluie azurul, trandafiriul și aurul infuzate în aer, cu aripile lor care fumegă argint și tămâie și care iată-iată își vor topi liniile

și contururile spre orânda ce li-i dată încă de la începutul lumii lor și care este mai mult decât un simplu obicei, decât o simplă luptă cu sufletul... Cu sufletul care s-a deprins cu locurile acestea și care, acum, tânjește la despărțire.

O culme a spiritului uman e și pământul, nu numai cerul. O clipă să ne oprim privirea și gândul la stolul de sticleți care ciripesc pe coroana purpurie a plopului din mijlocul poienei, care se pun la cale parcă, care nu știu – să plece ori să mai rămână pe-o iarnă, aici, cu pădurea?! – și vom înțelege că anotimpul toamna este marele turn nu numai al bucuriei, dar și al marilor treceri, al marilor cumpăniri fără prilej de laudă. Ceva se revede în natură, ceva ce e însăși natura, iar la origini stau legendele despre văzduh și lumină, despre mișcarea cerului și apelor. Sticleții amuțesc uneori pe gânduri, iar frunzele, galbene și împlinite, de pe copacii din jurul poienei, sfātuiesc ca și păsările, și la fiecare adiere de vânt se desprind câte vreo una, două din înalturi și oftează spre pământ împăcate c-au fost în stare să îndure peste vară greutatea căldurilor și umbra norilor. Ierburile cu spic și cu sămânță foșnesc ușor ca apele, oglindind soarele în creștet, și se culcă sub vânt și se ridică fără sămânță, și se culcă sub coasă și nu se mai ridică. Căpriorii își afundă nările în mireasma fânului proaspăt și mugesc... Mugetul lor stârnește numai pace peste poienele-cetăți. Da, da... cetăți! Cetățile vechi care s-au ruinat, pe care le știe numai pământul. Le știe și le repetă în fiecare an, în fiecare toamnă, adunând vână de piatră în crengi, în frunze. Vână de piatră și de simțire, de ceea ce poartă înfățișarea lucrurilor care s-au trecut, pe care nu le-am văzut dar le-am simțit și le simțim; din ceea ce numim zboruri în vreme și duh care băntuie prin pereți orbi; din ceea ce este țipăt din miezul frunzelor, țipăt de pace – că pace este și, totuși, nu-i. O spun frunzele care zornăie

ca armurile voinicilor în luptă... O spun furnicarii, strânși grămadă în jurul unei aripi de pasăre!... Fierberea lor umple urechea cu tropot de cai, tropot care crește și crește. Și odată cu creșterea lui ochiul inimii vrea să prindă vederile pe care le simți și le trăiești. Se îndepărtează de la mușuroiul negru, se ridică spre călăreții, spre haiducii care parcă trec pe alături, chiuind și împușcând din pistoale, dar nu reușește. Prinde numai urma, adică pala de vânt stărnită de iureșul lor. Și frunzele cad, cad. Spre alte zile, spre alte pagini de istorie, de vitejie. Cad peste tranșee vechi, peste monumente și morminte... peste cei ce-s iarbă, și frunză, și pasăre... cu nume și fără nume... peste Simion, Gheorghe, Vasile... peste gurile lor pline de negară. De pe copacul tânăr al ostașului cad frunzele... Și de pe fruntea celui bătrân, a stejarului care are peste 650 de ani și care, se presupune, a auzit glasul și pașii, a simțit trupul și rana domnitorului Ștefan Vodă, când acela avu odihnă la umbra lui. A auzit și aude, a simțit și simte, precum auzi și simți și tu, acum, zgomote de arme, vâjâit de săgeți, explozii de obuze, strigăte de ura și glas de domnitor care îmbărbătează... Auzi și simți cu imaginația, cu rațiunea, cu acea părțică a creierului care, deșteptându-se la o clipă de mare încercare, e în stare să reconstituie o lume de lumi care s-au trecut și să ia contact cu ostașul și cu domnitorul, cu durerea și chinul lor hărăzit pentru acest pământ – gură de rai. Nu, nu... nu vorbesc de vis și nici de spiritism, ci de-o putere umană, divină, care e mult mai mult decât visul și spiritul, care-i forță reală, dar încă nedescoperită în firea noastră, în scoarța creierului, care e acea conștiință, poate, ce ar putea stârpi nelegiuirile, nedreptățile, pofta de agonisire și egoismul din noi, cu al vremii glas îndepărtat, cu a luminii apropiată slavă... Am desecat atomul nu pentru a ne încrusta mai ușor numele și umbra pe scoarța

copacului!... nu pentru a avea văzduh fără șoaptă vie și fără istorie, conservat în borcane!... nu pentru a nimici pădurile și apele!... nu pentru a stinge cântecele și graiurile!... nu pentru bombe și rachete care-s îngrijite și corcolite mai dihai decât copiii în fașă și care sunt gata, din clipă în clipă, să rugume pământul, dar pentru a ne cunoaște taina puterii umane și a ne bucura de viață, dar pentru a ști până-n cele mai mici amănunte această planetă "Om" din constelația "Pământ"! Cumsecadele lemn de pădure are, prin cumițenia și tăcerea lui, această strigare, acest limbaj. Chihlimbarul și verdea lui încă flacăra ne cere o eliberare de convenții și o renaștere la forma liberă, la pasul cumpănit pe sub arcadele de lumini și de frunze, de foc și de gânduri, ale pădurii și ale omenirii. Nu pot altfel concepe pădurea decât numai o omenire. De trecut omenită și de prezent. Iar calea ta și a mea prin această omenire, atât de stranie și de frumoasă, atât de bine gândită și atât de fabuloasă, atât de naturală și atât de civilizată (da, civilizată, fiindcă formele ei sunt desăvârșite, fiindcă cursul ei dintr-un anotimp în altul este susținut și chiar poate forțat de aceeași mișcare ce ne e proprie și nouă, oamenilor, de mișcarea cerului și a apelor) nu-și află perechea pe toată fața pământului și e o cale mereu nouă, de mare răspundere, cu varietăți extraordinare ale formelor, cu concordanța armonioasă împlinită de-a lungul veacurilor, cu rezolvări dictate de necesar, cu surprinzătoarea sa viață și cu cetirea noastră în această viață de pădure sub lumina revărsată din cer și lumina răsfrântă și multiplicată de apa frunzelor și a umbrelor, de apa celor trăite de noi și de ea, pădurea... Pădurea care a intrat în biografia mea cu toate glasurile ei și cu ramura zilei de mâine.

1984, septembrie

FEMEIA MEA DIN STÂNGA

pentru M. B.

... azi lumina nu mă întreabă nimic, o replică numai, niște fraze banale învelite într-o foaie de celofan. A intrat în primăvară lumina, iar femeia mea din stânga e meșterul Manole, zidind voința ca templu pentru orbul din mine, căruia i-au înfrunzit până și dinții de duhul tânăr al timpului.

... azi casa mi-e un drum încolăcit cu prepoziția unui melc de pe farfuria de zâmbete căzută în iarbă, iar femeia mea din stânga a ridicat încă ieri melcul și-l poartă la gât, salbă, de frică să nu lunece lucrurile din vreme.

...azi vinul e cinstit pe piatra de temelie a unui început de chinuri și onoruri, de care femeia mea din stânga nu se poate spăla de câteva milenii și-mi zice că nu-i acasă... Zice că au furat-o urătorii – s-o lecuiască de boala de bagaje și de pastile.

... azi prietenul meu, chiar eu sau altul, boțește (undeva într-un birou, mai mult închipuit) hârtia, scaunul și secolul, iar femeia mea din stânga umblă cu balada *Miorița* în suflet și-l caută să i-o cânte.

... azi femeia mea din stânga e sora mea și maica mea, iar eu sunt rând de cuvânt dintr-o iubire curată, și apa pe care o gust în fiecare zi e caldă și sărată, ca lacrima, și vine dintr-o constelație îndepărtată, precum sănătatea.

... azi creierul meu conține o nemișcare și femeia mea din stânga mână turma ei de mioare spre piața centrală

a oraşului, să-mi pască osteneala aşternută pe trotuare.

... azi vântul e soare-răsare, iar soarele e un cântec fără cuvinte, pe care îl mângâie sufletul meu şi sufletul femeii mele din stânga, ca pe-o lumină.

... azi am aflat, după mulţi ani de trai, numele femeii mele din stânga. Am aflat de la o floare uitată peste noapte afară, de la o tainică ploaie bălaie. Prietenii mă privesc trist, îi dezamăgesc, şi trenul meu lasă în seama lor o dungă de îmbărbătare.

... azi am pierdut-o pe femeia mea din stânga. A păşit într-o poveste, cu feciorul meu de mână. Şi amândoi parcă joacă fotbal. Mama feciorului meu râde de mine, ca de-o comedie, şi chipul ei coboară în gând de pretendentă a femeii mele din stânga.

... azi duşmanul meu, chiar eu sau altul, a strigat cu vorbe urâte şi inima mea a deschis gura: Poezis! ca apoi iarăşi să te tacă.

... azi te caut, ca şi ieri. Şi cu mine strigă şi drumul, şi melcii!

... azi, ca şi mâine, rabd. Rabd de atunci de când ne-am pierdut în iarnă, călări pe lupi care fac farmece.

.. azi, şi în veci, rabd şi aud cum liniştea trece în iarbă, în piatră pentru meşterul Manole.

1980, martie

INTRATE ÎN MIT

Oare chiar vânturile grăiesc despre ființă că-i zămislită din vis pentru vis?...

Oare chiar pitpalacul e un timp în care vreau să mă rețin și-n care nu mă gândesc la iarba disperării?...

Oare chiar hora e un destin vechi al neamului, atunci când cineva dintre noi, ieșind din casă și din cântare, reia jocul de silabe de la început printr-o floare de mac sau printr-un contrast dintre nou și trecutul ce lasă urme de foc?...

Oare e precept și pentru ziua de azi că nimic nu ne înșală mai mult decât însăși mintea noastră, atunci când e vorba să judece ce-am făcut?...

Oare cum să ieșim din impas, atunci când în jur scenele pentru viață sunt schițate, iar întunericul e o lumină ca lumina zilei?...

Întrebările n-au capăt, ca și bucuriile. Întrebările spre cele trăite, și bucuriile spre cele care le mai am de trăit în *Momentul inimii* – carte cercând și izbutind să trăiască prin noi imagini descotorosite de-o concurență stingheritoare, imagini în avânt continuu și în cea mai dulce prăbușire sau înălțare din lume; carte de-a stârni și de-a mări deșteptăciunea pentru felurite închipuiri, închipuiri sfinte nu pentru a lăcrima sau a te desfăta cu lacrima, dar pentru a face un sondaj spre noi înțelesuri despre ființă, suflet și lume, spre acel adânc al lucrurilor, când începi să călătorești spre tine ca înspre fulgerul

nesfârșit al iubirii, ca înspre aspirația ta, fără să urmărești zeificarea patimii sau a bucuriei...

*Mă urc din adâncuri prin vița
de vie, înfloresc primăvara
și toamna mă coc...*

Versul lui Victor Teleucă vine spre mine ca o destăinuire. Mai mult a mea decât a lui. O destăinuire de recursiuni, de relief și de mișcare a simplei bucurii. O destăinuire a gândului vorbit limpede, că-i gând, și lucrurile din jurul lui sunt luminate cât se cuvine, ca să nu-și schimbe locurile...

*Pot fi născocite multe pe lume,
numai nu patriile, fiindcă ele
totdeauna-s dureroase și sfinte,
mari și ne-nfrânte.
Pot fi învinse țări, nu patrii.*

Adevărul existenței și persistenței poetice prinde curaj pe atât pe cât suferă poetul durerea, pe atât pe cât nu se știe că o poate suferi, pe atât pe cât sufletul lui e o lucire și o mireasmă de câmpuri arate, câmpuri fără sfârșit, când nici un drum și nici o cărare nu e în stare să le cuprindă, nici chiar privirea. De privești spre stânga, nu vezi dreapta. De privești în urmă, uiți ce ai lăsat înaintea, uiți.

*Vorbim cu-nverșunare de uitare,
uitarea ni-i regină pentru inimi;
uitarea și cu moartea sunt vecine
în neagra lor continuare
din care bucuros e numai Nimeni –
acest temut vrăjmaș al tuturor,*

*o semiumbră veninoasă și rigidă,
care din noapte râde și așteaptă,
stând în loja sa ca la coridă –
corida dintre om și moarte,
ca și corida dintre om și timp,
din orice moarte-și face parte,
din orice neputință – râde tâmp.
Ci noi pornim din sfere anonime,
a unui mare Anonim,
din care știm să fim
și azi cu viața noastră sinonime.
Pornim dintr-un adânc neluminat –
efigii vii de vreri multicolore
și ne numim pre limba asta hore,
pre alte limbi
altfel ne-au botezat,
dar sensurile toate ni-s majore.*

Poezia lui Victor Teleucă nu se cere trâmbițată la plăceri de auz sau de uz sufletesc. Ea-i tăcută. De inimă, de gând. Se zbate în piept fără să-ți deie de știre că se zbate, că uite! numai ea-i poezie adevărată. Și de o silești să intre în canoanele priceperii tale, ea e în stare să te supere și cere să o părăsești pe un timp, până atunci când ești în stare să o iubești sau să o critici. Uneori ține locul inimii, alteori al sufletului, fiind materie, aer, piedică la grabă, o recreare a lumii, unde cuvintele își împrumută reciproc focurile și formează o scriere care e atât de proaspătă și de-a noastră, încât mă tem să spun că nu e de-a noastră, fiindcă lui Teleucă îi place poate, îi convine... e poate chiar mai mult și sortit să fie în literatura noastră cel ce n-a cunoscut nici el, cel care, distrugând moda de cântare obișnuită, cântă, cel ce e poate un punct sau o virgulă la toată circulația verbului grăit. Și nu numai

virgulă, și nu numai punct, ci mai mult o punte de trecere, o punte spre omenescul omenesc, spre cea ce unii dintre noi, și cei de lângă noi, am uitat că mai pot fi punți de trecere spre o proaspătă gândire. Azi până și cei care nu pot să înoate înoată și trec fără punte, fără sens, fără seninătate. Repet "înoată", nu pentru a fi numai verb, dar și iarăși verb, chiar și atunci când cumnatul sau finul mă păzește să nu înot eu, să înoate el! Și când eu îi zic de aripi, el îmi dă rest aripioare... Și de eu cânt, el găsește tovarăși și mă cântă. Și de eu dansez, el se dansează, lăsându-mă la o simplă horă – să-i caut sensul...

Dar el obosit privi încă-o dată,

a vrut să se vadă pe sine

și iar tresări:

din afund îl privea

o cruce de mesteacăn, strâmbată.

De pe crucea albă cu cască în vârful

doi ochi îl priveau, doi ochi nu străini

și crucea-i strigase:

– Acesta ești tu!

– Acesta sunt eu?

– Acesta ești tu!

– Dar eu n-am murit?

– Totuna ești tu!

– Dar poate e altul?

– Și altul, și tu!

– Dar poate că aceștia sunt alții?

– Și alții, și tu!

– Dar tu cine ești? Spune-mi, te rog!

– Sunt jocul tău de-acasă.

Când tu te-ai născut,

eu eram lângă tine,

am vrut de pe-atunci să te apăr de multe,

dar nimeni n-a vrut să m-asculte.

- *Jocul de-acasă?*
- *Da, jocul de-acasă.*
- *Dar te-am uitat în atâta prăpăd...*

Rândurile de mai sus sunt un monolog și al meu, și al poetului, și al eului de lângă noi, care-i de-o vârstă cu vârsta cea fără de vârstă, un monolog de-a ne privi unul pe altul în ochi chiar de suntem prea tineri și vrem ușă de trecere dintr-un suflet în altul, și suntem gata de-a da cu toporul în viu, numai de-a trece... Zic, a ne uita, măcar câte-un pic și de-a fi tineri, nu pentru a te minți, cititorule, dar pentru a nu mă minți că citești toate, până și cea ce ți-ar trebui ca să te știi...

*Eu sunt hora și mă pot asemui
cu vântul acesta care curge
lin ca o liniște,
numai că pe dânsul îl pot învrăjbi
duhurile rele,
să se schimbe în uragane nebune,
să rupă acoperișuri,
să reverse râuri,
să înece pescarii în mare,
ca apoi să se întoarcă pe țărm
și să plângă cu văduvele rămase,
cu copiii rămași,
să se răzbune pe ape, iubindu-le,
plecând mai târziu
în clocotul necuprins al mărilor.*

Aici un punct de sprijin al poetului l-a căutat pe alt punct de sprijin, l-a căutat până s-au găsit iarăși prieteni, că iarăși e soare, că iarăși e cer senin, că iarăși nu vor vedea prietenii sensul adâncului, nu-l vor vedea, dar îl

vor simți că-i undeva aproape, aproape de inimă, dincolo de vale și de deal, acolo unde mândria unui suflet iarăși e floare de mac și câmpuri arate, fără sfârșit, unde până și cerul e tot arătură și unde n-aș vrea să ar și nici să semăn, dacă tu, fire care vii dintre cei vii, nu mă recunoști că stau la intrarea în mit...

*Stau totdeauna, în umbră, numai
în umbră, urmărind nesupusa refacere.
Dacă aș avea sentimentele voastre,
aș plânge plecarea celor duși
cu toate ploile mohorâte de toamnă,
iar venirea aș cânta-o înalt,
cu toate ciocârlile,
Dar eu sunt Hora, caut să vă refac
aripa, să v-o usuc
la partea mea de lumină,
pentru ca voi să vă puteți înălța
senini ca o izbucnire de primăvară.*

Și iată fără să vreau intru în horă. Am simțit inima poetului și intru, intru cu verbul lui amplu, alungit ca nervul... intru ca tot ceea ce vom numi, să atingem cu mâna... Ca în tot ceea ce am și nu am voința să zămislească eternitatea... Intru ca să-mi știu începutul, care va fi în putere să vindece orișice boală!... Dar asta oare e puțin pentru o carte? Mă întreb și-mi răspund. Nu e nici mult și nici puțin, fiindcă n-avem unitate de măsură la destin. E atât cât inima și privirea pot cuprinde, e atât cât îmi trebuie ca să nu mă deprind cu preamăririle, e atât cât e necesar de-a mai respira, de-a mai contacta, de-a mai lupta pentru o puritate a sentimentelor, pentru a nu părăsi lumea, dar a o avea ciocârlie și floare de salcâm, și carte de mâine, și cântec, și descântec... Și

horă! Horă din tată-n fiu, horă și ritual al unei vieți pe pământ, horă cu tot pământul și cu tot omul bun... Horă strămoșească. Cu frunza, cu steaua care se vede și cu cea ascunsă în iarna mea, în iarna fiului, în iarna nepotului, iarnă și stea care mă provoacă, uneori chiar și noaptea, să o găsesc și să o ronțai... Poate rămâne cu mine, poate rămân cu ea, cu ea care făgăduiește o pasăre mult mai vrăjită decât cunoașterea simplului sens, sens și fulger al primei iubiri, fulger târziu... că așa-i intrarea în mit, cu stea care te face să miști... să mișcăm lumea din loc... Uneori între pumnale, alteori între cuvinte.

1980, septembrie

MĂRTURISIRE ÎN TĂCERE

Nu pot să mint în prezența lui. Și mă aud mințind pentru a-l liniști.

Nu pot să mă întregesc cu vorbe și cu bunuri. Dar sunt întregit, căci așa-i coridorul prin care ne petrecem.

Nu pot fugi de cuvântul lui. Și mă văd fugar, și strig: *La umbra copacilor mari nici iarba nu crește.*

Nu am o stea anume spre care tind. Dar este steaua care mă veghează și care-mi atinge timpul cu slova bunelor.

În pustiul dintre mine și el nici o inimă nu se deschide. Și îi simt inima. Simt cum o ține în palme și mușcă din ea.

Mi-e prieten la gândire. Dar stăruie mereu înaintea noastră. Cu ochii legați de verbul *a iubi* și pierdut de mâna mamei.

Când uit de el, îmi regăsesc stilul simplificat de imagini și feciorul care, dând din mâini, prinde să zboare între pereții de beton.

Prin făptura lui, parcă de copil poznaș, murmură pacea adâncă a râurilor de șes. Și alături de suflarea memoriei sale semnul de strigare se rotunjește în chip de bob, de literă, de început.

Adevărul vieții îl doare și poate anume de aceea sufletul îi stăpânește lungimi și înălțimi imposibile.

Nu-l laud, fiindcă m-aș lăuda.

Gospodăria lui e tot ce în lumină se ascunde. În lumină de om truditor.

Generozitatea e unica stea care-l domnește. Și deplina dăruire o are până la durere.

A încercat cuvântul cu gura inimii și a deprins de la munți să crească, să crească nu spre a fi luat în seamă.

Se rușinează când te vede lecție de geometrie.

În fiecare bulgăre de pământ aude și simte cum dă în ramuri prezentul, viitorul. Și trecutul.

Orator nu năzuiește să fie, dar vrei să-l mai ascuți.

Salvează suflete călătorindu-și cerul prin subiecte.

Ospătăria studentească pentru el e o deprindere unde stau la masă voia bună cu amintirea.

Din chipul casei părintești și-a zimislit oglindă – să-și vadă inima, apoi și umbra. Și tăcerea.

Stă în propria sa umbră, să-i cunoască pe cei de sub stea.

Are neamuri – cărți, eroi, caractere – care îl cheamă în lumină. Dar nu le urmează sfatul. Își duce drumul în spate, drumul pe care pășesc cuvintele spre renaștere. Cuvintele și noi.

Ne adulmecă aerul atunci când își înalță fruntea spre întrebarea prietenului: *De ce ești tânăr?*

Are un singur cusur – trăiește în el țăranul. Și uită câți ani are. Face oare să-i amintim?!

Mai convenit e să-i spunem pe nume – Vladimir al lui Vasile Beșleagă. Și fie ca întunericul să nu-l încapă. Măcar pentru o sută de ani. Că uite-l cum și cât se topește în cuvinte!

1981, iulie

IUBIND LUMINA ȚĂRII ÎNAINTE DE A O NUMI

După ani – tată, bunic. După cuvânt – om, om de stat, scriitor-academician, în fața căruia nu te prea pricepi să îndrugi glume ori să-i fii prieten la toartă. Mai cuviincios e să-ți scoți cușma, să-l asculți și să înțelegi că nu cuvintele au creat lumea lui, ci inima și firea sa, care le-a dăruit “fiecărui metru de urcuș”, și a crescut în oameni “cu adevărul ne vulgarizat în mărunțiș”, inimă-slovă care e pusă în slujbă pe pământ, inimă-suflet care nu e o povară, dar o posibilitate a omului puternic de a da un nume lucrurilor.

Biografia lui se ridică din truda și dorul țărânei moldave, ca de la om la om, și încetățenește adevărul fără dragoste zăvorâtă sau ținută-n ascuns. O biografie mereu cu fiorul stăpânit al datoriei neîmplinite, al căutărilor fără de sfârșit, al zbuciumului de-o viață pentru triumful dreptății. O biografie lacomă de ruguri și pe care o doresc prelungită la nesfârșit, fiindcă omul ei face parte dintre acei care trudes sub semnul mării răspunderi pe care o poartă scriitorul față de popor, față de literatură ca oglindă a conștiinței poporului.

Protestul împotriva fărădelegilor îl simt până și-n mersul lui. Poate de aceea și poartă baston, ca să-și stăpânească emoțiile.

Prin glasul lui cumpănit, gospodăresc (accentuat grav prin tuse, dar nu de circumstanțe) pământul se învârtește mereu cu întâiul semn al dragostei, cu rănile spre soare.

Lasă învățături în nevoia lui de împăcare cu lumea, și

cu sine. Despre omenie, despre buna cuviință, despre truda scrisului. Și cu întrebare către cei care aleargă din urmă, să-l ajungă: "De ce nu lucrați mai gospodărește, fiilor?"

În teatru a venit cu lumină ca să-i vadă pe alții, ducând-o mai departe.

Nu potrivește cuvinte spre înălțare. Trăiește între ele și le are de oameni. Trăiește continue procese de conștiință și-și judecă zilele ca la un tribunal public, pasionat de propria sa viață ca de un dat comun.

Nu-l știu îndeaproape, dar am impresia că mereu urcă la deal. Chiar și atunci când noi cu toții coborâm la vale. Urcă cu pași care se duc sau vin, mereu aceiași pași, între înalte ziduri, unde toate complexele își au unghere și bolți încrucișate la infinit, unde istoria uneori se scrie în ciuda naturii și împotriva ei, unde inima lui de poet alege din lumină, din albastrul cerului, din vântul care înfioară iarnă, și nu îngăduie nici unuia să fie călău și nu obligă pe nimeni dintre noi să fie martir. Titlul de laureat al Premiului de Stat al Uniunii RSS confirmă acest urcuș și crez al lui. Este aspru cu cei de talent. Vrea să-i vadă mai puternici decât dânsul. De parcă ar privi în oglinzile epocii, de parcă ei pun stăpânire pe spiritul lui. Și uite-l simplificat de imagini, ca o forță demiurgică ce leagă nodurile timpurilor, și uite-l cum cedează în fața tinerei personalități. Cedează prin analiză, iubind lumina țării înainte de a o numi.

Numele Andrei al lui Pavel Lupan e o stare, e o acțiune a timpului. E verbul țării, verb activ, tânăr... deși e tată, bunic, bunicul din poveste care mereu ne învață să arăm drumurile și cărările... că pe întinsul lor am pierdut sămânța atunci când ne-am ținut de petreceri și plăceri, sămânța de pâine și de omenie...

1981, noiembrie

ÎN AMIAZA MARE A ZILEI

Cărțile de poezie și filmele documentare ale lui Anatol Codru poartă amprenta și pulsul unei inimi de om trudit pierdut în treburi ca într-o ploaie ce-l curăță și-l crește; de om-artist, care pășește printre noi, încercat de timpuri, liniștit, meditativ, cu idei ce vin din urma lui ca o turmă de oi după păstor, ca o seamă de vorbe și de înțelesuri de ieri care mai răsună și azi; de poet și de regizor care sondează, printr-o comunicare, instantanee cu lumea, actualitatea și istoria nu pentru a spori cu metafora adevărul, dar spre a-l spori, spre a cunoaște toți parametrii de trai, de continuitate a poporului nostru, spre a cunoaște personalitățile și sufletul acestui popor, acum, azi, când frunza noastră freamătă proverbe, când frunza noastră, după cum spune poetul Anatol Codru, se încheagă lacrimă pe zări; spre a cunoaște personalitățile la gradul vârfuit de veac, când ea, personalitatea, nu se impune prin strigăt de a fi, de a mai fi, sau numai prin suferință, dar prin faptele ei, prin cotidianul parcă neînsemnat, poate cuiva puțin vizibil, prin vocea lăuntrică ce începe să răsună în firea noastră, – a cititorilor și a spectatorilor – voce de trezire spre problemă, grai împrăștiat, ochi teafăr și inimă curată, voce de demnitate spre a te mândri cu eroul, spre a te contra cu păsurile lui, spre a fi ca și el și a-l depăși...

Am auzit că se vorbește despre lucrările lui Anatol Codru în cinematografie ca despre niște filme-portrete. O fi. Dar mai este ceva după această formulă "portret",

ca și după formulele, "poezie", "baladă", "cântec", "colindă"... Este respirația autorului. Uneori – parcă șuviță de apă ce-și face drum din străfunduri, cinstind rădăcina, citind piatra și țărâna, legând inimi, patimi și zile... Alteori – largă, stăpână și neînvinsă, precum valul mării în furtună, precum melodia cinstei și a omeniei... Respirație mereu altfel, mereu cu imagini buiestre și limpezi, cu gând care înmiresmează și coace spicul, cu miez de pâine albit de trudă, cu piatră care deschide gura și rodește în noi mari geometrii... Respirație care, de la o carte la alta, de la un film la altul ridică trepte în urcuș și întregește în conștiința mea acea părere despre Anatol Codru, că dumnealui e o personalitate în literatura noastră, în cinematografia documentară moldovenească, ce se impune de a fi ascultată la semnul noilor calități ale culturii noastre, o personalitate alături de cele ale lui Vlad Ioviță, Gheorghe Vodă – pe timpuri, iar azi urmată de Ion Mija, Dumitru Olărescu, Mircea Chistrugă, Vlad Druc...

Anatol Codru a venit în cinematografie nu adus din întâmplare, din neavând ce face, ci purtând la bază o cultură literară, un criteriu artistic cultivat pe atunci, prin anii șaizeci, în literatura noastră, de un Igor Crețu, de Andrei Lupan, George Meniuc, Bogdan Istru, Nicolae Costenco, Petru Zadnipru, dascăli ai slovei care au trudit activ pentru sporirea literaturii și artei adevărate, oameni, care continuă să rămână o conștiință curată, sinceră (unii și azi mai trudind migălos, gospodărește), să observe la timp într-o lucrare artistică și Marele, dar și puținul, să-l observe, să-l îngrijească ca pe-o inimă a lor proprie și să-l ocrotească cu cinste și cu demnitate spre scara valorilor... Și Anatol Codru, fiindu-le un elev disciplinat și sânguincios, și-a găsit orbita, felul său de a le spune lucrurilor pe nume. N-a luat condeiul sau camera de filmare în mână numai ca să-i fie cuiva pe plac, dar a

scris și a filmat ceea ce a simțit, ceea ce a mai deprins și de la dascăli, și de la mama, și de la bunul nostru pământ, meleag "unde crește osul din țărână în sus și plugul împospătează neamul în bătaură", unde timpul și noi avem de înfruntat experiențe fundamentale de cunoaștere, autocunoaștere și năzuință spre perfecțiune, unde, după cum iarăși ne mai spune poetul Anatol Codru în cartea sa *Piatră de citire*:

○ "Suntem în univers ca într-o clepsidră: / Curgem, frate, / Boiul subțire dacă ne mai face față. / Până la glezne – se cheamă dimineață, / Până la brâu – se cheamă jumătate, / Până la creștet – se cheamă viață. / Alternativ, / O permanentă vecie ne-amuge, / Ființa noastră încercând să dispară. / Noi, omule, curgem / În ora / Cea / Mare".

Arma cu care luptă, crează Anatol Codru e metafora neașteptată, e ochiul care nu silește inima să spună adevărul, dar care o surprinde atunci când adevărul singur se dăruiește în vers sau imagine de film. Energic, poate uneori prea energic, inteligent, dotat cu gust artistic veritabil și cu har organizatoric, disciplinat la crezul zilei de azi și atent la spusa colegilor, a cititorilor și a spectatorilor, la spusa și frământările lor sufletești, Anatol Codru intră în ora cea mare a zilei, scoțând în lumină probleme majore. Intră precum cărțile și filmele lui. Intră puțin aplecat de spate, trudit, dar voios... Că a făcut multe bune și că mai are de făcut un nou film, o nouă carte. Și toate cu amprenta și pulsul inimii sale.

1986. 1 mai

CU O SINGURĂ INIMĂ

Victor Ciutac e un actor care se condamnă în scenă la o ardere cuminte și înțeleaptă a cugetului și a sufletului, un actor pe care rămâne să-l recunoaștem încă pe-o mie și-o mie de drumuri...

Intră în acțiune pe neprins de veste, de parcă ar intra în casa lui, de parcă ar fi aer pentru gândire, aer proaspăt de după ploaie. Mișcările și ceea ce spune sunt atât de firești, încât îmi pare că timpul trăiește prefacerea magică în acea unitate de distanță în care omul se simte aproape de om, poate mai aproape de alt om decât de el însuși, iar cântarea nu-i altceva decât sufletul lui curat și îndrăgostit de cea mai îndepărtată stea. Vocea-i are freamăt de frunză, de frunză care susură doinirea sevei de la rădăcină spre floare. Cu pletele albe seamănă a salcâm înflorit, mereu înflorit, care ne adaugă inimă, salcâm plin de imagini duioase, în jurul căruia stăruie albinele și vocile prietenilor, partenerilor. L-am văzut de vreo câteva ori înnourat, dar lumina și atunci. Luminau ochii și cuvântul pe care îl căuta pentru a mi-l spune. Îl avea poate, cuvântul, dar îl trecea mai întâi prin suflet. Iată de ce am impresia că partenerul pentru Victor Ciutac nu e undeva într-o parte, ci alături, poate chiar el, el cu sângele și suflarea lui, el întru sângele și suflarea partenerului, același sânge, același îndemn, aceeași patimă și bucurie, dar mereu fire trează și cucernică spre a duce lupta pentru puritatea gândului, pentru dezvăluirea acelor taine, care limpezesc și fac omul om, taine nu atât

de tinere și trecătoare cum par la prima vedere, ci cu vântoase și cu ceruri uneori atât de joase, încât trebuie să le sprijini pe umeri ca să nu strivească acel viu din tine, din jurul tău.

Nu știi de unde i se trage vița, dar îl am neam de demult, încă de atunci când iarba era cu grai și cu dor, iar marea se vedea cu muntele; îl am de neam și aud în suflarea lui acele chemări ale dragostei care-s dincolo de experiența particulară a unui timp și a unui loc.

Oare chiar acest suflet – Victor Ciutac – e în stare să aibă acea pornire din rădăcina cumișteniei noastre, care nu-i tulpină dreaptă de brad sau de mesteacăn, dar e ca frunzarul de codru, cioturos, crăpat, îndoit, dar care a rezistat la toate vânturile, la toate viscoalele, la toate arșițele, neînfrânt și pașnic precum e iarba, precum e floarea, precum e bunătatea?... Astfel m-am întrebat când m-am pornit să vizionez spectacolul *Tata* de Dumitru Matcovschi. Și, urmărindu-l în scenă pe Victor Ciutac, m-am regăsit. Poate nu numai copac, poate nu numai iarbă, poate nu numai aer, dar mai mult bunătate... Și patimă. Și îndemn de a fi ca și el om de omenie. Și lege, lege a regatului sufletesc, lege a neamului, veche și mereu nouă, așa precum și presupune ținuta dramaturgiei lui Dumitru Matcovschi, cu sondări psihologice de conștiință în contemporaneitate, în acțiunea neforțată de scheme și sisteme de construcție a subiectului, când nu ne mai interesează caleidoscopul de întâmplări, ci omul în simpla lumină a zilei, omul întreg, când fiecare cuvânt, mișcare, gest, vorbesc despre acea larghețe a sufletului, unde ochiul începe a picta, când inima e ca o pâine, din care până și dușmanul mănâncă și se satură, unde spiritul domină emoția cu lucruri tăcute, cu acele lucruri de preț care prin târguri nu se vând și nu se cumpără, care-s o povară, dar care întineresc. Am impresia că Lisandru –

Victor Ciutac – e sămânță, bob de grâu care transmite de-a dreptul în sânge nostalgia întinderilor fără sfârșit, mireasma pâinii, înnoire și pactizare cu forțele vitale ale acestui pământ. În clipeala ochiului acest bob de grâu aduce drama unor răspântii – de-a nu fi măcinat, de-a fi colte verde, și spic, și mireasmă, și nesfârșit în alte suflute, când noul spirit artistic îi cere actorului viața, pentru ca metaforele lui să fie adevărate și să se confirme, cere tot ce este obiectul și drama poeziei adevărate.

Venirea lui Victor Ciutac în scenă, în inimile noastre, e reazăm, e putere de viață, e timp înstelat, e drum cu patimi și răsărituri de soare, drum pe unde răutatea singurătății va avea o singură ușă, fără întâlniri, și va ieși numai noaptea de sub stânci să bea apă de izvor și nu va fi în stare să beie și se va întoarce în cămara ei și va sta acolo până ce artistul nu va îmblânzi-o cu multe perechi de ochi și cu o singură inimă.

1986, octombrie

PASĂREA E MAI MULT FRUNZĂ

... Și totuși, vestea despre moartea lui Dumitru Caraciobanu ne-a surprins răsând lângă teigheaua unde se vinde trai pentru sine și certificate de-a trăi pentru alții.

Acum cu voie și fără voie îmbătrânește clipa durerii între funigei de amintiri...

Și vorbim că-i toamnă în țară și semnele cerești ne părăsesc.

Și oftăm că vântul nordic mai stăruie pe ramul golaș și scutură până și inima întru pământ.

Și constatăm că pasărea e mai mult frunză, nu știe unde să zboară.

Și ne înăbușă plânsul, când ne amintim de ziua de ieri.

Da. A fost și nu-i. Nu-i în lumina scenei și nici pe platourile de filmare. Nu-i cel, care timp de douăzeci de ani ne-a sălășluit cu suflet și credință în nemurire și cu divinitate pământească...

... cel care a fost și rămâne o personalitate în arta noastră teatrală, o personalitate rară în albia căreia se întrepătrund gândirea și fantezia, setea de adevăr și arzătoarea dragoste de frumos, de spectaculos...

... cel care e o școală aparte de măiestrie actricească cu facultăți nedefinitivate încă, cu veche orânduire parcă, cu germenii unei existențe durabile...

... cel care înainte de-a se naște a fost la nunta străbunicilor lui și a rămas beat de lume, sfătos, darnic, om de omenie. Și s-a născut actor...

... cel care-i de la Dunăre și avea în toate gestul largului și seninul de ape, de ceruri...

...cel care n-a știut să trăiască, cel care n-a fost om cu mai multe fețe... Dar cu o singură. Și în scenă, și în viață...

.... cel care a dat tot – inimă și suflet – ca să ne aibă mereu lângă el, mereu cu pas nou, și până la urmă a rămas și fără noi, și fără el!...

... cel care n-a avut norocul să aibă un mare prieten printre regizori, un prieten mai mult slugă decât prieten, un regizor de același crez, de aceeași suflare, de același talent Caraciobanu, care ar fi înțeles că natura nu mai repetă în ciclurile ei un astfel de actor, o astfel de minune, și poate lucrând cu el umăr la umăr, ar fi fost în stare să descopere, să lămurească și să sfințească lumi noi în sufletele și inimile noastre, lumi nebănuite, de înțelepciune și de taină... că începutul, nucleul și chiar o bună bucată de drum, de artă a unui talent înnăscut a fost străduit cu regizorii Ion Ungureanu și Ion Șcurea, cu dramaturgii Ion Podoleanu și Gheorghe Malarciuc, și fiecare of și bucurie pe această bucată de drum, acum, ne rămâne carte de îndrumare, de mit...

... mit!... Mitu!... Dumitru!... cel care a trăit mai mult cu ce a avut și cu puținul ce i s-a dat...

... cel care se rușina de laude...

... cel care a fost Dumitru Caraciobanu!!!

Dar la toate durerile ne-am deprins să zicem că viața-i viață...

Și totuși, lacrima nu umple golul. Ea liniștește, dar și înspăimântă. Poate spre o trezire?! De-a fi mai oameni! De-a vedea ce valori mai mustește pământul și de-a le cruța cu muncă, cu gingășie, cu căldură... Și să mai uităm fiecare de sine. Că-i toamnă, că vântul nordic, muscalul, mai stăruie pe ram, iar pasărea e mai mult frunză.

1980, octombrie

SCHIMB DE STELE

Dumitru Fusu e omul neîmpăcat cu sine, e artistul care vrea mereu să întrecă timpul, e poate cea mai curioasă și cea mai enigmatică fire artistică de aici, de la Chișinău. Pesemne că l-a născut maică-sa atunci când ograda, casa și lumea din jurul ei erau pline de treburi și griji, atunci când pe ceruri, între constelații, se făcea schimb de stele și luminile lor au căzut pe fruntea lui, înseninând-o la mari încercări de-a renaște în același chip de lut mai multe genuri de artă.

Mai întâi și întâi l-am știut actor la teatrul *Luceafărul*, actor de școală mare, de-o pondere de la comic la tragism, de-o ardere înnebunită de nesfârșit, când personajul se desprinde din cadrul său social și străbate în lumea sa interioară, lume unde iluzia se dă drept realitate, iar realitatea – iluzie, unde gândirea, inima și trupul actorului prinde să devină un proces aparte de îngemănare a artelor sau, mai bine zis, un teatru al unui singur actor. Și iată că...

... i-am văzut ochii răsărind din *Negara* lui Vasile Vasilache. Strigau de trudă și de pace.

Apoi l-am văzut răsărind din inima lui *Badea Cireș*. Ca un cerb răsărind. Cu frunze în coarne. Cu aceleași *Frunze de dor* ale lui Ion Druță...

Apoi a fost suflare întruchipată cu baladele noastre populare.

Apoi – trăire și gândire demnă de opera lui Shakespeare... Monospectacolul *Veacul omului* (traducere Igor

Crețu, regia Nadejda Aronețki) prin 1974 a întrecut într-adevăr timpul și acum, azi, când soarele mai mult apune, decât răsare, acel spectacol ne-a rămas o amintire, o zi care a urcat cu lumină în suflet, și așteaptă revedere.

Și totuși Dumitru Fusu – acel Romeo, Richard al II, Makbet, Hamlet, rege Leare și bufon al scenei noastre de atunci – n-a fost nici înțeles pe drept și nici ascultat până la capăt. Avea nevoie de scenă aparte, avea nevoie de inteligență și răbdare din partea spectatorilor și chiar din partea făuritorului. Teatrul pe care îl trăia el, teatrul unui singur actor, teatru *Fusu* luminase pentru Moldova ca un ziar nou cu știrile lui noi, ca un ziar într-un singur exemplar care trecea din ochi în ochi, din gură în gură, până când unii dintre noi găsiră punct de sprijin să-l laude numai pe Fusu, alții să-i deie ghionturi:

- I s-a ouat găina-n căciulă!...
- Ba nu... Umblă de pasul altora. Și asta n-o să-l aducă la bine.
- Da, da... Calul paște unde-l priponești!
- Calul ista are șapte șchioape în talent...
- Nu atât talent, cât aripă de pasăre!
- Aripă de pasăre, dar minte de broască... Și zău, până la urmă o să fluiere a pagubă. Teatrul lui n-are rădăcini... E un teatru de import!
- Nu atât de import, cât de dragoste... Dragoste de sine!
- Chiar așa!... După pasăre, și oul...
- Dar ou de inimă... Ou ce vrea să miște din loc lucrurile... Că rămânem numai la childuri, la iota de noroc...

Vorbele noastre uneori aprindeau stele pe cer, alteori lumânări, și de fiecare dată nu lăsau ovăsul de găște. Așa ca la Chișinău, așa ca între moldoveni. Însă Fusu, fire conștientă, nu s-a pierdut cu firea. Ca din senin, ca

un trăsnet, a început să cânte poezia, să compună muzică, să picteze... Căuta melodie, culoare, căuta crez și gând proaspăt, să aștearnă sănătate pe drumul dintre spectatori și universurile pe care le atinsese mai ieri cu inima, cu inima friptă de fruntea lui Shakespeare. Fără lume, fără sufletul curat, hăzos și înțelept al spectatorilor, nu putea să pășească mai departe, în adâncuri... Și iată că aici, între aceste căutări nobile, se trezi și regizorul Fusu. Cel de teatru și cel de cinema. Cam încurcat, cum zic unii, dar zău!... și limpede atunci când trudește ca rădăcină a neamului său. Mi-o pot mărturisi cei care au vizionat filmul documentar *Duminica sufletului* și spectacolul *Sânzeana și Pepelea*.

Dar regizând pe alții în scenă și pe platourile de filmare, Dumitru Fusu n-a uitat să înainteze, n-a uitat să rămână mereu sub seninul său de cer, să rămână mereu ardere care, acum, e pe cale să înțeleagă că regina tuturor căutărilor în viață și în artă e Măria sa Poezia. Și iată că... scrie versuri. Aprinde în calea lui ruguri noi ca să ajungă până-n ziua de mâine, până-n ziua de ieri, până la acea taină pe care i-a lăsat-o maică-sa în sânge cu ograda, casa și lumea plină de treburi și griji și cu constelații care fac schimb de stele.

1982, aprilie

MAGMĂ CE HRĂNEȘTE SPIRITELE

S-a născut pe când Martie se târa pe burtă și strângea brândușe. În pădure s-a născut, între floarea ofilită a iernii și cea proaspătă a primăverii, între lacrimă și murmur, între cuvinte verzi și mielul care le păștea, în ținutul de baștină al cărților vechi cu dealuri și păsări, între plopii care ți se uită în suflet, acolo unde mai întâi și întâi copilul e învățat a spune "bună ziua" din scândure în scândure, încet și rar, frumos cum se cade a citi o baladă...

Voroava de întrebări și răspunsuri întru viața de mâine l-a adus spre carierele de piatră de pe Nistru. Aici a slujit și ca pietrar, și ca dascăl la școala din sat... A slujit până la o seară de pomină, când a visat că doarme într-un troian mare de zăpadă ce mirosea a fân, a brazdă, a coroană de rege, a tot ce putea fi numai vis și lumină de scenă, de artă teatrală... Și datorită învățătorului său Toma Șaptefrați și pedagogului și regizorului său Boris Harcenco, de acum aproape jumătate de secol este actorul nostru preferat.

Scena pentru el e universul unde astăzi răscumpărăm ceea ce a fost cândva al nostru și cumpărăm ceea ce n-a fost niciodată al nostru, unde el, Mihai Volontir, își trăiește rolurile pe vârf de munte, pe margine de prăpastie, ca pe cel din urmă rol...

E cuminte și înțelept cu oamenii simpli din jurul său, dar cu autorii vii și cu regizorii e vânt, cutremur de pământ, magmă... Și fierbe, și țipă, și arde până nu-și găsește albia nouă a rolului din piesă, din scenariu, până când adevărul artistic nu-i altul decât a fost ieri, alaltăieri... Martor mi-e până și plopul din satul Vatici de prin părțile

Orheiului, cel cireș de pe costișă, de la poarta casei lui Anton Lașcu, cireșul zilelor de mare har, când Mihai Volontir, în vara anului 1983, pe când turnam filmul *Fii fericită, Iulia!* era gata, ca un zmeu, să smulgă copacul cu tot cu rădăcină, numai să ne dovedească dreptatea lui – mie și scenaristului Andrei Burac. Noroc că s-a rușinat de Anton Lașcu, fratele nostru de cruce.

Și totuși are în comportarea lui și ghidușia lui Onache Cărăbuș, și adâncimea gândurilor acelor domnitori pe care i-a scos și i-a trăit în scenă, și celora care vor să îmbrace haină de suflet cu Volontir.

Ivan Turbincă, eroul lui Ion Creangă, i-a deschis ușa în cinematografie și de atunci îl știe o țară, dar el pe el, Volontir, încă nu se știe până la capăt și din cauza aceasta mereu sapă în sufletul său... Sapă, grijește, seamănă... De dimineață până-n dimineață. Ca omul harnic, ca țăranul. Ore de odihnă nu are, fiindcă e paznic la porțile zilei de mâine și cât poate celor răi le strigă: *Pașol na Torbinca!* Și în asta i-i norocul.

În fața camerei de filmare și chiar poate mai mult în scenă nu se grăbește să spună replica, dar o împarte în mai multe segmente cu cele trei puncte ale lui, deprinse încă de la botez. Caută în fiecare cuvânt ce are de spus. În cuvânt și lângă cuvânt. Poate anume de aceea raza de lumină, atingându-se de fruntea lui, se răsfrânge în mai multe raze și te sfințește.

A jucat în teatru o galerie întreagă de roluri, iar în cinematografie – s-au turnat peste patruzeci de filme.

Se mai zvonește și azi că la premiera filmului *Dimitrie Cantemir* domnitorul a înviat dintre hrisoave și, vizionând filmul, i-a bătut din palme lui Volontir și a zis că are demni urmași.

Iar după filmul *Țiganul* babele au început să vrăjească și să descânte ca dânsul, iar copiii din toată India cer de la mamele lor să le schimbe numele pe cel de Budulai.

Rolul militarului Volintir din filmul *Zona de vigilență deosebită* i-a adus pământeanului nostru titlul de *Laureat al Premiului de Stat al Federației Ruse* și odată cu asta încă vreo zece saci de scrisori de la acei tineri care vor să facă armata în regimentul militarului Volintir...

La teatru bărbații tineri își aduc nevestele, ca să-l vadă pe Volontir. Să-l vadă și să nască feciori și domni ca marele actor. Unii dintre ei rabdă chiar dacă după spectacol femeile îi strigă pe nume de Mihai...

Se vorbește mult și multe în jurul personalității actorului... Multe pe drept, multe se scornesc, dar și multe se învață... Ca dintr-o carte pe care în fiecare zi o citești, o citești de la început și nu-i dai de sfârșit... Volontir este o școală aparte de viață, de măiestrie actoricească... o școală moldovenească... Unde nu se țin prelegeri, dar se muncește... Zi de zi... Unde tu sau eu, ca partener, putem intra în conflict cu Volontir, cu poziția lui de-a studia și de-a înțelege viața, într-un conflict care duce spre perfecționarea lui și a noastră, deci într-un conflict de geneză... căci Volontir te ascultă și atunci când nici nu vrei să vorbești cu el, și invers, îl asculți când el tace... Și pe unde pășește Volontir, balta se usucă, țipă peștii... Numai nu iarba, numai nu copacii din jurul lui... Straniu, dar e de crezut... Școala de artă teatrală Volontir – neagă proverbul că sub copacul înalt și rămuros nu crește nici iarba... Și o dovadă suntem noi... La această școală am crescut noi, regizorii mai tineri, și mulți dintre actori.... Printre ei e Vasile Tăbârță, actor de la *Teatrul Vasile Alecsandri* din Bălți, care acum, peste ani, are felul lui de a trăi în scenă și care recunoaște că de la Volontir, de la bădița Mihai, am învățat multe și mai avem de învățat... Că-i inimă, că-i vânt, că-i cutremur de pământ, că-i magmă care arde în scenă și care hrănește spiritele... Măgă, om și nume... Nume de Mihai al lui Ermolai Volontir...

1985, martie

FRUNZĂ DE PĂTLAGINĂ

Ziua lui de muncă nu încape în lumina zilei. Parcă-i juruită nu știu cui. Dis-de-dimineată, pe la orele cinci și jumătate – plouă, ninge – e la ferma de vite...

– Anul ista planul pe lapte îi plan, nu șagă! oftează el ușurel... și râde.

La șase și treizeci îi pâlpâie urma și umbra spre parcul de mașini și tractoare...

– Azi, fără mașini, nici găinile nu se ouă! zâmbește el în colțul gurii... și oftează iară.

La șapte, fără să vrei, îl prăpădești printre mecanizatori...

– În gospodăria sătească aiștia-s generalii... Aiștia fac pâinica și bucură lingurica! Parcă se înviorează, parcă iarăși oftează.

La opt îl găsești prin brigăzile de vii și livezi.

– Acolo, zău, până și vântul grăiește de roadă bună... îmi dictează el cu lacrimă din soare-răsare. Să nu scriu în carnet, să-mi scriu în inimă.

La nouă, după ce și-a potolit sufletul pe la grădină, ajunge la cârmuire...

– Uite aici, în cabinet, dacă n-ar fi telefonul cu directivele lui, m-aș umplea de lene.... Îmi gâdilă sufletul cu gluma. Să-l cred de om nesperios și să nu-l laud la ziar.

La nouă și jumătate servește micul dejun... Și totodată citește ziarele. Vede ce-i cu lumea, ce-i cu dânsul. Sau se îngână cu soția și cu fiicele – la vara viitoare o să

caute să fie liber și să-i ducă pe toți la mare... Iar dacă nu și nu, atunci o să tragă marea aici, în sat... Cu niște tractoare!

– Acasă, ca și la lucru, cu hăisa-n ceală nu vezi zeamă-n oală! Râde, și rămâne apoi îngândurat și blând.

La zece se pierde iarăși prin gospodărie, prin câmpuri... Mereu între oameni. Controlează, sfătuie... Ascultă cum cresc semănăturile, cum cresc părerile și bucuriile altora în inima lui... Și parcă e-n prima zi a lui de școală, parcă aude primul sunet de clopoțel!... Dar și pedepsește, când fapta cuiva a însemnat ziua cu rău. Pedepsește cu vorba, cu privirea, cu gluma... Apoi și cu banul, dacă fapta aceluia e prea gogonată. De, îndeamnă lumea parcă spre bine. O îndeamnă cum înțelege, cum poate și cum crede că-i omenește. În fiecare zi, de dimineață până-n seară. Bineînțeles, dacă nu-i chemat în raion sau în capitală. La vreo consfătuire, la vreo noutate, la vreo dare de seamă...

– Acolo se macină nu ca la moara din sat... Acolo alții toarnă în coș, alții strâng făina... Și dacă nu știi să ascuți, înapoi vîi colac, gata împletit, copt și miruit... iarăși râde... Iarăși visează. Iarăși e pe drum... Pe drumul lui de președinte, de conducător al întreprinderii intergospodărești din satul Tochile-Răducani, raionul Leova... Drum de șapte ani. Dar și de-o viață. De o viață de om și de o viață de țară. Că n-a fost ieri început, dar mai înainte. Mai înainte de când e președinte, mai înainte de președinția lui la sovietul sătesc, de șefia sa la sectorul de producere, de brigadierie și de anii de studenție... Mai înainte de școală, de foamete și de război... Drum trecut prin multe. Glorios. De vîrstă cu noua Basarabie. Și cu Eugen!... Cu Eugen al lui Sârghi Danalache, sau cum îi zic astăzi, de când îi cu fruntea și cu inima în șefie – Evghenie Sergheevici Danalache... De-o vîrstă și de-o

conștiință. Drum ieșit la drum din oful și visul bunelor și bunilor noștri. Drum de neam vechi și de poveste nouă. Tras pe pământ. Cu plugul, cu cartea... La deal și la vale, cu toate neamurile grămăjoară. Grămăjoară și flacăra de bunătate lângă durere, lângă dreptate și bucurie. Flacăra de bunătate vie, de sfat înțelept, sprijin frățesc, de îndemn și de întrecere...

Drept că uneori sfârșie inimile de ceartă. E o ceartă sfântă, o ceartă a gândurilor și a sentimentului de dragoste pentru această viață veche și nouă, pentru acest meleag natal – să ajungă mâine și mai înflorit, și mai cu fruct... Da, da... ceartă! Că numai păgânul, lingușitorul și carieristul tac și rămân indiferenți la toate, iar omul om – cât trăiește – se zbate de la o faptă la alta mai bună. Se zbate spre înălțare. Trudește din zori și până-n noapte. Trudește rodul. Ca albină, ca vița de vie... Ca pomul. Cu gândul. Cu sufletul. Cu drumul... Drum vremuit de verbul cinstei și al frăției, vremuit de la pragul casei părintești până-n puterea inimii, până-n tainele cosmosului... Drum – vers simplu. Îngânat de mamă și de patrie. Drum pașnic, de gând drept și nostim. Trecut prin momente de încercare, prin inimi, prin câmpuri până-n zare... Peste poduri, peste mare... Drum de oameni ai Țării, dar și a omului de sat pe care iarăși îl întâlnești. Aici în câmp la casa mecanizatorilor. Seara, pe la opt și jumătate. Înainte de-a strânge ziua grămăjoară, la o dare de seamă, la un sfat. Cu agronomii, cu inginerii, cu brigadierii... Cu cei de la grădină și de la vii și livezi, cu șeful autogarajului, cu economistul... Cu conștiința și cu inima curată, că se sfârșește o zi și peste noapte vine alta, alta care se cere pusă la cale acum, de cu seară.

– Dar de ce la o adică e nevoie să scrieți despre persoana mea? m-a întrebat Eugen Danalache, mijindu-și ochii spre mine. Ei, cu ce-s eu mai arătos decât alți

președinți?... Tot un suflet, tot o părere... La deal necăjit, la vale chinuit... Ca și cel din Filipeni, ca și cel din Tomai, ca și cel din Sarata-Nouă.

– Cel din Sarata-Nouă își ține fasonul bine. Îi director. Are tehnicum, are multe... Are cu ce se lauda... Zace dulapul de gramote și de adeverințe, îl înțep eu fără să vreau.

Eugen parcă icnește, dar nu fuge. Se apără.

– El îi la șoseaua centrală și n-are chip să nu fie laudăros. Muruie și unge chiar și acolo unde nu face.

– Viță de oameni truditoresc... Merită toată lauda, toată stima...

– Dar care truditoresc de pe malul Prutului n-o merită?... Care?...

– În patru zile de când suntem pe aici, prin raionul ista, n-am întâlnit nici un chiulanguiu, nici un câmp nelucrat, nici un izvor părăsit... Parcă-s toate răsărite după ploaie. Și semănăturile, și casele noi, și drumurile pietruite, și *Luminițele*... și casele de cultură, și școlile... Parcă și omul are un sens proaspăt...

– Da, desigur... oftează el parcă ușurel și senin la suflet și, învăluind cu o privire caldă câmpurile mănoase până hăt în apus, îmi vorbește blând despre vreme, despre ploi parcă... Ca un poet îmi vorbește. Precum îl lasă și-l cheamă sufletul. Apoi se întoarce spre răsărit, spre învălmășeala de nori vineți și buimatici, nori care stăruie încoace și, proptindu-i parcă cu privirea, să nu se ridice deasupra câmpurilor, îmi vorbește îngrijorat despre altă ploaie, cea de pe urmă, cea care de-o vreme dă năvală mereu în sat și de acum începe să supere, să se întreacă, să involbureze, să înnoade, să înăbușe până și sufletul cu fir de buruian!...

– Dar poate-or trece pe alături?! se întreabă, se liniștește omul, omul pământului. Poate s-a răzbuna cerul,

cu noroc spre noi?!... S-a răzbuna și în două-trei zile îi dăm de hac buruiianului. Până n-a stăruit să se facă măricel...

– Cultivarea semănturilor o faceți după metoda lui Parmacli?

– Da, dar... Dar și cu stăruința noastră. Că avem oameni dintr-o inimă în brigăzile de mecanizatori. Generali – sută la sută. Flăcăi cu armata și cu cartea făcută. Flăcăi buni, ca și pe alte sectoare... La opt, mulți din ei au să vină aici. La socoteală, la săpuneală... și, dacă mata ai poftă să-i vezi, poftim! Aiștia-s leii de onoare și de sfat. Aiștia îi am și aiștia-i spun și-i arăt... Tomșa Anatolie – brigada nr. 2, Smochină Dumitru – brigada specializată de tractoare, Butnaru Fiodor – șeful autogarajului, Buzilă Gheorghe – inginerul-șef, Chiriac Stepan și Dvorniciuc Grigore – agronomi-șefi, Danalache Fiodor – economist..., iar în fruntea lor – tot satul, tot omul este stimat, dacă muncește.

– Și nu-ți iese nimeni din cuvânt?... Te ascultă?

– Mă ascultă... Dacă nu le ies și eu din cuvânt. Drept că, uneori, mă mai înfierbânt și, fără să vreau, răstorn dealul peste ei. Uneori eu, alteori dâșii... Dar pân' la urmă gluma și pământul ne împacă, ne unește... Să împlinim planurile, să încheiem anul cu bine.

– Aveți plan și pe împăcare, și pe unire?

– Avem. Ca la orice vatră de gospodari. Să trăim și să făurim ceva nobil, de crez și de trai, unde vor ajunge pruncii să fie tot oameni de omenie... Ceva nobil, de crez și de trai!... Cam așa cuvânta tata prin acea vreme grea de după război, și cam așa zic și eu, și mă strădui să-i urmez crezul prin faptă. Ca pe-o povață... șopti Eugen, parcă mai mult pentru sine, pentru inima lui, șopti cuvintele ca pe-o taină, ca pe-o rugăciune, ca pe-un jurământ... Șopti, furat de gânduri, furat de vis...

*Pasărea aurită a zilei
și a tainei
se cufundă în ierburi,
în semănături,
fără țipete și fără vânturi,
el, martor și martir al ei,
o privea precum ar privi-o
cu ochiul inimii
sau cu ochiul păsării
care mâine va răbufni
din alte ierburi,
din alte semănături,
iarăși neam de lumină,
învolutat de căldura țărânei.
O privea cu asemenea ochi,
în care erau multe de pățimit.*

– Și de ce se cheamă satul Tochile-Răducani? sting
cu vorba flacăra tăcerii.

– Că era baltă aici, unde-i satul. Și se istovea lumea
la topitul cânepei. Multe topile erau și, pesemne, le-a
moștenit unul Răducanu.

– Cel care a dat să treacă balta, pe celălalt mal, la
Ileana Cosânzeana, și n-a ajuns, că s-a înecat?... Sau
fiul vrăjitoarei cea care, pe vremea lui Dimitrie Cantemir,
a vindecat prin descântece, la depărtare de trei zile de
drum, un grajd întreg de cai, care se umpluse de râie?...

– Da, da... Cel mai isteț dintre cei cinci codreni care
au bătut pe zece câmpeni.

– Da, da... Câmpeni care, la rândul lor, cinci la număr,
au bătut pe zece tătari...

Voia bună veni pe neașteptate. Dintr-o joacă, din marile
adunări ale copilăriei, care nu ne-au părăsit și care, acum,
ne-au învălborat inimile – să-și treacă flacăra una alteia.

Nu știu cum lui, dar mie îmi părea că am crescut cu el, cu Eugen al lui Sârghi Danalache, în același sat, în aceeași ogradă și sub același acoperiș... Și nu că am crescut, dar creșteam... Acum. Dintr-o copilărie mai grea în alta mai fericită. Cu tot cu jocuri – “de-a țurca”, “de-a bălanu”... “de-a baba oarba”, “de-a podul”... Cu mingea cea de petică. C-un rând de popușoi sau de răsărită din urma mamei, la prășit. Cu apă în urechi, după scăldat... Cu cimilituri, când îndulceam susaiul... Da, da... Susaiul, urzica, colăceii de nalbă – ne-au fost joaca și pâinica într-o vreme. Iar raza de soare era cea mai blândă și cea mai ascultătoare ființă a zilelor de atunci. Nu ca cureaua tatei. Nu ca muchia pietrei și nu ca fărădelegea ei...

*...Și iată,
de frică sau de bucurie,
de câteva zile
împletesc garduri
în jurul copilăriei mele –
poate o am ca pe-o cronică vie...
la descifrarea valorilor de mâine.*

– Satul de atunci semăna cu noi, copiii! Îmi prelungește gândul Eugen. Era tot cu capul mare, cu urechi pleoștite... Buzat și mângălit la față de cireșe, de harbuz și nucă nouă... Cu hainele mereu rupte pe la coate și în genunchi... Cu vânătaie și cucuie. Cu ochi visători uneori și mereu cu întrebare grea, de care se legau multe altele, tot mai încâlcite...

- Câte gospodării număra?
- Nici de-o nuntă nu ajungea... Vreo sută și șaiszeci împreună cu mahalaua Mătăsari, care pe vremuri se chema și ea sat.
- Dar acum?

– Acum, la nuntă, nu încap cu toții în ogradă... Mulți rămân după garduri cu privitu, cu hlizitu... Patru sute și optzeci de case numără. Și perspectivă are. Că vița s-a întărit la rădăcină și dă pui în toate...

– Grădinița anul ista o dați în folosință?

– Nu. La anu care vine... Comunicațiile ne rețin, comunicațiile întregului sat... Conductele de apă, de gaz... și toate celea de trebuință... Facem totul după plan. Plan nou de reconstrucție a satului, a gospodăriei...

– Școala și clubul sunt construite acum?

– Nu. Mai înainte de când sunt ales. În primii ani. După ce a murit tata... Cam prin cincizeci și patru, când am început să lucrez în colhoz și să învăț la școala serală.

– Dar șoseaua?

– Șoseaua-i nouă. Și casele pentru specialiști la fel. Și cele două magazine... Și amenajarea fermelor... Chiar și casa asta, a mecanizatorilor. Am ridicat-o cu două etaje să încapă toți. Tot aici, iată-l autogarajul, pe terminate. Cu blocuri aparte pentru fiecare mașină. Cu secții de deservire.

– Dar visul care-i?

– Visul?... Îngână el și tăcu, umbrit de funigeii înserării.

– Ori e taină?

– Nu. E livada care trebuie s-o sădim, care trebuie să crească, să înflorească și să dea rod. Livada nouă...

– Și numai ea?

– Ea și altele... Iar pe lângă toate – omul. Plugarul de mâine. Cu adânci cunoștințe în tehnica modernă. Inginer în toate. Și în ale sufletului. Fără abur de indiferență în sângele lui. Fără înfumurare... Fără spiță de egoism, că asta-i boala cea mare!... Dar cinstit, de-o cinste și de-o bunătate rară. Conștiincios și devotat cauzei noastre. Cult, mărinimos și nobil. Om cu oameni în jurul

lui... cu pâine și apă limpede, bună de băut... Cu aer curat și nestrămutat... Cu brazda de pământ fără chimicate și fără războaie.

– Cu așa suflet, de pasăre cântătoare, puteai să ajungi președinte... și pe alte meleaguri – cuget eu fără glas.

– Eugen al lui Sârghi Danalache îmi prinde, nu știu cum, gândul, de parcă l-ar fi auzit rostit, și se împotrivește:

– Cred că nu, cred că numai aici.

– De ce?

– Îmi plac câmpurile... Oamenii nu-s gălăgioși, și apoi din pragul casei părintești se vede mai bine ce ai de făcut... Aici e tot reazemul meu – dealul, valea, salcâmul și Prutul care mi-a dat vlagă. Aici îs ploile și arșițele... Și lumea cu care am crescut și de la care am moștenit suflet, obicei, cântec... Lumea care m-a ridicat om și m-a însemnat să-i fiu pe-o vreme supusul și conducătorul ei... Aici am gustat și susai, și urzică, și pâinică albă mai apoi... Aici îi știu pe toți. De la Tanas pân' la Fanas... Aici trăiește mama, fratele... și neamul meu de codreni. Aici e înmormântat tata... Și toată rădăcina e aici.

– Și cel ceva nobil, de crez și de trai... îi șoptesc cuvintele tatălui său.

– Da, și viitorul – mi-l văd tot aici, îngână omul și-și șterge cu palma oboseala de pe ochi, oboseala sau noaptea care se cerne din ce în ce mai mărunță și mai deasă...

...Aici, fiicele mele

intră în crezul și-n păcatele mele...

Voi să știe niște adevăruri

despre un tată și un pământ.

Dar... Vai, tu – iubire,

vaiet de gândire!

Undeva, până-n mormânt,

cu diminețile în flăcări,

trăiesc iarăși și iarăși poeții!

Poeții – plugari,

Poeți – făurari.

Mă uit la omul de lângă mine, la oamenii care s-au strâns grămăjoară în jurul lui și pun la cale ziua de mâine. Mă uit ca la o secvență de film neorealist, impresionant de curios și neobișnuit de real și de firesc, unde omul are o imagine proaspătă, neostoită, dar mustoasă de lumină interioară, de sens și de zbucium. Cuvântează nu după un text învățat adineaori pe de rost, ca-n filme, dar cum i-i oful și socotința. O privire, un zâmbet, o jumătate de cuvânt – dogorește câteva pagini bune dintr-un roman. Aici nimeni nu aleargă cu sufletul la gură, nimeni nu răcnește și nu bate cu pumnul în masă... Dar acțiunea se desfășoară. Scânteiază ochii. Pâlpâie vorbele... pâlpâie ca niște focuri, ca niște cămașe albe alintate de vânt, ca niște făpturi de oameni care-s în câmp, pe arătură, și-s privite de departe, de pe munte, făpturi albe de oameni care seamănă și care vin unul în întâmpinarea altuia, cu pas pașnic, măreț și demn, cu mișcarea mâinii parcă din inimă, vin până se contopesc și rămân pe-o vreme o singură figură, o singură zbatere, o singură părere, o flacăra mai mare, rămân până trec mai departe de ei și de altele... Aici despre toate se discută – livadă, cultivatoare, televizor, tabără pionerească, lucernă, buruien, cinste și kilometraj iscălit... și multe altele privind traiul. Aici se adună, se socotește, se dumerește... Și se spune pe șleau: "Doar ne-am înțeles, lucrăm împreună!" Se spune fără șovăială și momeală. Cu pace și cu chibzuință. Și nu pentru a apăra o părere a cuiva, dar de-a asculta pe toate cele bune și de-a alege una care priește cauzei.

Eugen nu prea dă glas. Mai mult ascută. Ascută

vrăjit... De parcă nu ei, ortacii lui, vorbesc... Dar el, cu sufletul și visul lui... Cu pomii din livada nouă... Cu fiecare câmp sau piatră de temelie, cu Prutul... Cu tata, cu mama.

Privesc spre el, spre oamenii din jurul lui, și cerc să-l adun și să mă adun de prin toate gândurile lui și ale mele. Cerc, încerc. Și însemn fiecare cuvânt al lui care îmi atinge inima, însemn... de a-l avea portret viu pentru zile grele, pentru zile mari, pentru feciorașul care-mi crește... Cerc, încerc... Și-l simt. Și mă bucur.

– Ce, ai vacă și ți-a fătat, de te bucuri? mă îmboldește el, după ce se termină ședința.

– Vaca mea n-are unde să pască la oraș...

– Ei și?

– Mă uit la mata...

– Și nu știi cu cine semăn? C-un președinte.

– Nu. Nu semeni mata a președinte, a conducător...

– Cum?! face el ochi mari.

– Un președinte adevărat trage bine la cântar. În toate. Nici un vânt nu-l prăvale. Stă între lume, ca osul în carne.

– Da eu?

– Dar n-ai să te superi?

– Eu îs din satul Tochile-Răducani, unde-i voie bună tot anul.

– Adii a frunză de pătlagină.

– Pe care n-o paște nici vaca dumitale, că-i frunză colbuită de pe marginea drumului.

– De leac, de leac îi bună!

– Unora leacul ista le priește... Altora le stă în gât... Le stă, dar ce să fac?... Așa-s eu.

– Și am pășit peste prag, în noapte. Pe același drum. Eu pe-o margine, el pe alta. Eu spre oraș, el spre sat. Sfătuind amândoi cu o tăcere care scoate pui de ziuă.

1980, iunie

CIOATCĂ, CIOTÂRCĂ, CIOT...

La chip e rumen și împlinit ca un zămos copt, dar la vorbă n-are asemănare. Uneori e pipărat și buruienos, alteori e blând și sentimental ca un cântec de leagăn, de-ți răzmoaie lacrima și oasele, ai vrea să-i dai și cămașa de pe tine numai să tacă. Dar de cele mai multe ori e cu sufletul plin de năzbâtii, de istorii și glume. Ba face lumină în satul lui și după aceea îndeasă căciula pe urechi și se miră și se frăsuie cine a făcut-o?!... Ba stinge cu un cuvânt subțire lumina în oraș și pe loc începe prin întuneric să se caute pe sine, de parcă ar fi un nasture sau un ac!... Și mai mult în dialog vorbește, fără să pomenească cum arată cerul, cum arată luna și coaja de ou. Râde și icnește, sughiță și oftează printre rânduri, printre gesturi, printre cuvinte... Și când colo, pe neprins de veste, te pomenești sub căciula lui. Râzi și oftezi împreună cu el. Iar de te-a atins gluma cu vreo așchie la rânză, te înăcrești pe-o vreme și simți cum îți iese părul prin căciulă. Și ești gata să te întorci și să pleci, dar nu îndrăznești. Ți-e frică să nu te însemne că ai pierdea la ochi și buricul drept inimă, și, de nevoie, stai și-l ascuți până la capăt. Din când în când râzi, mușcându-ți buza... Din când în când te întrebi în gând:

“Interesant... oare până unde o să se rostogolească cioatca asta cu nume de om?!”

Îl iei drept cioatcă, nimic mai mult. Cioatcă de copac uscat. Cioatcă, ciotârcă, ciot... Cu pământ pe bot. Cu

trunchi gros și tare, cu vine sucite, noduroase și împletite, de parcă le-a purtat necuratul în plete...

“Oare chiar nu se găsește nimeni pe pământul ăsta să oprească obrăznicia asta? Că a mai nenoroci pe cineva. A da peste o casă, peste o icoană... A da peste copii... Și iarba verde o strică... Și semănăturile, și asfaltul... Și felul nostru de-a fi, de-a gândi... Că noi, moldovenii, suntem oameni blânzi ca floarea, ca frunza. Așa ne-am deprins să ne știm după cărțile care ne plac, după ziua de ieri. Și chiar dacă avem spini și uscături printre noi, de ce să ne steie pofticiosul călare în inimă?... Să aibă de cine râde?... Nu, asta-i cu vârfl! Dacă are poftă de râs, să râdă de uscăturile din pădurea lui. Sau poate că “mă ista... tai chiroane?”

Curat ca la teatru, frăține. Te frământă, te frământă și până la urmă cedezi. Te iei și tu cu râsul și cu plânsul și uiți de cioată, de ciotârcă, de ciot... Simți și vezi dincolo de coaja zilei de ieri sau de azi. Vezi omul pornit să priceapă unde-i, pe ce constelație de adevăruri se află? Sunt aceste adevăruri parțiale sau totale?... Și unde-i hotarul dintre general și particular, dintre obiectiv și subiectiv, dintre lumea conceptuală și abisul multitudinal al experienței imediate?... Ce noțiuni noi și chiar legi noi mai încap sub cerul cuvintelor: pâine, apă, aer?... Nu cumva iarăși **muncă**, iarăși **dor**, iarăși **noroc**? Și dacă-i adevărată și sănătoasă repetarea asta până la infinit, atunci de ce unii dintre noi pot croi stofa vieții, iar alții săculețe pentru bani? Poate e o întâmplare a naturii sau o lege a echilibrului dintre emoție și rațiune, dintre violența curajului și cea a fricii... Sau poate că infinitul este una dintre noțiunile cu care nu-i prea ușor să te joci și nici să trăiești?...

Vezi și ascultă pe viu cartea fără sfârșit – omul cu întâmplările lui. Omul simplu, hotărât să nu înghită nici

un fel de fantasmagorii, să nu se bizuie pe vreo inspirație mistică, ci pe solidele calități de bun-simț, perseverență, judecată sănătoasă, pe care se presupune că le deține orice cetățean cuviincios dintr-o țară cuviincioasă.

Vezi și ascuți... Uneori îl crezi, uneori – nu. Iar de încerci să-i pui piedică, el mai tare se aprinde și nu se stinge până nu-și fierbe inima în clocot... Drept că sunt zile când tace și ascultă pe alții. Numai ochii îi sclipeșc gânditori și adânci-adânci de parcă-s fântâni săpate în cerul senin. Ochi de om sau de șarpe...

Zic ochi de șarpe, căci au licăr pentru a fascina. Și apoi de la șarpe avem multe daune, dar și multe leacuri. Medicina din adâncul vremurilor, încă de la Esculap, poartă șarpele pe emblema ei, ca semn de înțelepciune și sănătate.

Zic ochi de om, nu ca să-i laud, dar ca să le temperez bunătatea, răutatea, chinul căutării gândului proaspăt în clipa cea de taină, când inima și spiritul uman au nevoie și de adevărul parțial și de adevărul total al istoriei și al contemporaneității.

Cam așa îl cunosc pe Ion al lui Isidor Podoleanu încă din anul 1967, când lucra vice-președinte la televiziunea moldovenească. Și cam așa a și rămas. Poate doar că acum, de când e dramaturg, a încărunit. Dar și asta-i o istorie cu un cabinet care a fost împărțit în două cabinete și cu o pasăre care simțea că undeva cântarea ei este mai prielnică... Lucra Ionică al lui Isidor șef, șef mare. Avea buchia și semnul puterii și, cu mintea lui limpede și tânără pe atunci, mă gândeam uneori că putea să facă încă multe lucruri bune pe tărâmul cela. Făcuse la televiziune destule: un teatru dramatic, altul de păpuși, un ansamblu de muzică populară cu cinste la lume și un studiu de filme documentare și artistice, câteva redacții noi și flori creșteau în curte și pe la geamuri, și oameni

cărturari, cu bun-simț și gust, se strânseseră în jurul lui... Dădu viață la multe în cei doi ani de slujbă și mai avea în plan altele de pornit, de sfârșit... Nu era un șef de azi pe mâine, nu era un șef care, și pe frig și pe căldură, își are toți bumbii încheiați și se tot învârtește în jurul biroului și tremură, și îndeplinește numai ce i se spune, dar se știa Podoleanu îmbrăcat într-o seamă de cuvinte și avea părtași un neam verde de pământ, și se pricepea cum să deschidă uneori și o ușă, și o carte spre a lumina și a se bucura de un suflet de om.

Făcuse destule și avea destule. Și mașină la scară, și cinste la lume. Putea omul să treacă și să huzurească și peste patruzeci de ani ai lui, și peste cincizeci, și peste șaiszeci... Să treacă fluierând putea și să-l pomenească o lume numai de bine, dar aici îi și huhurezul... Pesemne că așa i-i dat omului de creație încă de la moș Adam – să fugă mereu de binele pe care îl are, să fugă după dragostea lui. La vreme să fugă, că de nu – binele îi adoarme vederile spre ziua de mâine și, fără să-și dea seama, prinde să se cufunde în mlaștina mărunțișurilor și a plăcerii cu limba întinsă după un smoc de iarbă al bunurilor ce-l înconjoară. Dar bunuri și dulciuri sunt multe în viață și, dacă nu înțelege omul misiunea urmei lui pe pământ, atunci se încurcă în ele și-i încurcă și pe alții. Pierde criteriul valorilor materiale, umane și estetice... Pierde eul bunei rânduieli dintre rațiune, emoție și instinct... Pierde rușinea și cinstea și numai durere rămâne, durere și invidie până la revoltă oarbă, până la tortură și prigonire, până la omor.

A ne atrage neconținut atenția asupra acestei stări de lucruri groțesti și din ce în ce mai primejdioase este, de bună seamă, una dintre funcțiile, una dintre datorile primordiale ale omului de litere din secolul douăzeci. Științele, cele concrete și cele abstracte, au demonstrat

și ieri și azi că nu pot cuprinde cu istețimea și cu sistemele lor de gândire toată lupta aprigă a dorurilor, toată dragostea, toată taina sufletului omenesc, așa precum cuprinde, încă din vremurile vechi, cuvântul-metaforă dintr-o operă literară. Cuvântul e culoare și sunet muzical, e armă de pace și religie unde omul se regăsește om și auzind și simțind mai mult decât privirea-i cere, face punți de lumină dintre trecutul și viitorul lui. Bunul cuvânt...

Cu vreo câteva zile în urmă am recitit cartea lui Ion Podoleanu *Traverse*, carte de nuvele, ieșită de sub tipar cam pe când autorul ei lucra șef la televiziune. Și anume faptul acesta m-a îndemnat să scriu aceste rânduri spre a înțelege mai profund o fire de om, care parcă la vreme s-a găsit pe sine și care, parcă cedând altora scara șefiei, s-a împăcat cu chinul scrisului și astăzi în dramaturgie începe să atingă lucrurile cu sufletul până la emoția unei descoperiri, până la fervoarea care dă imaginilor unicitate de miracol.

"I-a mers, i-a mers... La alde dânsul azi le merge. Au gădilici la limbă și știu pe cine și cum să gădile. Am avut... am avut și eu o mulțime de gânduri. Am vrut să fac multe lucruri mari și frumoase, dar nu mi-au dat posibilitate... Ori mă împingeau înaintea să mă frig de para focului, ori îmi puneau piedică să cad și să treacă ei pe rândurile din față..."

Ți-aud iarăși glasul, frăține, și dacă crezi c-ai să te simți mai bine, poftim, te pot asculta cât îți dorește inima.

"Inima?!... Eu n-am inimă. Și chiar dacă o am nu e ca la toți oamenii. Inima mea n-are formă de inimă. Are formă de pumn, gata în orice clipă să-l pocnească pe unul ori pe altul în mutră. Dar fiindcă bătaia e interzisă de lege și nu m-am ocupat niciodată cu boxul, eu nu fac, tipule, nici o mișcare agresivă. Din contra. Mă port, după cum știți, atât de atent și atât de blând în special... cu șefii. Iar

de lovesc, lovesc pe ascuns și de departe... vezi rândurile astea pe care le scrii?..."

Le văd, le simt și le scriu...

"Tu, tipule, le scrii, dar ele pot să nu apară în ziar. Chiar de pe masa șefului pot fi culese și nimicite de mâna mea. Dacă nu de mâna mea, atunci de alta... Podoleanu nu merită laudă, nu merită... El multe a făcut care nu se uită!"

Ce anume?...

"Întreabă-l pe poetul Petru Cărare, că a mâncat în tinerețe cu Podoleanu dintr-o turtă și, pe urmă..."

Pe urmă s-au ars... Dintr-o neînțelegere sau poate chiar din prostia lor?!...

"Cărare a făcut vreo câțiva ani băi de soare la Telenești".

Iar Podoleanu – la Cotovsc.

"Totuși, Cotovscul e mai aproape și..."

Frăține, știi ce?...

"Ce?..."

Aș vrea să nu apelezi la lucruri și fapte pe care le cunoști numai din auzite.

"Iată cum?!... Mă stopezi?... Vrei fapte concrete, tipule?..."

Vreau o privire mai calmă și mai limpede... Facem portretul unui om... Și mai ales viu! Și n-aș vrea să folosim numai culoarea neagră, numai umbra...

"Vrei buchetul întreg?..."

Lumină vreau.

"Dacă-i așa, poftim... Lasă-l în pace pe Cărare. Întreabă-l atunci pe regizorul Ion Ungureanu – de ce și de cine a fost dumnealui cojit din teatrul *Luceafărul*?... Întreabă-l pe fostul secretar literar Pavel Savin... La urma urmei întreabă-te pe tine!... Privește-te în oglindă, drept în ochi, tipule!... și întreabă-te: cine ți-a conservat filmul

Colinda? Printre altele fie spus, era un film bun, tipule!...”

Filmul acesta a avut mulți pe capul lui... Mai întâi și întâi colegii au știut să-l șoșotească pe placul lor.

“Cei de condei și cei de fac regie?...”

Cei cu invidie.

“Dar capul tuturor relelor, jur, Podoleanu a fost”.

N-am mărturii... El, acuma, parcă se laudă că a făcut împreună cu mine cel mai bun film al televiziunii moldovenești!... Și cred că nu greșește. Doar el, ca șef, mi-a semnat actele, m-a lansat în producție.... Altul, în locul lui, nu știu dacă îndrăznește?!...

“A semnat, ca mai apoi să lovească cu filmul gata, cu truda și sângele tău, în altul cu care nu se împăca.”

În cine să lovească?... În președinte, în Stepan Ivanovici Lozan... Cu acela avea ce avea, dar cu alții parcă nu?!...

“Da, în Lozan. Gândea să-l doboare din post”.

Dar a pierdut...

“Și nu iarăși el, dar tu!... Tu, tu, tu... Tu, acel care acum vrei să-l lauzi! Să-l lauzi pentru că filmul până astăzi stă conservat?!...”

Vorbe... Și iarăși toate-s din auzite.

“Vorbe, vorbe... Dar adevărul doare. Nu-i așa, tipule?”

... ?!

“Iată, dacă te dezici de articolul ista, îți fac eu, dragă tipule, un portret literar. Zău, îți fac!... Iar de n-ai încredere în mine, poftim, scrie-l singur... și ți-l împingem cu pseudonim, pe pagina a patra. Cu pseudonim, desen și buchii mari. Cu desen sau cu o fotografie de-a ta. Zău, îl împingem!...”

Frăține, nu ești cumva ziaristul Chilug din nuvela lui Ion Podoleanu *Mlaștina*?...

“Îs-s-s... Îs și Chilug. Îs și Frant din *Traverse*... Îs-s-s și Naum din nuvela *De dincolo de noi*... Și Scârțov din

piesa *Pe un picior de plai* îs-s-s... Peste tot îs-s-s... și am să fiu. Că fără mine, tipule, ceilalți n-o să se vadă, cei pe care-i socotiți voi de buni... Și Andrei, și Liviu, și Arhip cu bunelul lui, și Agache Țăruș și Amânaru... Cei cărora n-am reușit să le pun capacul. Pentru că, trebuie să-ți spun, acum pot spune, așa cum mă vezi, am avut într-un timp posibilitate să fac multe... Dar am fost om, i-am lăsat să mănânce vișine. Iar acum trebuie să-mi scot căciula în fața lor. Însă nu-i nimic: până la urmă tot pe alde noi o să ne cheme să închidem ferestrele și să facem orânduială în toate. Că eu nu mă trec. Ca și cei buni rămân peste tot. Mai în umbră, sub alte straie, sub alte gesturi și cuvinte, dar rămân. Rămân și în trupul și în inima lui Podoleanu, chiar de el nu mă vrea. Rămân și aștept clipa când o să se răsuflă... Zici că i-ai citit cartea. Apoi chiar în nuvele el n-are argumente de-a mă contra. Ba-mi strigă: canalie!... Ba-mi face morală, morală de prin alte cărți și suflete. Ba fugă de mine ca Liviu din nuvela *Traverse*... De ce să fugă, eu doar tot îs un om al societății, tot un suflet care vrea să trăiască... Și dacă-s om, eu am și părțile mele bune. Trebuie să le am, căci nu-s o schemă, un desen, un program. Eu poate uneori singur nu mă pot suferi pe mine însumi pentru multele ce le am și ce le fac. Nu mă pot suferi, ca și el, Podoleanu, pe dânsul. Ce, parcă el în viață n-are umbră ca și mine, ai?... Zici că s-a lepădat de șefie?... Ha, ha și hi, hi! Șef a mai fost și este. La Ministerul Culturii, la teatrul *Luceafărul*, la ziar... la..."

Și peste tot s-a dovedit totuși om de treabă. O mărturisește Eugenia Todorașco și mulți alți actori.

"Nu de treabă, dar cu treabă, cu interes, cu intuiție... Cu nări de lup. Știe Podoleanu pe unde să se șupurească și pe cine să aleagă".

De ales, nu știu pe cine a ales. Dar de ajutat, pe mulți i-a ajutat, la vreme.

“Pe cine, mă rog?...”

Chiar pe mine. Atunci când a semnat documentele pentru lansarea filmului. Să vezi că m-a crezut că am să-l fac. Și doar l-am făcut și este...

“A fost...”

Da, a fost și este, și va rămâne o școală pentru mine acest film lansat de Podoleanu. Mai întâi de toate o școală de măiestrie regizorală, apoi o școală a vieții.... Și nu numai pentru mine, dar și pentru acei șefi care azi lansează filme. O școală, o îndrumare de a crede în cugetul și în forța artistică... De a o simți, de a crede și de a o susține la vreme!... Căci altfel nu vom avea filme bune. Zău, nu vom avea!...

“Despre această calitate bună, de șef adevărat, se vorbește mult acum...”

Se vorbește prin ograda studioului, pe undeva pe sus, prin cabinete, dar s-a vorbit și atunci... Prin anii ceia. La așa-zisul “VGIK”. La catedra de regie. După vizionarea filmului, când a fost prețuit ca valoare artistică. În prezența lui Serghei Apolinariievici Gherasimov, șeful catedrei, și a lui Igor Vasilievici Talankin și a altor regizori cu renume s-a vorbit.... Și s-a pomenit de bine numele de Ion al lui Isidor Podoleanu, că e înzestrat cu această calitate care e rar întâlnită mai ales la șefi.

“Bine, bine!... Sunt de acord. Podoleanu într-adevăr te-a ajutat, dar acum...”

Ce, acum?...

“Ha-ha.... Hi-hi... Acum te folosește! Țsta-i Podoleanu. Viță de țaran îndrăcit. Seamănă azi, dar strânge roada peste zece ani.”

Stai, frăține, nu mușca! Mai sunt afară de mine.

“Cine?”

Nu-i știi?...

“Îi știi pe acei care i-a ales și i-a cules.”

Și pe Ion?...

“Care Ion?... Că de alde Ion îs mulți la noi. Ion Șcurea, Ion Ungureanu, Ion Șvitchi...”

Pe Ion Puiu – tânăr pictor, tânăr dramaturg, tânăr regizor și poet.

“De aista știu... Știu că l-a ajutat și l-a cumișit...”

Dacă nu era Ion Podoleanu, multe lucruri nedorite se puteau întâmpla cu Ion Puiu.

“Da nu se mai întâmpla nimic. Trăim, tipule, într-o țară unde talentul rămâne talent. Prin câte n-ar trece. Și de nu era Podoleanu, se găsea altul să-l ajute pe Ion Puiu, altul tot cu slăbiciune. Că Podoleanu dintr-o slăbiciune l-a ajutat...”

Cum?...

“Așa... După cum scrie Dimitrie Cantemir în opera lui nemuritoare *Divanul*. Omul când încărunțește ajunge în vârsta a șasea, vârsta când simte că vin bătrânețile, vin și are să se treacă, și vrea numaidecât să lase semn bun pe pământ... Pe un Ion Puiu, pe un Pavel Pelin, pe un tip ca tine, Burghiu-le!... Un semn, două, trei, care l-ar face pe Podoleanu să uite de celelalte care le-a făcut în viață. Dar de făcut, a făcut și el. Că nu-i sfânt. Sfinți nu-s nici în cer și nici pe pământ. Toți suntem dintr-un neam, al pământenilor. Și fiecare dintre noi are haina lui și păsărica lui.”

Interesant ești, frăține!...

“Desigur că interesant sunt. Da Podoleanu fuge de mine. Iar când nu poate să fugă, trece la glumă, la comism, înțeapă...”

Parcă asta-i rău?

“Nu-i rău, dar nici bine. După râs vine și plâns. Vine el clipa, când îi arăt eu pe unde se scoate cămașa. Îi arăt eu că-i cioată, cioatărcă, ciot... bun de pus pe foc”.

Poate, frăține. Poate-i cioată, cioatărcă, ciot, însă cu

fir verde în inimă și în ochi. Eu unul l-am simțit și l-am văzut pe Podoleanu în nuvelele lui aproape ca-n viață. Viu, cu sufletul plin de năzbâtii, cu lacrimă și cu glumă. Și m-a bucurat... m-a bucurat cuvântul lui parcă sincer și ales, veridicul și prospețimea situațiilor și a caracterelor. M-a bucurat că autorul, meditând, glumind și suferind împreună cu tine, frăține, și cu ceilalți eroi se ridică spre acel adevăr total din concepția noastră curentă, asupra naturii și a potențialului uman și asupra faptului biologic și psihologic, în ceea ce privește omul-specie și omul-persoană individuală de-a trăi și de-a rămâne uman. Curățenia sufletească a lui Andrei din nuvela *Mlaștina*, a lui Liviu din *Traverse*, a lui Arhip și a bătrânului din *Dincolo de noi* nu e o flacără de lumânare, ci e lumina unui început de zi, unui început de viață. Și discuția cu tine, frăține, Chilug-Naum-Frant, nu-i terminată. Abia ai fost luminat cu prima rază a vremii, dar luminat într-atât că n-ai unde te ascunde, precum și Podoleanu n-are unde se ascunde de tine. Și singur ceri lumină până-n adânc. Ai pomenit de fuga lui Liviu și a autorului. Asta nu-i fugă. Dar un strigăt spre lume, să te vadă, să te cunoască mai în adânc, că nu ești nici tu, ca și autorul, foaie curată sau buzunar întors pe dos, ci o durere a pământului, o tragicomedie a bunului-simț. Tu, frăține, ai omorât în sufletul tău un talent, un om, dar te mai socotești om și talent.

Desigur că Podoleanu are situații dramatice, dar le povestește mai mult, nu le trăiește. Și poate de aceea eroii n-au spațiu de acțiune, sunt ca niște fotografii, ca niște cadre scurte de film documentar. Și drama sau comedia uneori e cu mult înainte de începutul nuvelei, alteori e după sfârșitul ultimei propoziții...

Și, totuși, ciudat lucru. Emoția, imaginația noastră de cititor nu e nici forțată, nici strâmtorată de către autor.

Monologul, dialogul viu, proaspăt și tot atât de puțin modest ca și lumina, cotit ca un drum vechi de țară, cu multe urme de oameni, ba la vale, ba spre vârf de deal, trece peste fraza de încheiere unde simbolic ni se spune despre ce-i povestirea, trece peste punct și peste toată străduința autorului și continuă să treacă clipa deșteptării în noi, lucrurile încep să-și rostească singure numele.

Zău, ciudățenia aceasta, dată de acasă de la mama, l-a adus pe Ion al lui Isidor Podoleanu pe scena teatrului. Poate că l-a conceperea lui ca dramaturg au contribuit și alți factori de viață; poate că-s de "vină" și artiștii teatrului *Luceafărul*, și același Ion Ungureanu care a mai lucrat piesa, și același Ion Șcurea care a regizat-o; poate și șefia lui Podoleanu e de vină; poate nopțile nedormite; poate clipele de disperare când, având complexe de provincialism, nu înțelegi care nevoi ale lumii le exprimă mai acut neamul tău în avanscena istoriei; poate clipele de mare durere, când parcă te-ai înțeles pe tine, dar alții nu te înțeleg, sau nici nu vor, și se ascund după un zâmbet fals, după un pahar de vin, după un ochi de muiere. E luptă și răbdare până se ridică cortina! Și poate astăzi se căznește că a fost cu unii prea bun și cu alții prea aspru, că n-a știut să ierte o întâmplare. Poate da, poate nu. Sunt multe negrăite, că așa-i firea de om, și mai ales de artist. Nu încapă nici într-o ramă de portret și nu-i dintr-o singură culoare... Dar, oricum o fi ea, adevărul bucură. Moldova are încă un scriitor-dramaturg. La chip rumen și împlinit, ca un zămos copt, dar la vorbă și la suflet fără asemănare, căci de sub pana lui au ieșit și sperăm că au să mai iasă imagini vibrante ce nu se vor șterge din ochi și din memorie.

1978, noiembrie

CITIRE ÎN STELE

Azi, când cerul ne îngăduie să-i pășim pragul, când ochiul și inima s-au deprins cu imaginile și cu semnalele corăbiilor cosmice care, din vreme în vreme, rotindu-se în jurul pământului sau încercând cale spre vreo altă planetă, celebrează simplu pe ecranele televizoarelor stările de seninătate, de bucurie pură, existențială; azi, după ce ne-am convins că poezia poate disocia enigmele omenirii spre încununarea unor vechi speranțe de-a fi nume al numelui, de-a fi acea materie care nu obosește timpul luminii; azi, după ce am străbătut cosmice peisaje interioare plăsmuite de demiurgii cuvântului, după ce am înțeles că citirea noastră în stele nu e decât același viers popular – / Și pruncul care e prunc / Paște-și calul său în câmp / același sărman Dionis, același Harap Alb, același eu al nostru cu torentele vitalității imaginiste; azi, când ciobanul din balada *Miorița* / după cum dănuie poetul V. Teleucă / în fiecare noapte urcă pe corabia dorului și pleacă hăt departe în stele, la mii și mii de ani-lumină, om-ani, când din urma lui tânguie prelung câinii de încep să tânguie și câinii din constelația câinelui, și atunci ciobanul se întoarce la mioara lui, aprinde focul și se face ziuă; azi, când proporțiile au explodat și steaua, aleasă drept credință, coboară singură spre pământ fără să se stingă; azi, când am început a simți întregul sufletului, e foarte ușor să ne închipuim că undeva în timp, peste sute de ani, înainte sau străînainte, vom fi așa precum se

prezice și ne presupune prozatorul Ion Mânăscu în volumul său de debut – *Bărbații Universului*, și poate anume de asta că imaginația scurtează depărtările, că fiecare dintre noi în fața cerului plin de stele devine pentru sine însuși un caz de conștiință, un loc atât de puțin pe pământ dar care echivalează un univers, socotesc acest volum de nuvele și povestiri că aparține nu atât categoriei literaturii fantastice, cât mai mult spiței unei adevărate literaturi realiste. Autorul își dă bine seama despre ce scrie și stăpânește acțiunea în spațiu, cu verb ales, fără a se complăce în banalitatea de descrieri a niscaiva taine cosmice, fără a face abuz de teren virgin, fără a complica sau simplifica lucrurile și întâmplările. Pășind din cuvânt în cuvânt și din cuvinte în tâlc, îți dai seama că cotidianul cosmic suie urcușul celui pământesc, prin ființa umană, prin rădăcina care ară în adânc, până “la izvor”, și anume de aceea ele undeva se aseamănă, undeva pe paralelele obișnuințelor că nimic nu te irită, că nimic nu te înspăimântă. Toate-s povestite cu o poftă de a povesti, dar nu la rece... Toate duc spre a face sondaj psihologic mai mult în sinea autorului, toate – și alegerea detaliilor, și construcțiile subiectelor, și frământările eroilor... “Eu sunt o celulă din această mare comunitate care se numește omenire... Nu numai cei care suntem noi azi, ci și acei care au fost cu o sută și cu o mie de ani în urmă, ceea ce înseamnă că o mie ori două mii de strămoși trăiesc prin mine, văd lumea prin ochii mei, aud cu auzul meu, iar eu gândesc cu experiența lor și dacă eu nu voi mai fi, nu vor fi nici ei. Dar în mine mai trăiesc și cei o mie ori zece mii de urmași, și eu trăiesc în ei, și dacă nu vor fi ei, nu voi fi nici eu, nu vor fi ei, nu va fi nimeni...” Această mărturisire a lui Matei Bogza, eroul povestirii *Măine, când ne vom întâlni pe pământ*, semnaleză dragostea autorului față de tot ce trăiește el astăzi,

dragoste pură, păzită din tată-n fiu, dublu instinct ce ne face să scormonim și să ne adâncim în noi înșine și, în același timp, să ieșim din noi și să ne realizăm în acel grad de tensiune a vieții, unde noțiunea de sine adună timpurile dragi, timpurile-rădăcini, le balansează în cea mai nudă anatomie umană, și chiar cearcă să le aranjeze pe scara valorilor, scară de refugiu spre parabolă, când sufletul devine atât de constant, parcă ar fi substanță materială; scară care pentru prozatorul Ion Mânăscuță începe de la o realitate a sa, de la un vis real sub un nuc real... Același nuc, același pom înveșnicit de Ion Druță în scrierile sale... Același pom, același nuc, șoaptele căruia au trecut prin sufletul nostru cu strigăt de trezire spre maturizare, și iată-ne! Peste ani am schimbat **sania** pe **rachetă**, și zburăm... Spre stele. Spre cuvinte. Spre alte planete care, la începutul cărții lui Ion Mânăscuță, par a fi ba mere de aur, ba boțuri de glod, ba cărbuni aprinși sau stropi de rouă, ca mai apoi, poate chiar în aceeași clipă, când pui stăpânire pe creșterea și descreșterea substanței de gândire, simți nesfârșitul, simți adevăratul zbor de la curgerea neștiutoare de sine până la înțelegerea că ești sortit să trăiești singur și că mai ești sortit a depăși această singurătate, mereu a o depăși, mereu a căuta contact cu alții și cu tine însuși. Da, da! ființa omului – parcă îmi sugerează printre rânduri Ion Mânăscuță – încă de la naștere face saltul spre reînnoire, spre începutul ei, îl face din dragoste, prin nesăbuită sete și dor de prim-început, de parcă mișcarea vieții nu e înainte, ci înapoi, adică mereu înainte, dar prin aceiași poli, mereu în zbor... Și zborul nostru, ca conștiință, e mereu dublu. La fel ca și ființa noastră. Și nimic nu ne poate uimi, nimic nu ne poate împinge mai spre bine. Nici sfaturile, nici o mână frățească, decât adevărul crud care e ordin, adevărul că ne știm circuitul

vieții pe pământ, că trăim prin urmașii noștri și prin faptele ce îi înobilează la mari depărtări... Știm, dar una n-o știm. Care-s parametrii în circuitul nostru de-a ne depărta de nuc, de nucleu?... Și iată că prozatorul Ion Mănescu ne sugerează o năstrușnică idee – de-a ne depărta oricât am vrea, oricât ne ține plăcerea și setea de zbor, că până la urmă dorul, dorul ne va întoarce la nuc, la acel nucleu care e pământul, care e amintirea despre un trecut, amintirea și crezul, care până la urmă sunt o parte din acest univers mare, dar și o parte a ta – “lume din care poți să pleci, să fugi, să nu te mai întorci niciodată, dar pe care n-o poți părăsi și nu o poți da uitării. Întotdeauna va rămâne pe pământ o parte din ființa ta, care te strigă înapoi”. Această constatare a ideii pe care autorul o are drept axă a întregii cărți nu stagnează mișcarea în timp, din contra, prinde noi și noi puteri, unghiuri de vedere, spre maturizarea etapei de singurătate a ființei omenești, când eul artistic, mai ales cel de baladă, încetează de a fi numai și numai erou, dar și cugetător, dar și om simplu, și adolescent la virtutea altor taine de aici de pe pământ; când poveștile nu mai sunt povești, ci adevăruri pure; când existența noastră particulară se înserează în istorie, iar conștiința personală a eroului se contopește cu altele; când timpul capătă un sens și un scop și este istorie, relație trăită și semnificativă cu un trecut și cu un viitor unde dragonii cosmici apar pe pământ și iată că trebuie să le ții piept, să te aperi nu numai ca trup și suflare, dar și ca ființă umană, căci ești verdele acestui pământ, acestei planete, lumină ești pentru alte stele, așa precum ele sunt pentru tine și pentru lumea care ți-e dragă și de dorul căreia te întorci dintre pustiuri de stele, dintre pustiuri de cuvinte...

În proza lui Ion Mănescu domnește aerul unei bărbății, glasul rar și stăpânit al limbii noastre, culoarea

unor fresce de adâncă cugetare la zilele pe care le trăim, la tot ce nu trebuie să uităm mâine, la tot ce trebuie să ne fie onoare și demnitate, la tot ce **întruchipează țara de verde inundată unde-i în floare verbul "a iubi"**, unde de atâta limpezime, strălucire și splendoare de abia vedem mulțimea de stele ce ne luminează și în care suntem deprinși să citim... Privim la ele în nopți și ne cercăm gândul de-a le cuceri fără ca să ne cucerim pe noi înșine, pe noi în starea cea dintâi, când verbul "a trăi" e sinonim cu steaua care ne cheamă în cer, apoi în starea cea de a doua, când din același verb am putea face substantiv pentru o zi de duminică, pentru o zi a bărbatului întors de pe marele planete ale sufletului, și am putea să-l citim ca pe bunii poeți, nu pentru a-l ridica în slăvi și a-l uita, dar pentru a găsi coborârea în sine, în acele străfunduri simple, de unde pornesc izvoarele omeniei și de unde stelele își poartă rădăcina.

Bărbații Universului e o carte bine încheată cu bunul simț al măsurii, cu o întrepătrundere generală, totodată conștientă de spiritul propriu ariilor folclorice, mai mult esențiale decât spectaculoase. Autorul concepe narațiunea de la un joc de copii, ajunge undeva până la uitare de joc, până la porțile mitului și, parcă sperându-se de îndrăzneala sa de-a lumina steaua unui neam, coboară iarăși la joc, numai că de data aceasta nu atât cu gândul spre stele, cât spre mașina care spune povești, mașina care e în noi, adică ființa, memoria străbună care e trezită spre alt zbor și care începe să spună prin gura copiilor acele vechi istorii cu Verde-Împărat și cu cei trei feciori ai lui... Le spune spre o nouă citire în stele.

1981, martie

LA FARMECUL PROPRIEI REGĂSIRI

Netulburat de nimeni și de nimic (s-ar părea), cu gândul numai la noi, cititorii, și la cele ce vrea să ne spună, cu gândul și cu inima, Gheorghe Malarciuc prin ale sale *Scrisori din casa părintească* pătrunde spre mine cu lumină blândă și grăitoare de tăcere cucernică, cu lumina aceluia grăunte încolțit, care are sfântul său drept de a-mi suna prin suflet stropul său de viață că e grăunte de crez și de martir-cetățean al acestui pământ și aer moldovenesc; că e grăunte-zonă de minunate interferențe, unde realitatea, cu temeiurile ei palpabile, se înrudește cu povestea și cu mitul; că e grăunte cu farmece și cu spațiu mioritic de la care fără vacanță pornesc nebănuitele trepte ale zilei de ieri, ale zilei de azi, ale zilei de mâine; că e grăunte cu acel tainic fără nume, fără capăt și fără fund, al istoriei; că e grăunte- imagine sufocată de imagine... și sunet e, sunet care, umblând printre straturi de pământ și cronici, revine de la cel mai vechi cronicar al acestui meleag – măria sa vița de vie, care-i (după cum mărturisește autorul în cartea sa) mai vie și mai în stare chiar și decât alte subiecte și predicate vechi din istoria neamului nostru.

Simplitatea contactului cu cele trăite și scrise în carte nu-i impunătoare. Revine de la persoana întâi cu buna credință a autorului de-a fi drumeț prin secole... Drumeț de viață în marș necunten, ici-colo cu ghidușii, scuturat de toropeală... Dar cu îndrăznețe combinări de culori. Și totodată atent la toate hopurile din jur. Atent și calm

precum vița de vie la oraș. Vița de “bacon” care se ridică cu răbdare și rezistență. De la o fereastră la alta... De la omul care o îngrijește, pe lângă cel care o stârpește... Până în înalțuri... Ca vița, ca omul. Ca cel om care pășește pe-o cărăruie îngustă de pădure... și “se duce tot mai în adâncul verde, din când în când se oprește, ciocănește copacul de alături. Și ascultă atent, cu urechea lângă tulpină, de parcă ar vrea să audă o taină mare”. Și o aude. De la copac, de la bulgărele de pământ, de la tot ce e noțiune, aceeași taină, scrisă cu literă mare – Istoria – trecutul nostru pe care tinerii de azi vor să-l cunoască cât mai amănunțit și iată că scriu autorului și cer sfaturi... și îndrumare!

“Cel dintâi izvor, “arhiva” noastră de aur, când vrem să aflăm mai mult și mai profund despre trecut, este memoria umană, amintirile cu aureolă de legendă, care se transmit din moși-strămoși”, îl sfătuie autorul pe consăteanul său Gheorghe Pascaru. “Sunt uncheși sfătoși și înțelepți la Bursuc, la Japca și prin alte sate, ale căror istorisiri nu trebuie să se piardă. V-aș îndemna, deci, să le înscrieți și să le păstrați cu grijă. Apoi vin studiile de istorie, multe și riguros documentate. În ele veți găsi, puțin câte puțin mărturii incontestabile despre traiul și lupta bursucenilor de altădată”. Dar scriitorul Gheorghe Malarciuc nu se mărginește la faptul să dea numai sfaturi. El, parcă-l văd de după rânduri, după fiecare scrisoare din casa părintească, cum șade pe bolohan, cum își îndreaptă mustața, un vârful de măgură răzeșească, cum își arcuiește fruntea până-n tării și râde răsunător și cuminte cum râdea încă din fașă, de când l-a învățat maică-sa.... Râde de sperie pe răuvoitori, pe acei care se împacă și socotesc că imaginea unui popor poate să fie statică... Râde și prinde curaj, și ne mai lasă nouă, cititorilor, o vorbă bună despre consăteni și despre

gospodăria lor și prin asta parcă arătându-i aceluiași Gheorghe Pascaru și altora, că tot ce trăim astăzi e istoria de mâine, că mâine-poimâine despre contemporanul nostru de azi se vor ticlui legende, cântece și balade... Începutul lor documentare în păsurile de azi. Azi, aici, în Moldova! Și nu numai prin joc, și nu numai prin cântec și vinuri, dar prin suflet... Că în toate ce-a făurit și făurește acest popor e sufletul lui... Fără vârstă. Ca și arta. Ca și cosmosul... Suflet bun. Nespus de bun. Ca și eroul lui Spiridon Vangheli din cartea *Aventurile lui Guguță*, care își continuă călătoria pe toate meridianele lumii... Ca și alți eroi ai literaturii și ai pământului nostru... Ca și sufletul autorului, căci din pragul "casei părintești", din pragul cărții și al inimii văd că am în persoana lui Gheorghe Malarciuc un om gospodar în cele lumești, un neam de tâlc vechi, un aer de vin bun, domnesc, limpede, înmiresmat și tare; un om de leac și de ispravă, care nu umblă cu vrăji și cu șiretlicuri, dar merge la țintă; o minte de stat pornită pe lucruri bune; un scriitor care stăpânește o limbă dulce și rară nu pentru experiența unor gânduri vechi sau noi, nu pentru a avea un fel al său de-a trăi sau de-a fi prieten cu poporul, dar fiindcă inima lui – vorbim și de inimă uneori – e binecuvântată către tainele lumii cu astfel de patimă aleasă, patimă răzbită din străfund de veacuri, care mereu se află între clipa când cazi în tăceri fără ieșire și acea clipă când tăcerile încep să iasă deasupra cu toate adâncurile înspumate, încep să se angajeze în legăturile tale cu lumea, cu ființele și depărtările, cu ramura neamului tău...

– Tu ești acela, care citește scrieri eretice și le dai și altora să citească?

Fața smolită cu nas drept, frumos, cu ochi tăciunii a lui Nicolae Milescu s-a învăpăiat. În chilie răsunaseră vorbele-i semețe:

– Preasfinte, eu te poftesc smerit să judeci cu dreptate și binevoire pricina mea. Iar de vei găsi la mine gând rău și păcătos, să mă osândești la pedeapsă rușinoasă, așa cum vei socoti sfinția ta.

– Spune, ceru mitropolitul Varlaam.

– Am citit cartea ce se cheamă *Alexandria* și care spune de isprăvile minunate ale împăratului Alexandru Machedon. Și am mai citit cronica vornicului Grigore Ureche, amândouă tălmăcite și scrise pe înțeles fiștecăruia în limba noastră. Au făcut-am rău? Că pe noi aici ne învață mai mult turcește și grecește să cântăm în strană la *Golia* ori la *Trei Ierarhi* iar puținul, ce în limba noastră este ticluit, n-avem învoire să citim”.

În acea zi din toamna anului 1648 în chilia strâmtă din ograda bisericii *Trei Ierarhi* două inimi se găsiră, apropiindu-se cu dragoste și înțelegere, scrie Gheorghe Malarciuc mai spre sfârșitul scrisorii *La Școala Domnească*, și poate să nu-i zic scrisoare, dar nuvelă, că toate scrisorile, destăinuirile autorului au ținută și adâncime de nuvelă. Gheorghe Malarciuc înseamnă parcă un sfârșit, iar eu, cerându-mi scuze, mai adaug... În acea zi și în altele. Cele două inimi și la fel alte perechi... Dar toate la un loc – sub același acoperiș, cu aceeași suflare – abia azi s-au găsit. Azi, în cartea lui Gheorghe Malarciuc. În jurul Bolohanului, în jurul stâncii cele golașe de lângă satul Bursuc, de care și-n copilărie, și acum scriind aceste scrisori, autorul nu o singură dată și-a zdrelit genunchii, coatele și fruntea, urcând... În jurul unui fir de iarbă tare, în jurul viței de vie, care cearcă și chiar leagă tot adevărul... Și pe cel știut, și pe cel tăcut... În jurul unei mese de piatră, în pietre cu cer răzbunat și în pământ ca untul, stau adunate la mare sfat de omenie inimile străbunilor, bunilor... și ale contemporanilor noștri, care, toate la un loc, printr-un proces de perfecționare

continuă, emană imaginea fizică și spirituală a poporului și a țării întregi. "Un popor, în orice punct al evoluției sale n-ar fi reperat, poate fi înțeles just numai din concordanța celor trei ipostaze: trecut, prezent și viitor, iar neglijarea, cu voie sau fără voie, a unuia din aceste aspecte va duce negreșit la fals și lipsă de verdict". Această suflare de viață vie a pământului, a oamenilor, această lespede sub formă de mărturie stă la temelia "casei părintești", la temelia cărții lui Gheorghe Malarciuc, ca o flacăra și un crez, ca o datorie cetățenească, ca o primăvară manifestată în adevăratul ei chip feminin și matern... Stă atât cât se vede din vârful Bolohanului. Dar se văd multe... Că nu ochiul privește, ci sufletul. Sufletul la farmecul propriei regăsiri.

1980, iunie

PREZENTUL UNUI PUMN DE ȚĂRÂNĂ DE ACASĂ

Fiecare poet e o tulburătoare enigmă, chiar dacă creația lui se identifică unei clipe de vânt, chiar dacă durerea dintre rânduri egalează firul de iarbă cu o literă de alfabet, chiar dacă verbul lui e pornit să topească fierul în lumină și aer de Patrie.

Susținut de această afirmare, cam părtinitoare și implicită, zilele acestea am întreținut un dialog cu poetul Petru Dudnic, laureat al premiului *Boris Glavan* al comsomolului din Moldova, căutând să calc peste apele cotidiene, îmbibate de ignoranță și de invidii, să pătrund în acele luminișuri de unde dăinuie firea și verbul lui, între acele furtuni sufletești de vers liber, sacadat și patetic, cu simț și cugetare aproape baladescă uneori, altele atît de tribun de se pârguiește lumina, și poate nu numai tribun, dar iarăși cetățenesc, și iarăși intim, atît de intim și totodată oratoric, de-mi pare că nu numai pentru mine-i spus și trăit, dar și pentru acel cineva, care-s tot eu, care-i tot el – poetul, poetul singur între mulțimea ce îl ascultă pe el și pe mine, pe cei care străduiesc cu aceeași suflare de undeva de pe scenă, de undeva dintre brazde, de undeva de pe o planetă ce există pe astă planetă, Tera, și-i cea mai frumoasă barieră spre poezie, și de unde căderea cuvântului îmi continuă viața, căderea cuvântului în nemuritoarele ierburi ale dragostei...

*lertați-mă, alte pămînturi,
lertați-mă, alte păduri,*

*Dar cel mai iubit și mai sfânt mi-i
Pământul lăsat de străbuni.*

*În câmpuri, sub ierburi pletoase,
Strămoșii adesea ni-l cânt,
Când dor li se face – spre seară –
De pluguri, de lună și vânt...*

Unda sonoră a destăinuirii trezește mireasmă de țărână, de spic copt, de floare care nu se uită, și este simțul cela de copil de-a se găsi între oameni, în toate lucrurile din jurul său, și chiar dincolo de acei vii, fără să graveze aurul pe care nemurirea gândului i-l întinde, dar se amestecă în mulțime și răsună șoptit și umil, ca de taină, taină a începutului și a continuității prin torentele nemulțumirilor și ale libertății, și încheagă cuvântul pe care toți, fără să-l știe, îl poartă în inimă ca pe-o credință și în care mulți se recunosc pomi sădiți de regele care și-a părăsit tronul, sau piatra de izvor, dorul de demult...

*Și ninge-n doine-atât de albe parcă
Ar ninge înaintea erei noastre,
Și-mi pare, că-ntr-un ieri de peste veacuri
Am mai iubit cumplit ninsoarea asta.*

*Și-mi pare, tot ce văd, e-o amintire
A nu știu cui, plecat prea mult departe
De-acest pământ, și prin telepatie
Mi se transmite dorul lui de Patrie...*

Dragostea de pământul natal, de tot ce bucură ochiul și inima, de tot ce poartă amprenta durerii, e aerul pe care îl respiră poetul Petru Dudnic, e temelia întregii lui creații, e temelia casei unde trăiește și unde ar vrea să

mai trăiască, e zbuciumul în care el se simte un întreg al momentului artistic. Zbucium și teamă de locul unde nu se întâmplă nimic. Și iată-l, parcă îl văd printre rânduri, obosit, dar neogoit și crunt cu nedreptatea din jur, cu lașitatea care se strecoară peste pragul casei lui... Fără a mai alege, a mai potrivi cuvântul, taie, tună, dărâmă cu suflarea, dărâmă chiar și pereții casei și, rotindu-se în jurul temeliei cu semne de recunoștință, cu salutări și discursuri înrudite cu jurnalistica, cu dureri cărora deocamdată nu le putem supraviețui, cu râs diabolic dar și satanic, cu inima lui ridicată din praf, – prinde să zidească alți pereți pe care mâine iarăși și iarăși o să-i dărâme și iarăși și iarăși o să-i înalțe, cu alte trăiri, cu alte ritmuri, cu aceeași suflare de zi și de noapte, cu același crez și sete de omenie, de-a fi tot, chiar dacă râde, chiar dacă plânge, chiar dacă scrie...

*Dacă râzi de regrete când ele te dor,
Să râzi de-acuma larg ca un zbor!
Să râzi pân' la flăcări de stele încât
Și fruntea bolnavilor s-o-nseninezi...
Dacă plângi, când pe tâmpilele tale,
În loc de omături, cad albe petale –
Când pe tâmpilele tale – în albe rotiri –
În loc de tristeți, se aștern bucurii,
Tu să plângi, precum mamele ar plânge,
Dacă-ar seca pe pământ
Ultima-ultima mare de sânge.
Dacă scrii, să scrii azi – ca lumea
Să-ți ia-n mâini Poezia și astăzi și mâine,
Ca pe timpuri de foame un codru de pâine!*

Rândurile de mai sus sunt o strigare a poetului spre sine, sunt un jurământ de-a nu se rupe de firea lui, de-a

ignora canoanele, de a nu se repeta, de a nu se arunca spre valul nou, de-a fi el același în viață și-n poezie, acel conștiincios sportiv la alergări de distanță mare – distanță dintre satul natal și orașul unde ierburile încep să-și piardă convingerea că pot să năboiască în spic, distanță dintre vis și real, dintre vis și alt vis, dintre real și alt real, dintre pustiul care urcă pe tâmplă și cel care urcă pe inimă, dintre viață și moarte – mereu spre zgomotul cel mai intens și mai strident al zilei – că trăim cu siguranța în absența oamenilor ciudați – mereu pe poteci neumbrate, mereu spre țipetele și flăcările durerilor care nu se sting în acel pumn de țărână de-acasă pe care îl ai drept inimă, inimă de alături de inima fratelui pierdut în război, inima tatălui... de inima mamei!...

*Uneori, noaptea,
Coborând de pe piscuri de stele,
Bat trei vulturi
În geamul mamei....
Se repede maica afară,
Părul ei printre stele flutură,
De zăpezile lunii mi-i scutură.
– Scumpii mamei, da unde vi-i casa?
– Bieții mamei, haina vi-i arsă...
– Tatăl vostru nu știți pe unde-i?
– De mi-ar scri doar din ceea lume...
Iar în jur e atâta lună,
Că se vede și-n sufletul mamei:
Trei feciori, ca-ntr-o casă mare,
S-au cuprins și râd printre lacrimi...
Uneori, noaptea...*

Dar durerea, pentru poetul Petru Dudnic, nu are caracterul simplu al suferinței, al superiorității de-a fi oprimați și inocenți, nu-i cântec de alinare și nici chiar descântec, nici act de disperare, nici stofă bună de cusut

haine pentru suflet, ci însuși sufletul într-o stare a dragostei, a acțiunii, când fiecare suflare scurtează drumurile, apropie depărtările; sufletul într-un mod nou de-a mai fi un continuu proces de frământări, de imagini, de îndemnuri la viață până-n ultima clipă; sufletul cu conștiința acută a necesității unei mari răsturnări, mai cu seamă morală și de idei; sufletul cu acel sentiment că organismul omului tănuiește încă puteri mari, spirituale, și e cel mai potrivit factor, prin esența naturii lui, să opereze această răsturnare, această purificare, acest dor olimpic, ultim dor, unde "s-au strâns în juru-ți stele, ca la o înmormântare", "unde pinii – arși – miroase a tămâie", unde până și moartea e o ființă însuflețită de același suflet și cuvântează cu respect către tine, Antoane, către tine și către mine, de parcă și ea se simte și se știe o parte dreaptă a ultimului dor, o ființă egală cu omul și cu durerea lui, o parte esențială a conceptului că și clipa morții e încă sfântă viață de om...

...Ca-ntr-un leagăn,

ca-ntr-un leagăn

Lin și dulce-o să te-adorm.

Toate dor pe astă lume,

Una eu numai nu dor.

Eu și eu sunt o ființă

Ca dovadă – că trăiesc,

Spune-mi ultima dorință,

Ca pe loc să ți-o-implinesc.

Simplitatea celor spuse nu sperie, convinge. Și eroul, cel de ieri și cel de azi – Anton, Iacob, Ion, Pavel, Mihai – aflându-se la grea cumpănă, departe de pământul natal, se mulțumește cu puținul și ia contact prin ființa morții cu chipul și glasul mamei, cu fiul care îi va purta numele și dorul spre alte culmi, spre alte generații, spre alte înnoiri...

la contact nu numai pentru mângâiere, nu pentru a-și lua numai rămas-bun, dar de-a trăi și în ultima clipă, așa precum a trăit și până la ea – nemuritor, nemuritor... Că așa a rămas din străbuni străbuna ființă, fire de artist. Că așa-i ziua, ceasul, prezentul acelu pumn de țărână de-acasă pe care îl simte și poetul Petru Dudnic drept inimă, și poate de aceea mereu pare obosit, uneori vesel, mereu o tulburătoare enigmă...

"Atâția copii

se joacă în noi!

*Suntem de-acum buni de însurătoare,
dar nu putem face un pas fără mamă...*

Iar atunci, când

ne duce capul a-l face.

obișnuim să fugim de acasă

și abia învățăm –

de la griji și nevoi –

să mâzgălim pentru mamă

și tată

un rând neciteț de cuvinte...

Atâția copii

se joacă în noi!

1980, octombrie

TRĂIND ACELEAȘI CLIPE

Azi, tainele lumii nu sunt înghețate în idee, nu sunt nici osândiții singuratici de la căpătâiul apelor cu răcori boreale, cu întâmplări și lupte de cuvinte banale, cu spuse filozofice și vreri care în esența lor tind să intre în ordine, dar însăși ființa lumii mereu în devenire, mereu cu omul în centru, cu omul care stă sub o totalitate ori a naturii și societății și care pare că n-are sorți de-a ieși din statistică, din acel număr ce volbură din antichitate și contemporaneitate, din mulțimea de știri care ne înconjoară, care trec în noi și ne întrec, din acea mulțime cosmică ce o reproduc ziarele, revistele, gurile prietenilor și ale dușmanilor, radioul și televizorul. Și poate anume de aceea nimic nu ne mai poate uimi. Simțul nostru este uzat de cantitatea de informații și chiar de preziceri. Nu ne poate uimi nici steaua ce se înalță și nici cea care cade. Poate numai glasul proaspăt al poetului care dezvăluie esențialul abia în secundar.

Gândul de mai sus m-a luminat după lectura plachetei de versuri *Sâmbătă spre duminică* a lui Leo Botnaru. Și iată că iarăși răsfoiesc această carte, și iată că nu mă pot despartea de trăirile poetului!... De ce oare-mi mai zăbovește inima lângă patima versului, lângă imaginația intelectuală a pătimitorului, lângă ochiul cumpănit și deștept care mă privește dintre rânduri precum m-aș fi privit dintr-o oglindă vie?... Pesemne că am mai întâi și-ntâi de furcă cu o stare de suflet a unui adevărat poet, a omului care are multe de spus și care nu vrea să se

impună printr-o învălmășeală de gânduri sau printr-un stil frumos și îngrijit, deși îl posedă, dar care meditează pentru binele celor din jurul său. Meditează fără strigăte, fără să ceară cât mai multă lumină, fără să-ți înșire teze de învățătură. Învățătura, adică concluzia, o faci și singur. O faci atunci când treci dincolo de punct sau dincolo de acea virgulă albă a memoriei și a cugetului tău, unde poți găsi imboldul de-a te mai întoarce spre cuvintele humusului cald, spre lumina dintâi a trăirilor dintre litere, spre acele sunete bine potrivite la creșterea și sporul ființei tale, la împlinirea și diferențierea ei; spre acea fecundă vibrație sau undă de imagini lângă care te simți om de gândire, prieten cu lucrurile care sunt și cu acele lucruri care simulează că sunt prieten la o împlinire care se reia, împlinire de om al libertății, de exemplar al speciei umane care pune pe creștetul lumii o nouă existență în devenire, adică acel...

*...împărțitor de tinere proverbe,
pe drumurile țării mergător,
ești ramul de pe care frunza verde
și astăzi se mai face-ades folclor.*

Poezia lui Leo Botnaru, prin graiul său curat și pur, fără umbră, ne apucă cu mână caldă și ne trece de băltoacă, parează loviturile cu inima și se menține cu rădăcină plină la starea omului care-i punte între glob și vis, care-i egalare între glob și stea și care rămâne aer de acasă pentru pacea pământului, pentru neostoitul veac XX, unde când răsfoim ierbarele anului 1945 dăm de durerea mamelor care nu mai au ce mângâia, decât snopii de grâu ai câmpiilor, și unde totuși mai stau brațe pe arme, și unde totuși timpul răspunde de pace odată cu omul, pentru că toate au și sunt auz pentru crescut, pentru că...

*...la fructe și la nor
culegătorii urcă
pe scările ușoare; printre ei
o tânără culege mere-n sân,
pe când copilu-i doarme
în coșul pentru fructe.*

Prin cele mai simple întâmplări și fapte, uneori cu o singură metaforă-subiect, Leo Botnaru condamnă în firea omenească acele porniri sinistre de antiom, de anticelulă a vieții, de antiartă. Iar poezia e ca și o muzică. Când o asculți, pornești pe acele drumuri, care-s mai mult întrebări decât răspunsuri, parcurgi suișuri și coborâșuri, participi la zvoniri de za și de jar și mereu urci săptămâni lucrătoare spre acele culmi unde te-așteaptă lumina de pace, de creație, și clipa-n care viitorul începe, clipa de azi și de ieri, de doină și horă, a originii...

*În demult, în cel demult departe,
străbunii s-au dat cu sufletul
unul de altul
mai aproape.
Ne dăm și noi
mai aproape de sufletul lor
ca fața soarelui –
de izvor.*

Originalitatea poeziei nu mușcă răul vieții, dar îl destramă, îl dizolvă în alchimia cântecului nou, îl străbate precum lumina întunericul, lăsând pe urma lui sămânță de înfiorare, unde în ciuda ochiului păgân prinde să încolțească firul verde, floarea, fructul și viața de om... Vița vie. Spre mijlocul secolului viitor

*mai rămânem grijulii în preajma
curpenilor de harbuji –
șireturi dezlegate de la
încălțăminte ușoară a primăverii;
și în preajma firelor de troscot cu grijă
rămânem,
uneori chiar regretând că astăzi,
când avem înviată în litere
până și istoria fotbalului, –
vorba poetului, –
iarba încă n-are istorie scrisă...*

Asemeni cercetătorilor ce țin de stricta specialitate arheologică și istorică, dar cu zâmbet filozofic, Leo Botnaru coboară procesul de creație spre strai și suflet folcloric, spre simple esențe ale vieții, spre detalii poate la prima vedere prea firave, prea trecătoare, dar care sunt pline de forță vitală și stau la temelia marelui adevăr – că toate pe acest pământ e omul, iar omul în mulțimea vânturilor cosmice e pământul, pământul care gândește...

1984, aprilie

PASĂRE ÎN VÂNT

sau iarăși verbul "a fi"

Între ziua de azi și ziua de ieri mintea și inima noastră trebuie să întindă mereu punți de lumină, și numai cine înțelege aceasta vede cu adevărat ce are de făcut mâine.

Nu știu de unde ne-a rămas acest crez, această lege. Poate ne-o spun humele și osemintele bunicilor, poate ne cutremură zărilor și uitările, poate ne rușinează piatra de temelie și firul de iarbă care o păzește?... Sau poate științele concrete s-au prea amestecat cu vânturile cosmice și cer limpezime și glas de pasăre?!... Nu știu, încep să înțeleg și să cred netăgăduit, poate chiar mai mult ca un crez, dar ca o necesitate, că fără puntea de lumină măria sa Poezia, am deveni din zi în zi mai străini, mai umbre decât umbre, și nu piatră rară a graiului și a curajului, și nu oameni ai pământului. Oricât ne-ar plăcea pâinica și strachina plină, oricât ne-am strădui să ne afundăm în cifre și formule, oricât am fugi de zborul și glasul poeziei, mereu ea e aproape și departe de noi. Chiar de n-o înțelegem, chiar de-o urâm, chiar de spunem că nu-i a noastră, măria sa ne crede și ne așteaptă să creștem mari și să ajungem până la aripa, până la gândirea ei. Și-i răbdătoare, și-i gata să ne vină în ajutor de fiecare dată atunci când ni se prea bucură sufletul, atunci când ne doare inima. Cu puține și sfinte cuvinte ne scoate la drum. Și n-are hotare. Trece dintr-o țară în alta cu vântul, cu gândul... Și de se leagă de noi, e dragostea și bucuria ce întrece plăcerea.

Ne-au rămas comori mari de la bunici și străbunici,

avem cărți de poezie contemporană, demnă de poporul ei, avem traduceri din poezii lumii, avem balade vechi și balade noi, cântece și descântece, care se cer simțite și trăite, spuse și cântate. Tot tezaurul acesta și setea noastră de-a fi în vreme drum și pentru alții a făcut să apară în Chișinău un teatru al poeziei. Începuturile lui au fost în căutările actorului Dumitru Fusu, în cântecele lui Anatol Răzmeriță. Dar iată că după acești doi au venit acești patru: Andrei Vartic, Nina Hasnaș, Elena Puiu, Leonid Ciobanu. Poate nu-s atât de profesioniști, poate nu-s atât de cunoscuți, dar la fel cu inimă și cu pricepere în ceea ce fac, uneori chiar poate mai vii și mai proaspeți. Asta a dovedit-o spectacolul lor *Pasăre în vânt* (regia – Andrei Vartic, scenografia – Ion Puiu), care a avut loc la 11 iunie anul curent în clădirea Filarmonicii, care din seara aceea este și localul teatrului de poezie.

Să-ți spun drept, cititorule, am venit la spectacol cu o mare rezervă în suflet. Eram convins de gândul, că în curând vom avea și un teatru al poeziei aici, în capitală, dar presupuneam că un astfel de teatru poate fi numai și numai cu actori profesioniști, cu actori încercați, ca Dumitru Fusu și Anatol Răzmeriță. Am intrat în sală cu o teamă pentru tinerii actori și pentru tânărul regizor Andrei Vartic. Au ei bunul simț și buna purtare față de cuvântul scris? Au ei nivelul de cultură pentru a pricepe și aerul cel de dincolo de buchie, care încheagă o seamă de cuvinte, să fie o limbă, o poezie?... De îndrăzneț e îndrăzneț acest Andrei Vartic, că s-a apucat și a făcut un scenariu din creațiile lui Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, Ion Neculce, Dimitrie Cantemir, din balade, din cântece și descântece, dar a avut el gândul cela sfânt și mare de-a îndrăzni la o faptă ca asta?... Gândul care trece de îndrăzneală și care face să ne bucurăm de faptă?!

“Dar de ce atâtea îndoieli? mi-am zis. Ce, parcă acești tineri nu au ca și mine un tată și o mamă, care au căutat să-i învețe încă de mici numai de bine; ce, parcă nu același pământ și același crez ne-a ridicat și ne ridică la un bun simț și la o sete de cultură?...”

Dacă suntem mândri de faptul că avem un tineret setos de muncă și învățătură, de cetățenism și patriotism, atunci de ce să nu fim mândri de același tineret care mai vrea și o cultură. Drept că uneori nu-s prea ascultători, chiar cu limba brici și uneori se întrec cu vorba și dau greș. Dar cine n-are păcatul ăsta? Îl au toți acei ce caută, toți acei ce duc astăzi o luptă, poate cea mai aprigă luptă cu sine însuși, confruntând adevărurile esențiale: acest pământ, această muncă, această frumusețe – unicele și veșnicele valori omenești.

N-aș vrea, dragă cititorule, să aduc laude celor patru tineri actori pe care i-am văzut, i-am simțit, i-am crezut. Mă tem ca la început de cale lauda mea să nu-i strice. Îs prea de acasă de la noi, sinceri și limpezi, și să nu-i tulbure nici cerul și nici pământul în căutările și crezul lor de-a fi teatru al poeziei. Și să-i vezi și mata, și să te bucuri ca și mine, chiar dacă ai îndoieli. Să te bucuri și să trăiești. Cu simțul și cu gândul. Cu simțul că ești în lume nu de unul singur, cu prezentul, dar cu un trecut, cu un viitor, chiar dacă ți-ar cădea norocul să te rupi de ceilalți semeni și să ajungi undeva pe lună, undeva între stele, printre vânturile cosmice. Cu simțul și cu gândul că ai să faci mereu punți de lumină dintre prezent și trecut, pe care trec și vor trece dorurile și suferințele spre mai bine, spre frumosul trăirilor, spre clipa cea de taină, unde te regăsești om al pământului, unde tot haosul mișcărilor, simțămintelor, durerilor, bucuriilor devin limpezi ca glasul prietenului, ca ochii mamei și ai tatei, loc și crez, unde până și dușmanul te înțelege și vrea să-ți rămână

prieten... Dar până atunci, până la clipa cea de taină
Pasărea în vânt, pasăre a patimii și a bucuriei, mai are
de plutit între cer și pământ, de la om la om și dintr-o țară
în alta. Mai are, că nu toți o cunosc, că nu toți îi înțeleg
cântarea... că nu toți o văd, chiar de o văd. Și ne trebuie
ape curate, avem nevoie de-o demnitate ca să înțelegem
mai clar cine suntem noi, oameni ai pământului, de unde
venim și încotro mergem.

1977, iunie

ACCEPTAREA CONDIȚIONALĂ A REALITĂȚII

Fenomenul creației începe pe neprins de veste, de la cele care nu-s plănuite pentru a te mări sub ceruri și în ochii lumii, de la acele bucurii și dureri care se adună cu sfințenie în trupul și sângele tău și, îngemănându-se sub muzici și lumini nebănuite, fac sufletul, fac cântarea care involuntar prinde glas și cuvânt pentru destăinuire, pentru limpezirea altor dureri și bucurii, care-s mai proaspete și care au ramură și cuvinte-încrucișate spre aceeași ogradă a copilăriei, unde ard flăcări omenite cu dragoste – jocurile, visurile, vorbele mamei și ale tatei... și glasul modest și rezervat al bunicii, care te are în pază și nu poate să te astâmpere în ogradă!

– *Și un' te-ai pornit, mărogel?*

– *La deal. Să aștept curcubeul...*

– *Nu te-ai săturat încă de curcubeul acela?*

– *Încă nu, bunică... Parcă nu mata mi-ai spus despre dânsul?*

– *Eu?...*

Bunica face ochi mirați. Așa-i de când lumea. Întâi îți spune o poveste, după aceea se face că a uitat-o.

– *Bunică?*

– *Ce-i, Niculiță?*

– *Da-i drept ce se spune în povestea ceea?*

– *Care poveste?*

– *Apoi, despre curcubeu...*

– *Nu-i poveste, măi Niculiță!*

- *Dacă nu-i poveste, ce poate să fie?*
- *Pe lângă povești mai sunt și adevăruri pe lume...*
- *Da-a-a?...*

În această limpezime, parcă de basm, tronează amintirea unei realități cu orizonturi deschise, cu ani de adâncire în firea romantică de copil, cu răsturnări de semne unde și câștigul și pierderea de emoție se va datora pe de-a întregul nesupunerii destinului, unde metafora "mă rogel" dă fără silință sugestii de înnoire a vechii orânduiri și naște ideea că firea de copil e acel germene al societății, al vieții noastre, care are harul de-a acționa, de-a descoperi în felul lui lumea, de-a fi iarăși acel început al nostru și al străbunilor; de-a fi un proces ondulat, infinitezimal, generos și injectabil în urmărirea creșterii și descreșterii eului artistic și al timpului ca distanță, ca neîmplinită iubire, ca o platformă a unei întregi demonstrații de certă inspirație romantică; și de-a mai fi chiar rotirea pământului... Da, da!... Rotirea acestui pământ, pe care trăim de demult și ne are de oameni, începe de la "mă rogel", de la primul strigăt al lui, de atunci de când a început să pășească și să descopere lucrurile, lucrurile și ființele din jurul lui, tainele casei părintești, ale ogrăzii, cele de dincolo de gard, cele de dincolo de bâiguielile proprii și de bâlbâiala profetică, iconoclastă a celor care au încercat până la el să facă cuvinte și să le citească și iată, după o infinită răbdare sau după o neignorantă absență, a uitat a deschide gura din iarbă, a uitat unde-i ieșirea și poate din cauza lor sau a altora mai omenoși, când prindem a păși, a vedea lucrurile și zărilor, suntem nevoiți să trecem pe același cerc al celor de ieri și de alaltăieri, suntem nevoiți de a ne descoperi în mulțimea de iubiri și de zboruri, și de ierburi, pe noi, de la rădăcină până la frunza de lumină; suntem iarăși prost informați și de aceea nevoiți a crede

că în sângele nostru sunt scrise toate tratatele despre curcubeu, despre fluier, despre apa care curge între moară și satul natal, între frunză și frunză, între copilăria părinților și a noastră, între poveste și adevăr; și nu atât apa, cât mai mult aerul care nu poate să fie hotar dintre tată și fiu, dar care îl acceptăm condițional, că-i o realitate, și îl simțim scăriță a curcubeului și urcăm pentru a vedea toate din jurul nostru, mai dintr-o parte, de la o trezire, ca mai apoi să coborâm în tumultul întâmplărilor și al vieții, mai limpezi în ceea ce avem de făcut, de trăit până la ziua de mâine.

Acest înțeles stă la cele mai simple dezghiocări ale cărții *Mama noastră – pasăre albastră* de Mihai Prepelită și îl simt cum luminează spre mine cu fiecare cuvânt ales, cu fiecare întâmplare, precum licuricii și depărtările din "stepa" cehoviană, precum mărul intrat în iarnă. Mărul fără frunze, dar cu crengile pline de mere roșii, rotunde ca soarele... Și ca pământul căruia mereu îi simțim rotirea... O rotire neforțată de nimeni. Nici de autor și nici de eroi. O rotire – o înduioșătoare poveste de dragoste, când concordanța dintre cel care pășește și cel care se rotește e atât de prietenească, de unitară, fără idealizare, fără clasificare tradițională, că imediat de cum termini de citit cartea, exclami: "Păi, așa pot scrie și eu!... Păi, eu știu atâtea bazaconii din copilărie, că aș putea să-l am pe Mihai Prepelită între măsele! Păi..." Dar cât n-am face aere de mare scriitor, cât n-am încerca să-l întrecem pe altul, totuși am rămâne un nimic, dacă nu ne-am regăsi pe noi înșine – începutul, acel prezent care ne doare, care ne miră, care e mai mult decât verbul "a vrea", care cu sfințenie sălășluiește între cuvinte, cu inimă și lacrimă, cu dârzenie de-a fi alice de tun, și punte spre cea mai îndepărtată stea, și leac pentru cei care au boala anotimpurilor sau cea a deformării luminii – când

te părăsește dorul și îți pare uneori că o pisică neagră înnoptează în sufletul tău, că pisica asta e pisica ta, și care în loc de șoareci ți-a prins dorul și ți l-a păpat ca pe un șoarece, dorul de a te regăsi mereu pe tine, de-a te pierde și regăsi...

Mihai Prepelită, după multe chinuri, după multe încercări – uneori deocheate – de a se afirma, iată-l că s-a regăsit pe deplin în lumina caldă, cu nuanță de poveste, a ogrăzii și casei părintești, și acum, la început de an a dăruit elevilor din clasele primare un mănunchi de raze, de întâmplări și imagini cu frumuseți din care năboiesc cu vigoare profunzimea, calmul, blândețea, umorul... Imagini și emoții cu umbre de țărână sănătoasă la rădăcină, cu o atmosferă însuflețită, în care se simte bine și autorul, și cititorul, cu acceptarea condițională a realității care întregește această atmosferă de poveste.

Dar ce-s poveștile? Oare chiar numai niște măguliri? Oare chiar niște amăgeli? Oare chiar numai niște țicneli ale celor mai în vârstă, ca să-i liniștească pe cei mici?! Poate că da, poate că nu... Dar nu numai atât, pe cât înțelegem azi. Mai sunt aici, în acest proces de-a spune și de-a asculta o poveste, multe scărițe înainte, ochiuri de cer senin și de mlaștină, pe care copilul le simte și este ademenit să le descopere, ca mai apoi să se descopere pe el însuși – cine-i și ce mai vrea?...

Eroul Niculiță din cartea lui Mihai Prepelită face parte din categoria copiilor ciudați, copiilor – personalități în devenire. Nu pentru că-i mare în faptele lui, că-i aidoma celor mai în vârstă, dar simțindu-l copil, el prin pacea pământescă, rurală, a bolții senine, a câmpurilor destăinuie că adevărurile pe care le caută se află nu în lucrurile și întâmplările din jur, ci în firea lui.

Lucrurile repetă și trezesc numai adevărurile, dar nu pot să le cunoască și nu pot face decât numai să repete,

să amintească, să adie până la nesfârșit aceeași mărturie pe care copilul nu știe să o talmăcească, dar o simte și o păstrează pe-o viață, drept act de bărbăție, de vigoare în care mintea omenească să simte mereu depășită de sine, act cu amploare divină, când cercetătorul se contopește cu ținutul încețoșat al noului, unde eul artistic e nevoit să caute, bănuind că nu toate uneltele îi stau la îndemână. Și nu e destul numai să caute, dar și să creadă ca va găsi, fiindcă mintea se află pusă față în față cu ceva foarte real și ceva ce nu există încă, cu un lucru sau un fenomen pe care numai ea, mintea, și el, crezul, îl pot făuri, ca mai apoi să-l nege...

Niculiță a auzit povestea despre curcubeu, vede curcubeul, îl prinde, se cațără pe scărița lui, pentru ca după ce va vedea acolo de sus satul, casa, drumurile, tractorașul și pe tata, să i se facă rușine că a fugit de acasă. Și jale să i se facă de părintele care a rămas singur și flămând în câmp. Aici e o înălțare de spirit, dar e mai augur subconștientul – ferment care are amprenta valorilor strămoșești, acelor valori care dau rădăcină și frunză, și slobod continuu grai firului de viață fără perplexe și abundență de vigoare și gravitate, dar sinonime cu ozonul și cu țărâna din care ieșim și ne întoarcem, lăsând urma și suflarea în alții...

Poate că tot ce am înșăilat mai sus sunt niște gânduri savurate de alții?! Poate că pentru unii ziua de azi nu aduce nimic nou? Da, multe de acum sunt știute și văzute. Și totuși, în fiecare zi, în fiecare clipă e altă lumină în jurul nostru, e alt îndemn, iar anotimpul cel nou nu seamănă cu cel din memorie. Adie cu unele mai vechi, dar adie numai. Iată cam așa simt venirea lui Mihai Prepelită în literatură.

1981, ianuarie

RAPSODIE DE SUBTILĂ OBSERVAȚIE PSIHOLAGICĂ

Spektakolul *Odochia* al teatrului din Bălți e un început de bun augur în arta teatrală a republicii, e un început a unei rapsodii de subtilă observație psihologică și relevantă forță de investigație în cele mai diverse ipostaze ale comportamentului uman, e un tremur al primăverii de-a fi, e un "nu știu ce" al tainei sufletești. Și totuși, nu-i minune, dar mai mult un cotidian, o noapte de căutare de sine printre adevărurile vieții, printre acele adevăruri care pledează pentru om, pentru integritatea lui spirituală, în consens cu valorile etice perene și care parcă stau la suprafața zilei de azi, dar care au rădăcini de aer și sânge, adânc împlântate în inimă, în suflet, în memoria noastră, împlântate cu verbul și fapta zilei de ieri. Drama e o istorie cu multe cunoscute, o istorie simplă, care începe cu întrebarea – ce-i de făcut?... Ce-i de făcut cu casa părintească, care a rămas după moartea lui Costache Tăciune?... Ce-i de făcut, pentru că nimeni dintre urmașii răposatului nu pot să-i rămână stăpân?... Feciorii își duc traiul la oraș. Cel mai mare e procuror, cel mijlociu e miliționar... și-i clar că nu pot veni. Cel mai mic e student încă și trebuie să se țină de carte. Iar fiica a prins rădăcini în alt sat și poate ar fi ea de acord să se întoarcă la baștină, pe prispa unde a crescut, de n-ar fi categoric împotriva Odoru, bărbatul ei, care pe vremuri a fost președinte în acest sat și acum, din teamă să nu-l întrebe careva de toate bazaconiile pe care le-a făcut, a

venit la înmormântarea socrului cu pușca în mână. Mai știi ce zace în ei?!...

Bine, dar casa poate fi vândută, cu tot cu livadă. Banii și bulendrele pot fi împărțite. Și chiar se împart... Până și de copilăria care țipă de prin toate ungherașele casei și ale sufletului se poate uita. E dureros, e amar de dureros, dar vreme trece, vreme vine... Au uitat-o alții, cum să n-o uite și ei?! Au s-o uite... Câte le-au uitat?!... Însă ce-i de făcut cu păcatul tatălui înmormântat, care, după cum mărturisește într-o scrisoare către Ion, fiul cel mai mic și cel care o să-l înțeleagă, a omorât fără să vrea un consătean, un ostaș pre nume Ion. Nu, nu... Nu el, Costache Tăciune, a tras cu pușca în ostaș... El strângea prin tranșee niște lucruri, niște boarfe... și ostașul Ion i-a strigat să se aplece, că-l ia la ochi inamicul... A strigat Ion, a strigat până frișul l-a ochit... Așa că din pricina boarfelor celea a rămas ostașul în pământ străin. Din pricina boarfelor și a lui Costache, a tatălui lor... Ei, dar ostașul îi mort, însă ce ne facem cu cei vii? Cum rămâne cu mama lui – Odochia – care, sărmana, nici nu știe de aceasta și care l-a avut pe tata lor, pe Costache Tăciune, aproape de inimă și de sufletul ei?!... Ce-i de făcut, măi viață, măi?... Unde-i mângâierea, unde-i dezlegarea?... Desigur că și războiul e vinovat. El n-a cruțat nici trupul, nici sufletul. Desigur că și vremea de după război a venit pentru oameni setoasă de viață, de dragoste, și multe treburi le-au făcut într-o doară și mai ales în grabă. Rana războiului i-a silit să se grăbească spre ziua de astăzi și s-o tacă cu tot cu durere... Durere la singular, durere la plural. Și noduri, și împletituri, și gând care țipă!... Însă dramaturgul Ion Puiu și regizorul Vitalie Rusu, domnitori sinceri și înțelepți ai scenei, ne însoțesc pe noi, spectatorii, prin felul lor de a concepe trăirea unor dureri, mai departe de voința noastră

de-a învinui pe cineva; ne însoțesc spre gândul de a ne cunoaște casa părintească, mama, tata, sora și frații, cumnatul și sătenii... Ne însoțesc spre a ne limpezi, spre a ne înțelege pe noi înșine chiar și în clipa care rupe cu rânduiala firească a lucrurilor, spre a ne înfrăți cu intenții cinstite – mai întâi a păstra cugetul curat, apoi a ne îngriji de viața personală, apoi a face ordine în viața familiilor noastre, apoi să pășim în viața altora, și numai atunci vom vedea domnind în lume armonia. Toate aceste rânduieli nu-s strigate, nu-s înveșmântate în haine reci ci sunt trăite de către actori, jocul cărora nu e adresat vântului vindecător în casa de ieri, dar luminii. Și însăși viața năboiește... Viața care apare firesc și fără efort, cu dialogul ei dintre oameni și lucruri obișnuite, cu mizanscena gândului regizoral proaspătă, ce acționează în rama unui decor fără ramă, ca sămânța care vine în vânt cu laptele, din bob trecut în floare, unde ca-n marile duminici tot ce are loc în scenă are loc și-n sufletul nostru. Și asta bucură până la lacrimă, lacrimă care te sfințește cu gândire lucidă de-a ști, de-a te lămuri cine ești.

1980, martie

E CA ȘI CUM AR FACE APELUL

Cartea *Ce dragoste veche – actorii* e un act de cultură care depășește starea sufletului de până ieri.

Autorul Pavel Pelin întreține un dialog cu cititorul și cu acei care au fost și sunt inimă și cuget, un dialog de suflet, de mișcare înainte a clasei actricești și regizorale, clasă truditore și onestă, care cu tremurânda sa lumină vrea și cere mereu un impuls, o apreciere, o glumă, o oglindă, unde și-ar putea vedea și simți bucuriile, pierderile, zâmbetul și vânătaia de pe inimă.

Documentul vieții, semnalat cu vigoare pe fiecare pagină, este călit și redat fără ocolișuri, fără a-i acorda prea mare importanță, fără a face din el sperietoare de cronicari. Și, totuși, simți prezența sa de spirit. Fiindcă are contact cu imaginația artistică. Ba uneori faptul, cifra sau referința devine o imagine pe care o accepți drept o parabolă, drept o metaforă pentru a dezvălui și a limpezi starea lucrurilor și a sufletelor care au generat această stare.

Bucuriile și durerile pentru arta noastră teatrală sunt culese cu mîgală de pestetot, de pe acolo, pe unde, mai mult cu voie și cu chip concret, au fost împrăștiate și risipite emoții, sub cântec de larghețe, dar fără cuget în preajmă, care ar fi anticipat criza și ar fi putut să le păstreze pe toate cele bune, să le păstreze și să găsească noi căi, noi lumini, întru a depăși greutățile.

După bucurii și dureri vin întrebările la care trebuie și suntem puși să răspundem. Cum vom trăi mai departe?...

Dacă Dumitru Caraciobanu n-a avut norocul să ne bucure din scenă cu Richard al III-lea, atunci să nu aibă acest noroc nici Mihai Volontir, care deocamdată înalță roluri, dar nu rolurile sufletului lui, care deocamdată își ascunde forța și tânga în mici bancuri cu țigani de la Cahul sau după garafa ceea de băutură mediocră, fără de care omul poate și chiar se cuvine să trăiască și pe care Volontir o dă drept o minune de vin, o dă și te convinge pe contul sănătății lui și a tale... Am zis, mai întâi, de Mihai Volontir, și mai zic de Victor Ciutac, de Vitalie Rusu, de Ion Șcurea, de Eugenia Todorașcu, de Vasile Tăbârță, de Nadejda Cocârlă, de Boris Bechet, de Paulina Potângă, de Ion Malcoci, de Gheorghe Pârlea, de Emilia Lupan, de Gheorghe Urschi, de Anatol Răzmeriță, de Mihai Ciobanu, de Iurie Negoită, de Călin Măneată, de Lidia Valeanschi... zic de toate forțele noastre actoricești, de uriașele noastre forțe, zic și meditez cu gândul autorului, pe care îl simt din paginile cărții... Ce îi așteaptă mâine?... Ce repertoriu, ce roluri, ce cuget regizoral poate să-i înalțe la acțiune?... Care-s piesele, care sunt scenariile de film scrise anume pentru ei?... Care-s regizorii?...

○ Regizori avem... Și de teatru, și de film, poate să-mi reprozeze cineva din prezidiul criticilor. Chiar și laureați!

○ Da, avem... Cei din teatru sunt ca și cei de la studiu. Se caută unul pe altul. Numai că unul caută, scaldându-se în apa limanului, iar celălalt – în mare.... Și nici unul, nici altul nu vor adâncurile, dar numai apa caldă de lângă mal, apa caldă și valul care-ți atinge genunchiul. Iar dacă un al treilea își potrivește gândul mai la adânc, acești doi se unesc pe-o vreme și-i închid calea cu intrigi fine, cu bârfeli sonore, cu aceeași garafă de băutură mediocră până ce încalecă pe-o bicicletă – să se plimbe prin curtea teatrului sau prin ograda studioului, dar aici, la mal, sub ochii lor. Da... S-au trecut vremurile lui Boris Harcenco

și ale lui Emil Loteanu, s-au trecut... Acum nimeni dintre regizori (afară de unele pășuri ale lui Veniamin Apostol, Valeriu Găgiu, Anatol Pânzaru, Andrei Vartic) nu umblă, nu caută, nu cresc sistematic și la cauză talente... Azi talentele și cele regizorale, și cele actricești vin pe platoul de filmare sau în teatru gata făcute. Vin, dar cu aceleași întrebări la care suntem chemați să răspundem, să le rezolvăm...

Și, totuși, marele adevăr al cărții *Ce dragoste veche* – *actorii* nu-s numai bucuriile și durerile, întrebările și constatările. Autorul cu dintele său rămas încă din moștrămoși, dinte de inimă și crez taie lanțul amorteșilor și al plăcerilor noastre în mici onoruri și mari tânguiești și trece de hotarul republicii, lăsând "mizanscene pe omăt" prin Republicile Baltice, pe la Leningrad și Moscova, prin Gruzia. Acolo, întâlnindu-se cu personalități distincte ale artei teatrale, ia aminte la tot ce este bun de învățatură și, meditănd printre ninsori, sub cușma veche purtată încă de bunic, cearcă prin fapte concrete să găsească răspuns, îndemn și dezlegare la multele probleme ce prevăd procesul de organizare a artei teatrale de la noi. Și o începe de la dramaturgie. Întâi a noastră. A lui Ion Druță.

...După o conversație cu Lilian Vallerand (membră a Colegiului pentru repertoriul teatral la Ministerul culturii din RSS Estonă, dar prin 1970 secretar literar la teatrul *Kingisepp*, unde s-a montat piesa *Păsările tinereții noastre*) Pavel Pelin consemnează rânduri deosebite:

"...descoperit pe malul Balticii de Vellerand, Ion Druță convine asupra piesei și tot el sugerează candidatura lui Ion Ungureanu pentru montare":

"Mi se mai spune că Ion Ungureanu lucra **pasionat**. Imi rămâne să înțeleg ce înseamnă o pasiune pe malurile Balticii. Înseamnă mult, probabil, pentru că Lilian

Vellerand speră la o nouă întâlnire cu aceiași Druță și Ungureanu tot la *Kingisepp*”;

“...primul mare regizor estonian – Voldemar Panso: în perioada montării *Păsărilor tinereții noastre* era irascibil” (Să-l fi invidiat oare pe Ungureanu?!);

“...Pavel Rusu întreabă cu sufletul apei reci ale Mării Baltice. Departe de Moldova aceeași sete îi arde buzele. Imaginea delirantă a aceleiași mame, a aceluiași ostaș căzut în război, a aceleiași iubiri neîmplinite – nici măcar cu dulcea povară a primului sărut – îl obsedează. În toate – semnele unui pământ peste care, unind ceruri diferite, zboară lent același rând de umbre – păsările tinereții noastre comune”.

Apoi, urcând treptele informale ale “MHAT”-ului, Pavel Pelin își amintește de Alexandr Vampilov, de jarul vieții lui:

“...Statură mijlocie, tuciuriu, privind rapid pe sub sprâncene și plecându-și imediat ochii, cu un aer de om vinovat. E îmbrăcat aproape ca de drum, în straiul mediu al omului de pe străzile Moscovei. Pare îndărătnic, fiecare mișcare răspunde unei încordări musculare ascunse. La nevoie, s-ar putea destinde ca un arc și ar lovi cu o replică tăioasă, o interjecție exactă, sau s-ar arunca, cu dibăcia unui pește scăpat din mâini, la pământ”;

“...E întrebat ce crede despre dramaturgia Eugene Ionesco. Fac o referință directă la piesa *Rinocerii*. Vampilov nu acceptă termenul de absurd. Care absurd, e cea mai realistă dramaturgie”.

“...Piesele lui Alexandr Vampilov au sport universul de probleme ale teatrului moldovenesc. Vampilov s-a preocupat de oameni foarte obișnuiți, simpli, muncitori, trecând cu durere prin toate necazurile și bucurându-se când oamenii reușesc să rămână în orice împrejurare oameni.”

De la dramaturgi, Pavel Pelin ne aduce în fața lui Anatol Smeleanski, savant-filolog, critic teatral și istoric al artei scenice, autorul câtorva cărți despre teatru și cel mai bun secretar literar din țară, care are “un fel nou, foarte liber de a fi vechi în toate, inclusiv în cumiștenia conduitei pe parcursul discuției”, și care spune adevăruri ce trebuiesc numaidecât reținute:

“...teatrul există pentru a descoperi dramaturgi;”

“...calitățile de vază ale unui secretar literar, cred, din domeniul unei treziri neașteptate în miez de noapte, după care nu mai poți adormi de grija colectivului în care lucrezi;”

“...cu teatrele se întâmplă aceeași poveste ca și cu vinurile. Când butoiul e prea mare, vinul nu apucă să-și consume fierberea, nu-și poate străbate propriul strat;”

“...Ce era pe vremuri *Contemporanul* lui Efremov?... Un butoiuș normal, mic, dar care devenise un adevărat lider pe fondul gigantilor – “MHAT”-ului, *Teatrului Mic*, teatrului *Vahangov*... Atâtea butoaie enorme în care în prezent vinul fierbe și nu prea!...”

Această exclamare tristă, dar cu menirea de a structura un adevăr, îl aduce pe autorul cărții *Ce dragoste veche* – actorii la *Teatrul Tineretului* din Leningrad, care e plasat în centrul parcului Izmailovski (unde și trebuie să fie plasat un teatru!). Aici sala reprezintă o arenă deschisă, fără scenă, așa precum i se cade unui colectiv talentat care are de spus sălii adevăruri și care este un model de teatru nou, nu numai ca exterior, dar și ca interior, esență. Aici, după cum ne spune Pavel Pelin, fiecare actor e angajat prin formă contractuală pe un termen de trei ani și, la sfârșitul fiecărei stagiuni îi este discutată creația la ședința Consiliului artistic. Aici, ne mai comunică autorul, fondul material al directorului este repartizat altfel decât se obișnuiește pretutindeni, fiind

numit anume fond al întreprinderii. Sumele de bani disponibili sunt destinate ajutorului material acordat membrilor colectivului.

Formidabil și de invidiat!... Dar Pavel Pelin nu părăsește Leningradul. Stă în preajma lui Gheorghe Tovstonogov și cu gura altuia îl provoacă la o discuție concretă asupra unor probleme care ne frământă de mai multă vreme. Citez doar câteva esențe:

“Un funcționar ideal în domeniul culturii ar trebui să dispună, în mod obligatoriu, de trei calități. Prima – competență; se întâlnește rar în domeniul Dumneavoastră. A doua – bunăvoință; exclude atitudinea formalistă față de artă. A treia – interes viu pentru lucru. Și încă o calitate, a patra: îndrăzneala, fiindcă spaima uneori privează de valoare primele trei calități”.

“Criza apare în teatru în perioada schimbului de generații... Alt semn al crizei pare a fi încetarea fluxului de lideri în regie, anume acei lideri, care urcă organic de jos... Și încă, există un copil al crizei – regia actoricească. Actoria și regia sunt două meserii absolut diferite. Nu cred în regia actoricească. E un fenomen trist...”

“A-l numi pe director președinte al Consiliului artistic înseamnă a lupta împotriva artei. Figura principală în teatru este prim-regizorul. Directorii își schimbă locurile de lucru, trec în alte sfere. Mișcarea regizorilor și a primiregizorului e o mișcare perpetuă...”

Pentru a se convinge de mărturisirile marelui regizor al timpului nostru, Pavel Pelin își continuă drumul iarăși spre Moscova, spre teatrul *Mossoviet* (rămas acum fără lider, fără Iuri Zavadski) spre teatrul *Malaia Bronnaia*, unde lucrează regizorul Efros și unde Ilia Kogan, directorul, “nu scapă prilejul să pomenească numele acestui regizor de excepție, dar vorbele dumisale au răsunit mai mult a metaforă: “Credeți că-i chiar atât de

ușor să lucrezi într-un teatru, în care un regizor e șef, iar altul talentat?!”

Aici s-ar cuveni să cităm câteva proverbe moldovenești, cam atâtea câte teatre avem, dar iată că, peste două pagini de carte, o altă metaforă, ca și prima, ca și altele, care cu magma ei ne frige inima. Numai că, de data asta, sunt vorbele lui Lev Losev, director la *Mossovet*:

“Un actor neangajat în repertoriu cu timpul poate deveni un om socialmente periculos. Pentru el tot ce se mișcă e rău. Treptat, devine dușman al teatrului. Când în colectiv se concentrează un grup de 10-15 asemenea actori, situația teatrului poate deveni critică”.

E o problemă cronică nu numai la noi, dar, vă rog, scrâșniți și cumpățați mai departe la subiectul propus, că nici un colegiu artistic nu-l poate înlocui pe un Iuri Zavadski, pe un Gheorghii Tovstonogov... Dar nici primul și nici al doilea n-au ucenici care ar fi în stare să steie în fruntea unui teatru, să fie lideri. Iuri Zavadski visa la un teatru laborator, o adevărată “medicină teatrală”, cu un program conceput pe bază științifică, dar acum, după moartea lui, visul s-a îndepărtat... Gheorghii Tovstonogov are Scena Mică, unde, după cum consideră dumnealui, în mod operativ, apar nume noi de regizori, dramaturgi, actori... Dar de un lider proaspăt, alături de el, în regie, nu pomenește. Să fie dreaptă oare acea zicală: “Sub copacul mare și umbros – nici iarba nu crește”?!... Bine, bine, copacii sunt copaci, dar oamenii sunt oameni, parcă îl aud șoptind pe Pavel Pelin de acum printre spectatori, într-o mișcare circulară, la Teatru, în fața lui Kaarel Ird, prim-regizor la teatrul *Vanemuine*, Kaarel Ird mărturisea:

“Una din operele mele profesioniste de seamă a fost nu descoperirea, în sânul colectivului, a regizorului Ian

Tooming, ci actul responsabil de a nu-l îndepărta atunci, când concepțiile noastre artistice au intrat în conflict”.

“Nici o constituție din țară nu poate crea regizori, la fel cum nici *Institutul de literatură A. M. Gorki* din Moscova nu produce scriitori, ci abia de-i ajută, pe mulți dintre ei, să se debaraseze de ideea că sunt”.

Maestrul ne bucură și ne uimește, uitând că el, Kaarel Ird, prezintă în persoana lui un institut aparte.

Și ultima “mizanscenă pe omăt” (acesta e titlul unui compartiment al cărții) e sărbătoarea de neuitat din luna aprilie, anul 1982, din capitala Gruziei – Festivalul Unional al spectacolelor tineretului de creație, unde, în afară de *Licurici*, care a participat, s-ar fi convenit să se prezinte și teatrul nostru *Luceafărul*, acel teatru de prin anii șaizeci sau cel de azi, dar numaidecât cu cinstea și marele talent al lui Dumitru Caraciobanu... Zic de acest actor-fenomen, care nu-i printre noi, fiindcă imaginea lui stăruie în cartea *Ce dragoste veche – actorii* ca o lumină sfântă și vie, clară și prietenească, lângă frământările și trăirile autorului cărții, ale lui Pavel Pelin, om dotat cu pană și inimă scriitoricească. Respiră fără să obijduiască, dar cu durere și limpede la ziua de mâine...

P. S. În primăvara anului 1966, la o întâlnire a scriitorilor cu cititorii, în localul librăriei nr. 10, un elev de la școala internat nr. 1 din Chișinău a luat cuvântul și s-a plâns că în satul lui natal, de la sud, nu ajung cărți. Nu ajung nici în sat și nici în raion. Tatăl său, pe atunci când învăța elevul acolo, de fiecare dată, când pleca la raion, în loc de carte îi aducea covrigi de la piață. Până a veni la Chișinău, elevul a adunat o bibliotecă de covrigi.

Atunci, la acea întâlnire cu haz, scriitorii i-au aflat numele. Nume simplu, de Pavel al lui Andrei Pelin. Și i-au dăruit cărți cu autografele lor... Printre scriitori era și Vlad Ioviță, care mi-a mărturisit întâmplarea și care până

mai ieri a așteptat cu drag și cu nerăbdare să iasă în lumină această carte, această sărbătoare nouă și de neuitat *Ce dragoste veche – actorii*, sărbătoare de limbă și gând, care din păcate sau din frica celui cu covrigul în gură, nu va ajunge în acel sat natal al elevului... Tirajul cărții de 1500 de exemplare nu îndeștează nici suburabia Buiucani. Așa că "biblioteca de covrigi" ca și cum ar face apelul și acestor simple probleme.

UN ÎNDEMN AL CONȘTIINȚEI CURATE

Nu știu pe cât mai sunt... am îngânat atunci seara după spectacolul *Vânturile, valurile* al Teatrului poetic, meditație care mi-a răscolit sufletul cu tremurânda lui lucoare, de parcă am fost lăsat pe un ostrov vrăjit, pe mări, departe... acolo, departe și aproape, lângă cuget și lângă inimă, într-o parabolă a dragostei, unde glasurile poeziei n-au semne de punctuație și sunt aer pentru gândire.

Nu știu pe cât mai sunt... am îngânat atunci fără să fiu frapat de decorul spectacolului, semnat de Sergiu Plămădeală, acel alb al lui înflorit de liniște, etern, dar și cotidian, sau microfoanele – banalitatea civilizației moderne – care-mi păreau în scenă niște antene, niște viețuitoare pe lângă actori în căutarea unui suflet drag. Și nici luminile reflectoarelor nu m-au orbit, ca să nu pot să mă "văd că mă văd", să mă văd și să mă lămuresc în spațiu și-n timp, în albul de dincolo de albul înflorit de liniște. Luminile aveau culori blânde – iarba, sângele, cerul – culori de-a contacta cu verbul poeziei și cu mine însumi. Ale mele culori erau și sunt, ale mele patimi și lucruri, ca și microfoanele, ca și albul înflorit de liniște. Zic, ale mele-s toate. Zic și notez acum, după vizionare, dar înainte de-a începe spectacolul, atunci când în jurul meu scârțâiau scaunele din sala mare a Filarmonicii, atunci când şușotelile spectatorilor îmi aminteau de vreo îmbulzeală de pe la magazinele unde se vând portocale

sau alte rarități, atunci toate detaliile din scenă mi se păreau știute până la înstrăinare și priveam rece la ele, rece și uneori cu milă, ca la un decor făcut la repezeală, cu puține mijloace și cu puțin interes și poate chiar fără suflet din partea celor care au acceptat să-l facă și l-au făcut așa! Așa ca pentru un teatru de poezie, ca pentru un fapt parcă fără prea mare importanță și perspectivă. Ce să-i faci?! Adevărul e adevăr cu scaun, știut. Poezia deocamdată la noi nu-i înțeleasă ca teatru. Ea nu-i modă cu chitări și cu talgere. Și nici venit financiar nu-i, cu toate că acest teatru poetic cu cele câteva spectacole ale lui e un bun venit de omenie în sufletele oamenilor, în sufletul țării, cu toate că avem poezie bună, avem fruntea și graiul clasicilor, avem comori universale tălmăcite în suflarea noastră, care cer punte vie spre inimile spectatorilor, cer stimă, demnitate și fără îndoială un local al lor, intim, măcar cu vreo sută de scaune, cu o scenă mică, unde ar putea să verbuiască Măria sa verbul poeziei, să-i cheme pe toți la vatra frumosului, la dragoste de om, de pământ, de țară; să-i cheme și să-i îndemne la ziua de mâine chiar și pe acei tineri care-și omoară sufletul și vremea lângă paharul cu vin, posedați de deprinderi urâte. Am notat mai sus "local al ei", al poeziei, intim, fiindcă poezia în teatru nu e numai cuvânt, dar și suflarea abia-abia auzită a actorului, și ochii lui, și un gest al inimii, un gest neaccentuat, dar viabil și de esență umană mult mai mult decât cel accentuat, care poate fi citit de noi pe fața actorului, citit și împărtășit numai și numai de aproape și nicidecum de la distanță, prin binoclu; fiindcă acolo, în acel lăcaș, până și pereții trebuie să creeze atmosfera sfântă a poeziei care chiar de la intrare să te înfioare, atmosferă pornită de lumini și culori, de cuvinte și detalii, de portretele marilor oameni ai poeziei, de bunul gust al celor mai talentați pictori și arhitecți din republică. Zic

asta nu pentru a da cu vorba cuiva în obraz, dar cu o încredere în ziua de mâine că simt și văd adevărate bunuri sufletești, care s-au făcut și se fac pe tărâmul culturii în republica noastră. Astăzi avem sală cu orgă, avem teatru de operă și balet, avem palate de cultură... Mâine, după plan, vom avea altele și printre ele un lăcaș al poeziei, poate chiar într-o clădire veche, dar al ei. Zic cu încredere, și pentru a nu uita...

Nu știu pe cât mai sunt... îngân acum, și aerul sănătos, candid, fluid și mereu în devenire al acestui spectacol îmi adună gândurile să spun că într-adevăr în regia spectacolului nu-i nimic ce ne poate uimi. Regia e cumpănită și înțeleaptă și se impune poate numai prin faptul că formula "poetul cu frământările lui" e lipsită de entuziasm, de frumuseți patetice și chiar de originalitate. Intrarea în joc e foarte simplă. Regizorul e eul nostru, e actorul care se ridică pe scenă din sală, dintre noi, și nu actorul poate, doar o stare a sufletului se ridică și cearcă să pătrundă singură în starea de creație a marelui poet, în monologul unei vieți, spre clipa când parcă te înțelegi pe tine, dar mai vrei să te lămurești: "Ce-i cu lumea din jurul tău, cea care a fost și cea care va fi?... Unde-i începutul și care-i sfârșitul de-a fi, de-a mai fi om al pământului? Că doar / ...în acest cer mare ce-n mii de lumi lucește / Tu nu ai nici un înger, tu nu ai nici o stea, / Când cartea lumii mare Dumnezeu o citește / Se-mpiedică la cifra vieții-ți făr' să vrea. / De ce, de ce totuși acuratețea repetărilor de trai aici pe pământ e sub aceeași lumină de patimă?... Oare nu cumva e totul un vis, o poveste, unde fiecare bulgăre de pământ e ceva mai mult decât numai istorie și ca să-i simți răsuflarea e nevoie să ai un punct de sprijin undeva între stele?... Oare nu cumva totul e numai atât cât ești în gândire, în zbatere, în ardere?... Și dacă da, atunci până și rimele alegorice

sunt o muzică a luminii, a eterului, o muzică-scară pe unde poți coborî atunci când te apucă dorul de pământ, de țară. Cobori, te descalți de pantofi, de vrerea cotidianului, și pășești desculț prin timp, prin istorie, de parcă ai vrea ca lumina din gând să prindă prin trupul tău, prin inima și simțurile tale, rădăcini în pământ, să prindă și să se ramifice, să se ramifice și să fie pădure de înțelepciune și de povață pentru cei care vin mâine din urma ta. Sau poate am greșit drumul?... că adevărul începe nu de acolo de unde noi îl concepem, dar din altă lume necunoscută încă de nimeni, necunoscută și neînceptă, care o fi fiind undeva aici lângă noi sau dincolo de pământ și stele și care, spre marea mirare, e o parte a noastră, o parte a sufletului și a trupului, o parte a vieții de care nici păcatul nu ne poate desparte, o parte tot atât de trează și lumească ca și această lume de toate zilele și de toate nopțile, lume care ne pare demult începută și cunoscută, lume mai mult de pasăre decât de trăit, pasăre în zbor, în veșnic zbor, de la lacrima uscată până la cea proaspătă... Poate că anume acolo, aici sau dincolo de noi, materia de viață, de gândire e cu totul altfel cântărită și măsurată?... Nu după stropul de sudoare sau de lacrimă, nu după formulele binelui și răului, nu după sfânta icoană a patimii sau după sfânta lege a împărăției din țara rațiunii!... Poate că tot ce facem noi în imaginația noastră e un joc simplu, o scoarță după care se îmbină procese ce deocamdată nu se supun legii de a fi descoperite?!... Doar de la același om, de la aceeași minte, de la același suflet pe care îl ai drept lumină în calea ta te poți aștepta la orice. Omul în felul lui de-a fi e o taină mare. Cu multe porți deschise și nedeschise. Și poate de asta e și om pe pământ, că, de altfel, dacă totul și toate ar fi un drum drept, repede l-am trece... și ne-am trece. Poate că / În planu-eterității via-

ța-ți greșeală este, / De zilele-ți nu este legat-o lume-a
ta. Genii beau vinu-uitării când se cobor din ceruri; /
Deschise-ți-s, nebându-l, a lumilor misteruri./

Intenția aceasta, curajoasă, de descătușare a sufletului și a gândului, de avânt în cunoaștere, intenție a omului păcii, a fântânarului care sapă fântână în inima lui, în conștiința lui, ca să ajungă la apele limpezi și mari ale poeziei lui Eminescu, e un risc din partea regizorului-actor, e un risc programat parcă, hamletian; risc până la eșec total, dar e și un act de nobilă interpretare și chiar de cinste, pentru că acest regizor nu-i fricos, pentru că nu vrea să fie mai înțelept decât poezia lui Eminescu și să rămână în culise, să privească dintr-o parte la proces, să-l corecteze, să-l ascundă după actori, după mizanscene originale și forțate, după fantastice detalii. Din motive obiective, că n-a avut alți actori care puteau să-i ieie locul în scenă, și dintr-un îndemn al conștiinței curate (cred mai mult) regizorul Andrei Vartic s-a hotărât să fie el – adică inima lui, sufletul lui, trupul lui, fruntea lui, glasul lui – acel teren pentru procesul unei gândiri, unei vieți, teren și motorul acțiunii. “N-am nevoie de nimic, decât numai de mine și de cele trei glasuri, trei fantome – Noaptea, Poezis, și Speranța – care-s nesomnul și mângâierile poetului – parcă îl aud cum își spune Vartic, parcă mă aud cum îmi spun. – Și de atenție! Să nu stâlcesc verbul poeziei”. Și într-adevăr atenția, bunul respect și buna purtare se simt în spectacol până la o sfială.

Actorii parcă-s niște drumeți ai vremii și ai neamului, care au dat în calea lor de un izvor de înțelepciune și iată-i! cinstesc apa sufletului de poet cu luare-aminte să n-o tulbure. Sfială, sfânta sfială care de la bun început m-a mirat și eram pe cale să-i critic pe actori că seamănă, în felul lor de a fi, cu poezia lui Eminescu, cu niște tineri dintr-un cerc dramatic de pe lângă o niscaiva casă de

cultură, ca mai apoi spre sfârșit să-i înțeleg, să-i aplaud și să-i uit în inimă ca pe niște imagini vii dint-un documentar pe care nici o cameră de filmare nu e în stare să le prindă, că-s mai vii decât acel viu al ecranului de cinema, că-s strop roșu, limbă vie, idee că sufletul, chiar de e îngropat în pământ, nu va putrezi nicicând, nu și iar nu! Parcă Poezis – Nina Hasnaș e numai Poezis?... Parcă Noaptea – Elizaveta Bodean e numai Noaptea?... Parcă Speranța – Rodica Alici e numai Speranța?... Nu, și iar nu! Ele-s în sufletul nostru vânturile mari, pașnice ale clipei tainice când personalitatea poetului concentrează tot ce e lumină și îndemn. “/ Zdrobiți orânduiala cea crudă și nedreaptă, / Ce lumea o împarte în mizeri și bogați! / Atunci când după moarte răsplată nu v-așteaptă, / Faceți ca-n astă lume să aibă parte dreaptă, / Egală fiecare, și să trăim ca frați!”...

Nu știu pe cât mai sunt... îngân iarăși și de după planul unei atente atmosfere, care-i punte de legătură între viață-viață și viață-concept, îl văd ostenit pe Mihai Cimpoi, autorul acestui scenariu *Vânturile, valurile*, îl văd cu o pojghiță vie de viață tăiată cu lama cuvântului și crescută în rama ochilor lui, îl văd că mă vede și mă stăpânesc să-i aduc laude, cu toate că le merită. Îl cunosc pe acest om al literelor, după cărțile lui de critică, după acele rânduri de suflet și de minte clară în care a stabilit “diagnosticul aproape la toți poeții și prozatorii noștri, concretizându-le prezentul și viitorul spre acea zi de mâine a literaturii, iar eseul lui *Narcis și Hyperion* face dovada maturității în critica literară de la noi, când începem să înțelegem literatura la o etapă nouă de gândire, când mecanismul estetic al poeziei nu e privit și descris numai și numai dintr-un singur ungher al inimii și al vremii, (ostentativ, ca un copil care ar vrea să constate dacă se poate face înțeles numai prin ceea ce a înțeles

de unul singur), dar în complicitatea mulțimilor de valori sufletești ale omului creator, ale societății, ale timpului de mare debut, când gânditorul coboară o treaptă dinspre paradis spre infern, dinspre eroism spre umanitate, dinspre exaltare spre dramatism. Așa că nu-i întâmplătoare apariția lui Cimpoi ca autor al acestui scenariu; dimpotrivă, gândesc că numai el, azi, e omul sânguincios și devotat cauzei, e omul cu stelele verzi ale luminii și ale durerii, cu flacăra coaptă a înțelepciunii, omul om în cuvânt care e în stare să aleagă și a ales poezie cu poezie, fragment cu fragment, suflare și gândire, a ales și a făcut un sondaj psihologic în creația marelui Eminescu. Putem să nu-l iubim pe Mihai Cimpoi, pe Mihai, pentru mersul lui legănat, de struț sau al oșteanului pornit la drum departe, pentru că-i mai înalt decât noi cu vreo trei sau patru centimetri de gândire, pentru că-i clar în privire și ne poate vedea chiar și atunci când nu-i permitem să ne vadă; putem găsi multe pentru a-l feri de noi, dar un lucru adevărat îl simt și-l știu, că e o conștiință în literatura noastră, o minte, de care o să avem nevoie și mâine. O demonstrează cărțile lui și acest spectacol binevenit pentru acei ce trăiesc poezia, pentru acei ce iubesc ziua de astăzi, pentru studenți și elevi – ca pagini de recitare.

Nu știu pe cât mai sunt... îngân iarăși după vizionarea spectacolului *Vânturile, valurile*, îngân fără aparență de regret. Dimpotrivă, bucuria lumii mi-a intrat în casă, mi-a pătruns în sânge, trezindu-mă la mari deșteptări că-s și eu o parte din acele frământări de suflet, de gândire ale poetului, și poate de aceea nu știu pe cât mai sunt, și poate de aceea am o teamă și o milă față de acel "eu" al meu, de ieri, care nu l-a citit integral pe Eminescu, care spunea că l-a citit, care încă multe nu știe, dar care acum, după spectacol, trebuie să le știe și să le lămurească pe

cât mai este cu oamenii din jur, cu scrisul care nu-i floare din jocuri de cuvinte și nici "pâinică mâncată pe degeaba", dar luptă cu fantoma, cu umbra, cu alter-ego al meu și cu orice atmosferă lăncedă și stătută. Da, da! acest spectacol lovește cu verbul lui poetic în conștiință. Privești, asculți, simți și trăiești frământările marelui poet, marelui om, marelui cetățean, și spre sfârșit rămâi înmărmurit, așa precum Poezis-Nina Hasnaș rămâne nemișcată, sprijinindu-se de peretele scenei, nemișcată până la uimire, până la întrebare către ea și către noi. Dar tu cine ești?...

Nu știu pe cât mai sunt, dar sunt! Sunt în poezia lui Eminescu, chiar de n-am știut până azi. Sunt parte vie a suflării și a zbaterii de om și caut cheia "la cele ce privesc, ca să străvăd ideea". Sunt chemat a fi om mai întâi. Și luminează, dacă pot. Și cetățean – să-mi iubesc țara, să mi-o apăr în menirea mea de-a fi, să lupt cu tot ce-mi înnouează ziua de azi și de mâine... Sunt chemat a cunoaște adevărul, a fi pașnic lângă omul Om, lângă această suflare care nu se trece și nu se petrece, lângă această silabă sfântă care se grava înaintea tuturor scriiturilor filozofice, vechi, hinduiste, ca o rădăcină la toate înțelepciunile care urmau.

1984, aprilie

SUNT PENTRU LUCINSCHI. DE CE?...

Are o bogată experiență de viață politică. Dotat cu capacități de conducător, este ales în repetate rânduri, chiar din anii de studenție, să apere interesele celor din jurul său. Și o face fără veleități de conducător, câștigându-și astfel respectul și încrederea tuturor. A activat la posturi înalte de conducere în republică și peste hotarele ei. Nu o singură dată invidioșii și obscuranțiștii au încercat să-l scoată de pe arena politică, dar de fiecare dată, când era lovit, a știut să se apere cu abilitatea unui viguros politician și cu demnitatea de moșnean al satului său natal. La ora actuală este unicul politician profesionist de la noi cu relații sigure și în Vest, și în Est, cu o poziție echilibrată și cu o tărie de caracter de invidiat.

Este sprijinul sincer al celor care produc valori materiale sau spirituale. Are o inepuizabilă răbdare și bunăvoință să asculte diferite păreri, poziții, concepte. Este de partea celor oropsiți. Și-i ajută în măsura posibilităților de care dispune. Nu cu vorba, cu fapta. E optimist și plin de forțe, chiar și atunci când nu e auzit de opoziții săi, și e dispus pentru un nou dialog cu ei, fiindcă nu suportă starea continuă de nesiguranță, de vrajbă și instabilitate care bulversează republica în ultimii șapte ani.

Nu-l acceptă pseudopoliticienii vinovați de dezastrul economic ce a cuprins cu valțuri satanice poporul și-l macină la moara pieirii; acei care au profitat de incompetența executivului, de lipsa unei strategii realiste

și a unui program clar de dezvoltare în toate ramurile economiei; nu-l acceptă acei care s-au îmbogățit prin metode ilicite; anume ei astăzi simt, întrezăresc în persoana lui Petru Lucinschi o figură dârză, o minte lucidă, o voință și o putere care – investit fiind cu prerogativele înaltei puteri de stat – va face ca vinovații să fie dați în vileag și puși să muncească cinstit întru răsplătirea oamenilor truditori. Da, da... anume ei, cei cu alură de pseudopatrioți, speculează valorile cele mai sfinte ale neamului, suferințele ce le-a îndurat, întrețin și tolerează diferite acțiuni de defăimare a candidatului Petru Lucinschi... Dar acuzațiile și ofensele ce i se aduc sunt șubrede, veninoase și dezgustătoare, ca și apa stătută a băltoacelor, și dau prilej unor mici cercuri de "sfătoși" să se amuze la un pahar de vin plătit de opozanții săi. Oamenii muncii de la oraș și de la țară, jefuiți până și de suflarea lor, cunosc prea bine cine a promovat acest dezastru. Întrebați-i și vor spune: Snegur și Sangheli.... Cu adepții lor... Ei au avut pâinea și cuțitul... Ei au tăiat și au împărțit toate... Până și republica..."

Câțiva ani în urmă am lucrat la Ministerul Culturii și în calitate de prim-vice-ministru am participat în repetate rânduri la ședințele Guvernului prezidate și de Mircea Druc, și de Valeriu Muravschi, și de Andrei Sangheli împreună cu Mircea Snegur, și cunosc lucrul și opiniile fiecăruia.

Mircea Druc a avut râvna faptei, dragostea pentru munca utilă societății, dar prea era grea povara căzută pe umerii lui. Lipsa de experiență, de informație, de relații cu alte țări, turbureala din Transnistria și din sudul republicii, invidia și trădarea lui Mircea Snegur...

Valeriu Muravschi era competent în sensul cel mai direct al cuvântului. A încercat să restrângă cheltuielile, să facă ordine în economie, să îndepărteze de la troaca

bugetului clientela guvernamentală și cea prezidențială, dar numai atât... Cei ce se considerau persecutați au găsit ac și de cojocul lui.

Ultimii doi, dl Mircea Snegur și dl prim-ministru Andrei Sangheli, stăteau la ședințe – când unul, când altul – în capul mesei, ca doi frați gemeni. Înnodau și deznodau sfori de fraze vechi și sterile și îndemnau cu șfichiuri de zâmbete pe supușii miniștri să înjghebe cât mai urgent planuri de lucru, programe de dezvoltare, proiecte de legi... și multe alte dosare cu dări de seamă, cu propuneri și cu lingușiri... Doamne, Doamne... Câte variante de programe, de planuri, de legi s-au tot întocmit prin departamentele ministerelor? Doamne, Doamne... Câte promisiuni au făcut domniile lor poporului – Țăranilor, Muncitorilor, Oamenilor de teatru, Scriitorilor, Pictorilor, Compozitorilor?! Că se vor lua măsuri aspre împotriva celor ce fură avutul statului. Că se va reduce aparatul de stat... Că se vor majora salariile, pensiile, se vor promulga legi în favoarea celor săraci... Iar privatizarea îi va salva de toate nevoile... Și multe-multe alte tentative chipurile de a bucura lumea. Dar o măsură luată azi era contramandată sau redactată mâine, deoarece diriguitorii noștri sunt convinși că, odată instalați într-un fotoliu guvernamental, pot experimenta orice, fără nici o răspundere. Și îi preocupă nu atât grija de bunul mers al treburilor țării, cât infailibilitatea activității lor, mâna liberă în administrarea bunurilor ce le sunt încredințate, lipsa oricărui control al gestiunii lor.

Astăzi premierul și președintele nu mai sunt frați gemeni, dar mari rivali. Candidează la postul de Președinte și în programele lor fac aceleași promisiuni, pe care le-au mai făcut și ieri... Dar cine să-i creadă? Poate numai acei mai apropiați lor, rude și prieteni, consilieri devotați și mai puțin devotați, acei... și nici acei.

Dar nu se dau bătuți. Domnul prim-ministru e pe drumuri dis-de-dimineată și până seara târziu. Sau prin republică, sau peste hotarele ei. Umblă iute, ca suveica în urzeală... De se buimăcesc jurnaliștii nemaiștiind cum să comenteze faptul că, în aceeași zi, la aceeași oră, a prezidat și la Tiumen, și la Chișinău.

Domnul Mircea Snegur pășește mai domol, dar are și el ițe sigure peste tot. Pe linie politică – PRCM, PLDM, LDFM, PTM și multe alte partide de buzunar, la fel ca și primele, iar cap la coada asta a acceptat să fie FPCD... Pe linie economică – caracatița Seabeco și firmele “vătafului de curte”... Pe linie diplomatică – rude apropiate în ambasada din Austria, sau cine mai știe pe unde... Dar zice că nu mizează pe ajutorul copiilor și al prietenilor. Că toată speranța lui e în noi... În acei pe care i-a trădat. Paradox, dar așa e. Și nu o singură dată. Amintiți-vă de aderarea Moldovei la CSI, protocolată la Alma-Ata prin semnătura dlui Mircea Snegur, despre care poporul a aflat abia peste un an și ceva... Amintiți-vă de războiul cu forțele separatiste din Transnistria și din Sudul republicii, război care a umplut de vaiete și bocete satele și urbele republicii, care a semănat pe ambele maluri ale Nistrului morminte ale celor mai tineri feciori ai neamului, jertfiți pentru a îmbărbăta șovăielnicul suflet al ipoteticului domnitor. Tot el, Mircea Snegur, cu aceeași “afișată bunătate pe față”, semnează cu președintele Rusiei Boris Elțin la 21 iulie 1992 Convenția moldo-rusă pentru reglementarea pașnică a conflictului, urmând ca peste noapte să devină pentru cei naivi și rău informați erou național... Amintiți-vă de tragicomedia “Casa noastră – Republica Moldova”, montată la Palatul Național, la care dl Președinte a fost și regizorul, și interpretul rolului central... Amintiți-vă de promulgarea Constituției, inclusiv articolul 13 ce a legiferat denumirea necorectă a limbii

pe care o vorbim din străbuni. Amintiți-vă de acea forță fizică și intelectuală – miniștri, ingineri, economiști, doctori, scriitori, artiști, pictori, muzicieni, muncitori și țărani, oameni băștinași și persoane de alte etnii, care mai mult cu voia lui, decât fără voie, au fost excluși din activitatea și potențialul spiritual al republicii... Unii și-au găsit salvarea, părăsind Țara și plecând în Țară, alții s-au autoexilat în Ucraina, Rusia, Israel, Franța, Canada, SUA... Majoritatea lor se ofilesc aici sub presiunea sărăciei și a fricii, cu rugăciuni către Dumnezeu, să-i ferească de secetă, de ploi și de nevoi, de criminalitatea care prosperă și de marea iubire a Președintelui țării și a Guvernului, care le stopează de mai multă vreme lefurile, pensiile, iubire mistuitoare, care de patru ani și ceva îi ține pe Ilie Ilașcu și camarazii lui de luptă în pușcăria de la Hlinaia... Amintiți-vă de toate acestea... De acestea și de altele... Amintiți-vă, domnilor alegători... Și cugetați, și vă rugați lui Dumnezeu... Să nu-i dați crezare celui care v-a trădat. Nici lui și nici celor care îl ridică în slăvi. Că iată-l... Umblă iarăși printre noi. Cu aceeași "afișată bunătate pe față"... Greblează ceea ce a cosit, acoperă greșelile și păcatele cu flori ofilite, cu medalii și ordine, cu scuze și mărturisiri, dând vina pe alții... Dar... Parcă asta-i ținută de Președinte al Țării lui Ștefan cel Mare și Sfânt?... Unde i-au fost ochii și mintea până acum?... Ce fel de consilieri și-a ales dacă pe parcursul celor șapte ani de domnie l-au făcut să tot calce prin gropi?... Numai un om slab de fire și de înger poate fi atât de orgolios și imprevizibil în acțiunile sale. Ieri era de partea celor care ne urăsc de moarte, astăzi, când a fost marginalizat de ei, a trecut iarăși de partea noastră, de partea Limbii Române, făcând din ea colac de salvare, armă și steag de luptă. Dar... Cine să lupte? Iarăși feciorii domnilor alegători, și nu ai domnilor demnitari?... Și apoi...

Doamne păzește. Limba Română este coloana infinită a neamului, partea cea mai scumpă și cea mai sfântă a tezaurului, a cugetului și sufletului românesc și nimeni nu are dreptul (nici de la Dumnezeu, nici de la înaintași) să facă din ea colac de salvare, armă sau punte pentru a se promova în scaunul Țării. Nimeni, nici chiar actualul președinte. Iar dacă o face, înseamnă că s-a strecurat în firea lui străinul, și-l îndeamnă la rele... Repetă aceeași greșeală pe care a comis-o Mircea Druc când și-a depus candidatura la postul de Președinte al României... Mircea Druc însemna atunci unirea Basarabiei cu Țara, Mircea Snegur denumirea corectă a limbii noastre. Am pierdut atunci, vom pierde și acum, fiindcă și atunci, și acum ne-a lipsit și ne lipsește buna chibzuință... Trăim numai cu graba și cu vrerea nesățioasă de-a gusta pâine nouă chiar în primăvară, la un ceas după semănat. Trăim numai cu emoții și cu pofta de a ne tăia și creanga de sub noi. Dar... Domnilor alegători, știm prea bine cu toții... Nu, nu suntem gata pentru referendum. E nevoie de timp. De pâine. De carte... De pace, de stabilitate și de un serios dialog cu oamenii de alte păreri, de alte etnii... Un om de bună-credință, dar și de bună chibzuință, fiind în situația lui Mircea Snegur, și-ar retrage la sigur candidatura din alegeri, spre a nu compromite o cauză, o speranță, o unitate de neam.

Dar... Mărturisirile mele pot fi acceptate de unii și respinse de alții... În special de acei care și-au înhămat la căruța electoratului amintirile, talentul, speranțele, pledând pentru dl Mircea Snegur. Cei mai impulsivi ar dori să mă vadă în țeapă... Că mi s-a spus că aș fi comunist chiar din clasa întâi. Ba nu, chiar din fașă! Că-s omul lui Lucinschi. Dar, domnilor alegători... Ce, Mircea Snegur nu-i comunist? Sau Andrei Sangheli? Sau persoanele lor de încredere? Dumnezeu îmi e martor, Dumnezeu m-a

ferit... N-am fost, nu sunt și nici n-am de gând să devin membru al vreunui partid. De când mă știu, m-am străduit să cuget liber, fără influență, fără ghirlande de lumini orbitoare și aplauze frenetice... Și rămân același. Și nimeni nu-mi poate dezrădăcina cugetul și inima din glia spirituală a neamului românesc. Sunt martor la toate câte s-au întâmplat și se întâmplă în republică și am păsul meu... Nu pot să fiu cu cei care ne-au mințit... Nu... Domnilor alegători... Sunt în așteptare... cu tot poporul... Aștept să vină o altă personalitate în fruntea Țării, un om "cu o minte sănătoasă într-un corp sănătos", care ar rezolva problemele societății în mod civilizată, european, cu pace, cu chibzuință și conform legii... Da, sunt cu Petru Lucinschi fiindcă la ora actuală nu văd, nu simt un altul mai lucid, mai cumpătat, mai profesionist în politică, mai stimat în lumea altor țări, mai comunicativ, dispus să întrețină un dialog, să-i împace pe cei învrăjbiți, să ne adune pe noi toți în jurul unui scop comun și să ne scoată din această prăpastie.

...Dar, domnilor alegători, întrebarea vină n-are... În definitiv, nu mai sunt oare și alte candidaturi în afară de aceste trei?... Lista-i mare... Răspund. E chiar mult prea mare... Dar Petru Lucinschi e persoana cea mai indicată. Ați observat desigur acest adevăr și prin comportamentul său în campania actuală de alegeri. La întâlnirile cu alegătorii nu se impune prin promisiuni, prin speculații ieftine, prin imagini lustruite de lumina trecutului sau prin injurii la adresa adversarilor săi, ci prin bună creștere, bună chibzuință, competență și respect față de ei, prin acel intelect, care nu atacă persoana fizică, dar care analizează situația, cauza, poziția, gândul și corectitudinea acțiunilor, ieșiri noastre din impas... Vreau să mă refer la un singur exemplu: la problema privatizării și punerii în vânzare a pământului... Cine nu vrea să-i vadă

pe țărani gospodari? Toți vrem. Și Petru Lucinschi vrea, dar nu peste noapte... Cum declară Mircea Snegur... Ci treptat. Cu un pachet de legi bine formulate, prin care statul va fi obligat să-i ajute pe țărani cu tehnică, cu sămânță, cu credite și cu rețea de comercializare a producției... Legi care să-i ocrotească de toți acei indivizi care mai întâi au jefuit colhozurile, apoi le-au desființat și care acum sunt gata să cumpere pământul și să-i treacă pe țărani dintr-o robie sovietică în alta și mai grea.

Dar... Întrebarea-i cu întrebare... domnilor alegători. Lucinschi e pe aceeași poziție cu noi, românii basarabeni?... Nu, nu cred că numai cu noi. Și nici n-aș vrea. Un viitor președinte e dator să fie trup și suflet cu adevărul, să fie președinte pentru toți cetățenii, pentru toate partidele și mișcările sociale, care doresc binele acestui neam, acestui pământ... I-am citit cartea de jurământ *Răspunsuri la cincizeci și nouă de întrebări ale alegătorilor* și m-am convins că așa este. Dumnezeu să ne ajute.

1996, 25 octombrie

MONOLOG ÎNTRU PROMOVAREA DRAMATURGIEI

Anul 1987 a fost bogat cu de toate... Un concurs de piese, altul de scenarii... Premiere... Întâlniri... Venirea lui Druță. Primul festival de spectacole după dramaturgia originală moldovenească... cu discuții după fiecare spectacol – fapt important pentru încetățenirea unui dialog viu între spectatori și artiști, regizori, dramaturgi, un dialog în care noi toți am îndrăznit a fi cât mai sinceri față de arta teatrală, față de dramaturgie. Și ne-am dumerit că totuși suntem pe drumul adevărului, al artei care adună spectatori, care ridică probleme importante de viață, de morală și suflet, spre istorie, spre prezent și spre viitor. Eroi din piesele dramaturgilor moldoveni sunt contemporanii noștri, suntem noi înșine, cei care până mai ieri am pățimit, am greșit, am păcătuit, cei care și azi continuăm să pățimim, să greșim, să păcătuim, căutând lumina zilei de mâine, căutând o scară, un prag, un cer senin, tinzând a ne întregi ca personalitate sau a rămâne un întreg al eului moral, al pământului, al neamului, precum frunza rămâne a copacului și apa a izvorului. Această ultimă trăsătură de suflet și de continuitate a vieții noastre se resimte mai ales în piesele lui Ion Druță, eroii cărora au mult din tăria, sfințenia și drama vietăților de câmpie, a țaranului, a copacului bătut de vânturi, uneori chiar frânt, alteori tăiat, nimic, dar care de fiecare dată renaște și se înalță spre aceeași stea dintâi, steaua

dreptății, a demnității și a nemuririi. Druță își trăiește dramele eroilor săi între toate fațetele cotidianului și adevărului amar, împărțind bunătate, energie, răbdare și celui care pătimește, și celui care păcătuiește, dar nu pentru a înfrăți binele cu răul, ci pentru a-i aminti celui bun, celui cu inimă de copac, ca să fie mai treaz, să fie mai atent la acele intemperii ale vieții care îi schimbă hainele, fața, vorbele... Și participarea la acest festival a spectacolelor după dramaturgia lui Ion Druță a fost și rămâne o adevărată duminică a sufletului, dar și un criteriu artistic pentru regizorii și dramaturgii noștri moldoveni. Și cei care sunt pe cale de a trece cu succes aceste bariere și de a se alătura lui Ion Druță în lumina rampei, cât n-ar fi de străniu, sunt nu regizorii, dar dramaturgii ce propun prin felul lor de a trăi și de a scrie noi unghiuri de vedere ale contemporaneității, noi patimi, noi probleme. Dar amintiți-vă că până mai ieri ziarele noastre din când în când înveșniceau pe paginile lor tânguiriile unor regizori de teatru, ale unor actori care se refereau la faptul că majoritatea scenelor profesioniste din republică duc lipsă de piese originale și că în aceasta rezidă impasul în care se află arta teatrală de la noi. Amintiți-vă că până mai ieri, alături de Gheorghe Malarciuc – președintele secției dramaturgie a US din Moldova, alături de alți colegi, mă tot străduiam și eu să demonstrez pe la diferite întâlniri cu oamenii de teatru că lamentările lor nu țin de perspectivă, ci de stagnare, că avem dramaturgie contemporană moldovenească izbucnită din epicentrul celor mai importante evenimente din viața noastră, capabilă să reziste la comparația cu alte valori, capabilă să ne contureze statura nu atât în funcție de umbră, precum ne-am deprins să ne privim în ultimele două decenii, dar ca rază de soare, ca bulgăre de suflet, viu și uman. Ne-am tot străduit cu toții citind

manuscrite, consultând, discutând, apărând o cauză, și iată că în cadrul acestui festival strădaniile noastre s-au încununat cât de cât cu succese. În lumina rampei a pășit Nicolae Esinencu cu *Fumuarul* – o piesă plină de glume, dar și de sens adânc. Fără poetizări. Numai acțiune, numai replică, durere... cu o situație de viață încurcată, crudă chiar, așa zice (ridicată de către autor până la complexitatea tragicomediei. Țăranul, din durere, dar mai mult din ambiție, s-a rupt de locurile natale, de pământ, de neamuri și a venit să-și crească curpănel într-un fumuar de la oraș. E un cuvânt nou în dramaturgia noastră această piesă, cuvânt senin spre omul simplu, spre cel năcăjit, rătăcit. Cuvânt nu pentru bocet, dar pentru îmbărbătare, pentru regăsire... Cuvânt și zâmbet ce frige, ce doare, ce lecuiește. Aceste laude nu sunt numai ale mele, dar și ale spectatorilor, ale oaspeților din Moscova, conducători ai seminarului de dramaturgie din 1984, seminar care și-a ținut ședințele chiar în acest local al Uniunii Scriitorilor și în cadrul căruia, alături de piesa lui Nicolae Esinencu, a mai fost înalt apreciată și *Osânda* de Ion Puiu, care mai apoi, fiind montată la Bălți, a participat și ea acum la festival, prezentând în structura ei adevăruri din categoria celor perene, veșnice întru care autorul este angajat încă de la prima sa piesă *Odochia* și întru care autorul de data aceasta, în *Osânda*, urcă cu alți eroi spre noi perspective de ordin uman și artistic. În *Odochia* Ion Puiu răscolea adevărurile ce țin de statutul moral al orânduirii și al rânduirii noastre pe acest pământ: odată cu moartea părinților, noi, feciorii, moștenim toate – și drumul, și casa, și averea, dar și păcatul săvârșit cu voie sau fără voie de către ei. În piesa *Osânda* autorul sapă trepte mai la adâncul acestor moșteniri... Caută și urmărește cum s-a săvârșit acest păcat. Cum și din voia cui?... Cine l-a săvârșit și cine pătimește?...

Iarăși omul nostru, cel simplu?!... Cel bun la inimă?!... Da, iarăși el!... ne mărturisește Ion Puiu. Că așa erau vremurile celea de după război, tulburi și prea înfocate, cu dușmani și sfinți de tot soiul, care nu dădeau crezare nimănui. Nici celui de sus, nici celui de jos, nici aproapelui său. Și omul nostru n-a avut tărie de caracter, voință să reziste clipei care l-a pus la încercare. A cedat. S-a speriat de puterea altuia, apoi și de lumina zilei. Frica l-a ascuns de ochii lumii. Într-un cuptor. Și tot ea, mânia sa frica, l-a ținut acolo două decenii la rând, până a aflat că nu-i cu nimic vinovat. Prin această trăire tragică a eroului detașat de cotidian și înăspriț în fenomenologia existențială a propriului său destin, Ion Puiu face apel la conștiința neamului întreg, neamului de om și omenie, abordând cele mai arzătoare probleme ale zilei de azi, reflectând aceeași durere și frică, lașitate și indiferență din cauza cărora ne-am măcinat sufletul și am cedat multe pe parcursul anilor. Și din istorie, și din cultură, și din demnitate. Dovadă sunt cele două decenii de stagnare în toate ramurile gospodăriei și culturii noastre pe care le-am trăit până mai ieri în cuptorul plin de laude și mistificări. Și ca o continuitate a acestui apel întru rezolvarea problemelor de viață, un alt dramaturg, Mihai Ștefan, ne impune prin piesa sa *În lipsa celor prezenți* să deschidem ochii asupra unei generații noi, pe care o întâlnim în fiecare zi pe stradă, la lucru, dar pe care n-am întâlnit-o oglindită în literatură, mai ales în dramaturgie. Eroii lui Mihai Ștefan sunt de o vârstă cu el, au vorbă limpede, curată, au rădăcini în solul istoriei și culturii noastre, poartă pecetea aceluiași timp și sunt în căutarea unei armonii interioare care le-ar asigura o realizare optimă a capacităților, tind să se integreze activ și efectiv în biografia societății, fiind ferm convinși că participarea la înnoirea vieții din jur e imposibilă fără o autoper-

fecționare a fiecăruia dintre noi, fără o continuă purificare morală și spirituală.

Această credință și chemare spre a ne purifica moral și spiritual, spre a găsi piatră de cetate, de rezistență și bărbăție, punct de sprijin la toate frământările noastre de esență, e resimțită plener și emotiv și în piesa *Prologul* de Valeriu Matei. Și poate nu atât credință și chemare, cât mai ales o încercare destul de temerară de a ne deplasa cu inima și cu sufletul în istorie pentru a ne verifica viața noastră după viața și destinul lui Milescu-Spătaru, marele erudit, filozof, scriitor, care în ciuda exilului, în ciuda eșecului sortit, s-a împlinit ca personalitate. Și drept coloană vertebrală a acestei împliniri, a acestei drame, tânărul autor Valeriu Matei ia dorul lui Nicolae Milescu-Spătaru. Dorul de baștină, de pământ, de Moldova. Dorul de-a elibera țara de sub jugul otoman și de a se întoarce spre locul de unde a prins viață.

Fixată pe aceeași axă a dorului, a visului, dramatizarea lui Igor Crețu *Micul prinț*, după cunoscuta poveste de Antoine de Saint-Exupéry, a fost unicul spectacol pentru copii, prezentat la acest festival, și unicul care ne-a amintit nouă, celor mai în vârstă, de planeta copilăriei noastre. Să n-o pierdem, înghesuindu-ne din ziua de azi spre ziua de mâine. Să n-o pierdem, că ea-i rădăcina la tot ce am fost, suntem și vom fi pe acest pământ...

Reieșind din cele spuse mai sus și, totodată, ținând cont și de părerile spectatorilor și de obiectivitatea criticilor, putem constata, fără a exagera câtuși de puțin, că la acest festival dramaturgii moldoveni, menționați mai sus, în frunte cu Ion Druță, au impus prin operele lor o tendință temeinică și intransigentă întru formarea unui criteriu înalt artistic în arta teatrală din republică. Și poate

că acum nu face să ne amintim de toate pragurile și fărădelegile ce au tot stat și mai stau cu duiumul în calea dramaturgiei noastre, poate e mai bine să rămânem tăcuți în liniștea scaldată de lumina succesului, poate... Dar tocmai astăzi să rămânem tăcuți?... Când ne-am deprins a spune lucrurilor și faptelor pe nume, când am înțeles că literatura și arta sunt chemate să pună probleme, să fie cât mai aproape de viață, de durere, de omenie, de simțul și gândirea omului de mâine, de inima și cugetul omului de azi, care luptă cu rutina, cu formalismul, cu aparențele, cu frica?...

Se știe că unii, chiar din cei suspuși, nu aleși, deocamdată rămân indiferenți față de restructurare, față de problemele noastre, rămân ca niște ziduri vechi ce-s dependente numai de soare și vânt, iar alții se tem că vor pierde scaunul pe care-l ocupă și sunt atât de precauți, și tresar la orice frază iute și plină de adevăr... Mâna lor care ani la rând s-a tot deprins să redacteze, să taie adevărul, să-l ascundă după lozinci și inexplicabilă încăpățănare, deșertând și irosind din buzunarul statului lefuri, sume enorme de bani, – încercă și azi să fie cum au mai fost. Încercă să ne supună voinței și gândirii lor de ieri. Să ne intimideze, să ne compromită, să ne sperie... să ne vâre iarăși în cuptor!... Cu aceeași insinuare, că suntem prea patrioți!... Cu aceeași armă veche, dar sigură, rămasă încă din perioada stalinismului, ce ne-a păzit și ne mai păzește somnul din care azi, datorită vremurilor noi, începem a ne trezi ca să fim în rând cu lumea, popor cu istorie, cu limbă și cultură veche, cu prezent și viitor, înfrățiți cu alte popoare, dar la egal în toate...

Da, ne încercă cu multe. Chiar și cu povețe în ultima vreme. Să fim cumiști... Să nu-i atingem cu nici un verb, cu nici o virgulă, cu nici un punct al adevărului. Să ne

căutăm de treburile noastre. Chiar și azi, parcă le mai aud glasul, că adicătelea ar fi cazul să nu răscolim iarăși jăromaticul, dar să ne mărginim la o simplă trecere în revistă a tot ce-am întreprins noi, cei din biroul secției dramaturgie în anul trecut. Da, am făcut câte ceva. Împreună cu Uniunea Oamenilor de Teatru. Biroul secției a participat la organizarea și desfășurarea festivalului de spectacole după dramaturgia contemporană moldovenească. Împreună cu Uniunea Cineaștilor am organizat în raionul Dubăsari o săptămână de întâlniri cu cititorii și spectatorii în memoria lui Vlad Ioviță, scriitorul și regizorul care a crescut odată cu republica. Aceste două manifestări au fost consacrate unui șir de jubilee importante care au extins relațiile între oamenii de creație, cititori și spectatori.

— Ce-am mai făcut?... Am participat la discuțiile ce s-au desfășurat pe marginea mai multor piese și spectacole, scenarii și filme... Am consultat zi de zi manuscrisele tinerilor. Unele din ele, după discuții fervente dar eficiente, cu aprecieri unanime din partea tuturor membrilor secției dramaturgie, au fost promovate spre editare, spre Ministerul Culturii... Am stabilit contacte cu alte uniuni de creație, cu teatrele, cu studioul pentru a scurta drumul anevoios al operelor dramatice spre lumină... Am participat la seminarele unionale de dramaturgie... Am înaintat tineri pentru a fi primiți în rândul scriitorilor...

— Așa că, mai ales din luna lui mai și până acum, într-adevăr n-am mâncat pâinica degeaba. Dar și să ne bucurăm prea mult nu face. Fiindcă am început anul cu aceleași probleme care ne dor. Și problema cea mai stringentă, dureroasă și deprimantă, mereu cu icre verzi și lapte de cuc, a secției dramaturgie e cea care ține de relațiile noastre cu teatrele, cu studioul, cu televiziunea!... Careva dintre dumneavoastră poate să protesteze, să-

mi amintescă că totuși teatrele ca niciodată până acum către acest festival, Prim festival, au montat 11 piese ale dramaturgilor moldoveni, că mulți dintre scriitorii au încheiat contracte cu Ministerul Culturii, cu studioul, că în arta noastră teatrală și cinematografică se simte o înviore!... Da, se simte. Recunosc, știu că izvoditorii acestei înviore e și Pavel Pelin, fostul redactor-șef al colegiului pentru repertoriu de la Ministerul Culturii, și Emil Loteanu, primul secretar al Uniunii Cineaștilor, și Boris Movilă, și Raisa Suveică, dar și secția noastră în frunte cu Gheorghe Malarciuc, omul care aproape 20 de ani la rând a intuit, a îndemnat, a trudit și trudește întru promovarea noilor talente, precum și Igor Crețu, Alexandru Cosmescu, Alexei Marinat, Vladimir Beșleagă și alții. Repet – recunosc!... dar această înviore deocamdată e din fapte și lucruri aparente, și fără perspectivă. Ca să vă conving, rogu-vă să ne întoarcem cu gândul iarăși către acel Prim festival din decembrie. Să ne întoarcem și să ne amintim cu cât sânge și nervi au văzut lumina rampei piesele lui Ion Druță, Nicolae Esinencu, Ion Puiu, Mihai Ștefan, Igor Crețu... Să ne amintim și să ne întrebăm de ce în afișul teatrelor noastre n-am întâlnit spectacole după piesele lui A. Marinat, G. Malarciuc, A. Busuioc, D. Matcovschi – dramaturgi care au hrănit până nu demult, ani la rând, actorii și spectatorii cu pâinea sufletului lor, dar care azi, dintr-o reavoință a direcțiilor de teatre, a primilor regizori, a ministerului, sunt neglijați pe nedrept. *Unde ești, Campanela?* – cu astfel de întrebare, mai deunăzi, într-o emisiune literară a radioului, Gheorghe Malarciuc își încheia creionările sale la portretul lui Alexei Marinat, în care menționa: "Piese de teatru nu pot fi repovestite. Ele trebuie văzute pe scenă. Acolo e locul lor. Vreau să cred că ne vom întâlni și vom mai da binețe și în incinta teatrului, căci viața

dramatică a lui Alexei Marinat continuă și va continua deci și opera sa. O viață plină de dramatism autentic, și o dramaturgie plină de viață autentică trăită adesea cu sufletul la gură...”

Întreb într-un glas cu Gh. Malarciuc: Unde ești Campanela? Unde ești, conștiință?... că am ajuns într-un hal fără de hal. Unde-i *Minodora*? vă întreb, spectacolul după piesa lui Andrei Strâmbeanu, scriitorul, colegul nostru care, după cum știți, din impertinența mai multor șefi de tot soiul și de tot rangul n-a încăput nici în enciclopedie. “Că-i incomod, că-i guraliv și neascultător!... Bârfește!... Chiar și pe el însuși, nu se cruță!” O fi poate și așa cum zic unii, dar prin puținul ce l-a adunat în cărți își are locul lui în literatura noastră. Recitiți proza și poezia lui și veți vedea, veți simți că trăirile lui nu-s trecătoare, că acest puțin al lui e și mult, fiindcă impune un înalt criteriu artistic. Iar piesa *Minodora* viza încă acum douăzeci de ani pe acești șefi de tot soiul și de tot rangul pe care îi creștea I. I. Bodiul peste noapte în sertarele lui, ridica încă pe atunci probleme arzătoare de viață ce țin de conștiință, de morală, de mistificări, de corupție și stagnare, de alunecări de suflet, probleme actuale și azi. Ei, unde-i acel spectacol?... interzis în 1971 cu 5 minute înainte de-a ieși în premieră, înainte de a se deschide cortina, de către fostul șef la Direcția teatrelor și instituțiilor muzicale a Ministerului Culturii, iar acum, de câteva săptămâni, director în același teatru *Luceafărul*, în localul căruia, nu cu mult timp după interzicerea *Minodorei*, dumnealui i-a mai dat sentința și lui Ion Ungureanu, ca să fie nevoit să plece din Moldova, ca mai apoi toate spectacolele montate de acest maestru să fie excluse din repertoriu. Printre aceste spectacole era și *Radu Ștefan, întâiul și ultimul* de Aureliu Busuioc. Ei, unde-s?... Și *Radu Ștefan*?... Și *Minodora*?... Țineți

cont că *Minodora și Radu Ștefan*... au fost premiate la Concursul republican de piese pentru teatru...

Cuiva poate i se pare că am început să cosesc iarba de pe morminte, că la ora actuală avem atâtea piese și scenarii noi care zac, gem, țipă prin diferite sertare, iar eu vorbesc de cele trecute... Dacă gândim în felul acesta, consider că suntem pe un drum greșit. Suntem fără obraz și fără perspectivă. Ca și cei de ieri. De ce?... Fiindcă nu am fi în stare să facem adevărată artă fără a ne cunoaște greșelile și păcatele, fără a aprecia tot ce am avut bun în acești ani. Da, am fost și continuăm să fim indiferenți și față de piesele și spectacolele menționate mai sus / ale lui A. Marinat, G. Malarciuc, D. Matcovschi, A. Strâmbeanu, A. Busuioc /, și față de filmele bune / *Piatră, piatră* până acum n-a ieșit în premieră! /, și față de piesele lui G. Meniuc, poetul care a plecat dintre noi fără să-și vadă eroii în scenă, și față de piesele lui Alexandru Cosmescu, și față de scenariul *Sânziana și Pepelea* de Igor Crețu... Acești maeștri ai cuvântului au stat la leagănul literaturii noastre ne-au îndrumat, ne-au pus pe picioare, pătimind și împărțind cu unii din noi bucata lor de pâine. Și acum ce, să-i dai uitării?... Dacă procedăm noi în felul acesta, și generațiile care vin vor proceda la fel cu noi. Au de la cine învăța, au!... Că nimănui nu i-a trecut prin cap gândul, nici celor de la minister, nici celor de la studiu, nici nouă, să ne adunăm și să discutăm, așa cum citesc și discută ei operele noastre când vrem ajutorul lor... să discutăm, să apreciem și, pe cât putem, să promovăm tot ce-am găsit sânge și suflet al artei. Ne-am cam ferit... Ne-am rușinat... Că de, îs maeștri!... Ne-am neliniștit nu atât pentru o valoare artistică națională, cât mai mult pentru noi înșine!... Și am pierdut. Din timp și din talent.

Acum câteva zile mi s-a propus să fiu regizor la scenariul *Masa rotundă* de Gh. Malarciuc, un scenariu

dur, îndrăzneț, cu probleme actuale de viață ce țin de conștiință, de morală, de cinste și demnitate, care dau în vileag mistificările ce s-au făcut și se mai fac în jurul nostru; un scenariu apreciat de dramaturgii de vază, dar care cu greu a fost acceptat aici și pe care, cred eu, studioul nu prea vrea să-l lanseze. Iarăși îl vor trimite la Moscova, iarăși nu vor insista așa cum au procedat și cu scenariul *Sânzeana și Pepelea*. În felul acesta vor târăgăna și nu-l vor lansa în producere. Că așa-i la noi – șefii parcă se înnoiesc, dar directivele rămân vechi.

Într-o situație și mai deocheată se află scenariul despre Nicolae Milescu-Spătaru, semnat de Serafim Saca și Valeriu Matei. E un film din 7 seriale pentru televiziune, dar care n-are nici o perspectivă. N-are nici regizor, nici bani pentru a fi lansat. Pentru filmele *Odinochii avtobuz pod dojdjom*, *Grajdanschii isc ș. a.* s-au găsit și bani, și bunăvoință, la fel și pentru multe alte scenarii mediocre se vor găsi, dar pentru un scenariu ce reprezintă istoria noastră, și nu numai a noastră, nu se găsesc și nu se știe dacă se vor găsi. Nici bani, nici tărie de caracter de a promova, nici atmosferă normală de lucru. Îmi amintesc cu câtă greutate, cu câți nervi au turnat N. Esinencu și V. Brescanu ultimul lor film *Tunul de lemn*. Câte praguri au avut de trecut pentru a închegea un material atât de omenesc și atât de al nostru! Drept că filmul ca valoare artistică n-a atins înălțimea nuvelei. Pe drumul de la nuvelă spre ecran autorii au pierdut cel mai de preț lucru – zâmbetul lui Esinencu. Dar nu-i putem învinui. Căci parcă în atmosfera de lucru și de relații de la studioul, unde încă mai domnește în toate duhul lui Iordanov și al lui Kunițki, e în stare cineva să facă umor?... Doar poate numai Cărare. Cel de pe timpuri. Că acum, în ultima vreme, de când așteaptă să i se monteze piesa *Portretul*, a cam rărit-o și el cu umorul. Umblă pe la adunări, bea

pastile cu pumnul, scrie jalbe și-i foarte serios. Chiar și atunci când îmi telefonează acasă și-mi mulțumește că, datorită nouă, celor din biroul secției, i s-a citit piesa în teatru și că, în sfârșit, și Podoleanu de la Minister a înțeles că e o piesă bună. De vreo trei ani îmi tot telefonează, îmi tot mulțumește, și mai nu plânge. Se vede că și teatrele au duhul lor...Unul parcă te pupă... Altul te înțeapă!... Al treilea sau al treisprezecelea îți pune piedică... și cum cazi și-ți zdreleşti nasul, îi zice lui al patrulea sau lui al patruzeci și patrulea să-ți caute piesa prin arhivă!... "Iată piesa, iat-o!" îi strigi. "Nu asta, prima variantă... cea cu *Păcală și Tândală!*... îți răspunde. "Cum?!... Eu n-am așa piesă... *Păcală și Tândală* a scris Ion Gheorghiu!" te revoltă. "N-are importanță cine și ce a scris. Le unim și facem una bună pentru norodul de la țară!..." îți bate din palme domnul regizor... Și te vezi de acum aburit în premieră!... Și ești gata să-i iei nu numai pe *Tândală și Păcală* din piesa lui Ion Gheorghiu, dar și pe Ion Vodă cel Cumplit din noua piesă a lui Dumitru Matcovschi. Iar de nu – plângi cum plânge Cărare.

Dar să nu ne grăbim a face concluzii. Să ne amintim iarăși de festival și să ne întrebăm de ce spectacolele *Grand-pris* de N. Esinencu, *Fântâna Anghelinei* de A. Burac, *Masa de sărbătoare* de A. Gondiu, *Vom trăi și vom vedea* de G. Urschi au fost prezentate în cadrul festivalului sub orice nivel artistic?... Dramaturgii sunt de vină?... Esinencu?...Burac?... Să am iertare. Ambii sunt autori care s-au afirmat. Piesele lor se joacă cu mult succes în alte țări. Burac așteaptă să fie chemat în Bulgaria, Esinencu în Mongolia. Sau poate Urschi și Gondiu poartă vina?... Piesa lui A. Gondiu *Masa de sărbătoare* a fost menționată la concursul republican de piese, și de atunci și până acum regizorul a avut timp berechet s-o revadă, împreună cu autorul, după toate cerințele noi ale

scenei... Iar G. Urschi are și el pană, și trebuia pus să mai lucreze!... Așa după cum l-au sfătuit și Ministerul, și Consiliul artistic al teatrului, și Biroul secției noastre. Dar cine să-l impună, n-a văzut regizor care ar fi lucrat serios cu el, precum n-au avut nici A. Gondiu, nici A. Burac, nici N. Esinencu!... Se știe că înainte de a se începe montarea unei piese e nevoie de un dialog, de o colaborare dintre regizor și dramaturg, care duce nu numai spre o pătrundere profundă în material, dar și spre o îmbunătățire calitativă și a subiectului, a personajelor, a conceptului regizoral, așa cum o făcea pe vremuri cu mult tact și succes Ion Ungureanu. Din păcate, astăzi printre regizorii noștri de teatru și de cinema nu avem o asemenea personalitate.

– Dar ce avem? mă vor întreba unii.

Avem multe... Avem confruntări dintre actori, administratori, asistenți, meseriași de tot felul, ce s-au instalat în jurul regizorilor, confruntări nu atât pentru a remania arta teatrală și cea cinematografică moldovenească, dar pentru a ocupa cât mai repede și-n teatru, și în film scaunul de prim regizor!... confruntări din acea viață ca o pradă, toboganică, dăruită alunecărilor de suflet care argumentează tânguitor și strident părerea de mai sus, că în arta regizorală din Moldova lipsesc personalități ce ar fi în stare, prin forța talentului, să scoată din impas cultura și viața noastră. Ani la rând nici Ministerul Culturii, nici Comitetul pentru Cinematografie, nici uniunile de creație nu s-au îngrijit serios de pregătirea cadrelor. Au fost trimiși la învățătură și promovați rude, prieteni, bufoni, nu și talente!... Talentele adevărate au fost prigonite ca niște dușmani ai poporului.

Avem multe... Avem teatre fără localuri, fără mașini, fără apartamente pentru actori, dar și fără o cultură a limbii materne. Teatrele noastre care sunt menite a fi focar

de perfecționare a limbii, model de rostire corectă, astăzi degradează din ce în ce mai mult spre o vulgaritate din cele mai crase. Nici într-un teatru astăzi nu se mai practică lecții de vorbire scenică, ba chiar în unele limba este neglijată intenționat și de către unii actori, și de către secretarul literar, și de către directorul teatrului!... O mostră a acestei acțiuni este teatrul de păpuși *Licurici*, teatru cu două trupe de actori. Una rusă, alta moldovenească. Cu un director și cu un secretar literar care nu cunosc la perfecție limba rusă, care habar n-au de cea moldovenească și duc o luptă nu pentru a le însuși, ci pentru a le discredita. Programele sunt pline de greșeli, spectacolele trupei moldovenești sunt plănuite mai mult pentru a fi jucate în limba rusă... Și lucrul acesta este motivat de către director prin faptul că teatrul are nevoie de plan!... Iarăși cifre, iarăși demagogie, iarăși discreditare de suflet, iarăși neglijare a hotărârilor de stat în ce privește însușirea limbii materne!...

Avem multe... Avem actori talentați și omeni cinstiți care pleacă din teatre, ca Vasile Tăbârță, fiindcă nu mai pot răbda nivelul mult prea modest al regiei, scamatoriile cu care sunt serviți oamenii de la țară și pentru care sunt jupuiți de bani, de timp și de demnitate... Avem tineri actori, regizori care au îmbătrânit fără lucru, fără a face măcar un rol, un spectacol!... Avem tineri dramaturgi – Eugen Gheorghiuță, Vasile Bologan, Valeriu Butnaru, Nicolae Negru, care aleargă de la un teatru la altul și nicăieri nu găsesc ușă să intre în scenă și să se încălzească... Se mulțumesc numai cu promisiuni. Avem piese și scenarii noi aruncate prin sertare, alături de cele scrise mai de demult... Și regizori-dramaturgi avem. Mai ales în cinematografie. Dar și-n teatru!... Da, da, în teatru. Că, mă miram eu de ce la acest festival de spectacole după dramaturgia moldovenească n-a participat nici

Teatrul poetic și nici cel din orașul Cahul?!... Parcă aveau cu ce!?... Andrei Vartic montase în ultimii doi ani două spectacole: unul după piesa lui Eugen Gheorghiuță, iar altul – o dramatizare după Cinghiz Aitmatov, semnată de Valeriu Butnaru. Și mai avea în lucru un al treilea spectacol – *Oameni de paie* – de N. Esinencu, pe care de acum trebuia să-l finiseze... Mi s-a spus că-i la filmare. Debutează în cinematografie ca regizor după un scenariu propriu, cu actori proprii... Dar colectivul din Cahul de ce n-a prezentat spectacolul cu care s-a lansat ca teatru?... Oare clasicul literaturii noastre Bogdan Petriceicu-Hașdeu nu ar fi onorat festivalul?... La întrebarea mea multstimatul critic de teatru Gheorghe Cincilei a strâns din umeri. Am strâns și eu a mirare... Când colo, zilele acestea aflu că teatrul din Cahul în vremea cea montă o piesă care n-a fost apreciată și nici achiziționată de Minister, premiera căreia a avut loc în primele zile ale anului 1988. E vorba de *Peripețiile lui Păcală*, autor V. Bădiță... V. Bădiță este Victor Ignat, prim-regizor la teatrul din Cahul. În varianta programului de repertoriu pentru 1988 al teatrului figurează încă o piesă semnată de V. Bădiță, despre răscoala ilegalștilor din Cahul.

Victor Ignat tot din proprie inițiativă a tradus și o piesă – *Bes vselilsea* de Mișel For, pe care, presupunem, n-a tradus-o fără scopul de a o monta.

În răstimp, zac neatinse de teatrele noastre piesele achiziționate de colegiul Ministerului – *Voi, ispășitorii și Dovezi pentru o axiomă* de S. Saca, *Ion Vodă cel cumplit*, *Sperietoarea și Alexandru Lăpușneanu* de D. Matcovschi, *Jocul de-a moartea* de E. Damian, *Contora* de N. Esinencu, *Becurile* de N. Rusu, *Molda și Vânătoarea de zimbri* de I. Puiu, *Vârtelnița* de V. Bologan, *Apusul de soare se amână* de V. Butnaru, *Geamul spart* de A. Burac, *Păcală și Tândală din satul cu oameni* de I. Gheorghiuță și altele.

După cum vedeți, problemele vieții noastre rămân aceleași care au fost și ieri. Chiar și mai complicate. Și pentru a scăpa cât de cât de ele, e nevoie și de localuri, și de apartamente, și de regizori-personalități, și de-o atmosferă favorabilă creației... și de modestie, cinste și demnitate, și de talent, muncă și perseverență, și de noi teatre, dar și de oameni gospodari la toate posturile de conducere, dar și de un program de sistematizare, de ocrotire și de dezvoltare a culturii și artei, un program neacademizat, dar activ, cu perspectivă și cât mai aproape de adevărul vieții, în care în centrul problemelor de mai sus ar intra și strigătul nostru, că montarea și lansarea spre spectatori a unui scenariu bun sau a unei piese bune, precum sunt scenariile *Sânzeana și Pepelea*, *Masa rotundă*, *Nicolae Milescu-Spătaru*, *Durere...* și piesele *Frumos și sfânt*, *Ion Vodă cel Cumplit*, *Molda*, *Exlipsa*, *Contora*, *Jocul de-a moartea*, *Păcală și Tândață...*, *Radu Ștefan...* *Minodora...* este nu numai o problemă a noastră, a dramaturgilor, dar și o problemă serioasă de stat, fiindcă, după cum ne spune tânărul critic și cronicar Pavel Pelin în cartea sa de eseuri *Ce dragoste veche – actorii*, “o prosperare a societății, a culturii și a artei începe, întâi și întâi, de la o maturizare a dramaturgiei, care trebuie mereu apreciată și susținută la timp, precum țărâna, apa și aerul...” Vă miră faptul, că-l citez pe un tânăr?!... Ce să-i faci?... Trăim zile de restructurare... Și învățăm și de la tineri...

1988, martie

NICI SINGURĂTATEA NU-I MAI APARTINE...

Natura l-a zămislit, spre a stăpâni mânia cuvintelor și a însenina cartea mare a neamului...

Sub pana lui verbul e o stare a istoriei, istoria e un prezent care doare, prezentul e o permanență săpată în cuvânt. Dar care din ele e cel mai de leac sufletului și lumii, atunci când în preajmă cuvântul se împietrește, iar piatra tăiată se macină? E cel care-l mistuie, e rugul din el.

A știut și cunoaște un singur drum. Cel ce pornește mereu de acasă, în urcuș, spre neobișnuita curățenie a întregului EU artistic. Cel ce nu apune, cel cu fruntea plină de universuri și mereu istovit de absența unui adversar.

În tot ce trudește, e omul de mâine, care va să convingă și inimile multor suflete încă nenăscute, că autentică frumusețe a artei e gândirea liberă, senină și fără de hotar. Poate astfel se explică faptul că scriitori din toată lumea, poeți și prozatori, stau în jurul mesei lui de lucru, carte lângă carte, inițiindu-se în tainele limbii române, așa precum au făcut-o Pușkin, Nekrasov, Tiutcev, Blok, Esenin, Shakespeare, Burns, Baudelaire, Petofi, Gogol, Tolstoi, Turghenev, Cehov, Șolohov, Antoine de Saint-Exupéry, Șota Rustaveli...

Viața nu l-a răsfățat, l-a învățat în schimb să nu o considere o povară, ci o posibilitate de a se realiza prin suferință, dând astfel sens existenței...

Și întru toate acestea nu pretinde nimic de la nimeni.

Pe timpuri a avut dascăli, îndrumători... Unii, pătrunși de spusele lui, i-au devenit ucenici, alții au îmbrăcat uniforma de scriitori și stau la rând după cer și luceferi.

Om de tribună nu este. A stat și stă retras, își vede de treburi, de poezie, de traduceri – un veritabil patrimoniu cultural...

Și totuși, care este metafora ce-l întrecește?...

Andrei Lupan:

– Darnică poezie...

Mihai Cimpoi:

– Artist care acceptă de la bun început anonimatul...

Argentina Cupcea-Josu:

– Minte noastră...

Valentina Rusu-Ciobanu:

– Delfin...

Vlad Ioviță:

– Spirit rar întâlnit... fericite de tine că-l ai pedagog!

Nicolae Esinencu:

– Moștenirea copiilor mei teribili...

Liviu Deleanu:

– Suflare care învie figuri de lut...

Ion Druță:

– Singurul în stare a urni din loc și a duce un lucru până la capăt...

Grigore Vieru:

– Inimă dezgolită...

Leonida Lari:

– Rănit de frumusețe...

Mama: Igor...

Tata: Igor Crețu. Viță de mocani din Munții Făgărași,
coborâți cu turmele și împământeniți în câmpia
Bugeacului...

Soția:

– Omul drag, căruia nici singurătatea nu-i mai
aparține...

În rândurile de mai sus simt căldura unei primăvăratice
lumini pentru cinstirea operelor scriitorului Igor Crețu, care
poartă pe umeri povara multor ani grei și senini...

1982, martie

IZVORUL

Să scrii despre Vlad Ioviță e precum ai scrie despre o dragoste a ta, fierbinte, cu pară de năzuinți și furii; o dragoste de pământul natal, de frate – fratele care trăiește peste drum, dar sub același semn al destinului și care nu suferă lauda; o dragoste de bună-istorie și de tot ce este astăzi viu și onest în literatura și cinematografia noastră. Sub numele și suflarea lui azi își trăiesc viața spre noi câteva filme documentare, câteva filme artistice, câteva sute de pagini de proză scrisă la înaltă conștiință, în care te regăsești sămânță în brazdă și om al neamului tău, lumină de cuget și de verb pământesc, dar cucernică, înălțând firea omenească la acel grad de tensiune, unde nimic nu se mântuie, unde la toate li se spune pe nume: adevărată literatură, adevărată măiestrie regizorală. Fraza lui Ioviță, literară, cât și cinematografică (filmul doar e un țesut din cadre-fraze) e în primul rând gândire, apoi prezență de emoție sau joc de culori, și rupe canonul cotidian prin ținuta sa sobră și exactă, prin ritmul ei – uneori sacadat, alteori lent, parcă de dans clasic, parcă poporan, prin noblețea de a se nega ea singură că e descoperire, că e un diamant. Ea se știe o parte a întregului, ea – ca și autorul – nu se complăce, parcă intenționat se pierde între altele, ascultă, ca omul necăjit de griji și de-o durere care îl roade pe ascuns, se străduie să se regăsească – nu atât pe ea, de una singură, cât într-un plin polifonic al ansamblului, al gândului domnitor

peste toate, al misterului. Zic al misterului, fiindcă taina rămâne. Autorul rotunjește gândul nu pentru a pune punct trăirii, nu pentru a te opri din cugetare, dar pentru a păși spre taină, a păși cu încredere că ai să o descoperi, că-i taina ta, numai a ta, că tot ce-ai făcut până acum, ce-ai trăit e mai mult un joc, un joc de recunoaștere a destinului, un joc durut al micilor detalii, parcă la primul contact nesemnificative, dar de la care își iau începutul marile înțelesuri, marile frământări; un joc auzit parcă undeva la oraș, lângă o stație de troleibuz, auzit și trăit chiar undeva într-un colț tainic al sufletului, lângă anii copilăriei, lângă o dragoste la care revii și pe care n-o poți uita, și nici aciua, pentru că-i dragoste. Întru susținerea celor spuse mai sus dau citire unui mic fragment din nuvela *Dincolo de ploaie*:

“N-am auzit când a scârțâit portița lui Vasile Gațapuc. M-am trezit deodată cu el pe gard, alături de mine.

– Ai tras pe ospețe?

– În concediu.

– Cică te-ai făcut om mare acolo la televiziune?

– Îs cabelmaistru.

– Înțeleg.

Nu eram capelmaistru. Eram cabelmaistru. De la cablu. Camera de televiziune are vreo patruzeci de metri de cablu. Operatorul mână camera. Iar cabelmaistru trage din urma lui cablul.

– Cică și Vica Ivanovna îi prin părțile noastre, îmi întinse Vasile o țigaretă.

– Da.

– Trebuie să vă împăcați. Amu sunteți pereche. Tu capelmaistru, ea artistă. Cică îi o artistă tare harnică. Știe nu numai să joace, să cânte și să spună poezii. Cică a învățat să ciripească, să șuiere și să hămăie. Afară de asta, cică zugrăvește la teatru cea tot ce-i pe scenă:

copaci, case, râuri, stele. Și pe artiști îi zugrăvește pe față... Și-i mai îmbracă și dezbracă. Aseară a controlat biletele, cică... la intrare. A văzut-o nu știu care de la noi din sat.

După asta Vasile alunecă de pe gard, își aprinse țigara și zise că se grăbește.

– Mai stai.

– Țârțâră.

– Stai să-ți spun o ghicitoare. Uite.

Am zgâriat cu drâmba un cerc pe cotelețul de la picioare.

– Aista-i lac. Moșneagul se află pe un mal. Baba pe celălalt. Cum să treacă moșneagul la babă?

– Cu luntrea.

– E stricată.

– Să se ducă înot.

– E bătrân și n-o să ajungă.

– Poate cu avionul?

– Se teme.

– Ei iacă-tă. N-am eu altă treabă, decât să dezleg crosvorduri. Rămâi sănătos.

Și Vasile se îndreptă spre porțița lui, o deschise, dar nu păși în curte, se răsuci spre mine.

– Da tu știi cum trebuie să treacă?

– Știu.

– Cum?

– Trebuie să se înece, am strigat eu. Baba o să-i vină în ajutor și o să se înece și ea. La fund se vor întâlni...”

În aceste simplități cotidiene Vlad Ioviță pătrunde cu toată suflarea sa, cu crezul său – că viața este concretă, contradictorie, oscilantă, amețitoare și, totuși, acolo unde ne cheamă, se află adevărul – pătrunde cu toată inima, cu toată sănătatea lui și ține pe ele, pe aceste simplități ca pe niște coloane de mare ordine și de statornică

credință, sufletul eroului în căutare, sufletul și cerul deasupra satului.

– Fiecare scriitor trebuie să aibă baștina lui, cu nume concret de sat, de oraș... Fie chiar un nume creat de dânsul. Dar trebuie să o aibă în tot ce face el. Ca Druță – stepa Sorociei. Ca Matcovschi – Duda, ca Zadnipru... Ca Ciobanu... Ca Beșleagă, ca alții... Mi s-a destăinuit el, Vlad Ioviță, într-o seară, când ieșise din spital după operație.

– Tu o ai, Vlad... iată eu... am îngânat cu gândul la ale mele.

– Eu o simt, trăiesc în toate cu ea, dar nu i-am dat nume. O simt, o trăiesc... Moldova... Îngăimă îngândurat cu acea lucoare și sfințenie în ochi, pe care am întrezărit-o printre rânduri în glasul și în privirea Magdalenei – eroina părții a doua a romanului *Dans în trei*. Acum nu pot să nu citez un alineat, măcar o mișcare de suflet a ei, un joc năstrușnic pe care l-a avut în copilărie și pe care îl mai aude și-l mai trăiește acolo, pe insula de nisip din mijlocul Nistrului, din țara apelor și a viselor, lângă un pește mare, un somn care nu dă din coadă, că-i cu burta în sus...

“– Ssst... Știi că somnul înghite vișei, oi, chiar și copiii? Se apropie de mal – și aam!

Un răstimp îl vei privi din toate părțile atent. Frica încă nu s-a scurs din tine toată. Apoi, după ce te vei convinge că somnul nu doarme și nici nu se face că doarme, că e mort într-adevăr, fiindcă nu respiră, tu, nu tu, altcineva, tu ai fost întotdeauna o fricoasă, vreunul din băieți îl va atinge cu degetul piciorului. După asta veți îndrăzni și voi, ceilalți, să vă atingeți de el, să vă uitați în ochii lui ca într-o oglindă.

– Tu vezi?

– Eu – nu.

Apoi veți sui pe el, veți dansa, îl veți călări. Unul va aduce un bolovan. Altul – o poală de nisip. Încă un bolovan, încă o poală de nisip. Din nisip se va face o casă. Din bolovani garduri... Iată și o creangă. Va fi pom. Iată și o floare. Va fi... Ce va fi floarea? Floarea va rămâne tot floare. Dar noi? Noi, copiii, vom fi mari.

– Eu – tata!

– Eu – mama.

– Eu – copilul!

– Eu – câinele,

– Eu – vaca.

– Eu – găina.

– Eu – purcica.

Casa e gata. Gardul e pus. Copacul dă frunze. Floarea înflorește. Mama spală. Tata fumează. Copiii se joacă. Câinii latră. Vaca mugește. Găina cotcodăcește. Purcica covițăie.

Mama: Ce faci, mări?

Tata: Da ce-ai vrea să fac?

Mama: Fă ceva.

Tata: Mai aprind o țigară.

Mama: Lasă țigara.

Tata: Și ce să fac?

Mama: Taie purcica.

Tata se scoală. Ia cuțitul. Eu – purcica, mă culc cu fața în jos. Tata mă spală de nămol și începe să mă "taie".

– Cuțitul ista nu taie.

Îl ascute de-o piatră.

Cearcă din nou. Tot nu merge. Eu covițăi.

– Cu topolu, strig, cu topolu!... Cearcă cu topolu.

Câinele îi aduce în dinți o bucată de fier – "topolu".

– Poftim.

Tata taie. Fierul a pătruns în carne. Eu covițăi. Urlu de durere. Toți râd. În sfârșit, mă smulg din mâinile copiilor

și îi trag lui "tata" una la ceafă. "Tata" – mie una peste ochi. "Mama" strigă la "tata":

– La ce bați copilul, sătană?

A uitat mama că-s "purcică". "Tata" îi trage una "mamei".

– Asta-i purcică, nu copil.

"Mama" zboară peste gard. Răstoarnă gardul, casa, copacul, floarea.

Se aude un bubuit sub noi... Ca de cutremur... Ne răsturnăm cu toții în apă. Somnul răsuflă. Se mișcă. Gura i se lărgește și din gură îi iese ceva. Tot pește. Nu seamănă a pește. A om seamănă. E îmbrăcat. E viu. Se mișcă. Țipăm. O luăm la fugă, iar el, peștele, omul, dihania udă, plină de ceva alb – mațe? de ceva roșu, sânge?... Se ia după noi în patru labe... Râde... Fugim. Ne uităm în urmă. Dihania s-a oprit. Râde. S-a răsturnat pe-o coastă. S-a răsturnat pe spate. Râde cu hohote. De ce? Că ne-a speriat pe noi, c-a ieșit din gura somnului?..."

În acest fragment dăinuie un zvâcnet, un tremur al frumosului care mustește de la acea prospețime poetică de redare a faptului de viață, de redare și de descătușare a sufletului cu tangență de reflux al memoriei, când autorul prin câteva ecuații simple ale detaliilor concrete, ale frazelor laconice și călitate până la frază-detaliu, frază-culoare, frază-sunet, a putut fără sfortare să obțină lungi serii de armonii de o valoare variată, îngăduind să se realizeze complexe plastice și poetice cu un singur țipăt mut, sau cifră a eului la bază, – adică eu-suflet al eroinei, fiind o amintire, nu-s numai o pură amintire, dar și prezent care îl îndeamnă pe cititor la un joc, la o trăire de trecut și de prezent, unde toate polurile sunt clare pentru a contacta, unde – dacă treci pragul unor canoane ale scrisului – îngădui să alterneze paradoxul cu adevărul, zeflemeaua cu fantezia, unde nu mai ești singur călător prin vreme, dar o ai de călăuză pe mărița sa înălțimea

trează, înălțimea de la care uneori privești și stăpânești lucrurile și faptele, spre care mereu tinzi de-a fi un întreg cu ea, o personalitate. Această constatare a mea, cam metaforică, dar știind-o sinceră, despre amplituda și formarea unei personalități, desigur, abia-abia îmi adie din fragmentul citat, dar de simțit o simt în toată creația lui Vlad Ioviță, în tot ceea ce a scris și a filmat. O simt ca vână de concept infuzibil, dur și statornic, fără pic de didacticism, având creastă și curbă în adâncul țesăturii artistice, vână de crez și de suflare, vână vie... Am impresia că el, autorul, e mereu cu ea, mereu în drum, mereu în căutare... Obsedat de-a vedea marele în păsul mic, în acele detalii și fapte parcă neimportante pentru alți ochi, pentru altă inimă... Mai mult inimă și suflare, decât trup. Și parcă uite-uite o să se împiedice de un fir de iarbă și o să cadă... De un fir de iarbă sau de-o vorbă nepricepută a cuiva ce e în postură de veghetor și de atoateștiutor... Și, ca să nu cadă, se ține ca țaranul de pământ și rămâne om de treabă în toate.

Ici ogoiește durerea de lângă plopii înalți...

Ici rupe păienjenișul războiului cu o dragoste...

Ici prinde și-ți dăruiește râsul și plânsul vinului...

Ici e dincolo de ploaie, cu Vica, cu dragostea care îl așteaptă pe celălalt mal al apei...

Ici are grijă de Grig... Și de Magdalena... Și de Iacob Nebunu... Că-s toți dintr-un suflet, dintr-un roman – *Dans în trei...*

Ici e inimă și trup cu Dimitrie Vodă Cantemir.

Ici sapă o fântână... Cu apă bună de băut și pentru acei care nu beau apă.

Ici face o malancă... de se bucură o lume.

Ici adună o baladă în care se pierde, de-l invidiază prietenii.

Ici râde, ici îl doare... Și caută un paznic la toate cele bune din drumul lui.

Ici, aici... În Moldova, acasă... Dar în drum, spre taina personalității contemporane, spre taina personalității istorice... cu sânge și cu răbdare... Spre mit. Cu flux și reflux de la acel mal de pământ cu anină de la Cocieri, unde s-a născut, unde odihnește mama sub floare de spin și de piatră grijită, unde văzduhul, ograda și casa bătrânească mai păstrează glasul și vorbele ei – pentru alți eroi, la vreo povestire sau la vreun roman, pentru alt îndemn la drum, la drumul lui Vlad... unde trăiesc neamurile, fratele Colea, cumnata Liuba, nepoții... unde tata – “badea Fima... cel invalid de război”, cum îi spun sătenii – lucrează și grijește pământul cu o singură mână, încă de cum s-a întors din bătălie – sapă, seamănă, prășește, curăță via, adună roada... și ține cum poate casa... și... și-l așteaptă pe Vlad din oraș, să-l vadă sănătos lângă el. Pe acest mal de pământ cu oameni de viță veche, plugari, poeți năzdrăvani... Pe acest mal de pământ cu câmpii mănoase, unde până și lupul azi e o bogăție mare – are el ceva din cele sfinte și lumești și nu se cade să fie împrușcat... Pe acest mal de pământ unde-s toate rumenite și cu haz, unde – după cum mărturisește autorul chiar la începutul nuvelei *De ale toamnei*:

“...nimic nu poate fi pe lumea asta mai urât și mai capricios decât o iarnă moldovenească. De anul nou la noi ca de obicei plouă și Moș Gerilă umblă tușind cu umbrela în mână și seamănă oamenilor angină și alte boliști. În ianuarie mugurii liliacului în bătaia soarelui viclean se umflă de răs gata să plesnească. În martie, când toți crainicii de la radio și televiziune invită la sărbătoarea Mărțișorului încep niște ninsori și niște viscole de nu poți scoate capul afară. Apoi vifornițele se potolesc ca prin minune, zăpezile dispar brusc și se lasă o vreme stranie. Nici semn de iarnă nu se mai vede, nici semn de primăvară nu mijește încă. Pământul e gol. Cerul

opac. Liniștea din grădinile amorțite fumegă încordată. E pace adevărată între cele două anotimpuri, sau poate că iarna stă ascunsă pe undeva prin văgăuni și veghează... Pândește. Și când te aștepti mai puțin, numai ce vezi că se întoarce afurisita, și iarăși scutură cojoacele, iar suflă îngheț peste răsad și mladă. Numai că nu. S-a dus. La geam, ca un steguleț alb tremură zarzărul înflorit. Și dacă a înflorit zarzărul, prinde curaj și piersicul, apoi, încetul cu încetul înnebunesc caișii. Prunii și vișinii – pâlcuri de îngeri flocoși – coboară pe dealuri direct din cer. Cireșul – explozie cu zumzet de albine – domină satul. De atâta alb te dor ochii, de atâta mireasmă – capul. Merii sunt cei mai fricoși. Ei vin la horă ultimii și își leapădă straietele fără să fi jucat, fiindcă în vale cucul cântă de acum pentru copiii care își pun la ureche cercei de cireșe coapte.

În amintirea noastră primăvara își dăinuie clipa între zarzărul înflorit și pumnul de cireșe mâncate. A fost scurtă, dar a fost, am văzut-o. Pe când vara, anotimpul cel mai lung, la noi trece pe lângă omul porumbului, omul spicului de grâu, omul viței de vie, nevăzută. Nu o vede nici omul cartofului, nici omul tutunului, nici omul sfeclei de zahăr, fiindcă omul sfeclei de zahăr, omul tutunului, omul cartofului, precum și cel al viței de vie, cel al spicului de grâu și cel al porumbului, cu ochiul în pământ stă toată vara, cu gândul la roadă și sufletul legat de coada sapei. Cum a fost vara omul roadei abia în toamnă își dă seama. Dacă roada e frumoasă, înseamnă că și vara a fost frumoasă, dacă nu prea, își amintește și el de ploile cu grindină care au dat peste dânsa, de secetă, de inundații și o iartă, dar mai mult îi mulțumește pentru puținul cu care s-a ales..."

Și acum, după aceste rânduri de simț, de mândrie și chin, după această cântare ce leagă lumina de drumul omului, și după care vezi cum până și cețurile se

Încrețesc în formă de frunze sau dau din aripi și fug împotriva vânturilor, într-acolo unde au mai fost și unde pentru gândire preferi marele examen al conștiinței și alături de el – un măr viermănos, ca răbdare și glumă la rotirea ta prin timp... după acest preludiu parcă la toată creația lui Vlad Ioviță, mă întreb cu o veche întrebare: De unde se ia un talent?... Și pentru ca nimeni să nu încerce să-mi spună că această întrebare e lămurită demult, mă grăbesc să-mi răspund: da, din sângele și din șoapta mamei! Da, din muncă... Da, din marile adunări ale copilăriei... Și din spin, și din floare... Din ornamentul de pe stâlpul porții... Și din acele săgeți incrustate de străbunic în lemnul ușii vechi, săgeți care, numai văzându-le, te străpung fără să știi și-ți rămân în sânge ca armă și cântec neadormit... Da, din murmurul apei și al inimii... Și al frunzei de salcâm sau chiar de brusture... Da, din toate. Din plămada zilei de azi. Dar ce-s toate?... Dragostea, dragostea față de ele – frunză, săgeată, șoaptă, fire de om, de mamă... Dragoste de malul de pământ al satului... de oamenii care-l stăpânesc cu suflarea să nu-l rumege apa, apa care trece, care vine... Dragostea de-a le avea pe toate carte de suflet și de a le ști și de a le înțelege mai mult decât ca pe o dragoste. De a le ști și de a le păstra până dincolo de durere, de duminică, până dincolo de pragul marilor treceri...

– Da, ne-a rămas puțin... foarte puțin! scapă un oftat Vlad după ce a ascultat mărturisirile mele de mai sus.

Pe atunci ne aflam la Cocieri, baștina sa. Lucram la scenariul *Vocație*. Sub soare de septembrie, pe tărâhuri cutreierate de păianjeni și mirozne fără limită, fabuloase și pline de pace, cu ninsori de lumini printre frunzele coapte ale copacilor și ale viței de vie, ninsori care nu pot acoperi drama nerealizării, drama bărbatului când

imaginația îi depășește condiția fizicului.

– Hai să facem o plimbare înainte de a ne apuca de lucru, trezindu-se din gânduri, mă îndemnă el. Hai să-ți arăt satul...

Cocierii, satul lui natal, cu uliți înguste, șerpuitoare, cu drumuri ici-colo râmăte de puhoaiete ploilor, cu garduri de piatră plină de mușchi și de cătină, cu case în stil vechi, unele cu stâlpi, altele grijite pe la colțuri cu ornamente de flori, ornamente abia ghicite, de aceeași culoare ca și peretele, de fiecare dată îl inspira și uita de toate durerile, și era gata, stând țărănește pe-o lespede de piatră, să fie împărat în acest aer de basm, în împărăția scrisului și să facă dreptate eroilor, supușilor săi.

– Uite aici, lângă temelia acestei biserici dărâmate, o noapte întreagă am stat cu Gică... Cu Gheorghe Vodă. Și cu Andrei Strâmbeanu, și cu Serafim Saca... Toate văile astea le-am cutreierat. Pe Andrei mult îl mai iubea mama. Zicea că are ochi de câine. Și n-a vrut ea să-l iau de nănaș. Pe Serafim a zis să-l prind, Că-i mai serios, dar... Și Gheorghe Malarciuc a fost aici... Când lucram la scenariul *Nuntă la palat*. Și Vasile Vasilache, și Vadim Rojcovschi... Da câți n-au fost!...

– Și Vasile?...

– Da, și Pascaru... El cu filmările și războiul mi-a ars toată costișa de lângă cazemata ceea veche, pe care ți-am arătat-o.

– Ai filmat parcă și tu prin părțile astea?

– Am filmat *Fântâna*. Cea din deal, de lângă Colea, fratele. Și *Calul, pușca și nevasta*, și *Dimitrie Vodă Cantemir*... Colo după pădurice. Episodul când trece domnitorul Dunărea... A trecut Nistrul în loc de Dunăre, spre Golercani... Iată, chiar în drept cu biserica ceea din apă, de pe malul de dincolo...

Amintirile îl ocroteau, îl ascundeau, îl rătăceau...

Călătorea cu ele pe același gând, se deplasa în spațiu și în timp, visa la migrări fantastice spre astre îndepărtate ca eroul eminescian Dionis, visa uitându-se și la apele Nistrului... Se uita parcă în adânc, nu cu ochii, dar cu ființa, cu acel ceva sau altceva din el, care e fără de nume... Să vadă în beznă, în noaptea de sub ape; totul a fost înghițit de puhoai, când s-a construit hidrocentrala: grădinile, drumurile, cărările, râsetele și patimile copilăriei sale, o împărăție subacvatică, o lume dusă, lume despre care nepoții lui și fiică-sa știu numai din auzite.

– Tare-aș vrea să le deprindă pe toate ale mele, se căina el cu gândul la fiică-sa Vlada.

– O să le deprindă... Are caracterul tău... Tu cum ai început să studiezi de fapt limba de la 17 ani, că până atunci ai dansat...

– Școala de balet din Leningrad m-a învățat a păși... Spre cultura universală, și spre mine însumi... Iar armata am făcut-o cu poezia lui Eminescu în buzunar... și privindu-mă țintă în ochi, oftă. Da, prea târziu cutezăm...

– Vrei să spui că suntem prea cumiți și sfioși, sau chiar leneși?...

– Vreau să spun despre bărbăție. E vremea să fim stăpâni pe emoțiile noastre. Să fim bărbați culți și curajoși. Să știm de unde venim și încotro mergem. Să știm a apăra un gând, o noțiune... Astăzi să fii talentat e prea puțin pentru a avea o poziție social-activă. Astăzi se duc mari lupte de spirite pentru un frumos universal, lupte pentru valorificarea valorilor naționale... Astăzi, dacă intri în această luptă cu tot ce-ai moștenit bun de la poporul tău, atunci pierzi. Și nu numai tu, dar și cel care se contrazice cu tine. Nouă ne pare că-i pace... Pace dă doamne să fie, dar tot această pace solicită noi târâmurii de lupte, noi drumuri pentru a înălța sufletul omenesc, a-l înălța cu tot ce este frumos și bun în lume... Dar bunuri sunt

destule. În istorie, în ziua de azi. În cărțile vechi și cele noi. În faptele de ieri și în faptele de azi... Și-i vremea să ne lăsăm de vorbe. Să trecem la fapte. Cât am scris astăzi?

– Un singur episod. Două pagini.

– E puțin. Foarte puțin! constată el, urcând iute treptele costișei. Glasul îi rămânea să răsună în urmă, peste mintea mea, glas blând, dar cu popoare de fulgere ascunse și nemărginite. Lumina celor auzite de mine venea de undeva din inima lui, de undeva din ceruri, de undeva dintre ierburi. Ierburile erau cu sămânța coaptă, ca și cerul, ca și inima de bărbat. Și la o mică adiere de vânt sau de zburciom sufletească sămânța prindea aripi. Cea a inimii de bărbat, ca și cea a cerului, ca și cea a ierburilor cerca să se întoarcă la rădăcină. Cea a ierburilor se ogoia jos lângă tulpină, cea a cerului se rostogolea spre apus, cea a lui Vlad ținea să se mute cu traiul aici, în sat... Numai să-și termine casa și să-și aducă biblioteca...

– Aici, pe valea Nistrului, mă simt mai stăpân pe cuvânt. Aici și aer e mai mult... Cine suntem noi la oraș?... Orășeni?... Nuuu! Tot țărani! Țărani la balcon... Până acum am scris despre locurile estea numai de departe. De aici înainte o să scriu așa cum le văd și le simt în fiecare zi.

– Și despre Gec? Gec este câinele lui de casă, adus de la oraș.

– Și despre el. Tu ai văzut cum sare la acel bătrân și cum acela îl trânteste cu laba la pământ?!... Da bătut?... Ei cum să nu scriu despre tata?... Da vecinul care șterpelește ouăle din cuibare și le dă pe vin?... Da șarpele cela, uite ia!...

– Unde vezi tu șarpe, bre?

– Colo, în copilărie. Acum o clipă a fugit spre râpă. Cotidianul se împletea cu amintirile și transfigura

faptele și lucrurile până la o stare înălțătoare de suflet. Cărarea pe care pășeam noi, luminată ici-colo de pale de aer, linsă ba de umbre mohorâte, ba de flăcări și joacă în scânteieri aprinse ca într-un râs sonor, îmbătat de bucurie, ajunse pe culmea înțelepciunii și nu mai era cărare, era drum larg prin grădină, prin grădina de inimă unde se pot aduna toți prietenii lui Vlad, prietenii de crez și de simțire...

– Uite colo, sub salcâmiei ceea, unde lumina bate în argint și aur domesticit, o să le placă să mediteze pictorilor maeștri. Mai la vale, între vișinii stranii și tainici de povara rodului, o să se aprindă în discuții tinerii...

– Parcă îl văd pe Andrei Sârbu cum umblă printre dâșii și-și hâțână mâna stângă din umăr lăsată slobodă în jos, precum vântul hâțână o cumpănă de fântână.

– Nu, pe Andrei am să-l așez aici, între curpenii iștia de pătlăgele – în lumină, în curată lumină. Să-l am mai aproape. Poate că-l iau la un film.

– I-ar sta mai bine la umbra nucului!... Tânărul nu-i deprins cu atâta lumină.

– Umbra nucului e a lui Vasile Covrig... Îi plăcea să picteze aici...

– Da poezii? I-am abătut eu de la neguri.

– Poezii?... Lui Nicolae Dabija am să-i dau răcoarea și floarea trandafirului din fundul grădinii... Lui Ion Hadârcă – tufele celea de măcieș și floarea soarelui de lângă ele. Arcadie Suceveanu cred că se va mulțumi cu postata de popușoi de lângă râpă și cu porumbrelele de alături... Iar maeștrilor și barzilor mai atinși de ani și de metafora cumpânitei gândiri le dăruie pâlcul cela de zarzări și marea orchestrare simfonică a albastrelor și a fluturilor, și a cărăbușilor din jur... și cerul cu stele deasupra.

– A mai rămas malul.

– Malul zgrunțuros, priporos, fără cărări bătătorite, cu spini și cătină – prozatorilor și scenariștilor.

Nicolae Esinencu o să țipe, o să facă tărațoi... Știi că-i ... scrie și versuri.

Pe Nicolae am să-l așez cu Igor Crețu și s-a cumiți.

Pe Igor Crețu?!... Ai să-l scoți din Chișinău?!... Acela cum aude de lume multă, fuge...

Am să-l scot. Urnesc eu cumva din loc muntele acela de gânduri!...

Cum?

Cu coarnele... Pe toți am să-i stârnesc din culcușurile lor. Și pe Cosmescu, și pe Alexandru Filipovici Cononov... Și pe Ion Puiu de la Bălți, și pe Pavel Pelin de la minister, și pe Mihai Poiată...

– Chiar pe toți?! N-au să încapă în ogradă. Au de venit regizorii, actorii...

– Au să încapă... Pe regizori am să-i las să se scalde... cât or vrea. Ca și pe actori. Așa cum a făcut Pudovkin cu studenții lui. Dar pe Pavel Pelin și pe Mihai Poiată... și pe tine – am să vă încui în casă. Și nici apă, nici mâncare n-am să vă dau, până n-am să văd treabă curată din urma voastră. Pagini scrise... Ba și bătaie o să mai luați... De la toți criticii... că am să-i țin și pe aceia flămânzi, să fie mai răi.

– Dar cei care au să întârzie? De-o vorbă, Haralampie Moraru și Ion Mânăscuț, care promet că îți vin azi, dar sosesc mâine?...

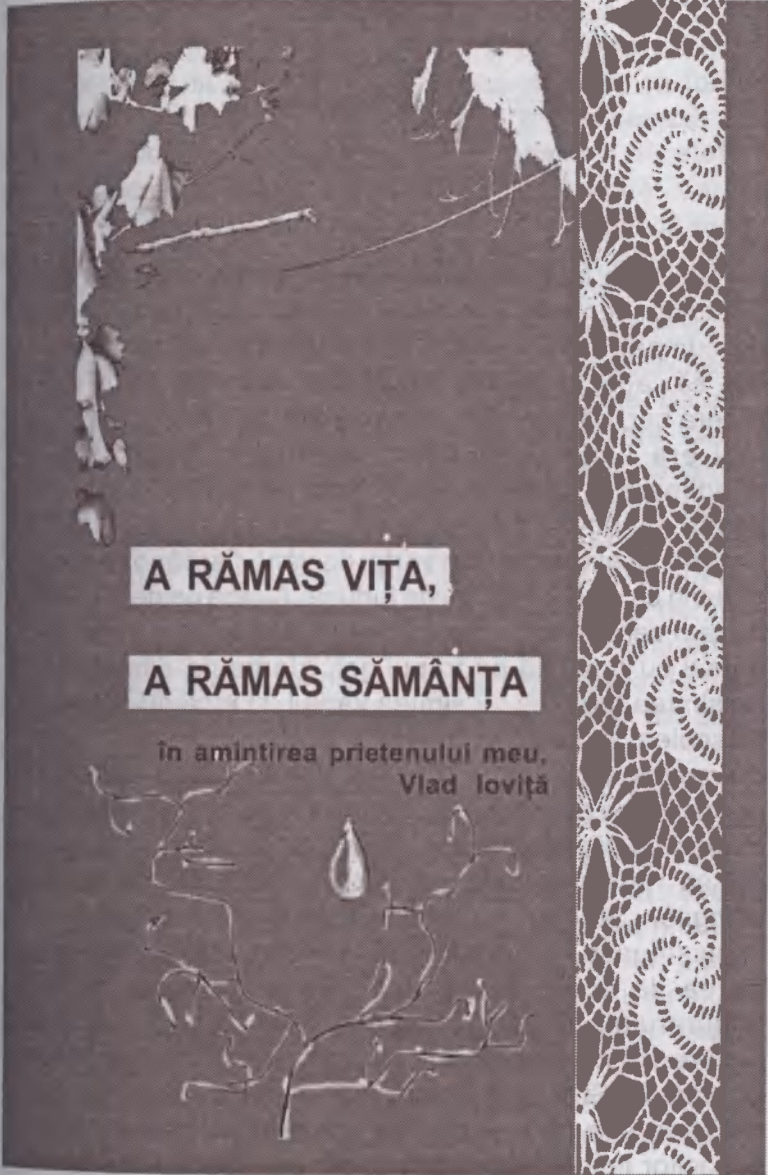
Pe aceștia am să-i pun să umble din urma tatei. Să-l ajute, să-l asculte. Dacă or vrea. Dacă nu, am să-l rog pe Mihai Prepeleț să-i ție de urât tatei, că-i băiat cuminte. Pe Mihai și pe Boris Movilă...

Vlad visa. La multe visa. Cu ochii deschiși, privind în adânc, peste zile, peste vremurile care trebuiau trăite, dincolo de ploaia care pornise să se cearnă din ceruri

mărunt și rece, dincolo de toate vorbele rele și de toate obidele, dincolo de Nistru și de pădurea Holercanilor, prin umbre mohorâte, ba chiar sinistre, peste ziduri de aer bătut de întâmplări și de-o logică ascunsă, într-acolo spre apus, în focul zilei care se trece. Și parcă acolo, departe, pe-o muchie de deal, pe fruntea mare a pământului, acest foc, această vietate de lumini, apune iar aici, pe altă muchie de deal, de sub altă frunte – răsare. Răsare din ochii și din firea lui Vlad. Vie și sfântă lumină de om. Luminează grădina și casa, neamul și prietenii, platoul de filmare și masa de scris... Și trudește. La altă nuvelă, la alt film documentar... Încheie o carte. Trudește fără să se cruțe chiar și atunci când ființa lui Vlad loviță este ținută de boală la pat. Trudește cu disciplină de gândire și cu dar artistic, adunând și luminând pe pagini de suflet chipul lui Ion Vodă cel Cumplit, pagini pentru un roman, pentru un nou film artistic. Dar vorba lui Vlad: "Puțin... foarte puțin ne este dat..." În ziua de 23 iunie 1983, la orele 15 și 50 de minute lumina de om, scriitorul și regizorul Vlad loviță, bărbatul Moldovei de azi, pășește pragul marilor treceri, lăsându-și viața și opera drept pilduire și izvor de omenie.

1983, iulie

A RĂMAS VIȚA,

A RĂMAS SĂMÂNȚA

în amintirea prietenului meu,
Vlad Ioviță

GROAPA

Din zare în zare, peste câmpii, peste satul din vale, bântuiau vremurile rele de se desprindea sufletul de trup, de cumpăt, de noțiune. Și colinda să caute loc sfânt în cer, să caute loc smerit pe pământ, să caute omul. Cerul nu era cer, pământul nu era pământ. Și nici ea, Lina, nu mai era ființa de altădată a pădurii, ființa blândă, gânditoare și sfătoasă, cu șoapte de frunze și triluri de păsări, cu umbra rară și deasă. Rămase numai suflet și lacrimă, și alerga într-un vârtej de vânt, fierbând, trosnind și viind ca o pădure plină de furtună. Alerga pe de-a dreptul de la o casă la alta, dezbrobodită, desculță și înfășurată numai cu o pânză pe trupul gol. Alerga de dimineată și nu simțea frigul, și nu simțea vântul, și încă nu ostenise. Răscolea în calea ei troienele și, dând de vreo muchie de gard sau de vreun stâlp de poartă, călca apăsător cu piciorul și se avânta spre pragurile caselor. Din repezeală mătura cu poalele pânzei zăpada de pe ele și se izbea în uși să rupă clamele, să desfacă țâțâniile, să fărâme chingile... Striga prin crăpăturile ușilor. Niciodată în viața ei nu strigase, nici nu vorbise, dar acum striga. Adusese cu ea de acolo de pe deal, de lângă fosta casă a pădurarului, muget de căprior, urlet de lup, țipăt de pasăre, și striga. Îl chema pe pădurar să meargă înapoi la pădure. Știa că pădurea a fost tăiată și scoasă din rădăcini, știa că o vară întreagă cerul a stat deasupra copacilor limpede ca lacrima, dar a plouat cu frunze, cu

crengi, cu cuibare, cu tunete și fulgere... Știa că au tunat topoarele, că au fulgerat beschiile, și pădurarul se mutase cu traiul în sat, că nu mai avea ce păzi, că toate viețuitoarele desişului se împrăştiaseră prin câmpii, că în locul pădurii rămăsese numai o rădăcină de stejar bătrân, pe care tăietorii n-au putut s-o scoată, dar îl chema. Îl chema pe pădurar că s-au întors lupii, că s-au întors căpriorii, că s-au întors și păsări. Și urlă, și mugesc, și țipă! După pădure.

Ușile caselor rămăneau țepene, parcă bătute în ținte. Și nu aveau guri să-i răspundă. Aveau fețe zbârcite și vinete, dar nu aveau guri. Tăceau ca mormintele. Sătenii o auzeau cum se zbuciumă și se tânguie pe afară, dar o luau drept viforniță și nu săreau să deschidă ușa, să vadă. Se temeau să nu scape frigul în case, că amarnică iarnă năvălise peste cuiburile lor de când satul nu mai avea milă și parte de pădure. Gerurile închegaseră apele, zărilor, ferestrele. Omăturile troieniseră gardurile, porțile, drumurile, și tot veneau și veneau fără oprire. Veneau în turme albe și reci de undeva de sus, de undeva de jos. Le mâna din urmă crivățul, şuierând și pocnind din bici. Le mâna de-o săptămână. Le mâna fără cruțare.

Prin văzduh mirosea a lemn cojit, a tămâie și lut proaspăt, iar clamele și bălămălile sunau ca niște clopote. Sunau înverșunat ici și colo pe la case, strâmtorând trupul, inima, sufletul. Sunau de parcă trebuia dus mortul la groapă. La chindie, deasupra țintirimului, apăruse soarele, slab la față, cu fălcile ieșite din piele, să-i numeri dinții și, îmbrăcat într-un anterior țesut din nori, tremura ca o lumânare în mână. Câinii negri ai nopții mușcau lumina zilei. Lumina bocea cu un cântec de ieagăn, curgând spre asfințit. Prin ogrăzi nu se zărea țipenie și nu se auzeau nici hârletele, nici târnăcoapele săpând groapa.

Groapa era săpată demult. O sută de ani în urmă, în mijlocul satului. Era o groapă de lut și era largă și adâncă că putea să încapă tot satul. Casele stăteau ghemuite pe malul ei priporos și se fereau să pășească spre fund. Una din ele, mică și golașă, parcă scăpătase un perete, dar se oprise și picotea cu cușma trasă pe ochi. Picotea ca pădurarul pe vremuri așezat pe scăunaș lângă gura sobei. Spre acoperișul ei încolțeau privirile oamenilor de după ferestrele caselor, se umezeau ochii, se vânturau frânturi de vorbe, vorbe de întrebare, de îngrijorare, de alinare:

- O ține morțiș...
- De ce să n-o ție? Pe așa vreme nici fumul nu iese pe hogeag.
- Poate c-o avea noroc să scape. Pe câte le-a îndurat doar?! A îndura-o și pe asta.
- Nu-s semne bune, să scape.
- Dar nu-s nici rele.

Lina, șfichiuită de cuvintele pe care le auzise, porni zorită într-acolo. Sări peste un troian, prăvăli în calea ei o cumpănă de fântână, desprinse din ciocul ei căldarea și, ridicând-o sus, începu să bată în ea, începu să strige cu glasurile pădurii, cu frânturi din vorbele și cântecele pădurarului lăsate ei încă de cu toamnă, când trăia omul acolo sus pe deal. Vroia să trezească casa. Și parcă o trezise. Din hogeag țâșniră câteva fire de fum. Auzise parcă și un chiot de bărbat cu ecouri. I se păru că se deschisese și ușa, iar dinăuntru parcă murmură glasul lui, glasul lui Vasile Pasăre:

*Toate dorurile mele –
Numai flori și rămurele,
Numai inimă și cântec,
Numai dragoste și suflet*

*Pân la lună, pân la soare
Coama verde de pădure,
Cărărușe, lăcrămioare,
Ochi de ciute și izvoare,
Și prin vară, și prin iarnă.*

De bucurie se prinse cu crivățul în joc. Țopăia într-o parte, în alta, cu pași mărunței și iuți, așa ca fetele și flăcăii când ieșeau din sat cu hora în pădure. Juca cu suflet tânăr și cu primăvară ce scoate ierburi, flori, licurici și umbre, cărări și muguri de nădejde. Juca cu încredere și cu mândrie că sunt pe lumea asta oameni demni de un câmp de-a crede pentru frunza verde, de un câmp de lege fără rege, de un câmp de zbuluciu pentru acest pământ de unde pasărea dreptății se tot urcă. Zboară în sus, zboară în jos, se zbuluciuă pentru inima care plânge și se stinge în lumini amare și cu strigare spre stele, că ard mugurii dragostei, iar iubitul iese din rândul oamenilor și aproape din legile vieții... Juca moldovenește. Până la uitare de sine. Și cu căldarea pe cap juca. O purta în loc de coroniță, și, când o scăpă pe pragul casei, se opri buimacă.

Ușa era închisă și nu se auzea nici pomeneală de cântec. Din tindă printre crăpăturile dintre scânduri răbufnea miros de zeamă cu buruieni, o acreală de fum și sudoare de om. În cameră tremurau niște vaiete înăbușite.

„O fi căzut la pat de moarte!”

Se repezi spre fereastră. Găsi un colțișor de geam neacoperit de gheață. Privi înăuntru. Zări patul, și aici, în față, tălpi de picioare goale. De la genunchii celui culcat în pat se înălța oghealul munte, iar de după creasta muntelui răsări o frunte de femeie. Palidă, încrețită și înrouată de durere. Din creștetul ei curgea pe podeaua

de lut o şuviță de păr. Focul în sobă se trecuse. Pe masa de lângă pat ardea în roșu o icoană. În rama ei sfântul Gheorghe, călare pe cal, se străduia să omoare un balaur și din când în când scăpăta sulita în flacăra lumânării ce pâlpâia alături de icoană – s-o stingă, nu alta. Pe laiță ședeau câteva femei încotoșmănite cu burnuzuri, cu șalinci și cu un țol în jurul picioarelor. Fețele lor păreau tot icoane. Pe cuptor, rezemată de muchia hornului, dormea o bătrână și blestema prin somn. Lina o cunoscuse după glas că-i moașa satului. Blestema bătrâna că nu dormise o săptămână de zile. Blestema și blestema pe strigoaică:

– Satana, să n-aibă parte de pământ și cer. S-o bată Dumnezeu cu crucea în cap și-n inimă. Să-i taie mâinile și pofta de-a ne vedea. Să-i sece ochii...

Vestea că prin sat se oploșea o strigoaică venea din strămoși și umbla și creștea din gură în gură atât de fioroasă, că zăcuse și pădurea de vorbe.

„Dacă i-i sete, bea apa din toate fântânile... dacă i-i frig, dă năvală în casă... Dacă i-i cald, se ascunde în umbra omului...”

La vorbele acestea rămâneau duși pe gânduri bărbații, până ce frigul zbuciumului le înzăpezea tâmplele, mustățile. De frica strigoaicei sughitau copiii prin somn, iar femeile, alături de moașa satului, zile întregi răscoleau desișurile, poienile pădurii, să deie de ierburi rare – s-o vrăjească, s-o stârpească din sat. Și se frăsuiau că n-o prinde nici un descântec...

„Are ochi care se schimbă la lumină. Bat când în albaștri, când în verzui, când în cafenii...”

„Câteodată îs și fără culoare, spălăciți ca o găină fiartă. Da deoache cu ei în dreapta și în stânga. Se leagă de om ca vântul, ca întunericul de pământ.”

„Și nu știe de rușine... Iată, dacă stau două vecine

sau doi vecini la gard și în tihnă pun viața la cale, de trece ea pe acolo, apoi numaidecât se iscă ceartă. Vecinele încep din senin să se batjocorească, să se păruiască, iar vecinii scot pumnii încleștați din buzunare și prind să-și mute fălcile...”

„S-a întâmplat că au smuls câte un par din gard și au ajuns la moarte de om...”

Glasul răgușit al moașei tulburase pe vremuri pădurea, tulbura acum casa. Se lovea de pereți ca vântul de creanga copacului, iar cuvintele blestemului se înfingeau ca niște cuțite. Sângera varul, sângera lemnul privazului și sticla ferestrei. Sângera și ea, Lina, aici pe prispă, afară, dar nu se urnea din loc. Se agățase cu privirea de coama muntelui care se ridica de la genunchii femeii din pat, vroia s-o treacă, vroia să vadă fața muribundeii. Bănuia în sufletul ei că asta-i Anica, nevasta pădurarului. Și aștepta cu sfințenie să încolțească semințele bucuriei și să aline durerea ei și durerea casei. Aștepta parcă vrăjită de-o taină mare, aștepta așa precum spre primăvară pădurea așteaptă păsările, ierburile, cântările. Pădurea, și ea, ființa pădurii.

Pe neprins de veste din gura sobei răbufni o împușcătură. Cenușa de pe vatră se vântură și o sămânță de popușoi, plesnind, sări floare albă pe podea. Lina tresări și sub cotul ei pocni rama ferestrei. Tresăriră și femeile, întorcând ochii spre geamuri. Și parcă văzând-o, înghețară de frică cu privirile pe fața ei. N-o cunoscuseră, o luaseră drept altcineva. Teama acoperise toate drumurile, toate căările și toate poienile de altădată ale pădurii. Se înnouraseră zilele celea cu soare pe care le-a avut satul cândva. Acum pe frunțile femeilor ardea un întuneric. Și ea, Lina, vru să-l sperie cu urlete de lup, să-l alunge, să-l taie cu o aripă de pasăre, să-l fărâme cu o copită de căprior, dar în momentul acela uitase de ce

trebuia să facă asta, uitase de ce a venit înapoi, uitase toate glasurile pădurii. Întinericul și teama întindeau mâinile s-o cuprindă și ea fugi cu privirea spre bătrâna de pe cuptor. O ghionti să se trezească. Numai ea, moașa, poate o mai ține minte... Că veri la rând au umblat amândouă prin pădure.

Dar bătrâna nu-i auzea chemarea. Ținea ochii închiși, dormea și o blestema prin somn fără încetare pe strigoaică:

– Focul s-o ardă, apa s-o înece, ploșnițele și gerul s-o roadă. Să ajungă și ea cu inimă de om și să se chinuie cum ne chinuim noi. Dar fără ochi, fără limbă-n gură, fără mâini și picioare... Să se târâie ca viermele pe pământ. Și să nu moară până n-or învia toți morții...

– Taci, nănășică, n-o supăra!... O auzi? Stă la fereastră și ne pândește. Nu se vede, dar stă, tremură cu rugă și cu lacrimă glasul unei femei. Cearc-o cu binișorul. Roag-o să se îndure de mamă și de copil. Să nu se lăcomească la sângele copilului. Că-i place măduvă tânără. Mai anțărt, la Zăicani, a nenorocit-o pe cumnata mea. Purta Saveta sarcină pe-a opta lună și umbla la prășit. Strigoaica a ieșit în calea ei de sub poala nopții și a întrebat-o, dacă n-a luat și pentru dânsa o sapă, că ea a venit dis-de-dimineată și a uitat să-și ieie. Numai atât a întrebat-o și s-a trezit Saveta cu pânțele scăzut și fără copil. Dă-n colo, dă-ncoace – nu-i copilul. Peste un deal și peste o vale l-a găsit. Lângă un cuib de cartofi, fără glas și fără picătură de sânge-n obraz. Așa că îmbuneaz-o, nănășică, până stă acolo pe prispă, până nu s-a strecurat în casă. Lasă blestemul, că n-o să ajute. O înrăiești numai și o să ne arunce copilul în troienele de afară.

Moașa tăcu, dar nu deschise ochii. Nu-i venise pe plac vorba femeii. Fața ei vânătă, umflată, cu pungi galbene

în loc de fălci, se crispase. Umbre albe și roșii, umbre colțuroase ca niște cioburi de sticlă, umbre de durere zvâcneau mai sus de sprâncene. Și parcă nu răsufla. Răsuflarea i se înnodă în gât. O bucată de vreme molfăi limba în gură, străduindu-se să dezlege cu ea nodul. Nu putu, și era gata să-l înghită și să cadă iarăși în somnul ei. Lina adună mâna într-un pumn și vru să bată în geam, să le lămurească cine-i ea, să le lămurească așa precum știe, dar o altă femeie de pe laiță o opri, sărind cu vorba spre moașă:

– Laud-o, mângâie-o, lele!... Că-i orfană și fără așternut la vreme de iarnă. Dă-i crezare, că a rămas și ea fără pădure, fără culcuș. Și se chinuie...Umblă de la casă la casă prin frig și ninsoare...

Pițigăiat și ascuțit, glasul femeii se repezise spre urechile moașei, ca o coasă în iarbă. Ajunse la inimă și bătrâna icni, desprinzându-se de muchia hornului. Coborî pe fața casei și păși spre fereastră. Păși cu muchie de topor în ochi, ridică mâna măciucă – să lovească, să spargă geamul, dar în ultima clipă își desfăcu pumnul și se propti cu palma în lemnul pervazului. O văzuse parcă pe ea, fata pădurii, și se propti. O cunoscuse sau era pe cale să o cunoască?!...Nu înțelegea. Și încremeniră amândouă în așteptare. Față în față, ochi în ochi. Priveau una spre alta, atât de aproape, atât de adânc, atât de gânditor și gata de-o încercare, încât Linei i se păru că nu se mai află pe prispă, că a intrat cu întreaga ei făptură în sufletul bătrânei și-i stăpânește mânia.

Da, numai i se păru. Moașa își dezveli dinții puțini și începu să râdă răgușit, ogoind cu vorba femeia:

– O laud... De ce să n-o laud?!... Că-i frumoasă. E atât de frumoasă, încât se teme să se arate. S-a ascuns... S-a acoperit cu viscolul, dar am s-o...

Tăcu. Nu găsi ce să mai spună și tăcu. Tăcu, suflând

greu. În gâtul ei se auzea un horcăit. Închise gura, închise ochii, parcă să-și aducă aminte cuvintele de laudă, să le aleagă pe cele mai scumpe și mai dragi. Pe urmă, dintr-o dată, împotriva oricărei așteptări, deschise ochii bulbucați și galbeni, plini de vinișoare roșii, desprinse buzele vinete și crăpate, le repezi una de la alta, și de pe limba ei sări un cocoloș verzui de salivă.

Petecul de sticlă, curat până acum, se acoperi cu o pojghiță de gheață. După ea se auzi iarăși blestemul și fata se urni din loc. Porni încet de pe prispă, porni cu greu prin troiene, trăgând după ea toate grijile și nevoile casei. Pășea rătăcită în gânduri. Câinii negri ai nopții rupseră în bucăți lumina zilei. Vuia crivățul. Zăpada se vântura fumurie peste făptura ei, ca cenușa de pe vatră. Se vântura val după val. Ba fierbinte, ba rece. Printre valuri aburea fața bătrânei ca o icoană, abureau casele din jur ca niște piepturi de munți, abureau ușile caselor ca niște tălpi de picioare... Alături de toate, ca un vaiet, ca o amintire, răsuna vorba pădurarului:

„Răul vine spre noi de sus... Vine de la stăpâni... Vine atât de aproape, că ne doare, și rămâne atât de departe că nu ne ajung mâinile să-l gătuim... Nu ne ajung și ne acoperă nevoile, bolile, ne prinde urâtul... Și ca să nu murim, ca să ne ținem firea, că suntem și noi oameni, născocim jocuri. Născocim strigoaice, năluci... Ne luptăm cu ele. Strângem buruieni să le stărpim. Strângem blestem peste blestem și cântăm... Cântăm cu suflet să alungăm urâtul din noi. Cântăm cu ciudă și ucidem frate și soră!... Gândim că în ei s-a ascuns strigoaica. Da răul rămâne... Rămâne sus!”

De când fugise de clocotul topoarelor, care nimiceau copacii, și se aciuase în casa pădurarului, Lina auzise vorbe cu tâlc. Afară pădurea gema și omul, ca să n-audă, se lăsa îndurerat pe scăunaș lângă gura sobei și nopți la

rând sfătuia cu focul. Lina, ființa pădurii, se apleca numai urechi peste umerii lui și asculta cuvânt cu cuvânt. Asculta și aduna fiecare oftat, ca pe-o mângâiere. Apoi, după ce pădurarul a părăsit-o, vorbele au rămas cu ea și i-au ținut de urât. Cu ele făcea din ziuă noapte și din noapte zi. Aprindea când vroia zorii, luna, soarele... și vremea trecea.

Însă, aduse încoace în mijlocul satului, vorbele-și pierduseră farmecul lor de altădată. Cuibărite lângă inima Linei, se deschiseră răni. Sângerau... O dureau... De durere sări în sus, se învârti pe loc... Găsi cu ochii casa de pe deal și se repezi spre ea...

„Pe orice drumuri ar umbla omul, cum e lovit de-o durere, cată spre vatra lui. Și chiar dacă ea e rece, tot îl încălzește. El cată de ea și ea cată de el”, așa îngânase într-o seară pădurarul, așa îngâna ea, Lina, acum, și se avântă tot înainte, numai înainte, numai înainte... Să ridice cât mai repede dealul...Să alunge căpriorii din casă... Pe cei doi căpriori, care, de spaima lupilor, rupseseră azi dimineața zăvorul și intraseră. O să-i alunge și pe ei, cum i-a alungat pe lupi... Cu pânza o să-i bată... Peste gură, peste ochi... Și ei au să iasă, că n-au să aibă încotro... Au să iasă, și ea o să închidă din urma lor ușa... Și n-o să deschidă până-n primăvară. Primăvara aduce multe... Aduce și pădurea. Uita așa!... Pas cu pas... Înainte... Peste garduri, peste porți, peste acoperișuri... Numai să nu cadă... Să-i ajungă puteri... Să ajungă...

De fapt, făcea cale înapoi, spre cele pierdute... Și-i venea greu... Crivățul o apuca de piept, o zgâlțâia, căuta s-o întoarcă din drumul ei, dar ea, Lina, nu se lăsă înfrântă. Îl bătea cu pânza. Peste mâini, peste față, peste ochi... Și el, crivățul, în cele din urmă schelălăi. Se feri parcă, dar n-o lăsa în pace și din când în când se așternea piedică la picioarele ei.

„O pădure nu moare atât de repede cum cred unii, măi femeie”, îi vorbise într-o zi pădurarul nevestei sale. În pământ a rămas vița, a rămas sămânța...”

Cuvintele acestea au încălzit-o atunci, au îmbărbătat-o acum. Și simți noi puteri, și sări peste crivăț. Sări o dată. De două ori sări. A treia oară nici nu încercă. Își amintise oftatul Anicăi și se opri.

„Nu te încuraja fără rost, bărbate. Ai uitat de ciori și de ploile de toamnă. Ciorile au să scurme sămânța, ploile au să putrezească vița”.

Anica era cumpănită la vorbă. Pădurarul se ridica uneori cu gândul la stele, la lună, dar ea rămânea mereu cuget și pază la cele din jurul ei, la cele de pe pământ, fiind mereu gata să treacă prin cele mai grele și mai amare zile. Și când deschidea gura, cuvântul ei îți mergea la inimă. Și găseai groapă pe loc neted și drept și, fără să te împiedici, cădeai spre cele clare și adevărate.

Iată, na! Se prăbuși și ea, Lina, cu piciorul într-o groapă. Avu vreme să se proptească în mâini. Se ridică greoi și izbuti să-și aducă aminte de ciorile care zi și noapte au scormonit talpa pădurii. Acum țipau pe acoperișul casei. Desfăceau stolohanii de pe leături și căutau hrană în măduva lor.

O aripă de streășină, mânată de vânt, ajunse până aici în sat. Fâlfâi pe deasupra capului. Nu întoarse ochii să vadă unde o să cadă. Se uita mai departe la ciori, la zbuciumul lor de pară neagră și cumpănă de foame. Ascultând țipătul lor, își amintise de toamna timpurie, de ploile reci, cu iz de putregai, care au curs și-au tot curs fără sfârșit. Într-atâta se răzmuiase pământul, că pădurarul a trecut spre sat cu greu. De nu se lua de mână cu Anica, îl prindea înghețul acolo pe deal.

Încercă să iasă din groapă, din gânduri... Și trebuia să pornească într-o parte. Dar încotro?... Spre răsărit sau

spre asfințit?... La deal sau la vale?... Păși și cu celălalt picior spre fundul gropii. Îl trase după ea, nu păși. Îl trase fără să înțeleagă de ce face asta. O buimăcise crivățul care hohotea acum în jurul ei, jucând numai vârtejuri, numai vârtejuri... Peste case, peste soare – vârtejuri. Soarele spre asfințit ardea pădure de deal. Copaci de lumină legau norii cu pământul. Copaci subțiri ca ața și drepți ca acul. Copaci de sticlă sau de gheață. Într-un luminiș de acolo căpriorii, cei doi căpriori ai pădurii, înconjurați de lupi, se zbăteau, se apărau cu coarneau, se sileau să-și facă drum spre sat, spre oameni, dar nu izbuteau și se tot afundau în lumină și în ninsoare, ninsoare deasă și rece, lumină vie și rară, spre stingere. Și vuia crivățul, strâmtorând inima, sufletul, gândurile...

De dimineață părea că ziua o să se încunune cu o bucurie. După țipetele păsărilor, după mugetele căpriorilor, după urletele lupilor, părea că dincolo de norii vineți și grei de iarnă trăiește un cer senin și cu soare, că dincolo de sulurile de omături este un pământ pe care crește în taină o pădure. De dimineață părea că orișice rană se poate vindeca, numai să vrei, cu toate că crivățul atunci, la fel ca și acum, mușca și rumega văzduhul, cu toate că omăturile troieniseră încă din ajun nu numai casele și ogrăzile, dar și drumurile, dar și zărilor, și bucuria nu avea pe unde să vină în sat. De dimineață părea... Însă acum, spre seară, toate semnele, aceleași semne, lămureau alta, lămureau că ziua de astăzi cu puțin se deosebește de ziua de ieri. Poate e ultima, poate e mai aproape de ultima, dar e cu aceeași cumpănă de viață, cu același suflet rănit, mereu în așteptare și cu nădejde, că nu-i ziua asta ultima, că mâine are să-și întâlnească el, sufletul, din cele tămăduitoare și rare, din cele ce n-a întâlnit astăzi. N-a întâlnit, că pe-o vreme de iarnă ziua e ca frunza toamna, în cădere. Se desprinde din înalturi și,

până te întorci s-o vezi unde-i, a și zburat, și s-a făcut noapte.

Un mieunat o trezise din amorțire, și ea, Lina, își dădu seama că groapa în care căzuse se află în mijlocul unei ogrăzi. Ogradă largă și împrejmuită cu vârfuri de copaci și cu muchii de garduri, care ici-colo mijeau din omături. În fundul ogrăzii, prin ninsoare, abureau cu guri negre acoperișurile grajdurilor, cotețelor, hambarelor. Iar aici, la spatele Linei, la vreo trei sărituri de căprioară, se înălța casa din cărămidă de culoarea obrazului pălmuț. Casă înaltă, cu două etaje și cu balcon, cu ochi de stăpân sub acoperișul ei de tablă. Ochi veghetori peste sat, peste câmpiile albe din jur. Ochi care nu se vedeau, dar se simțeau.

Lina cătă cu privirea spre ușă. Ușa – mare, ca o poartă. Închisă. Cătă spre fereastră. Fereastra – mare, ca o ușă. Cu oblonul desfăcut și prins de perete. Se apropie și după geamul abia înflorit de gheață, pe pervaz, văzu un cotoi alb, pufos și mare ca un pui de urs. Se juca cu un șoarece. Șoarecele avea piciorușele de dinapoi frânte și încolțite. Sângerau. Cele de dinainte parcă erau tinere, și el se căznea cu ele să fugă, să se rupă din gheara morții. Se ridică pe sticlă în sus, se ridică pe lemnul ramei, dar cădea de fiecare dată și se ghemuia lângă clenciul și belciugul ferestrei. Scâncea. Parcă descânta, parcă blestema, parcă se ruga: „fă-ți milă și dă-mi viața la un capăt”. Cotoiul, bine grijit și bine hrănit, era surd la ruga șoarecelui. Torcea și-i linchea stropii de vlagă purpurie ce musteau din trupul lui schilodit, ca vai de el, apoi îl îndemna cu laba să se cațăre iarăși pe sticlă sau pe lemn, în sus, să-și stoarcă ultimii stropi de vlagă. Îl îndemna cotoiul cu voie bună, parcă mângâindu-l, parcă zădărându-l să se deștepte la simțuri bune de trai, și nu lua în seamă nici forfota iernii de afară, nici cântecul

armonice și al glasurilor, care din când în când răzbăteau dintr-o odaie din fundul casei. Glasurile necunoscute, sau prea cunoscute, glasurile și cântecul, ba lent și larg, de-a cuprinde pădurile, ba înfocat, de-a aprinde și apele, glasurile și cuvintele, cu răsărit de soare pe frunțile lor și parcă neobișnuite, îl ațâțau pe cotoi și mai tare la joacă. Și el se juca cu șoarecele, păstrând în ochii săi albaștri aceeași mândrie că-i stăpân, aceeași îndrăzneală și aceeași sete de-a nu mai sfârși jocul.

Linei i se făcu milă de șoarece. E și el inimă și suflet al desigurului. Dar cu ce putea ea, paza și lacrima pădurii, să-l ajute, să-l smulgă din ghearele morții? De-ar fi fost în jur iarbă și floare, frunze și umbre, l-ar fi acoperit cu de toate, l-ar fi furat, l-ar fi ascuns de ochii și ghearele cotoiului. Era gata și simțea, și înțelegea că trebuie să facă ceva, acum, în clipa asta, poate în ultima clipă. Dar care-i azi iarba, care-i floarea? Care-i frunza, care-i umbra? Că toate s-au trecut, s-au topit. Drept că o parte de păsări s-au întors. Dar fără pace în glas. Și o parte de animale s-au întors. Dar cum s-au întors? Înstrăinate și înrăite de foame. De foame și de vremea rea fără de adăpost. Și nu era pădurea să le unească, să le îmbuneze. Iar din cele sfinte și lumești ale desigurului, din cele toate de leac, de apărare și de durere rămaseră numai cântecele și vorbele pădurarului. Frânturi de cântece și de vorbe. Urme. Urmele zborurilor de gânduri, aburind cerul senin, urmele pașilor bătând clopote de liniște prin iarbă, urmele zilelor și nopților pașnice, când omul oricât de vlăguit și necăjit ar fi găsește într-un bob de rouă, pe un fir de iarbă, găsește dragostea lui, setea și puterea de a-și scoate cu bine viața la capăt. Urme și doruri. Împlinite și neimplinite. Rămaseră toate adunate pădure acolo înăuntrul ei, în sufletul Linei. Și anume ele, suratele, o îndemnavă la o cinste. Ele, care au voință,

marea voință ce nu se învață nici după stele, nici după ochi, dar se înfiripă dintr-o faptă bună făcută la timp și la strigare de gând și de inimă. Se înfiripă și dănuie de la om la om, de la ființă la ființă, dacă nu prin sânge, atunci prin suflare. Se înfiripă și nu moare. Că nu-i nimeni mai mare peste lăcașul ei, peste omul ei – sufletul. Nu-i nimeni s-o stingă. Nici stăpânul de jos, nici stăpânul de sus. Nici chiar trupul, decât numai el, sufletul. Trupul e haina, frunza. Sufletul e rădăcina, sămânța... sămânța care de prea mult dor nici n-o vezi, nici n-o simți cum încolțește, cum răsare și crește putere, și poate să ridice deal unde-i vale și să facă vale unde-i deal, spărgând cu lacrima piatra, oprind vântul, grijind omul și pământul.

Se frământă pe loc, adunându-și puterile. Apoi se uni cu vântul într-un vârtej și, răscolind omătul de pe prispă, găsi lângă perete o coadă de mătură. Și tot cu vântul, sau fără vânt, o ridică, o roti de vreo câteva ori prin aer și o izbi cu toată îndârjirea în geam. Sticla zăngăni și se făcu țandări. Motanul sări speriat pe fața casei și dispăru sub masă. Nu-și arată nici ochii și nici ghearele.

Șoarecele, încetul cu încetul, trecu peste rama ferestrei. Lunecă. Căzu afară. Și, încetul cu încetul, făcându-și drum cu lăbuțele, se afundă în omăt. Pe urma lui, după o vreme, din gaura rămasă răbufni pe toată ograda mai întâi o aromă de mintă, apoi un miros de floare de tei și corovatic, de cimbur și trifoi, de iarbă verde, de coajă și clei de copac.

Nu se întrebă: ce să însemne mirosul ista? Nu avea vreme să se întrebe. Se lăsă în genunchi și porni să răscolească omătul, începând chiar de lângă muchia prispei. Răscolea cu mâinile. Cu mâinile săpa și arunca. Cu mâinile, cu vântul, cu inima și sufletul.

Nu greșise. Sub troienele din ogradă găsi pădurea. Odihnea, culcată la pământ. Copac peste copac. Clituri.

Și-n ea întâlnește de toate. Și floare de tei, și fire de corovatic, și cimbur, și frunză încă verde... Se lipi toată de trunchiurile copacilor ca și copilul de pieptul mamei. Mireasma de clei și floare o ameți. Privi spre cer și cerul i se păru ca de primăvară. Peste adâncurile lui înalte, senine și albastre, se legăneau crengile copacilor, și cu ele cuiburile păsărilor. Cuiburi multe, fără număr, dar toate fără aripă și fără glas de pasăre.

Păsările nu s-au întors, gândesc că pădurea e moartă.

– E vie, vie! șopti ea, Lina, și se ridică ușurel, ușurel. Se ridică într-un vârtej subțire, mlădios și înalt. Se ridică cu glas de ciocârlie, s-o vadă, s-o audă toți, și mic și mare, și lună și soare, să lumineze zărilor, drumurile, cărările. Deschise poarta și păși prin sat, de la casă la casă. Ținea o frunză în buze și cânta. Cânta de primăvară. Chema păsările, chema oamenii. Să vină la pădure! Să iasă la arat, la semănat...

Și satul încetul cu încetul se trezise la viață. Aprindea prin horbota înserării ochi. Ochi vii de lumină și nădejde. Gheața de pe geamuri, mușcată de suflare caldă, se topea. Răsăreau buze, nasuri, fețe de copii, gata de joacă, de zburdă... Undeva, în măhală, din bălămăli chiuu prelung o ușă. Scârțâiră pași prin omăt. Rari, îndesați și cu pârâituri de-o potrivă cu ecourile unui harapnic care taie văzduhul și strigă că-i stăpân și el peste vreme și peste toate, că dacă n-ar fi el, mare harabură s-ar întâmpla pe pământ. Și crivățul conteni. Așa, dintr-o clipire, conteni. Pâlpâia ostenit și speriat în dosul caselor, în dosul troienelor. Și ninsoarea conteni. Dar ea, Lina, n-avea de gând să se oprească. Fierbea mai departe zăpezile. Pașii ce veneau acum spre ea n-o speriau. O încurajau. Erau pași de om. Omul acum, pentru sufletul și inima ei, acum, după zile și nopți de singurătate, după

toate chinurile îndurate de ea, după toate îndoielile că n-o să-l mai vadă nicicând, venea să încunune bucuria ei că pădurea e vie, trăiește, venea ca o mare nădejde, ca o sărbătoare, care te îndeamnă la viață nouă și te sfințește până la lacrimi. Din două sau trei ogrăzi a ales repede sămânța mășcată, albă și curată, să-l semene. Și ridică mâinile, gata să-l îmbrățișeze cum a da de el. Nu-l vedea, dar îi auzea pașii...

Inima-i inimă. Vrea multe, dar cu puține se alege. Pe neașteptate din dosul unui troian apăru omul și se ciocni cu ea. Amândoi căzură. Ea se poticni de-o lespede de gard. El dispăru în troianul de alături. Totul se petrecu atât de fulgerător, încât Lina nu apucase să-l vadă măcar la față. Cușma rămasă la suprafață, cușmă bună, mițoasă și neagră, dădea de înțeles că omul care o poartă e bărbat înstărit, iar sabia lui, răsărită din omăt, adăuga că bărbatul e pândarul satului. Numai el, Lavrente Pascaru, purta sabia în tot satul. Avea și pușcă, dar de fudulie purta sabia. Zicea că pe unde treci cu sabia, nu treci cu pușca.

Ea, Lina, îl cunoștea de la nunta pădurarului. Venise acolo aproape că nechemat. Mai mult cu pofta de acasă. Venise trimis de Nică Iordanu, stăpânul. Să fie ochi și urechi la toate ce se vor întâmpla, să afle de nu grăiește satul să ridice pe moșia lui dezordine. Vremurile erau tulburi. Vești și povești fel de fel răzbăteau de la asfințit, de la răsărit, și satul stătea în cumpănă. Tăcea cu țigara în gură și deschidea inima numai pe ascuns, numai prin locuri ferite și prin umbra pădurii. Și Lavrente, ca să-i ispitească pe oameni ce sâmbete poartă, începuse vorba atunci la nuntă de la sabia:

○ – Cu ea tai și cumițești ce vrei. Și nu ruginește ca pușca. Pușca cere vreme și chibzuință s-o îngrijești, s-o corcolești zi de zi și, dacă n-ai cartușe s-o saturi, nu faci

treabă. Dar sabia nu cere atâtea. Îi sfântă. Chiar și de luptat e mai cinstit să lupți cu sabia decât cu pușca. Lupți piept la piept, ochi la ochi. Biruie cel care are dreptate.

Oamenii se întristaseră după momeala lui Lavrente. Se gândeau că o coasă, o furcă, chiar și un țăpoi de lemn pe lângă casă face mult mai mult decât o sabie, dar tăceau. Ce, parcă pândarul putea să-i înțeleagă drept? Vorba astăzi n-are preț, dar e întrebată. Ai spus un cuvânt, ai oftat numai, și altul cu urechile mari ți-a prins suflarea și ți-a pârât-o după placul lui. Tăcerea bate la ochi, dar nimeni nu se leagă de ea. Și-i scumpă. Ca pământul, ca pâinea, ca mama... Dacă o pierzi, n-o găsești nicăieri. Prin târguri nu se vinde, nu se cumpără. Și chiar dacă se vinde ea pe undeva, pe sus, printre drapelul și icoane, cine astăzi are bani și avere s-o cumpere înapoi?...

Din omăt apăru capul pândarului. Cap cu chelie, dar fără față. Fața era numai zăpadă. Abia, abia se deslușeau ochii negri și vârful nasului. Țâstar, nu alta!...Părea de râs. Și gardul din spatele Linei râse scârțâind nuietele. Poate că scârțâise numai, poate că râse numai.

Pândarul bolborosi ceva fără cuvinte, mugii mai degrabă decât bolborosi, cu gura închisă ca un taur atins de strechie și, fluturându-și capul, se ridică iute în picioare, cu țâfna în nas. Privi holbat în jur. Să-l vadă, să-l găbjească pe cel ce s-a hlizit. Să-l găbjească, cât aceluia nu i s-a răcit locul, ca să-i piară pofta de a se mai hlizi pe multe zile înainte. Ia te uită, rânzosul! A găsit de cine să se anine? De pază, de nacialnicul satului! De oficiul puterii de stat!... În loc să sară în ajutor, să-i întindă mâna și să-l ridice, să-l caine și să-l scuture de omăt, el, cumătrul și nunul, stă tupilat după vreo rămășiță de gard și-și pupă unghiile de bucurie. Măi, măi... Amarnic s-a mai îndrăcit lumea noastră din sat. Curat ca la oraș.

N-are un bănuț în buzunar, n-are pâine, n-are foc și nici capăt de ață în casă, dar se poartă cu guler și manjete de horboțică sub limbă. De acu poți să zici că-i c-un picior în groapă, dar încă nu-i pierde piuitul, de parcă aseară Dumnezeu și sfinții au mutat păsările raiului în burta ei. Comedie, nu alta! Comedie, care n-o să aducă ape bune de băut. Și de ești însemnat de lege să stai piept în calea samavolnicilor, să faci poduri și ordine, apoi trebuie să-i iei pe toți căpoșii din scurt. Hăț fără zăbală să nu le pui. Ordinul și sudalma să le fie icoană, mamă și tată. Lasă să înțeleagă că pe pământ încă de la moș Adam toate-s cântărite și împărțite bine. Iar dacă în drumul vieții lor mai apare câte-un deal și câte-o vale, apoi să fie cumiți și să le treacă, să nu-și frământă mințile cum să le urnească din loc. Ori să mai aștepte, de n-au putere și răbdare să le treacă. Să aștepte și să se mulțumească cu puținul, cu atât cât le picură ziua și ceasul. Să aștepte, că statul cheltuie mult pe seama lor și-și ține ochiul treaz. Îi are în bătaia ochiului pe toți, pe fiecare în parte, și sprijină numai pe acele suflete care poartă stimă organelor lui. Adică, și lui Lavrente Pascaru. Că și el e tot un organ. Mic, micuț, clenci sau belciug pe lângă cele mai mari, dar fără străduința și îndemânarea lui nimeni nu poate să deschidă și să închidă ușile și ferestrele țării. Nici miniștrii și nici mai marele lor. Da, da... Organ mic, ieftin și de poreclă, dar răsărit la treabă. Și nu cere corcoleală și prea multe, ca altele. Ordine în toate și respect cere. Cere și pedepsește după lege. Chiar și pe acei care îl iau cam des peste picior și-i zic pahonț. Miluit nu rămâne nimeni din cei ce pică pe scaunul dreptății. Nici frate și nici soră. Numai așa! Fără glumă și cu șurubul strâns, aproape strâns, să nu plesnească. Că, de altfel, rămânem cu trei roți la car și râd și vrăbiile de noi. Azi gluma te cuprinde și te joacă, mâine te pupă și te gâdilă, poimâine te culcă

și te împunge la inimă... Să adormi, să nu vezi. Unde o să ajungă. Când te trezești e prea târziu. Piatra cetății de stat de acum s-a ramolit de scurmătura glumei. S-a ramolit și dă năvală dușmanul, veneticul, care stă de pândă zi și noapte și numai asta așteaptă. Să ne calce hotarul, să ne deie țâță de după gratii. Să ne amestece una cu pământul, să nu rămână nici numele pomenit în ziua de mâine...

Lavrente, dacă lua foc la suflet, ardea ca o pădure și nu se potolea c-un gât sau două de aer. De nu întâlnea om pe aproape să-i sară în cap, să-și stingă mânia de inima aceluia, atunci sfârâia și pălălăia pe gânduri. Și-n clipele acelea, de nădușeală, de uitare de sine, era în stare să ticluiască și să rostească în gând cuvântări mai dihai ca deputații și miniștrii în ședință. Cuvântări lungi, clare și înflăcărare parcă de durere și dreptate, că pe urmă, după ce da tot din el și i se răcorea sufletul, îi părea rău că au trecut și nu le mai ține minte. Cu ele ar fi ridicat dealul din sat și ar fi luminat drum spre împărăție. Îi părea rău și se înciuda de se îngălbenea și el și lumea din jurul lui. Mai întâi se anina de părinți. Nu le dădea pace să se odihnească acolo unde au coborât sub iarbă, sub cruce. În gând striga la ei, în gând îi ocăra. Să se trezească, să-i răspundă!... Cum de l-au făcut atât de mare și atât de beteag?!... Beteag la multe și fără noroc. Cum de l-au făcut așa, că parcă satul nu l-a simțit și nu-i știe până azi să fi păcătuit ei la vremea lor cu paharul, cu crezul?!... Apoi se înciuda și pe el însuși, că atâția ani la rând, ani de slujbă, a tot fost lăsat să intre în casa lui Nică Iordanu, a tot ascultat rânduri din cărțile sfinte, din cărțile cu pecetea vremuită, din cărți și din ziare, a tot sprijinit pereții și ușorii pe la petrecerile cu oaspeți mari din capitală, a tot lăcrimat de plăcere la lecțiile de muzică, de arte cu care numai intelectualii se hrănesc, dar iată

că până azi nu poate din cele văzute și auzite să prindă și el, Lavrente Pascaru, sfânt sub căciulă. Să-l aibă de slugă. Să păzească. Să nu fugă gândurile bune, de-or apuca să mai vie... Ei, sfinții ca sfinții! Îs copiii cerului. Se țin numai de joacă și-i greu să-i prinzi. Domnul îi are în pază, Domnul îi cruță. Nu-i pune la treabă. Și-i păcat să te superi, să-ți faci inimă rea din vina lor. Dar de la cărturari și de la tehnicieni face să ceri socoteală și merită, fără să-i mai ascuți, o beșteală soră cu moartea. Au umplut pământul cu cărți și fel de fel de mașinării, ating cerul cu oceanul, cu scrisul și cu unda de radio, dar la cele de pe pământ nu întorc ochii și gândul. Până acum, mama lor de buchie, n-au inventat un aparat de scris gândurile. Mic să fie. Ca un fluture. Să-i lipești aripioarele de-o tâmplă și să-ți însemne pe furiș toate frământările. Un aparat de mare folos nu numai oamenilor, dar și statului. Pe unii oameni i-ar ajuta să iasă cât mai repede din impas, pe alții i-ar dezmetici să nu alerge după doi iepuri, dar să se oprească, să vadă și să înțeleagă că soarele numai de la răsărit răsare și nu de unde apune, de unde trag ei nădejde. Iar pe stat l-ar scuti de prea multă încurcă și sfadă cu oamenii, de prea mulți ochi și de prea multe urechi, care îi fac mare cheltuială, că sânt plătite și hrănite să umble, să vadă, să asculte sub ce noimă se zbate inima-n om spre ziua de mâine. Statul s-ar îmbogăți și ar avea bani și putere să ridice prin țară școli, biserici. Și oamenii, văzându-se cu bunurile împlinite, s-ar cumiți. Până și cei cu urechile mari s-ar cumiți și s-ar vindeca. Că nu-s toți cu sufletele trecute. Pe unii îi mai arde dorul de viață cum se cuvine, dorul de-a trage brazdă și de-a asculta privighetoarea pe pământul lor, oricât de mic și de boțit ar fi. Ehe-he-e! Până la un aparat de aista mai are mult de cântat cucul peste ani. Multe vrute și nevrute mai sânt de trecut, de cântat și de

bocit. Și când te gândești că până la urmă se poate întâmpla că nici aparatul ista nu ar fi în stare să schimbe lumea așa cum o vrei, apoi iarăși îți sfârâie inima și te împinge mânia să faci ochii roată și să găsești sufletul cela de om, care cu câteva clipe în urmă te-a răs și te-a adus la o astfel de tristețe. Să-l găsești și să te răcorești. Măcar cu o sudalmă să-l arzi. În moalele capului. Să nu mai rădă, să înțeleagă tontul că și tu ești om ca și el, necăjit și neîmpăcat cu multe ce se fac și se vor mai face pe pământ.

De atâta încordare și liniște albă, fulguită de gânduri, de întrebări fără răspunsuri, de mai multă teamă și disperare decât îndemn, gardul din spatele Linei scârțâi. Mai întâi oftă, apoi scârțâi. Oftă ușurel, ușurel. Și pe tăcute. Să nu răsară de după creasta lui sufletul, să nu moară crezul. Și Lavrente Pascaru, fiind de data asta mai atent cu urechea la tot ce mocnea în jur, tresări din frământările lui, icni de bucurie și, ca fript, se răsuci cu tot trupul spre lepedea de gard. Cu tot trupul și cu privirea-țintă fierbinte, țintă bătută toată dintr-o lovitură până la inimă. Să nu poți nicidecum scăpa de sub mânia lui.

Lina, prinsă și ea în bătaia ochiului de pahonț, de frică se ghemui lângă gard mică, mică, așa ca să nu fie observată, așa precum a mai făcut și-n alte dăți, când se întâlnea nitam-nisam cu omul legii prin umbra pădurii. Se ghemui, se făcu una cu gardul, însă pândarul, punându-și cușma în cap și ridicând sabia de jos, se smuci parcă tot spre ea, parcă să o sfârșească de data asta, să o sfârșească o dată pentru totdeauna. Și ea era de acum gata să-și încheie viața, așa ca omul care-i dat la perete să fie împușcat și care n-are altă scăpare și mângâiere, decât să privească mândru și cu ochi vii, de să crape de ciudă inima celui care țintește în el. Privi la

fel și ea. Mândră, cu bucuria că găsisse pădurea. Mândră și senină, ca cerul de vară. Nevinovată și îndârjită să oprească vijelia de om ce venea spre ea cu amarnică suflare, să o oprească și să o stăpânească locului precum pe vremuri pădurea aciua vânturile. Însă Lavrente, ajungând mai aproape, alunecă cu privirea pe deasupra ei și o înfipse în fața uscată și neagră a bătrânului răsărit de după gard.

– Te-a umplut râsul, moșule?... M-ai fermecat cu ochii, mi-ai ursit să mă împiedic și te-a umplut râsul, hai?... se răsti el, ridicând sabia deasupra capului, gata să lovească, dacă nu aude de la bătrân cuvânt de iertare.

Bătrânul, mutându-se de pe un picior pe altul, fremătă în liniște ca o creangă de copac atinsă de-o boare de vânt. Și nu-l luă în seamă pe Lavrente. De loc nu-l privi și nici nu căuta cuvânt să-i răspundă, de parcă nu l-ar fi auzit, de parcă nu l-ar fi simțit alături, de parcă nu era el, Lavrente, din carne și oase făcut, dar numai din aer, ca tot aerul din jur, rece, gol și cenușiu ca însurarea. Avea bătrânul suflet de pădure, suflet răbdător și cumpănit. Și căta mai departe la gardul lui. Cu ochii, cu mâna. Parcă ar fi vrut să rupă o nua, să o ducă în casă la foc sau să se apere cu ea de-a fi nevoie, dar nu se hotăra să distrugă gardul. Cât de beteag și răzlețit ar fi el, dar e gard și păzește casa de rele. Să nu o înece cu totul omăturile, să nu o ajungă și să o aprindă fărădelegea și păcatele altuia. Și bătrânul cântări cât cântări zariștea, apoi tuși în palmă, se întoarse și încet dispăru în ogradă.

Lavrente, rămas cu sabia ridicată în aer, câteva clipe înghiți în sec și încercă să înțeleagă ce poate să însemne tăcerea asta a bătrânului. Supunere sau ignorare? Și numai după ce-și scutură limba de vreo câteva vorbe tari cu dumnezei și necurați în frunte, se potoli și se împacă cu gândul că orișice tăcere e și o supunere, iar orișice

supunere e și un început de stimă. Mulțumit de sine prinse sabia la șold și își căută de drum.

Lina rămase pe loc. Se iți pe deasupra gardului, să-l vadă pe bătrân prin ogradă. Vroia să rămână cu el, vroia să-l ogoiască, să-l bucure cu frunza verde găsită de ea, cu frunza de nădejde mare. Și de pădurar să-l întrebe vroia. Dar bătrânul nu se vedea nicăieri. Parcă îl înghițiseră troienele albe, parcă intrase în pământ. O vreme fulgii zăpezile cu vârtejul de vânt, care se trezise de lângă gard parcă să caute și el omul. Apoi, după ce auzi ușa casei închizându-se din urma bătrânului, tusea lui după ușă, porni cu vârtejul de vânt să-l ajungă pe pădurar.

Ce să-i faci? La nevoie și spinul e floare. Lavrente umblă cu controlul prin sat. Plouă, ninge – umblă. Așa-i serviciul. Are să treacă numaidecât și pe la pândar. Cum să nu treacă? Trebuie să treacă. Să vadă, să întrebe. Cum o mai duce omul fără pădure și ce zice, are să mai ningă peste noapte ori nu?...

Se ținea mai depărțitor de el. Nu cumva să-i trăsnească prin cap să se întoarcă înapoi și să o calce în picioare, nu cumva să-l muște gândul să scoată sabia din teacă și să o încerce de n-a ruginit.

„De la un om cu putere să te aștepți la orice. Azi te mângâie, mâine te mântuie...” vorba pădurarului suna în mintea ei ca o avertizare.

Drumul lui Lavrente prin sat era fără drum și cu frică. După o săptămână de viscol troienele crescuseră ca niște măguri, măguri uriașe, moi și pufoase, gata, dacă nu te păzeai, să te prindă și să te înece. Pândarul căzuse de vreo câteva ori în îmbrățișarea lor. De fiecare dată umbla mult pe sub ele. Gemea, se zbătea, părea că o să rămâie în cuprinsul lor până-n primăvară, dar pe neașteptate țâșnea din omăt, ca un țistar din groapă și, înjurând cu

cuvinte verzi și sărate pe-o biserică care nu se vedea în jur, mergea mai departe, fără ca să tragă la vreo casă. Și oricât de întortocheat era drumul, totuși mergea cu capul sus, ținând mâna pe mânerul sabiei, de parcă avea de gând numai să se arate de stăpân prin mahalele satului și să se întoarcă acasă la cald, de parcă uitase Lavrente că peste dânsul este stăpân, și acela deseară are să-i ceară socoteală. Unde a fost? Pe cine a văzut? Cum se simte pădurarul? Doarme cutare noaptea și dacă nu doarme, apoi de ce nu doarme?...

Fudulia îi rău lucru. Poate să te ducă de râpă. Dar îi și bun, când ai cu ce te fuduli. Cine din sat poate să se fudulească așa ca Lavrente? Nimeni. Numai el mulge două vaci. O leafă de la stat și alta de la Nică Iordanu. Să fie cu ochii în patru, să nu se tulbure satul. Și de uitat, Lavrente se uită. Cată de slujba lui. Mai ales acum când nevasta, Raisa, încă din toamnă a fost aleasă bucătăreasă la curte. Ei, cum să nu cați de țâța care te hrănește? Numai prostul nu cată și se rupe de la ea.

Lavrente, din mers, își alese cu ochii o poartă și un acoperiș de casă de pe malul gropii și cârni într-acolo. Ea, Lina, își conținea pașii pe-o bucată de vreme, tot frământându-și privirea mai întâi pe poarta deschisă, apoi pe ferestrele casei, mai mici ca ale coconului, dar mai mari ca ale sătenilor. Nu se urni din loc până ce nu dibui cu ochii și streșinile bătute cu bleah. Cu ochii și cu gândurile... Nu-i de crezut. Oare chiar asta să fie casa pădurarului?! ... Da, mai știi, poate s-a dat și el cu dulcele?! S-o fi săturat de tumultul amar și sărat pe care l-a avut, și s-a vârat în slujbă. Pe-o leafă, pe două... A strâns părăluțe și și-a cumpărat culcuș. Ei, ba nu! Parcă din toamnă până-n iarnă poți să strângi atâta bănărit?... Da poate cineva a făcut pomană și l-a ajutat să răsară? Chiar acel Nică Iordanu o fi făcut-o. Altul nu-i în stare,

decât numai el. Și nu din milă, din teamă și hâțrenie l-a ajutat, l-a cumințit. Să tacă, să înceteze cu vorbele, cu cântecele. Să nu tulbure lumea. Și pădurarul, ajuns la cuțit, o fi plecat capul și s-a dat cumpărat. Acum huzurește. Poate că nici nu-și aduce aminte de pădure. Dacă nu-și aduce aminte, apoi de ce Lavrente îi sosește în vizită?...

Descumpănită, păși să-l ajungă pe pândar. Îl ajunse pe malul gropii de lut. Și se opriră. Nu puteau să treacă mai departe spre poartă. Pe fundul gropii, ca prin minune neacoperit de ninsoare, presărat parcă cu făină albă, văzură doi câini care se căzneau să împartă o aripă înghețată bocnă, o aripă de găină sau de cocoș. Și făceau o zarvă de nu-ți venea să te miști din loc. Hârâiau unul la altul, ținând amândoi cu dinții de aripă. Și când unul reușea să o smulgă de la celălalt din gură, acela, schelălăind de ciudă, se întărâta și se arunca în ceafa primului. Primul lăsa aripa și, fără a mai schelălăi, mușca din pieptul celuiilalt. Mușcau unul din altul până la sânge și nici unul din ei nu se gândea să cedeze.

– Alt loc n-ați găsit, leilor? Numai decât în biserica satului să vă ciorovăiți? parcă îi probozi, parcă glumi Lavrente și se aplecă să strângă un boț de omăt în palme.

Groapa de lut pentru sat era un loc sfânt, un loc cu trecut... Cândva aici se înălțase biserica. Poate că o sută, poate că două sute de ani trecuse de atunci de când a fost distrusă, dar oamenii mai țineau minte locul ei și o pomeneau în vorbă. Uneori, vara, în zilele de duminică, se strângeau pe malul gropii, culegeau unul de la altul cuvintele care li se păreau cu mai mult adevăr și cercau să o ridice la loc, așa frumoasă cum a fost, ca pe urmă să puie pază și să-l prindă pe cel care cândva a risipit-o. Trebuie să mai încerce el o dată!... Puneau temelie de piatră, înălțau pereții... Se mai sfădeau ce acoperiș a avut

și de care să-i pună acum. Cineva mai lua și un pumn în coastă, că a uitat să lase uși, când a ridicat pereții. Altul, că s-a suit pe căpriori înainte de vreme, se mulțumea cu o palmă. Și cu chiu cu vai, cuvânt lângă cuvânt, pe la miezul nopții vedeau biserica gata, cu luna de pe cer priponită pe crucile din vârful ei. Osteniți, se duceau la culcare și uitau să pună pază. A doua zi, când se trezeau, vedeau groapa la loc și se întrebau iar de la început:

– Da ce s-a făcut cu biserica noastră?

– Ea i-a dat foc! le lămurea de fiecare dată moașa satului. Ea a chemat ploile și a lovit cu fulgerul!... Ea, numai ea a ascuns-o sub pământ.

Bătrâna da vina pe strigoaică, însă pădurarul legase de oameni faptul că satul n-are lăcaș sfânt. Își făcuse povestea lui. Într-o seară, când se împlântară topoarele în inima pădurii, o îngână lângă foc. O îngână ca să uite amarul zilelor ce-l așteaptă. Ea, Lina, o auzise atunci, o auzea și acum. Privea spre fundul gropii, privea spre Lavrente, care râdea cu poftă și arunca ușurel în câini cu omăt de parcă vroia să-i întărate și mai mult. Privea cu o durere care îți roade inima încet, încet și fără lacrimă. Casele din jur, groapa cu câinii de pe fundul ei, râsul pândarului aveau ceva cu povestea pădurarului. Ce anume nu înțelegea, dar o asculta ca pe un descântec, ca pe-o rugăciune, ca pe-o mângâiere...

... Pe vremurile celea vechi oamenii n-aveau pământ ca și acum. Numai cât ținea satul, atât era a lor. Nici lut de făcut case n-aveau... Pământul îl stăpânea tot coconul. Și dealurile împânzite cu vii și livezi, și văile, și imașurile pline cu turme de vaci, de cai și de oi. Coconul ținea la tot petecul de pământ ca la lumina ochilor, și făcea omor, dacă găsea pe vreun careva săpând undeva în câmp.

– Ei, cât e acolo de-o casă ... îl rugau oamenii.

– Nici măcar de leac nu vă dau! se răstia stăpânul

lor. Azi de-o casă, mâine de-a casă, și poimâine mă pomenesc cu pământul bortelit. Căutați sub păturile voastre, i-a sfătuit el pe oameni. Acolo sub ele vă stă norocul. Acolo e pe drept lutul vostru.

Oamenii, siliți de nevoie, găsiră într-o ogradă de-a lor o vână galbenă. Și au săpat ani la rând, tot bucurându-se de lutul lor, că măcar pentru asta nu se roagă stăpânului. Și-i fac și lui parte. Aur, nu lut săpau. Și coconul nu se ferea, lua”.

Și așa, încetul cu încetul, – azi de un rând de chirpici, mâine de-o prispă, poimâine iar de-un pod – vâna se adâncea... Fugise departe sub pământ. Ajunse sub biserică. Când un hârleț a dat de piatra temeliei, pe-o bucată de vreme s-a oprit săpatul. Însă nevoia l-a pornit iar. Se gândeau oamenii că au să-i puie sprijin de desubt bisericii și au să treacă de ea... Dar au dat greș. N-au trecut. Vâna galbenă nu vroia să iasă de sub sfintele icoane. Vâna se lățea în adâncime... Oamenii săpau acum pe ascuns. Mai mult noaptea. Să nu afle preotul. Săpau cu frică, dar și cu nădejde. Îi lăcașul lui Dumnezeu și o să-l ție în pază cumva!...

Frica și nădejdea le-a fost până la o vreme, până au dat ploi mari și au răzmuiat coaja pe care se ținea biserica. Când s-a prăbușit, n-a făcut moarte de om. A luat cu ea numai icoanele și clopotele de trezire și de adormire, de botez și de nuntă, de cinste și de bunătate.

Satul de atunci tot o caută. Sapă, dar nimeni n-a dat de nici un semn. „Zâng, zâng, zâng”, bat clopotele undeva în fundurile negre. Parcă îndeamnă satul să ieie lut. Și oamenii sapă... Ce să facă?... Sapă lut pentru case.

– Nu da în ei, lasă-i să se înfrupte, vorbi blajin omul care ieșise în poarta ceea deschisă și de acolo zvârli spre groapă zoile din căldare. Au suflete și ei, Lavrente, au...

Lina îl cunoștea. Era Nae Șopot, crâșmarul. Om potrivit în toate. Și la făptură și la vorbă. Nici prea înalt, nici prea sătul, dar adus de spate. Parcă cu ușa deschisă la suflet, parcă nu. Trecut cu vârsta dincolo de amiază, dar rămas în putere și grijuliu în treaba lui de crâșmar. Unica și aceeași treabă care o învățase și o deprinsese încă din tinerețe de la un moș al său și pe care până astăzi nu putea nicidecum să o scoată la capăt. Hărnicia în fiecare zi de dimineață și până seara târziu în jurul clienților. Cu cuvânt bun îi cinstea și-i hrănea și tot cu cuvânt bun îi socotea – să nu roșească nici el și nici careva din ei. Uneori cu câștig, alteori cu pierdere. Fără zi de duminică, fără zi de sărbătoare. Mereu îmbrăcat subțire, numai într-o flanelă, să fie îndemânatic la lucru. Mereu cu șorțul pe el și mereu sub umbra aceleiași pălărioare, care cândva fusese de-o culoare verde-închis, dar cu vremea devenise aproape fără culoare, roasă și cu borurile stâlcite și boțite. Se deprinsese cu ea, ca și cu treaba de crâșmar. Și o purta anul întreg. Și vara și iarna. La teighea și afară prin ogradă. De parcă ținea cusuți în pardoseala ei banii, să scoată pui.

– Nu banii, bre, dar mintea cea de ieri, le lămurise el oamenilor atunci la nunta pădurarului. S-o am la îndemână, dacă mi-a trebui.

– ... Da a cui îs javrele? Îs a matală, bade Nae? Întrebă într-o doară Lavrente, apropiindu-se de crâșmar. Ținea ca și mai înainte cu fudulie mâna pe sabie, dar se cam frânse din spate. Se frânse că sa prins cu vorba. Nu cunoștea de la o vreme câinii satului. Nu-i cunoștea, că dumnealui, pe lângă toate cele bune și rele, mai avea perdea la ochi. Perdea albastră. Meteahnă din născare. Și alte culori nu pricepea decât una singură. Albastre erau toate în jurul lui. Albastre și reci. Și acum, când toți câinii

satului de foame ajunseseră piele și oase, cu boturile ascuțite, cu picioarele lungi și subțiri ca niște bețe de răsărită, urecheați și costelivi, parcă toți de la o mamă, Lavrente nu putea să-i deosebească numai după blană și-i ura.

– Cel negru îi ajuns aici din alt sat. L-a prins iarna lângă crâșmă și mă păzește. Da cel roșu... lămuri Nae și-și opri mâna întinsă spre casa de pe celălalt mal, care scăpătase cu un perete spre groapă. Pe-o bucată de vreme își opri și privirea, și gândurile, parcă frământându-se cum să-i îndrepte casei măcar acoperișul, ce-i căzuse ca o cușmă pe ochi. Apoi oftă:

– Poți să zici că-i tot al meu, și luându-l pe Lavrente de braț, intră cu el în ogradă. Dacă n-ar fi crâșma alături, ar muri de foame...

– El de foame, dar stăpânul lui... de dor și jale, râse cu poftă pândarul, de se zgudui văzduhul ca de cutremur de pământ.

Lina rămase pe mal. Auzise oftatul lui Nae Șopot, auzise râsul lui Lavrente, auzise pașii, ușa scârțâind din urma lor, dar nu se mișcase din loc, să-i ajungă. Privirea ei prinse rădăcini în blana câinelui roșcat. Și sufletul, și inima ei prinseră rădăcini. Rădăcini de lumină și suflare caldă, de copaci și de iarbă. De bucuria anotimpurilor și de bunăvoia nevinovată. Câinele roșcat de pe fundul gropii era Turculeț – straja și prietenul pădurii. Numai el avea blană ca para focului, numai el... Știa de asta satul, știa pădurea, știa și ea, Lina. Și abia acum își dădu seama că anume pâlpâiala blănii lui îi amintise, cu câteva clipe în urmă, de povestea pădurarului. O ascultase și el, Turculeț, atunci seara, lăcrimând lângă stăpân. Cu vreo două zile mai înainte de a se începe tăiatul pădurii a urlat întruna. Și ziua și noaptea. Pădurarul a cercat să-l

domolească. Cu pâinica, cu bățul. Dar Turculeț a ținut pe-a lui. Se muta din poiană în poiană și urla de încremenea frunza și iarba. Urla prelung și jalnic. Parcă se bocea că n-are limbă de om să spună ce durere presimte. Apoi, când peste două zile veniseră tăietorii, el îi întâlnise la marginea pădurii. Nu le dădea voie să intre. Perete de foc și ură se ridicase în calea lor. Se repezea când într-o parte, când în alta, mușcând văzduhul cu gura, cu ochii. Părea c-a turbat. Și numai când cineva dintre oaspeții ceia nepoftiți zvârlise cu barda în el și-i rănise un picior, numai atunci schelălăi de durere și se întoarse acasă amuțit, pierdut. Se lungise în fața casei, alături de scăunașul pădurarului. Și a tot stat așa, cu capul pe labe, aproape nemișcat, zile și nopți la rând, mereu cu ochii și cu sufletul dincolo de para focului din sobă, dincolo de peretele casei, dincolo de pădure și de ziua de atunci. Parcă se uita într-un pustiu, într-un pustiu fără margini, fără culoare și rece. Ca omul se uita. Ca omul frânt de-o nedreptate. Ca omul și ca pădurea când își lasă, toamna, frunza. Blând, moale și supus ca iarba. De vrei – o calci, o cosești; de nu – o mai lași. Și sălbatic se uita. Uneori cu întrebare, uneori cu mirare. Parcă își vedea aproape sfârșitul, parcă mai avea mult amar până la el! Și lacrima...Ca trunchiurile copacilor tăiați primăvara.

Acum era parcă tot același. Numai nu blând și supus, numai nu pădure, iarbă. Dar mai slab și mai sălbatic. Parcă a lup aducea. A lup flămând, înrăit. Lup sau ciulin. Ciulin cuprins de flăcări și rostogolit de vânt încolo și încăce. Și poate mai avea o clipă două de ardere, și poate nu le mai avea... Dar era plin de forme, de înfățișări, de licăriri, de luciri, de flăcări care nu luminau nici o palmă de pământ, dar luminau întreaga făptură a Linei pe dinăuntru. Și ea, cu vârtejul de vânt, alerga pe malul

gropii, în dreapta și în stânga, de jos până sus, până spârgea cu fruntea norii, apoi cobora cu o boltă mai largă, adăpostind o pădure albă, plină de ecouri și mișcare, de semne și urme ale vietăților, de amintiri și chemări.

– Turculeț! chemă și ea. Fluiera și chema. Chema c-un singur cuvânt să se adune zărilor, dealurile și văile, cu toți ochii vii și morți, cu lumânări verzi și cu steaguri coapte, cu toți sfinții și cu toate păcatele; să se adune de pe toate drumurile și cărările, până-n inima unui pământ, unui pământ mic, unei palme de pământ, unde pădurea poate să prindă rădăcini și să facă muguri și iarna.

Cerul, auzind parcă chemarea de pe pământ, se însenină la față. Arăta semne bune și spre răsărit, și spre miazăzi, și spre miazănoapte. Spre asfințit rămânea întunecat. Îl întuneca și cârdul de păsări care acum părăsise acoperișul casei de pe deal și plutea spre sat.

– Au simțit și ele unde-i pădurea, șopti Lina, fulguind zăpezile de pe mal. Dar pe loc se întristă. Păsările nu trecură spre ograda cu pădure. Flămânde, se rotiră de vreo două ori deasupra gropii, apoi pe neașteptate, parcă fulgerate de gloanțe, căzură ca niște pietre pe fund. Căinii, care adineaori se împăcaseră și gustau în tihnă aripa, îngroziți de mulțimea de ciori ce năvăliseră peste ei, o rupseră la fugă care încotro. Cel negru nimeri în fața casei care scăpătase un perete spre groapă. Iar Turculeț se opri nu departe de poarta crâșmei, alături de Lina, chiar lângă picioarele ei. Dar nu o lua în seamă, de parcă nici n-ar fi fost ea acolo. Nu-i auzea nici glasul, nu-i simțea nici suflarea, nici mâinile care prinseră să-i pieptene blana, să-l mângâie. Se așezase pe labelle dinapoi și privea spre fundul gropii. Ciorile se strânseseră toate ghem în jurul aripei celea de cocoș sau de găină. Ghemul zvâcnea când într-o parte, când în alta. Părea o pasăre

rănită, mare și grea, care cerca să-și ia zborul de la pământ, dar nu putea. Și se zbătea din ce în cel mai încet, până se afundă cu capul în omăt și se liniște, parcă fără suflet.

Câinii, nedumeriți, se urniră din loc. Și nu apucară să înțeleagă ce s-a întâmplat, că deodată pasărea neagră, mare și grea, se avântă și se risipi în zeci și zeci de aripi, de păsări, care se ridicară cu strigăte în lumina slabă a cerului.

Jos, pe fundul gropii, părea că a rămas neatinsă aripa ceea înghețată. Câinii bucuroși alergară într-acolo și câtuș pe ce să se încaiere iarăși, dar se opriră. În locul aripei lăsată de ei, lăsată parcă și de păsări, găsiră o cioară cu aripile frânte. Speriată, pasărea tremura, țipa, uitându-se ba la câini, ba la suratele ei ce se ridicau tot mai sus în ceruri, scuturând peste groapă, peste sat fulgi albi de nea, fulgi reci și mari.

– Da, semn rău... oftă Lina și se lipi toată de mal.

– Care semn rău?! răbufni prin ninsoarea nouă o pocnitură de bici, trezind pe urma ei un clinchet de clopoțel, apoi mai mulți...

– Semne bune anul are... răsări și un glas tânăr.

Încetul cu încetul satul se umpluse de zvonuri subțiri, tremurătoare, parcă de murmur de ape limpezi și de triluri de păsări, care se revărsau din ogradă în ogradă și prevesteau că sărăcia din anul trecut se sfârșise, că anul care vine are să fie bogat de-au să se desfacă podurile și hambarele de atâta pâine. Urătorii aprindeau păduri mari de lumini în ferestrele caselor. Focuri... Focuri... Focuri și vise ardeau fețele bărbaților rezemați de muchiile pervazurilor. Frunțile lor asudau arând și semănând... Asudau secerând și treierând... Asudau tot ridicând saci spre coșul morii, saci cu grâu mărunțel din

cel roșu... În șoaptă, numai în șoaptă, ca să nu tulbure cântecul urătorilor, îndemnau boii să tragă plugul, boroana... Să tragă carele pline cu saci de făină, să tragă la deal... Aveau de trecut până acasă un deal. Așa li se părea lor, că-s în drum spre casă. Și casele lor se aflau spre răsărit. Dinspre răsărit se auzeau buciumele. Femeile lor sunau buciumele, să nu piardă ei drumul. Și când auzeau buciumele, pe buzele lor tremurau zâmbete... Se vedeau intrați pe poartă... Și închideau ochii, se fereau să nu vadă mesele pline de copturi, care erau scoase și împlinite afară în ogradă. Și așa cu ochii închiși, numai după miros înțelegeau că femeile lor sânt mari gospodine. Cineva dintre ei nu mai putea să rabde și așa în gând se repezea să guste o bucată de colac din făină nouă, dar nevasta îl prindea de mână și îl trăgea la ciubăr, unde aburea gata scaldătoarea.

– Cum așa, nebăit, să te înfrupți, acum când tot satul intră în sărbătoare?

Poate că intraseră în vară sau poate că intraseră în iarnă, dar soarele ardea din plin și era cald... Femeile satului își scaldau bărbații afară în ogradă. În căzi, în ciubere... Îi spălau după o zi de plug, de seceriș, de moară...

– Lasă-mă, dragă, se mai văicăra câte unul și-și freca ochii că-l ustura leșia. Pământ sânt, nu soare... și n-ai să dai de alb.

Un grup de copii pleca și până venea altul lângă fereastră, bărbații tot visau mai departe, ținându-și nevestele de mână. Nevestele tresăltau din gânduri, oftau luminate la față... Visau și ele același vis ca și bărbații... Că-s în drum spre casă. Auzeau de la răsărit buciumele și iar oftau... Pe una din ele o apucase râsul. Se văzuse scaldată nu în cadă sau în ciubăr, ci într-o fântână din

pădure, într-o fântână plină, plină... Nu cu apă, ci cu lapte.
Și râdea că o scăldau doi bărbați. Unul, cel care o ținea
acum de mână, și altul – un Făt-Frumos de la care nespuse
de mult vroia să aibă un copil...

Visau oamenii multe din cele sfinte și lumești... Se
aflau în drum spre casele lor și nu se grăbeau să ajungă...
Le plăcea drumul prin pădurea de lumină lăsată de
plugușor peste frunțile lor... Și deschideau porți, și
deschideau uși spre anul nou...

PASĂRE – ÎMPĂRAT

Ușa crâșmei se deschise. Peste prag păși mai mult glas și cântec decât făptură de om.

*Frunză verde codru des,
Eu din tine nu mai ies,
Nici călare, nici pe jos,
Că s-a dat frunza pe dos,
Frunză verde codru des,
Eu din tine nu mai ies
Nici pe jos și nici călare,
Că s-a pus frunza-n cărare.*

Omul, clătînându-se, umbla huța prin ogradă. Umbla după cântec parcă. Ba plutea spre poarta deschisă, ba luneca înapoi și chema cu mâinile poarta spre el. Era slab și mărunț și vroia să se apuce de ceva, să nu-l rupă cântecul de la pământ.

Dând, în sfârșit, de stâlpul porții, se sprijini mai întâi c-un deget de el, apoi căzu cu umărul. Tăcu. Privi cu ochii lui verzi dincolo peste groapa de lut. Spre celălalt mal privi. La căsuța lui prăvălită pe-o coastă, cu două ferestre aprinse și cu una stinsă. O cântări cu privirea, potrivi de unde să apuce și, luându-și aer în piept, își încordă mușchii picioarelor, mâinilor, gâtului și cu toată puterea lui de bărbat înșfăcă casa în ochi, în frunte și porni să o îndrepte, să-i ridice peretele care îngenunchease spre groapă.

Casa e ca și femeia. Știe de frica bărbatului. Drept că s-a urnit cu greu, s-a cerut împinsă din spate, dar până la urmă a dat ascultare. Pluti la locul ei și părea mai frumoasă. Stătea smerită pe malul gropii, cu ghirlandă de lumini și-n rochie albă, așa precum stă mireasa la cununie.

Omul din poarta crâșmei, pe istlalt mal, răsuflă ușurat, ca după un lucru mare, făcut bine și până la capăt, ca după o treabă care demult se cerea isprăvită, dar până acum nu-l ajungea capul cum să o înceapă. Parcă își luase de-o grijă. Își adună sub cușmă părul și sudoarea de pe frunte și, trecând cu mâna pe după ureche, găsi un muc de țigară. Îl prinse pe buza de jos și scoase din buzunar amnarul și cremenea. Surâse. Bine a spus cel ce-a spus că după o faptă bună nu-i rău să tragi și un fum de țigară.

Lina, fata pădurii, îl cunoscuse încă după cântec că e pădurarul. Îl vedea acum fumând în poartă, dar n-avea puteri să ajungă până la el. Tocmai acum, când era la capăt de drum, simți să ostenise. Ostenise ca omul care vine seara de la câmp și cade pe prag și nu mai poate să se bucure de nimic. Nici de mâncare, nici de nevestă și copii, nici de somn. Și nici nu-i vine a crede că a mai trecut o zi de lucru, că nu-l mai arde soarele pe deal, că-i lună pe cer...

Nu-i venea a crede nici ei că, în sfârșit, l-a găsit pe omul pădurii. O copleșise și frica. Să nu pățească rușine... Se prea poate să nu o cunoască el pe ea. După atâta amar de vreme, multe se pot uita. De când s-au despărțit, pe cer a ars destul soare și a răsărit destulă lună. Ploile și ninsorile au spălat și au înălbit urmele, cărările, drumurile... oare chiar să fi uitat el toate?... Și ce o să-i spună, dacă va întreba-o cine-i?... Că-i fata pădurii? ... Care fată și care pădure?! Și apoi parcă pădurile au fete?

Satul are, dar pădurile nu. Da... Oftă. Mare-i frica omului, când dă în drumul său de un rău, dar e și mai mare, când dă de bucuria lui. Se teme să se apropie, se teme și se rușinează că poate de acum nu mai este a lui.

Găsi puteri și trecu de frică. Se ridică și porni într-un vârtej de vânt spre om. Porni gătită și împăcată cu toate celea ce se vor putea întâmpla acolo lângă poartă.

Dar nu apucă să treacă drumul. Un grup de băieți cu strigăte și clopoței apăru de după un nămete și-i întretăie calea, oprind-o pe cealaltă parte a drumului. Băiatul din frunte, mai răsărit decât toți, ducea ursul de funie. Ursul pădurii. Pe moș Tălpoi îl ducea. Iar printre cei din urmă se auzea o scripcă și o dobă care îl puneau pe urs să joace.

Omul ridică mâna și opri plugușorul.

– Urați-mă, flăcăilor, zise el, poticnindu-i-se limba în gură. Urați-mă... Vreau să aud... Să aud c-am să am noroc de-un băiat. Vreau băiat să-mi nască femeia. Hai, urați-mă de noroc și de bine. Să am mult bine.! ...Să vă dau și vouă...

Băieții încremeniră locul și se uitau la om, în ochii lui, peste umărul lui, dincolo de cele auzite. Cuvintele pădurarului căzuseră în calea lor ca o apă, ca un munte... Apa era limpede și adâncă. Fără pod și fără punte. Dincolo de ea se ridica muntele. Verde, plin cu flori. Ca o pădure. Dar înalt și priporos. Și ei nu se încumetau să treacă cu plugul peste apă și să are muntele. Erau uscățivi la trup, numai ochi și umbre pline de sete și foame. Scoaseră plugul din casă să ureze satul pentru un colac, pentru câteva nuci, și le era frică să piardă noaptea cu apa, cu muntele...

Ursul, flămând și nemulțumit de tăcerea ce se lăsase fără sfârșit în jurul lui, zbieră răgușit și se smuci să meargă mai departe. Băiatul ce-l ținea de funie se trezi din gânduri și zise:

– Du-te, bade Vasile, acasă... Până-n ziuă o să dăm și pe la mata. Du-te și așteaptă-ne...

Plugușorul dispăru în ninsoare. Vârtejul de vânt, șopotind, trecu drumul și cu șovăială se opri în fața pădurarului, lângă celălalt stâlp al porții. Omul, simțindu-i suflarea alături, ridică capul spre el și, tot răscolindu-l cu ochii, o întâlni pe ea, Lina. O întâlni fată de sat și nu de pădure. Tăcut și rece o privi din cap până-n picioare, fără să se împâclească de bucurie sau de tristețe. O privi cu gândul mai mult la ale lui dureri, așa precum era deprins să privească cum cresc copacii, florile, iarba. În treacăt o privi, ca pe un lucru știut și văzut în toată ziua. Văzu că-i desculță și dezbrăcată, numai cu o pânză pe trupul ei gol, dar nici asta nu-i frământă inima și sufletul. „Parcă astăzi găsești un om în sat să fie slăvit de un adevăr mai bun?! Se mulțumește cine și cu ce poate”, se gândi el și cumpătat se întoarse să vadă de casa lui. Trase un fum adânc din țigară. O vreme stătu-n cumpănă. Să plece sau să mai rămână?... Apoi o fură cu ochii pe fată. Cătă la părul ei pieptănat lins și lăsat pe tâmpile, așa cum poartă multe fete din sat. Cătă la trupul ei tânăr, mlădios și subțire... Cătă la mâinile ei voinice, rușinoase, adunate în pumni. Nu uită să vadă și ce ochi are. Ochi negri ca murele. Și frumoși de-ți pică-n suflet. „A cui să fie?...” Îngână el, lăsându-și fruntea în palmă. Îi venea greu să-și amintească și atunci își zvârli privirea prin câteva ogrăzi din jur, pe unde socotea el că i-a mai întâlnit. Dar nu găsi nici într-una măcar semn de bănuială și trecu mai departe la altă casă de pe malul gropii. Mult își frământă ochii pe cele trei ferestre ale ei – două aprinse și una stinsă. Apoi, dându-și seama că-i casa lui, se cârni iarăși spre ochii fetei din poartă. Limpezimea și nevinovăția lor îl descumpăni și mai tare. „Da, oftă el, mototolindu-și cușma pe cap. Mare-i rușinea când nu

cunoști lumea din satul tău. E atât de mare, că ai vrea să se desfacă aici sub picioarele tale pământul și să te ascundă de ochii care te văd. Cum oare îi mai ține pământul pe cei care cunosc omul, dar se fac că nu-l cunosc?!... Ei, cum să treci pe lângă un fost părtaș de viață și măcar buna ziua să nu-i spui?! Dușman să-ți fie și tot te-ar trage inima să-i arăți soarele. Păgân să fii, dar capul tot ai apleca. Orb să fii și l-ai cunoaște după pași, după suflare, și l-ai opri să-l întrebi de-a pus azi nafură în gură.”

Rușinea era mai-mai să-l pună pe fugă, dar văzu iarăși mâinile fetei, adunate în pumni, și un gând proaspăt și năstrușnic îl dumeri și îl stăpâni locului. „Sărmana. S-a smintit! se crispă fața lui de durere și milă. A tulburat-o vremea și dorul. Vreme de iarnă, fără foc și fără pâine. Dor cu gând spre bine, dor de măritiș. Și a încurcat ziua și obiceiul. Anul nou l-a încurcat cu sfântul Andrei. Și umblă acum noaptea. Caută casă, caută geam să zvârle și să audă răspuns cuvinte de învoire și de noroc.”

Pădurarul, rupându-se din gânduri, făcu un pas spre față și vru să o dumerească, să-i spună că ziua, care o înseamnă ea, a trecut cu o lună în urmă. Și ca dovadă vru să-i arate plugușorul care se vedea și se auzea într-o ogradă de alături, dar tot atunci, descleștând cu ochii pumnul din stânga fetei, descleștând numai un deget și văzând că de sub el se vântură spre picioarele lui fulgi de sare, își potoli inima și voia de la început, și hotărî să o liniștească, să o mângâie cu cuvinte de învoire, cu cuvinte de noroc. Cuvinte știute de tot satul, știute de el și așteptate de ea parcă. Așteptate precum așteaptă țarina ploaie pe vreme de secetă. „Măcar ele or încălzi-o pe-o vreme”, se gândi el și-i vorbi îndrăzneț și convingător, de parcă ar fi fost stăpânul lumii întregi:

– Fii pe pace, cucoană mireasă... Fii pe pace!

Fata, strângând capul între umeri, moale și blajină, se înjunghie a râde. Îl privi pe om cu ochi buni, prea buni și înrouați. Demult nu-l mai auzise pe pădurar făcând glume. Gândea că glumește, și auzindu-l acum, după atâta vreme, se bucură până la lacrimi.

Dar pădurarul înțelese bucuria fetei în felul lui. „Așa-s toate... Cum aud un cuvânt mai dulce, pe loc își udă ochii”, surâse el pe o margine de buză și, lăsând privirea în pământ, vorbi cu glas:

– Fii pe pace, cucoană mireasă!... Du-te acasă, că peștorii sunt pe drum... Poate nu azi, dar la vreme de-o lună, două, îți bat la ușă... Hai, hai... du-te și fii pe pace, și ogoind-o parcă, își căută de treabă prin ogradă, ca și cum ar fi fost ograda lui. Găsi o lopată aruncată în cărare și porni spre ea. O ridică și se duse de-o rezemă de peretele casei.

„Gospodarul, oriunde ar fi și oriunde l-ai duce, tot gospodar rămâne și fără capăt de treabă nu poate păși și nici vorbi”, îngână Lina și se apucă și ea să strângă niște paie împrăștiate chiar aici în poartă. Le adună repejor într-un braț și tot o fuguță veni pe urma omului și aplecându-se le așeză grămăjoară pe prispă, lângă lopată. Își lăsă câteva fire într-o mână, ca să aibă de ce să se ție în vârtejul ei, că prinse de bucurie să se învârtească, să joace cu poftă în jurul pădurarului, sărind cătinel de pe un picior pe altul, rotindu-se când la dreapta, când la stânga, rugându-l să intre în dansul ei, chiar uneori îndrăznind să-l apuce de haină și să-l tragă după ea spre poartă, mereu arătându-i ceva cu mâna într-acolo, undeva peste troienele de omăt, peste groapă, peste acoperișuri... Ținea frunza verde între buze și cânta. Subțire și curat. Curat și luminos ca boabele de rouă dimineața când răsar zorii, când răsare soarele. Și subțire ca firul de iarbă, dar înalt ca cerul de vară. Cânta de-o dragoste, de-o pădure, și nu-l lăsa pe om din privire...

La început, pădurarul rămase mirat de zbenguiala fetei, apoi, după ce alunecă cu ochii pe trupul ei mlădios, care ba fierbea, ba tremura sub pânză, gata să se dezgolească și să-l bage-n boale, zâmbi în gândul lui:

– lepușoara asta vrea pădure!... și, clătinând din cap, o probozi. Ai găsit vremea... când și cu cine?!... Nu-i frumos, draga badei. Deloc nu-i frumos...

Fata parcă nici nu-l auzise. Prinse atâta curaj, că vru să-i smulgă cușma de pe cap și să fugă cu ea. Să fugă și el să alerge din urma ei prin tot satul și să o prindă.

– Te rog să mă ferești de prostia ta! Tu auzi ori nu auzi? se stropși omul scos din țâțâni, punând mâna pe coada lopeții.

Vârtejul de vânt conteni. Conteni și fata de frică. Conteni și din dans și din cântec. Tremura lângă prag. Tremura încă vârtejul, tremura și ea.

Pădurarul lăasă lopata la loc și cercă să o ocolească pe fată și să intre în casă. Însă de cum păși, o anină cu ochii și iarăși se opri.

„Da mai știi, poate a înghețat copila și se cere în casă, la cald?” strânse omul din umeri, cătând la ea cum tremură și, fără să o mai întrebe, trecu pe prag și deschise ușa. O deschise larg și dădu să-i facă loc să intre mai întâi ea, apoi el, că așa-i datina din bătrâni, să poștești un om în casă, dar nu apucă... Dinăuntru răbufni râsul pândarului și-i încurcă mintea și pașii. Încremeni locului cu mâna pe cleampă. Încremeni ca năuc. Încremeni și fata lângă el.

Râsul lui Lavrente, metalic și ascuțit, îl tulbura pe pădurar de fiecare dată când îl auzea. Îl tulbura, pentru că anume el a fost primul topor, care a lovit în inima pădurii. El – topor, iar vorba pelticăită a nevastei pândarului a fost prima beschie. Ei, Lavrente și Raisa, au pârât pădurea lui Nică Iordanu, au pârât-o că ascunde

sub creangă fel de fel de fețe ale satului, au pârât-o mai mult cu o ciudă pe pădurar. Încă de pe când era fată mare, purta Raisa o ură din dragoste pentru Vasile. O ură, că n-a luat-o flăcăul pe ea de nevastă, da pe Anica și, căsătorindu-se cu Lavrente, își silea bărbatul să răscolească fiecare tufar, fiecare crenguță a pădurii, să caute fețele satului și să râdă de Vasile...

Pădurarul, buimăcit de glasul pândarului, uită de fată și pași primul să-l întrebe pe dom" pahonț ce caută în casa lui. După ce ridicase lopata ceea din cărare, după ce vorbise cu fata în ogradă, îi părea că-i casa lui și se gândea că a venit vremea să se răfuiască cu cel care a purtat parastasele pădurii. Intră foc și pară, fără să închidă ușa după el. Intră și fata din urma lui. Intră să-l oprească, să-l liniștească.

Nu făcu Vasile nici trei pași de la prag și văzu crâșma, și se trezi din ciuda lui. Îl văzu pe pândar legănându-se pe scaunul de lângă sobă, chiar în calea lui, și-și aminti că tot de râsul lui plecase adineaori de aici. Nu se întoarse să iasă, trecu mai departe pe lângă Lavrente, gândindu-se că totuși nu-i frumos să bați omul, când măria sa se află la slujbă.

„Lasă că-mi cade el în alt loc... și-i murez eu râsul”, își zise în gând pădurarul și, oprindu-se lângă tejghea, își mușcă buza ca să-și vină în fire. Simți o vlagă amăruie și dulce pe limbă și se liniști. Apoi cătă spre fată. A intrat sau ba?... O văzu rezemată de ușor și cercă să-i facă semn să se așeze pe laiță, dar zărind oamenii de la mese, se fâstâci și se răsuci repede cu spatele spre ea. Băgă mâinile în buzunar și începu să fluiera o amăgeală. Că nu el a adus fata asta încoace, că el s-a întors să mai cinstească un pahar de vin.

Oamenii țineau ochii în paharele de dinaintea lor, care deșerte, care pe jumătate pline, și visau cu țigările în

gură. Din când în când trimiteau câte un oftat spre ușa deschisă, spre pădurar, dar nu-i vedeau nici fața și nici fata. Aveau ei în mintea și în sufletul lor multe de lămurit și oftau numai. Îi deranja Lavrente și așteptau să plece. „E sărbătoare și poate s-a lăsa mai devreme de serviciu”. Însă pândarul o ținea morțiș și nici de gând n-avea să se ridice și să-i lase în voia lor. Simțise că sub gheața tăcerii se zbate mult pește care vrea aer și o făcea și el pe omul trist, răscolind cu o cătătură dulce și tăioasă pădurile de zbâncituri de pe fețele oamenilor. Trecea cu ochii pe furiș dintr-un luminiș în altul, se mai oprea stând de pândă în desişuri, apoi cobora spre mâinile lor, să citească ce spun ele. Uneori mișcarea unui deget dă de înțeles mult mai mult decât câteva cuvinte rostite. Cuvintele se ascund unul sub altul, se ascund și după un glas frumos, dar degetele n-au după ce se ascunde. Prin sticla paharului Lavrente le vede. Le vede și le simte chiar și atunci, când sunt ghemuite cu de-a sila în buzunar. Nevoia l-a învățat de toate. Azi satul își ferește inima de ochii lui și el o caută pe unde se zbate.

– Măi, da cine n-are ușa acasă, de-a uitat s-o închidă pe-a mea? se auzi vocea crâșmarului de după perdea.

– A lui Pasăre e cu clampa ruptă, râse pândarul bucuros de vorbă și, întorcându-și privirea spre pădurar, îl întrebă din scurt, ținând un zâmbet mândru pe buze: Mă Pasăre, mă! Tu de ce nu închizi ușa, mă? Nu cumva vrei să-ți răcești stăpânirea satului, mă? Nu cumva o vrei dusă la țintirim, ai?...

Vasile Pasăre nici nu se clinti să se întoarcă, să răspundă. I se încordase doar spinarea într-un arc, gata să se arunce spre Lavrente, dar se stăpâni. Încetă fluieratul, lăsându-și fruntea într-o palmă. Omul care e plin de griji are cu ce se lua. Trece cu gândul de la una la alta și se stăpânește, să nu-și aprindă paie-n cap.

– Bine că a lăsat-o deschisă... A mai ieșit fumul...
grăi moale un om și, ridicându-se de la masa lui, veni și
închise ușa.

Fata se ferise într-o parte, așezându-se pe-o margine
de laiță. Nu-și lua ochii și inima de la pădurar. Durerea lui
era și durerea ei. Și aștepta să-i surprindă privirea...
Să-i facă semn... Să-l cheme... Să plece... Nu îndrăznea
să se apropie, să-l ia de mână și să-l scoată afară. Îi era
oarecum de oamenii din jur. Oamenii nu-l iartă pe cel care
e scos cu de-a sila din crâșmă. Îl râd. Oamenii au să
râdă și de pădurar, cum au râs de mulți alții. Și mai tare
decât toți o să râdă Lavrente...

Se lăsă o tăcere adâncă și deasă. Se împiedicau de
ea bătăile ceasornicului de pe perete. Și bătăile inimii se
împiedicau. Afară scârțâiau prelung și nesuferit obloanele.
Departe, departe... parcă într-o pădure, vuia plugușorul
prin mahalalele satului. Vuia la jumătate de drum, între
moarte și viață. Vuia, chemând satul să intre în anul nou...
Să intre în lanuri de grâu, de popușoi... Să intre și în
pădure.

Vasile Pasăre își trase cușma pe ochi și porni cu
gândul la drum, să treacă o apă și un munte spre pădurea
lui...

Trecuse apa, trecuse muntele și, când ajunse sub
creanga verde, vru să se așeze să se odihnească, dar
pe loc dispăru pădurea de lângă el. Văzu iarăși apa
curgând la picioarele lui, iar dincolo pe mal se înălța iarăși
muntele...

– Ce-i cu asta? se întrebă în gând pădurarul.

– E dragostea mea! se auzi din umbra lunii glasul
Raisei. Ți-am spus, Vasile, ți-am spus și-ți mai spun că
am s-o aștern apă și munte... Am s-o aștern mereu în
calea ta... De nu mă crezi, întreabă-l pe el...

– Da, e dragostea ei, se auzi din sabia lunii glasul lui Lavrente...

Tăcu, nu intră-n vorbă cu umbra și cu sabia lunii. Pășii peste glasurile lor și înotă ape, se cățăără pe munte.

– Ce-i asta?... se miră ajuns pe vârf de munte.

– Iar apă și munte, oftă Raisa.

– Iar munte și apă, râse pândarul.

Tăcu și de data asta. Porni iar cu gândul la drum...

Dar de după perdea apăru crășmarul. Îi auzi pașii și vorba. Vorba îl opri...

– Ai ajuns acasă, ai văzut? Ce-i cu Anica?...

Pădurarul tresări din visul lui, își feri cușma de pe ochi și ridică îngrijorat din umeri... Apoi, oprindu-și privirea pe scoarța caietului de pe poliță, înghiți-n sec și încercă să-și desclește buzele:

– Mai încape un pahar de vin în pomelnicul ista ori începi să scrii altul?

Crășmarul clipi înțelegător din ochi, luă caietul și-l desfăcu. Scoase creionul de după ureche, însemnă, frâsuindu-se.

– Măi-măi-măi!... Uite-i săptămâna de când n-o lasă facerile. Și, turnând vin în pahar, urmă moale și dojenitor. Ce să-i faci?... Ți-am șoptit eu, te-am prevenit: nu te însura cu Anica lui Cibotaru, că-i zdravănă și stătută... Cele trecute de ani ca dânsa nasc cu chinuri. Ori copilul mort, ori ele își dau sufletul.

Durerile și grijile când văd paharul plin fug de la inimă. Vasile Pasăre își turti tinerește cușma pe-o ureche și cată spre față, făcându-i din ochi... Să se apropie să guste și ea un pahar de vin. Fata zâmbi, dând a lehamite din mână. Îi arată și ușa.

– Crășmarul continuă să-i vorbească lui Pasăre.

– Puține fete au umblat din urma ta? De ce nu ți-ai ales una mai tânără și mai mititică, așa, de potriva ta? ... Una, așa, ca Raisa lui Lavrente...

Vasile nu răspuse, își cinsti paharul și făcu semn să-i mai toarne.

– Ai să-l poți duce?...

– Unde-i unu nu-i putere, unde-s doi puterea crește, răsă pădurarul, scoțând vorba din gură în formă de cântec.

Nu apucă bine paharul, că în ogradă, la vecini, răsună glasul urătorilor. Răsună voios, aprins și aproape, de se umplu și crâșma de lumină. Scripca și buhaiul trăgeau la plug. Buhaiul răgea de zăngăneau ferestrele. Părea că s-a rupt din mâinile băieților și aleargă prin jurul crâșmei. Clopotul spunea că nu s-a rupt, că merge pe brazdă. Și alături de el scripca plângea de bucurie că-i primăvară. Unul dintre urători semăna din urmă cuvintele, iar ceilalți din când în când îndemneau:

*Astă seară-i seară mare,
Cu pământ făr-de hotare
Și cu cer- privighetoare.
Astă seară toți așteaptă
Să arăm pe lângă poartă,
Fără boi și făr-de cai
Merge plugul unde-l dai*

Asculta urătura pădurarul... Asculta crâșmarul... Îngândurat asculta și pândarul... iar oamenii de la masă, rămași fără pază, începură să se destăinuie:

– Ai să vezi că Nică Iordanu în primăvară n-o să ne deie sămânță... Vrea să ne vâre pe toți sub un ogheal.

– Se întorc vremurile vechi?...

– Da, pe toți sub un ogheal ne vrea... Cu mâini, cu ochi, cu casă și masă... Să ne cumpere vrea... Pe rând câte unul. Femeie, om, copil mic și cel care încă nu-i zămislit. Mi-a spus Mărioara mea, că spală podelele în

coridor și a auzit cum grăia cu Ștefan Lozanu... Îl făcea prost pe Ștefan...

– Pe stăpânul de la Pârjoleni?...

– Da, pe Lozanu... Pe el l-a suduit, că n-a ținut în frâu oamenii de acolo și aceea i-au dat foc la moșie și la casă... „Sub un ogheal pe toți, cu lingura și strachina la brâu!!!” așa striga al nostru. „Să le treacă lor de foc!... Să sărute pământul din urma noastră și să se bucure că mai trăiesc... Tot ce-i al nostru să creadă că-i și al lor. De frică să creadă... Pe ai mei până acum pădurea îi hrănea și îi încălzea, dar mâine, poimâine o să înceapă să vină, să se ceară sub ogheal. Și eu am să-i primesc cu pusă masă. Ca un tată am să-i mângâi și am să-i strâng la grămadă. Uite-așa, măi Ștefane, nu foc...”

Pândarul auzea șușoteala oamenilor, dar nu putea să se întoarcă spre ei. Cântecul plugușorului îl furase din crâșmă. Îl coborâse peste ani, într-o vâlcea, lângă o cireadă de vaci, alături de un băiețel care semăna la față cu el, alături de copilăria lui. Stăteau jos amândoi, în iarbă, și mâncau fragi dintr-o cușmă. Fragii de pădure sunt mici, dulci și se topeau în gură.

Până ce nu sparse fundul cușmei cu degetul, până ce de afară nu se auzi ultimul îndemn al flăcăilor, pândarul nu-și aminti că-i în exercițiul funcțiunii. Sări din gânduri fără să-și ieie rămas-bun de la băiat, sări peste dealuri și ani, înjurând plugușorul că l-a dus atât de departe, sări ca fript de pe scaun și, apropiindu-se de oamenii de la masă, își trânti mâna pe umărul unuia:

– Mă, tu ai zis „foc”?...Omul îngheță văzându-l pe Lavrente deasupra lui cu ochii aprinși ca doi cărbuni. După câteva clipiri dese, clătină din cap că nu el a zis.

– Tu ai zis „foc”? mâna pândarului se înfipse în alt umăr. Ferit-a sfântul!... vorbi cu mare evlavie în glas al doilea om.

– Tu ai zis „foc”? se repezi Lavrente spre al treilea țaran, dezghiocându-l cu ochii.

– Eu... icni Vasile Pasăre de lângă tejghea.

– Tu!!! Ai zis „foc”?!! făcu mirat pândarul și privi buimăcit când spre țarani, când spre pădurar.

– Eu am zis „foc”, că mi-am cumpărat ieri o sarcină de paie și acum să știi mata cum arde focul în sobă, în casa mea! Mata nu ai văzut cum arde focul, nu?...

– Nu , da ce-i?...

Fata, înțelegând că pădurarul s-a pornit pe glumă, se liniști. Făcu ochi mari spre el și aștepta cu râsul după buze. Omul o fură cu privirea și se întărătă la vorbă cu pândarul. Se sprijini într-un cot de tejghea și cu amărăciune pe față îl întrebă:

– Da pe-a matale l-ai văzut?...

– Nu. Eu nu fac focul în sobă. Focul face femeia mea.

– Ești om prăpădit... se frăsui Pasăre, plângându-l cu ochii pe Lavrente.

– Prăpădit... găngăvi încurcat acela și, sperându-se de privirea pădurarului, sughiță. Da ce-i?

– Hai la mine acasă și am să-ți arăt eu ce-i. Am să te așez pe scăunaș și ai să tot pui câte un șumuiag de paie în sobă. Ai să privești cum ard. Mai întâi iese fum, că paietele îs cam ude, pe urmă le cuprinde para și ai să vezi de toate în para ceea. Cum crește iarba, cum înfloresc pomii, cum se coc merele, cum se treieră grâul, cum se macină făina...

Pândarul îl privi năuc pe Pasăre, apoi începu să râdă cu poftă. Îl ghionti cu pumnul în umăr și îi zise:

– Focu-i în tine... Pasăre, ești beat.

Vasile Pasăre zâmbi acru și, trezindu-se din gânduri, vorbi moale, răspicat:

– Da, domnule pahonț, aș fi eu beat... Dar cu un pahar de vin nu stingi focul și durerea din mine. Mă aprinde

mai tare. Și o să se aprindă satul de la mine, și mata ai să arzi... Și crâșma cu tot cu pomelnic o să ardă...

Lavrente Pascaru, auzindu-i vorba, înlemni de bucurie, apoi se tupilă ca motanul când pândește șoarecele, ținând și ochii și urechile pe buzele pădurarului. Aștepta ce năzdrăvănie o să mai sară din sufletul omului, dar văzând că el tace, râse mărunțel și tăios de parcă ar fi bătut în gură două cuțite unul de altul, și se întoarse spre crâșmar:

– Domn Nae, toarnă-i încă un pahar să se stingă.

Oamenii de la masă, îngrijorați, se ridicară și rar, rar, așa ca să nu fie zăpsiți, merșeră spre ușă. Pocni cu frică clampa din urma lor, și un vânt rece cu ninsoare căzu peste prag în crâșmă. Fata, cuprinsă și ea de teamă să nu intre pădurarul într-un scandal, cu vârtejul de vânt se apropie de el, vrând parcă să-l tragă de mână, să-l rupă de la pahar, însă Lavrente îi îngrădi calea. Îl cuprinse de gât pe Pasăre și-i vorbi:

– Plătesc eu, să nu ardă satul... Că răspund de sat și de voi. Răspund cu capul... Și n-am să dau voie nimănui să facă pojar...

Pasăre zvârli mâna pândarului de pe el și-l repezi cu toată inima și cu tot sufletul:

– Cum să nu dai voie, bre? Ce, nu vezi că-i frig afară și în casă... Ce ești chior de nu vezi că pe drumuri umblă copii și fete... Umblă fetele goale și caută foc să se încălzească.

– Ți se năzăresc fete, de când aștepti să-ți nască nevasta, ei?... îl scutură pândarul pe pădurar. Poate mai iese ceva din el.

– Mi se năzăresc... oftă Pasăre, clătinând din cap, și după o pauză urmă gânditor. Da, când mă uit în foc, le văd îmbrăcate, văd copii, văd oamenii din sat îmbrăcați cu haine bune, de sărbătoare, ca ale stăpânului... O văd pe Anica mea.

– Numai tâlharii și bandiții se uită în soare și-n foc, îl zădări Lavrente cu gura plină de râs.

– Eu nu-s bandit și nici tâlhar. Măi Lavrente, măi... Eu mă trag din viță de om cinstit... De împărat, dacă vrei... Nu te uita că mă cheamă Pasăre, dar cu cinstea mea am să ajung să fiu împărat și-am să rămân bun cu cei săraci... Chiar am și un cântec...

– Măi Vasile, lasă cântecul pe mâine... Du-te acasă și vezi ce-i acolo... vru să-l oprească crășmarul, însă Pasăre nu-l auzi, porni să cânte:

*Foaie verde matostat,
Fii tu, pasăre, împărat.
Mută-ți cuibul lângă soare,
Să ne dai pâine și sare
Și un pic de sărbătoare.*

*Nu pot, lume, nu pot, lume,
Să-mi las codru de pe culme,
Că de-l las fără cântare,
Vin păgânii să-l omoare.*

*Foaie verde matostat,
Fii tu, pasăre, împărat,
Fii că-nare cine fi,
Codrul noi ți l-om păzi...*

Pasăre se opri din cântec, începu să tușească. Tusea lui venea, ca un vifor, tocmai din călcâie, se rotea prin tot corpul, îl zgâlțâia, îl purta printre mesele pustii, răsturnând câteva scaune, apoi, scârțâindu-i în piept ca un car cu roțile neunse, îl aduse lângă tejghea. Goli paharul și se liniști.

– Du-te, Vasile, acasă... Du-te, că poate Anica... îi vorbi blând iarăși crășmarul.

– Mă duc... iaca mă duc...

Pândarul, vrăjit de cântec, își frământa privirea pe fundul paharului. Parcă o bucurie, parcă o frică viscoala în sufletul lui. Ceva luminos și amar viscoala. Ce anume, nu putea să înțeleagă... După un timp, își șterse fruntea și oftă:

– Cânti bine, măi Pasăre... Da de unde ai luat cântecul ista?... De la ruși sau de la români?

– Din foc, răspunse scurt pădurarul și, fluturând mâna spre crășmar, își luă rămas-bun și păși spre ușă. O deschise și ieși. Bucuroasă, ieși și fata din urma lui. Ieși să-l ducă pe om la pădure.

Dar pe la mijlocul ogrăzii îl ajunse Lavrente:

– Da poate te-a învățat cineva să-l cânti?

– Cine era să mă învețe?! zvârli Pasăre o așchie de zâmbet spre pândar și, răsufând adânc, lămuri. Tata de când l-a bătut de mic stăpânirea rămăsese surd și speriat la vorbă. Mama cum m-a făcut a și fulgerat-o moartea. Ce, parcă nu știi?...

– Părinți știu că n-ai, ochii lui Lavrente s-au îndurerat o clipă și s-au coborât și, scormonind cu vârful ciubotei pământul, întrebă domol și fără cumpănă. Da poate careva din alt sat a trecut astă vară prin pădure și ți l-a șoptit?

– Nu... Eu l-am ticluit într-o seară, uitându-mă în foc, vorbi mândru pădurarul, privind-l de sus pe pândar.

– Mă Vasile, lasă focul în pace... Nu mă prosti. Ce crezi că eu nu ajung cu mintea să pricep ce fel de cântec e? Zău că pricep... Îi adus încoace?... Din București, nu-i așa?... Sau din Rusia? ... scânci Lavrente Pascaru ca un copil.

O tremurare de răs izbucni în ochii pădurarului, dar îndată se stinse.

– Da, vântul l-a adus, încheie vorba Pasăre și se îndreptă spre poartă.

– Stai, Pasăre!... Stai, Vasile! îl apucă de piept pândarul și îl opri iarăși, vorbindu-i cu plâns tănuț în glas. Lămurește-mă, bre... Tu ce vrei să nu dorm în noaptea asta după ce ți-am auzit cântecul? Spune-mi ceva măcar tu, că nimeni nu-mi spune nimic. Nu vezi că am rămas singur?! Nu vezi că toți fug de mine, ca de râie?! Voi ce vreți să-mi ies din fire?... Că într-o zi o să mă apuce damblaua și singur, cu mâinile mele am să dau foc la tot...

Pădurarul făcu un pas înapoi, își vârî mâinile în buzunare, lăsă pieptul înaintea, capul sus și privi lung, puțin cu milă, puțin cu nepăsare, în ochii pândarului vlăguț ca de-o boală, apoi întrebă dârz, așa precum i se părea și lui că numai un împărat, un rege putea să întrebe:

– Ce să-ți spun?...

– Poți să nu-mi spui nimic... Da mai stai să sfătuim...

Pasăre stăpâni cu ochii satul, pământurile albe din jur și rămânând cu fața undeva spre răsărit, după un munte de omăt, zise:

– Una o știu și o simt, și pot să-ți spun... Degrabă un cântec de al meu o să ajungă la un preț de-o vacă. Undeva în oraș cântecele noastre îs de pe acum întrebate.

– Chiar să se schimbe vremurile?...

– Da cum crezi?... Vântul bate și vremurile se schimbă. Vremurile îs ca târgu... te ridică, te coboară... Azi tu, Lavrente Pascaru, ești mare și tare... Măine – eu, Pasăre...

– De unde ai aflat?...

– Sânt ei oameni... Da, da, sânt suflete bune, care umblă și se uită pe care să-l ridice, pe care să-l coboare... Se uită și înseamnă. Au hârtie, condei, și înseamnă...

– Nu mai spune... se frăsui Lavrente, trăgându-și cu teamă capul între umeri. Și pe mine m-o fi însemnat?...

– Sigur că și pe tine... Te-au văzut din marginea satului că ești mare și burduhos... Nu știu pe care foaie te-au trecut, sau la coborâre, sau la ridicare, dar fără semn n-ai rămas.

– Apî-î-î-î... vru să spuie ceva Lavrente, dar în loc de cuvinte scoase doar un scheunat pe gât.

– De mine știu că-s pus la ridicare, continuă visător Pasăre. Iaca mai aștept până ce mi se îndreaptă nevasta și încolo spre primăvară mă duc la oraș... să-mi vând cântecele... O să-mi iau moșie mare și am să port de grijă la tot satul.

– Și mie? abia șopti pândarul.

– Și ție... Că ce leafă ai tu, bre?!

Lavrente vru să-și dezdoaie spinarea, să spună că-i ajunge și atât cât are acum, însă pădurarul îi trânti mâna pe umăr, zgribulindu-l și mai mult.

– N-o face pe râiosul. Că ești mai sărac ca mine. Ce-o să-ți rămâie dacă te scot din post?... Că am să-ți iau și ciubotele, și cojocul, și sabia...

– Nu... Sabia îmi rămâne ca amintire, că am slujit statului...

– Fără pământ, gol-goluț, da cu sabie la șold, izbucni Pasăre în răs, apoi se stăpâni și îl fulgeră cu ochii și cu vorba pe pândar. Uite, atunci o să vii tu la mine. Ai să vii să sfătuim... N-ai să ai încotro, tot la împărăția mea ai să tragi. Și am să-ți amintesc de toate relele pe care le-ai făcut. Am să te întreb de pădure, de toți câinii din sat pe care i-ai împuns cu sabia. Ai să-mi cazii în genunchi să te iert. Dar n-am să te iert, că n-o să te ierte satul. Eu am ținut și am să țin la glasul satului. Și nici paie să faci focul în sobă n-am să-ți vând.

– Cum, nici paie?... tremură glasul pândarului.

– Nici... Am să te pun să crești pădurea la loc...

– Mă Pasăre, dacă nu eu...

– Taci! Să-mi taci chiar acum!... se răsti pădurarul cu amărăciune. Nu scânci, știu că nu numai tu... Și pe Raisa ta...

– Stăpânu... el... se tângui Lavrente, ștergându-și cu palma apa de pe față.

– Măi Lavrente, eu vorbesc sau tu? zise aspru Pasăre, tăindu-l pe pândar în jumătate cu privirea. Ia uitați-vă la el, domnilor! M-a rugat să-i vorbesc, m-a oprit, și nu vrea să mă asculte...

– Vorbește... te ascult... își înghiți răsuflarea Lavrente și se așeză jos, ținând ochii cu smerenie spre pădurar.

Fata sta într-o parte cu gura plină de zâmbet. Mândria pentru pădurar o stăpânea să nu râdă în hohot. Pasăre, întâlnind-o cu privirea, îi făcu din ochi și, întorcându-se spre pândar, vorbi mai aprins:

– N-o să scape nimeni fără pedeapsă. Și pe Raisa ta, și pe Nică Iordanu, și pe cucoana lui... am să-i pun tot pădure să crească. Să-mi fie satul înconjurat de pădure, să nu răzbată nici un vânt, nici un viscol. Nici un păgân să nu poată trece....

– Mă Pasăre, mă... oftă Lavrente și, ridicându-se, rosti moale, cu tremur în glas. Nu te avânta. Vremurile noi încă-s departe. Înțeleg... O să vie... O să ajungă și în sat la noi, dar deocamdată stau cele vechi. Și ție îți vine greu. Dar eu pot să te ajut și să te apăr. De-ai să cazi într-o belea, am să te scot. Sămânță ai să vrei, am să-ți fac rost de sămânță. Numai de foc și de cântece să te lepezi. Cred că înțelegi care foc și care cântece?... Deocamdată să te lepezi. Păstrează-le, murează-le, fă ce știi cu ele, dar nu le scoate în văzul tuturor, că o să te care departe. De mine să nu te temi. Mie îmi plac cântecele. Uneori cânt și eu cu oghealul pe cap... Da iată alții n-au nici ureche și nici suflet pentru cântec...

Vezi, bre, cum e vremea de azi. Cânti, cânti și pe urmă nu mai cânti...

Pădurarul se înjunghie a râs amar și dădu încet din cap. Vorba pândarului coborî mari întunecimi peste mintea lui. Cu greu găsi o potecă de lumină și ridică ochii... Îl săpă până-n adâncuri pe Lavrente cu o privire rece și zise, de parcă își mușca limba în gură:

– Te lingușești?... Cerci să mă cumperi?... De pe acum cauți cărare să te strecuri în regatul meu. Vrei să intri cu toate păcatele?... Vrei, așa-i?...

– Poate nu cu toate, dar... sântem oameni... Eu azi îți împrumut binele, mâine tu mi-l întorci. Și așa apucându-ne de mână, trecem greul... Ne mai lungim viața, că nici tu, nici eu n-avem poftă de moarte...

– E târziu, Lavrente!... E prea târziu să ne apucăm de mână! Și târgul cu mine n-o să-ți meargă... Nu!... vorbi Pasăre, fluturându-și degetul chiar sub nasul pândarului. Se întoarse și păși spre poartă cu cântec...

– Taci, bre, că au să te audă... murmură acela cu frică, pășind din urmă.

Pasăre se făcu că nu-l aude și continuă mai departe. Glasul lui răsuna larg peste tot satul. Răsuna ca un clopot de trezire... Focuri și păduri de lumină creșteau prin ninsoare. Ninsoarea se legăna prin văzduh ca frunza. Chiote de haiduci răspundeau prin toate mahalele satului. Pocnituri de bici, tropote de copite de cai se grăbeau să se întâlnească. Firele de iarbă spărgeau iarna, alergând în cârduri de săbii pe toate drumurile, pe toate cărările. Prin ogrăzi cuptorașele fumegau ca niște tunuri. Casele se înălțau cetăți. Cetăți de piatră și aur, ieșeau oamenii în porți. Pământul aburea a primăvară, aburea ca pâinea scoasă din cuptor, aburea ca merele coapte. Ceruri... Ceruri... Ceruri albastre și curate se deschideau, făcând drum păsării ce-și muta cuibul lângă soare...

– Taci! scrâșni Lavrente, cuprinzându-i pădurarului

gâtul cu o mână, iar cu cealaltă îi astupă gura. Taci... că-ți tai aripile!

– Ce-mi... ce-mi închizi?... strigă înăbușit Pasăre și, îmbrâncindu-l pe pândar, se rupse din mâinile aceluia. Te socoți încă tare și mare? Îți dau una... și te cânt pe fundul gropii.

– Tu mie?

Mâna lui Lavrente trase sabia din teacă.

– Da, eu!

Lina tocmai acum își rupse gândul și ochii de la pasărea ce zbura spre soare. Auzind gălăgia din urmă, se întoarse și păși spre oameni. Îi părea că nu vede bine. Nu vede și nu aude. Îi părea mai mult o joacă. Dar când se apropie și văzu cum sabia spinteca văzduhul, jucând în mâna pândarului, înțelese, ca într-o fulgerare, că toată lumea se răstoarnă peste pădurar. Peste el și peste inima ei. Cu toate vânturile, cu toate zăpezile, cu toate dealurile din jur.

– Încearcă, încearcă... hohoti pândarul. Iată, eu îți țin sabia, da tu repede-te și rătează-ți capul, dacă nu-i bun de câștig.

– Iaca, încerc... forfoti inimos Pasăre și dădu doi pași înapoi, ca să-și ieie vânt și să sară în capul lui Lavrente. Să sară cu picioarele drept pe fața pândarului și să-l doboare la pământ, cu tălpile pe față sau pe piept, așa precum era el deprins să sară pe neașteptate, din copac sau de după vreun tufar, și să năucească lupul, ursul, pe cei care se lăcomeau la viața altor viețuitoare ale desișului. Traiul de mic copil în pădure îl învățase de toate.

Lina ieși înaintea lui, să-l stăpânească, însă omul nu ajunse până la ea. Lunecă la primul pas și căzu în genunchi. Rămase așa, cu ochii spre Lavrente.

– Hai, fă-ți meseria, nu tremura! porunci el.

– Nu tremur... De ce să tremur? ...râse pândarul

printre dinți, făcând și el doi pași înapoi. Vroia să ajungă cu călcâiele pe gâtul lui Pasăre și, mai întâi, să-l frângă, apoi să-l gădile cu sabia... Așa era el deprins să se răfuiască cu vietățile satului. Întâi le opintea cu ciubota și dacă mai sufla vreuna atunci le pișca cu vârful sabiei...

Lina stârni zăpezile să-l înece. Apoi se așternu piedică în calea lui. Și el se împiedică... Se împiedică mai mult de teacă decât de trupul ei și căzu. Tot în genunchi. Sabia îi zburase din mână. Văzând-o lângă pădurar, încremeni de frică. Cu zâmbet țeapăn pe buze și cu ochi mari și pustii.

Vasile Pasăre luă sabia și, fără ca să se ridice, o aruncă în groapă și se cârmi iarăși spre Lavrente.

O clipă oamenii se sfredeliră cu ochii, parcă ar fi vrut să treacă unul prin altul și, negăsind drum sau cărare, așa în patru labe, se porniră furioși unul spre celălalt. Fără să scoată un cuvânt, întinseră mâinile și se înșfăcară de gât.

Pădurarul țipă scurt.

Pândarul icni înăbușit.

Se priviră iarăși drept în ochi. Ochi bolboșiți de durere, de ură, plini de-o noapte neagră, atât de neagră și apăsătoare, că nu mai avea nici adâncime și nici capăt, nici pământ și nici cer. Cerul era pământ, iar pământul era un nor negru care se mișca într-o amintire de cer.

Apoi trupurile lor se închegară într-o roată, care porni să se rostogolească spre groapă.

Ajunsă chiar pe mal, roata își găsi propteală în picioarele lui Lavrente și se opri brusc. Din gâtul pădurarului răbufni o bolboroseală. Mâinile lui se desprinseră de pe gâtul pândarului, se zbătură vijelios în aer, ca niște aripi, apoi se moleșiră și alunecară moi și fără știre în jos.

Lavrente se ridică munte în picioare. Strângându-l cu amândouă mâinile de piept, îl ridică și pe Pasăre. Îl

scutură parcă de ultimul grăunte de viață și îi făcu vânt la pământ. Râse... Râse prietenește și zise:

– Hai, du-te acasă... Hai! ... și după ce mai trase câteva gâturi de aer, vârî mâna în buzunarul de la haina de sub cojoc și scoase o țigară. O aprinse și se văicără. Mi-am dat cuvântul să nu mai fumez, da parcă cu alde tine este chip... Tu gândești, mă Vasile, că lucrul meu e bombonică... Iaca așa în fiecare seară... Dacă nu cu tine, apoi cu altul mă apuc de gât, de piept... De neastâmpărul vostru o să-mi mănânc inima, o să-mi afum plămâni... o să-mi crape maiera, o să mă înghită pământul și o să vă aduceți voi aminte de mine, când va sta altul pe capul vostru... O să umple închisorile cu voi... Uite atunci, atunci o să-mi plângeți mormântul și o să vă rugați Domnului să mă învie...

Pădurarul nu avea semne de viață.

– Hai, hai... Fugi acasă, până nu mi-a curs bunătatea din inimă, până nu te-am pus să-mi cauți sabia. Tu ce, n-auzi? se răsti Lavrente și, aplecându-se, îl apucă de guler pe pădurar și-l aburcă copac în picioare. N-o face pe mortul... Eu îmi cunosc meseria... Te-am strâns cât o trebuit... Ți-am lăsat un gât de aer să învii... Hai, hai, fugi acasă, și, râzând, continuă să-l țină de guler și să-i strige la ureche: Fugi că poate Anica... Fugi că Nae te-a trimis... Nae vrea să știe ce i-a născut Anica. E a lui copilul, nu-i așa?... Ce crezi că eu nu mă pricep de ce-ți sloboade el atâta vin fără plată? Numai ție-ți sloboade... Hai, fugi acasă, că Nae te așteaptă cu paharul plin, să vii, să-i spui...

Vorba pândarului se înfipse în inima lui Pasăre ca un cuțit. Până-n prăsele se înfipse și se răsuci... Pădurarul se trezi din leșin. Se trezi vifor și se năpusti spre pândar. Îl lovi cu capul de-i crăpă buza până la sânge, dar îndată se văzu prins iarăși de gât, iarăși scuturat și iarăși pluti în noapte, fără lumină și fără aripi.

– Uite la el... Împăratu... regele... nici gluma nu înțelege...bâigui Lavrente, zdrobindu-l pe Pasăre la pământ. Hai, hai... scoală și cărăbănește-te!... și să nu te mai pui în poară cu mine. Știu că mă urăști, știi că ai vrut-o pe Raisa mea... ai vrut-o de soție, dar n-ai găsit poartă să intri în ograda ei... Hai, hai... scoală! Îl mai săpă de vreo câteva ori cu ciubota într-o coastă pe pădurar și, simțind că lovește în el ca într-un corp lipsit de viață, încremeni, și o dezbinare de spaimă și nebunie șuieră ca o furtună peste mintea lui și-i pustii toată limpeziciunea.

Apoi, fără gând și fără cuvânt, se încârjoi să-l ridice pe pădurar.

Nu putu nici să-l clintească.

Pasăre era prea greu, era plin de-o lume tăinuită. Fața lui lumina zăpada ca un bulgăre de pământ proaspăt săpat, lumina cu raze negre, care i se păreau lui Lavrente că tot cresc și cresc fără oprire, formând în jurul lui un desiș de pădure, cresc spre el – crengi golașe și ghimpoase și-i străpung trupul, inima, sufletul. Îl străpung și-l desfac în bucățele. Îl desfac și-l destramă și, și iată-iată vântul o să-l împrăștie ca pe-o floare de pădădie.

– Ma-a-a-mă-ă! țipă de frică și, fără să-și deie seama în care parte-i casa lui, fără să caute drumul spre ea, cu greu își rupse privirea de pe fața pădurarului și, dând din mâini, se întoarse și se repezi la fugă. Pășii de pe mal în groapă și se prăbuși în troienele de pe fundul ei.

Un nour alb de zăpadă se ridică de pe urma lui și se vântură peste trupul pădurarului, peste făptura Linei plină de groază și de durere. Se vântură fără nici un zgomot, încet-încet, fără văzduh și fără nădejde, ca un val de singurătate sub care îngheață, odată cu lacrima, și vorba, și cântecul, și gândul, și par niște icoane și steaguri pentru înmormântare, pentru viețuire. Gândul – steag și scut. Cântecul – drum și sabie. Vorba – chip de om și lacrimă.

– Hă-ă-ăi, hă-ă-ăi! Departe și aproape prin măhală
hăulea plugușorul. Urătura aducea la cântare cu un bocet
întru mântuirea vieții, deși cuvintele laudau pe un fost
bădiță Vasile, mare gospodar pe vremuri, care făcuse
dintr-o iarnă cumplită o mândrețe de primăvară:

*Și s-a apucat într-o joi
cu-n plug cu doisprezece boi,
boi-bourei
în coadă codâlbei, în frunte țintăței,
și a arat joiie – văile,
vinerile – piscurile,
marțile – hârtoapele...*

A arat și a semănat pentru tot satul, cât l-au luat
vederile... Și n-a ostenit, că pe urmă a mai secerat, a
mai treierat, a mai măcinat... Om harnic, în rânduială cu
sine însuși, om întru bunăvoire, cu deschidere către toți
oamenii a fost bădița Vasile.

Bărbații și femeile satului, întovărășiți cu gândul la
ziua de mâine, drumuiau prin pădurile de lumină aprinsă
de plugușor. Cu frunțile înfipte în muchiile pervazurilor
îndemnau boii să răstoarne brazdă din zare până-n zare,
îndemnau cu sufletul și cu cugetul, îndemnau și se
străduiau să răzbată de la calea cea întunecoasă la cea
luminoasă, de la păcat la virtute... Și cum dădeau în
drumul lor de-o fântână înjghebau prânzul, amiaza,
chindia... Așezați lângă ștergarele întinse cu mâncare,
cu ulciorul de apă proaspătă dinainte, cercau cu mintea
și cu vorba să afle cine a fost acel bădița Vasile? ... Știau
că Sfântul Vasile cel Mare care a trăit hăt-hăt prin veacul
al patrulea, pe alte pământuri, în Cezarea Capadochiei,
unde era arhiepiscop și a întemeiat o seamă de instituții
de caritate, case pentru bătrâni, case pentru întreținerea

copiilor orfani, pentru văduve, pentru călători, unde a scris și a lăsat reguli mari și reguli mici pentru creștini, învățături pentru cei săraci și cei bogați, dar vroiau să-l afle pe omul simplu, de mai apoi, pe omul de sat, care avuse plug cu doisprezece boi și grijise de unul singur toate pământurile și hrănise un sat întreg de guri flămânde. Cine-i, că sfânt nu era?... Sfinții îs ca miniștrii. Din adunări și sărbători nu pot ieși. Elaborează planuri, adoptă legi. Asudă, bat din palme, râd dacă mai marele lor, și caută mai mult de fața și împărăția cerului și n-au nici fărâmbă de vreme să caute măcar cu un ochi de pământ, de oameni... Omul Vasile a fost de aici, din sat, că bine le mai știa durerile și nevoile, gândeau ei doar ceea ce cădea sub raza priceperii lor. Gândeau și voroviau între ei:

– Nu-i altul, decât bunelul lui Vasile Pasăre, că tot Vasile îl chema...

– Ce, el a avut pământ ? Parcă cioban a fost...

– Cioban, cioban... Dar cum s-a însurat cu franțuzoaica, cu Maria, fiica stăpânului de atunci, s-a înstărit. Zestrea miresei a numărat multe văi și multe dealuri de pământ. Bine zici. Într-o zi de vară satul le-a jucat la nuntă. N-au așteptat toamna. S-au pripit, cât le cerea dragostea.

– Se cunoșteau demult?

– Nu. Venise franțuzoaica din Paris să-și vadă turmele. Și a poposit la stână pe noapte. A doua zi trebuia să se urdească și până atunci sărmana fată de bani gata nu văzuse cum se urdește. Primea ea de aici din sat brânză în Paris, dar cum se încheagă cașul, cum se strecoară de zer, cum se urdește, habar n-avea...

– Brânza ca brânza, dar pădurea de alături avea cheagul ei. Țuruiău păsări de tot felul în creanga verde, iar poienile erau împeștrite cu flori, ierburi de leac și de suflet...

– Chiar să fi scuturat ciobanul în sânul fetei floare de mătrăgună?...

– Mătrăgună, nu știu... Da o fi găsit el un fir de iarbă și i-a înnodat inima. Două zile și două nopți au rămas oile nemulse, că ceilalți ciobani s-au pornit să-i caute și s-au încurcat și ei cu pădurea. Pe atunci țâțâșoarele fetelor creșteau prin iarbă cu căpșunele la un loc. Flăcăii amurgeau în oaste și ciobanii erau întrebați...

– He, he, he... Da și franțuzoaica tot pasăre porumbacă era. Crescută în Paris cu maniere în vorbă și în port, însă când a dat de mătasa verde și de cântecul pădurii s-a dovedit că nu se deosebește cu nimic de fetele din sat.

– Sigur că nu. Era tot o vlagă de țărână de pe aici. Tată-său din codru se ridicase până la Paris.

– Se ridicase, dar după o vreme a căzut.

– A căzut în lumea mare și petrecerile l-au stors de bani și de avere.

– Nu cumva de asta franțuzoaica s-a învoit cu ciobanul?... Lumea mare când nu ai para în chimir te zvârle peste gard....

– Nu, nu... Fata s-a dovedit a fi cu inimă curată. După o lună de zile tot cu înnoptarea pe la stână, tot cu așternutul prin pădure, s-a trezit în pieptul ei un dor de pământul ista, așa cum îi el smolit la față ca noi. Iar din tălpile picioarelor, că-i plăcea să umble desculță, pornise niște rădăcini în adâncuri...

– Înșiri și mata povești. Copilul a legat-o de locurile iestea. Că cine o primea așa borțoasă în Paris?...

– Da și glasul de copil, ce-i țiuia în urechi, îi ștersese din minte toate amintirile despre orașul cela, care ciobanului îi plutea pe dinaintea ochilor cu turme, cu păduri și ape, așa ca satul nostru...

– Opriți-vă, oameni buni! Nu rătăciți degeaba, că ciobanul nu-i acel bădița Vasile.

– Cum nu-i?...

– Să vezi că nu-i. După nuntă omul n-a mai apucat să are și să semene. Mi se pare că nunta li s-a stricat cu o veste. Din toate colțișoarele lumii, de pe unde s-a lăfăit stăpânul, au ajuns încoace niște hârtii care spuneau că o bagă la închisoare pe mireasă dacă nu plătește datoriile tatălui.

– Ba să crăp, nu alta, că vestea a venit după un an de zile. Ajunsesse omul să are și să semene. Parcă așa spunea tata, Dumnezeu să-l ierte, că bădița Vasile, după semănat a împărțit pământul. Parte dreaptă și egală a măsurat și tăiat la fiecare. Fără drept s-o vândă sau s-o ție pârlomagă... Sau poate că eu am visat?...

– Ai fi visat, că aveai de la ce să visezi. Așa i-a fost vorba la nuntă, că o să împartă pământul, da pe urmă l-a vândut. Chiar a doua zi a căutat negustori și le-a vândut până și câinii de la stână. A răscumpărat-o pe mireasă și de rușine s-a ascuns în pădure. De, juruise satului să trântescă toate relele, dar i-a crăpat cureaua... Rușinea, rușinea să deie ochii cu oamenii l-a împins să fie pădurar.

– Măi, atunci cine a fost? Pe altul nu-l văd, decât pe Pasăre cel bătrân. Zău, nu văd. Am mai avut noi de alde Vasile în sat, dar nici unul nu se ridică până la urătură.

Gândurile sub frunțile oamenilor se zbăteau – limbi de foc. De fierbințeala lor se uscaseră cerul gurii, se uscaseră apa din ulcioare și din fântânile lângă care făcuseră prânzul mic, amiaza, chindia.... Pojaruri ardeau pădurile de lumină, vremurile vechi, câmpiile și visurile... Cuprinse de flăcări se zbuciumau cumpenele, ciuturile, ierburile. Boii, stropiți de pară, se smuceau cu tot cu plug din brazdă și în goană mare fulgerau peste dealuri și văi, ascunzându-se după o iarnă, în ochiurile păcloase ale opaițelor. Lumea de vis se răsturna în oftături, în urcușuri și coborâșuri amețitoare, spre o bucată de mălai, spre o

cană cu apă, spre o frunte însângerată de muchia pervazului. Oamenii se întorceau de la arat, de la semănat, fără bădița Vasile. Lunecau din primăveri înapoi în iarnă și cădeau în casele lor, ca de pe vârf de munte. Văzându-se pe laiță, închideau ochii și cercau să treacă și peste anul nou care sosise, dar nu mai aveau nici puteri și nici urători la fereastră. Plugușorul ieșise în drum și stătea pe gânduri. Nu mai găsea pământ să are. Unii dintre gospodari ciupeau și din bucata de mălai și-și amăgeau foamea, alții se stingeau cu o cană de apă, iar cei cu frunțile însângerate se aprindeau și mai tare. Fără să-și puie cușma în cap, dădeau să iasă afară, să tragă plugul înapoi în ogradă, să-i îndemne pe băieți să mai ureze, nădăjduind că poate la cântarea a doua o să deie de urmele lui bădița Vasile. Însă femeile îi opreau cu privirea și cu vorba:

– Nu-i întoarce... lasă-i pe la anul. Acum nu mai am nimic ce să le dau. Dacă vrei, îți cânt eu la fereastră. Te colind fără să-mi dai nucă și colac...

Bărbații se rupeau din privirile femeilor și se repezeau pe ușă. Dar nu încăpeau să treacă prin ea. Dorința de-a mai lăsa în urma lor încă un an încărcat de nevoi le era atât de mare, că nu încăpeau. Își năsădeau creștetele de ușori și se ghemuiau iarăși pe laiță. În sufletul lor chiuia durerea a râs și ei, mușcând câte o înjurătură, începeau să râdă. Râdeau de ușile mici și strâmte, de ferestrele înghețate, de flăcările opaițelor, care mocneau spre stingere... Râdeau de anii lor tineri, de frunțile însângerate, de nevestele lor, care ieșiseră afară pe prispă și cântau... Până la lacrimi, râdeau că-s oameni și că de mâine sau de poimâine satul întreg, de la mic la mare, are să doarmă turmă sub un singur ogheal, cu lingurile și străchinile legate de brâu...

DIN CELE SFINTE ȘI LUMEȘTI

Și totuși cerul nu se îndura de pământ. Cu ochiul lunii orb, ce lăcrima din când în când de după nori, turna ninsoare grea și fără capăt. Ninsoarea cădea valuri după valuri. Vânăta, fără miros și fără cumpăneală. Ca o țărână zvârlită cu lopata de undeva de sus, parcă de pe un alt pământ din ceruri. Sub valurile ei se mântuiau luminile, amorțeau glasurile urătorilor și clinchetele clopoțelilor, și satul încetul cu încetul se afunda într-o noapte rece și pustie, cu toate casele, cu toate câmpurile din jur, iar deasupra, printre vârtejurile de vânt ce alergau și nechezau ca niște mânzișori pierduți de mame, începeau să pâlpaie umbre și lumini, să pâlpaie amintirea. Amintirea despre un pământ. Umbre de ierburi și de copaci, de glasuri și de izvoare, umbre înalte, palide, albe, umbre de oameni fără oameni. Lumini de zile petrecute, de doruri neîmplinite. Dureri și jumătăți de bucurii... Pâlpaiau și oftau că tot întinsul acela vânăta și friguros e totuși un pământ, oftau și o sileau pe Lina să-i deie suflare caldă și rotire spre o primăvară. Și nu numai ele, durerile și bucuriile, dar și o teamă o silea. Teama să nu rămână singură, fără om și fără de pământ parcă acolo undeva după straturile de nouri, undeva în ceruri, într-un pustiu unde presupune pădurarul că se ridică sufletele când se întâlnesc și nu mai au loc pe pământ, și îngheață acolo, sus, și strălucesc în veșnică singurătate, fără patimă și fără bucurie. Se știa – ființa pădurii, ființa acestui pământ, se știa că-i o parte dreaptă și sfântă a sufletului și a

gândului, a ierburilor și a frunzelor, a tot ce trece și învie. Avea în făptura ei freamătul pădurii, avea glasuri încă vii în sufletul ei, toate urmele celor pierdute, urma strigătului și a zborului, avea și setea de-a nu rămâne mai umbră decât umbra, și forfotea. Pe malul de groapă. Deasupra lui Vasile Pasăre forfotea. Cu amintirea, cu teama și cu vârtejul de vânt forfotea, suflând zăpada de pe fața și pieptul pădurarului. Și zorea cu ochii de la casă la casă, pe unde se mai vedeau casele, să întâlnească pe careva. Să-l cheme, să-i ajute. Să-l treacă pe pădurar de groapă și să-l ducă acasă. Ori la pădure să-l ducă... Să-l ducă undeva la cald. Poate, poate mai zăbovește putere în inima lui?!...

Fără pădurar nu-și închipuia viața ei de mai departe. Nu-și închipuia și nici nu vroia să-și închipuie. El e unicul din tot satul care parcă o mai ține minte. El o să întoarcă cu vremea și bucuria. A ei și a oamenilor. El e nădejdea de ieri, de azi și de mâine. Numai cântecul lui poate să ridice pădurea la loc în picioare. Numai lacrima și zâmbetul lui poate să o înverzească și să-i deie floare. Numai inima lui poate să o apere. Om găsești să ție locul de gospodar la orice avut, numai inimă – inimă ba. Amarnic greșesc cei ce gândesc și fac de-a îndoaselea. Pesemne că le-a răsărit steaua în frunte prea devreme sau prea târziu și n-au de unde să înțeleagă că fiecare bucată de pământ își are izvorul ei cu apă bună. Sau dacă înțeleg, se fac a nu înțelege. Poartă perdea la ochi și cată, și se închină numai la ziua de azi. De ziua cea de mâine trăncănesc din gură fără rost și-și ascund de ochii oamenilor poftetele și faptele lor afurite după vorbe parcă sfinte, să aibă umbră cât mai mult timp pe fața pământului. Cu binele lor de azi ucid binele de până la ei și pe cel de mâine, ucid sămânță și rădăcină, povată și nume, ucid tot ce le crește în cale și uită că până la urmă

orișice nelegiuit este de alt nelegiuit pândit și doborât, uită că păcatele lor aduc alte păcate, aduc și mai mari suferințe peste pământ, peste lume...

Gândul ieșise din sat. Înconjurase pământul, se încurcase cu altele. Căuta drum spre drumul mare, căuta soare și cer senin. Însă sufletul și ochii ei săgetau aici-colo, de la o casă la alta. Dar, ca înadins, nimeni pe aproape. Nici fereastră aprinsă, nici glas și nici umblătură de om.

Vântul și ninsoarea o sleia de puteri, vântul și singurătatea o strâmtora, îi stingea credința din ochi și din inimă. Și de acum nu vedea nici un drum și nici o cărare pe unde ar fi putut să treacă spre ziua de mâine. Era gata să se împace cu vântul, cu ninsoarea și cu vrerea păgână. Era gata să cadă alături de trupul pădurarului și să-și încheie viața împreună cu el. Nu vroia să judece de va face bine sau rău. Îi era clar și așa, că tot ce se poate întâmpla e un adevăr amar. Un adevăr pe care nici n-are rost să-l judeci, de vreme ce trebuie să-l împărtășești.

Dar orișice suferință are și o lacrimă de bucurie. Într-o cămară a crâșmei se aprinse lumina și o fășie de lumină izbucni prin fereastră afară. Trecu ograda, trecu prin poarta deschisă și se așternu cărăruie până spre malul gropii, aproape de făptura ei și a pădurarului. Și toate din sufletul ei se treziră la viață. Așa precum se trezește pădurea când intră și se bobotește ziua în ea.

Fără să mai zăbovească locului, porni să alerge pe cărăruie într-acolo, spre crâșmă. Cu același crez de a-l scăpa cu viață pe pădurar și cu bucurie alerga. Cu bucuria că mai dăinuie oameni buni pe lume, care simt de la depărtare un suflet ce se zbate, un gând, o lumină la grea cumpănă. Simt și se trezesc din somn și nu-și găsesc loc cu pace sub acoperișurile lor. Drept că nu

pricep ce anume îi frământă, dar simt... parcă țipă o pasăre în piept, parcă tremură o creangă, parcă arde și-i frige un ochi de om.

Bătu în ușă...

Bătu în fereastră...

Cu toată lumea ei de bucurie și de durere bătu. Cu freamăt de creangă și de aripă, cu strop de amintire, de glasuri și miresme de ierburi și de frunză verde. Ca ființa desigur și ca omul bătu. Cu mâna, cu trupul, cu sufletul...

Nae Șopot era om al satului și nu al pădurii. N-o înțelegea, nu-i deschidea. Și se îngrijea de altele. Stătea în genunchi alături de patul lui cu așternutul desfăcut, numai în izmene și în cămașă, cu fața spre ungherul de sus al cămării de unde abia lăcrima rama unei icoane vechi. Șoptea rugăciunea și din când în când își făcea cruce. Pesemne ori uitase să se închine înainte de culcare și acum își amintise și aprinse lampa, ori îl chinuiau fără milă gândurile și el se ridicase din pat să le astâmpere. Că așa-i firea omului! Cum dă de un greu al vieții, trage la credință. Se închină. De nu cerului, atunci pământului. De nu pământului, atunci omului. Uneori de bună voie, alteori cu de-a sila. Și de se leapădă de una, apleacă fruntea numaidecât spre alta. Și de n-are idol în față, și-l plăsmuiește în minte. Că viața fără credință e un chin fără alinare, e sămânță fără vlagă.

Crășmarul nu auzi și n-o pricepu nici când izbi în fereastră grămăjoara ceea de paie pe care le strânsese ea de cu seară lângă poartă și le lăsase pe prispă, nici când răsturna lopata pe care o rezemase pădurarul de peretele casei. Căuta bătrânul să-și vânture fumăria gândurilor și după ce termină cu rugăciunea se apropie de lampă și suflă în sticla ei.

Odată cu lumina din casă se stinse și bucuria, și avântul Linei. Nu avea cărăruie înapoi spre pădurar, nu

avea nici îndemn să pășească spre el. Toată nădejdea se prăbușise undeva alături de făptura ei, undeva în adâncuri neluminate și necunoscute, parcă într-o fântână largă-largă, fără margini și fără fund, de unde nici o mână dumnezeiască n-ar fi fost în stare să o ajungă și să o întoarcă sufletului ei. Și nu simțea nici durere. Parcă adormise și dormea mergând. Fără să știe unde, fără să știe de ce mergea.

Ca prin vis găsi poarta și trecu de ea. Și tot ca prin vis găsi malul de groapă, și se trezi.

Pădurarul nu se vedea nicăieri. Ninsoarea își făcuse de cap. Într-atâta îl acoperise, că nu lăsase nici un semn la suprafață. Nici semn, nici umbră, nici lumină. Parcă nici n-ar fi fost el pe acolo.

De groază că l-a pierdut, că a rămas singură, țipă! Și în aceeași clipă simți cum noi valuri de putere și de nădejde porniră prin trupul ei, că nici vântul și nici ninsoarea nu erau în stare să-i steie în cale. Fulgii de ninsoare, lovindu-se de freamătul ei, prinseră să se rotească deasupra prin văzduh, ca niște roiuri de fluturi și albine, și de coborau spre pământ, coborau pe de lături de ea. Iar vântul se lăsă prins de coamă și, tot nechezând și galopând pe loc în jurul ei, încercă să-i ajute să răscolească troienele albe și înalte, să-l găsească pe pădurar.

Să-l găsească, să-l zgâlțâie, să-l palmuiască chiar avea de gând Lina, să-l readucă la viață. Asta era unica, unica șansă de a-l mai salva și răscolea omătul cu mâinile, cu vântul, cu toată inima, până ce dădea de pământ, de pământ înghețat. Pipăia, mirosea... fiecare bulgăre, fiecare adâncitură în gheață, în țărână. Dibuia urma, urma unor pași cu miros de ierburi. Parcă ai pădurarului. De undeva de aproape, aproape de tot, poate de la branțurile din opinci făcute din șomoioage de fân,

poate de la doseala paltonului umplută cu călți de in și de cânepă; se răspândea mirosul. Și asta o îmbărbăta și o silea să sape și să arunce zăpada cât mai repede și cât mai departe. Răscolea ba-n stânga, ba-n dreapta, tot înainte, pe acolo pe unde-o ducea urma. Cu toată puterea ei și a vântului, fără răgaz, fără să audă și să vadă ce se face în jur, răscolea.

Omăturile, ca niște ciulini albi, se desprindeau rotocoale de lângă ea, pluteau peste groapă și se destrămau pe celălalt mal, îngrădind calea plugușorului, care apăruse cu ursul de funie de după un sul înalt de ninsoare și se îndrepta spre casa pădurarului.

Urătorii osteniseră de atâta umblătură prin viscol. Încovoiați de spate, cu fețele trase și cu sufletul pe buze, abia-abia își târau după ei picioarele. Și ca să nu cadă, să nu se piardă unul de altul, se țineau ciucure în jurul ursului și se ajutau cu mâinile de luneca cineva, și se păzeau cu ochii, și se încurajau cu vorba, cu gluma. Vorbeau de vijelia ce se stârnise dincolo de groapă și glumeau pe seama lor.

- Prăpăd, nu alta!
- Și tot pe loc sapă și mătură.
- Prinde puteri.
- Dacă o ține așa până-n ziuă, ne lărgește groapa.
- Să ție, poate a da de biserică...
- De alergi încolo, măi Tănăsică, și o rogi frumușel, ți-o găsește.
- Chiar?...
- Da cum crezi?... Numai nu uita să-i spui că ești fecior de preot, de preot fără biserică.
- ... Am să-i spun... Îi spun.... dar mâine.
- De ce să lași pe mâine?
- Mâine ziua n-am să mă tem.
- Păcat că nu te încumeți acum. Peste noapte s-a

trece, s-a duce. Vezi doar, nu mai are ce face pe la noi. Ce-a avut de miluit, a miluit. Ce-a avut de stricat, a stricat...

– Da ducă-se odată... Ducă-se unde-a dus surdul roata și mutul iapa! Mama ei de neam și de suflet...

– Taci, n-o înjura, măi Tănăsică! Te-a mai auzi și ți-a scoate blânde pe limbă.

– Hâ-hî-hî... Mie – pe limbă, ție – pe rânză, da?...

Înșeninați de voie bună, băieții brazdară troienele până lângă prispa casei pădurarului.

– Hă-ă-ă-i, hă-ă-ă-i! sună îndemnul lor să-i dea curaj luminii din dosul celor două ferestre. Sună clopoțelul, pocni biciul, pe urma lui se trezi și buhaiul, și scripca, dar glasul urătorului nu reuși să apuce brazda.

Ușa casei se deschise și în prag apăru o femeie.

– Mulțumim de cinste... vorbi ea cu plecăciune în ochi și cu un nod uscat și amar în gât adăugă: Dar nu la vreme bună ați venit. Casa a rămas în urmă de sărbătoare... Are alta de făcut și de luminat.

– Păi, ne-a poftit bădița Vasile! lunecă cu vorba Tănăsică de pe prispă.

– Ho, bre, îl propti ușurel altul.

– De poftit cred că v-a poftit... încuviință femeia. Dar... Și nu mai apucă să-și termine vorba, că din casă, de după geamurile înghețate răbufni un vaiet și ea se grăbi să le împartă băieților nucile din pestelcă.

– Să nu vă fie cu supărare, dar veniți altă dată... Că avem sărbători, obiceiuri destule. Noroc n-avem... dar cu sărbători ne-a miluit și cerul... ne-a bucurat și pământul. Așa că nu vă supărați, ne mai vedem noi, murmură femeia, apoi dispăru din ușă.

Băieții, cuprinși parcă de-o vrajă, cu greu își rupseră privirile de la geamurile pline mai mult de umbre, de şușoteli și de vaiet, decât de lumină, și se urniră de lângă

prispă. Nucile din palmele lor erau grele ca plumbul, și greul cela creștea ramură fierbinte până la inimă, până la frunte, până dincolo de iarnă, până într-o pădure verde de unde pluteau spre ei mirosuri de mâncăruri, de pâine proaspătă, de nuci și de mere. De acolo, dintre ramuri și frunze, îi strigau mamele lor și zilele de sărbătoare. Strigau ochii și izvoarele, ierburile și păsările. Strigau ușile și porțile. Cele închise și cele deschise, cele luminate și neluminate. Ei auzeau și chiar deslușeau strigătele ca pe niște zboruri, ca pe niște drumuri negrăitoare, și se sileau să ajungă până acolo, dar nu izbuteau. De cum grăbeau pasul, se depărtau și mai mult de pădure și se pomeneau iarăși în albul zăpezii, în albul pământului și al cerului, alb fără culoare vie și fără chemare, fără mamă și fără sărbătoare. Și din nou încetineau pasul... Numai ursul sărea din urma lor ca și mai înainte, sărea de pe un picior pe altul, cu toate că scripca și buhaiul tăceau.

– Aju-u-to-or... parcă strigă, parcă gemu groapa cu glas de om, și băieții se treziră din gânduri, oprindu-se locului.

Nu trecu mult timp și de sub omăturile din groapă, chiar dinaintea lor, se ridică pe mal Lavrente Pasaru cu o brazdă albă de omăt în spate, cu capul gol, frânt și boțit de teamă. Ochii îi țâșniseră ca două cepe din pleoape, și tremura ca de friguri. Dinții clănțăneau în gură, silindu-se să rugume zâmbetul uitat pe buze.

Copiii înmărmuriră locului cu gurile căscate și cu inimile în călcâie. În fața lor se afla puterea și groapa satului, care acum era zdruncinată de-o altă putere mai mare, de-o putere nevăzută...

Mâna lui Lavrente se zbuciumă toată mai să sară din umăr, mai să zboare spre celălalt mal, unde forfotea vârtejul de vânt, dezgolind de sub zăpadă un bulgăre negru de pământ.

– Stri... Stri... Strigoaica! se găsi cu greu pândarul și căzu în genunchi.

Ochii copiilor sfredeliră vârtejul cea de vânt până ce dădură cu mintea lor de un chip de față.

– Ea-i, că scurmă de flămândă ce-i... șopti Tănăsică și-și făcu cruce.

– Ea-i! Îngânără și ceilalți într-un glas și, fără să mai scoată vreun cuvânt, fără să mai privească spre Lavrente, o rupseră de fugă. Toți, grămadă. Pe de-a dreptul prin troienele înalte, pe acolo pe unde nici mintea nu putea să treacă. Din urma lor icni clopoțelul, înecându-și glasul într-un noian; se risipi prăjina cu colaci; gemu buhaiul, rostogolindu-se spre groapă; plesniră strunele scripcii care, umflată de vânt, umbra prin aer ca o aripă, îngânând fel de fel de colinde diavolești. Până și ursul rămase de ei și se opri lângă o cușmă căzută de pe creștetul cuiva din băieți.

Lavrente cumpănea pe loc. Avea puteri să se ridice și să alerge și el, dar în sufletul lui se născu o pace care cu glas sânghios și lănced îl mai ținea priponit de malul gropii: „Strigoaica îi vinovată!...Ea a făcut moarte de om!... Tu, Lavrente, ai noroc de sâmbetele ei. Le-ai scuturat la vreme din mintea ta și ți-ai îndosit fapta. Bravo! Numai, te rog, să nu-ți faci griji... În ziua de astăzi așa-i viața pe pământ. Șmecherea, învârteala și hâtrenea sânt surorile bunului... Și dacă nu calci tu pe gâtul altuia, altul calcă pe gâtul tău... Hai, hai... Nu tremura! Fii băiat dârz, fii stăpân, fii până la capăt cine ești. Aleargă din urma băieților, să nu te bănuiască...”

Prăvălind cu pieptul troienele, Lavrente Pascaru îi ajunse pe copii și-i șfichiui cu glas subțire și agitat:

– Dați-i zor, dați-i zor! Că dacă ne prinde, plătim cu suflarea. O să ne înșface de gât și o să ne beie sângele. Vrea sânge de om și vrea haină să se îmbrace. Să se

îmbrace cu trup de om, să poată intra în casele noastre și să ne mântuie câte pe unul. Fugiți! Dați-i zor! Strigoaica n-are milă de nimeni. Nici de cel în vârstă, nici de cel mai tânăr. Și-i șmecheră, și-i ageră, și se învârtește că nici Dumnezeu nu-i în stare s-o prindă și s-o pedepsească. Fugiți acasă și închideți ușile... cu toate zăvoarele și cu toate descântecele! În seara asta neapărat o să facă moarte de om. Fugiți!...

Pe rând copiii dispărură dincolo de ușile caselor. Gemură scurt clamele, zăvoarele. Gemură glasurile copiilor în sughițuri de plâns. Mamele, auzindu-le vestea că-n sat a intrat strigoaica, stingeau flăcările opaițelor și, desfăcând în grabă așternuturile, tânguiau de culcare. Mai întâi se îngropau ele sub oghealuri alături de copii, apoi se îngropau și bărbații alături de ele. Se îngropau cu toții fără să se dezbrace, fără să se spele după ziua de plug și boronit. Se îngropau cu toate visurile, cu tot pământul arat și nearat, și așteptau cu tremur în piept să audă bătăi în uși, în ferestre... Iar după ce se săturau să tot asculte vuietul crivățului de afară, scoteau capetele de sub oghealuri și aprindeau ochi, și aprindeau glasurile să lumineze întâmplarea băieților din aceea seară:

- Îns doi ani de când mândruleana nu s-a arătat...
- Cam peste doi. La nuntă, în pădure, a trecut ca o păreră pe dinaintea Anicăi. I-a suflat fum de țigară drept în față și mai mult nu s-a arătat de atunci.
- Acela parcă fum era?... Erau sâmbetele mândrulenei. De ele s-a împiedicat Anica și și-a scrântit piciorul.
- Da, de fum cu sâmbete s-a împiedicat. Pășise pe cărare netedă și curată. Nici prag, nici buruiană, nici creangă în calea ei, dar a căzut și și-a sărbătorit nunta-n cârje.
- Dacă făcuse companie mai din vreme cu mândruleana. Că ce, parcă Anica a fost în stare singură

să-l atragă atât de ușor pe Vasile și să-l îmbrobodească mire?... În afacerea asta numaidecât și-a pus inima și strigoaica. Că unde, în care sat s-a întâmplat să se aprindă apa în fântână?! Fată coșcogeamite trecută, pasăre cu oul adormit, dar a rupt din brâul satului floare de flăcău...

– Mai știi?! ... Poate o fi umblat ele mână de mână, dar vezi că de piedică n-a scutit-o.

– Cum s-o scutească?... Mândruleana îi cu primăria ei în cap și dacă paște bobocii, apoi știe pe unde și cum să-i pască. Cu gușa goală nu-i aduce în pătul...

Pâlpâiau luminile ochilor, pâlpâiau glasurile în urcușuri și coborâșuri de adevăr și neadevăr, de suferință și de credință. Și încetul cu încetul dincolo de vorbe, dincolo de întunericul din case, dincolo de iarna de afară, se ridică zi de vară. Zi sau noapte, că din înălțimile albastre lumina și lună, și soare. Iar căldura domnea pretutindeni. În cer, pe pământ, în adâncul pământului și al sufletului, în ape, în inimă și în pădure, în pădurea unde îi adusesese pe oameni gândurile. Pale de aer dogoritor, cu gust de colb și de poame, frământau în tăcere crengile copacilor, ierburile, umbrele și urma zilei de ieri. Năpădite de zăduf, amintirile și păsările își părăseau cuiburile și găseau pic de răcoare numai bătând pierdute din aripi de la un vârf de copac la altul, de la o veșnicie la altă veșnicie. Prin ierburi găfâiau albinele și durerile, toate neamurile de fluturi, de șerpi și de doruri, toate găzele, toți cărăbușii, toate cuvintele...

– Să-i fi plăcut și ei de Vasile?...

– Da cum crezi?... Mândruleana are și ea patimă și ambiție... Cum să n-aibă?... Doar trăiește între noi. Pe același pământ. Și tot descântând, s-o fi îndrăgostit de Vasile și acum o paște pe Anica din umbră. La nuntă a calicit-o cu fumul, dar acum o zdrobește cu facerile. Nu

râvnește nici la sângele copilului. Așa cu două inimi vrea s-o petreacă la groapă.

– Ei, ba nu!

– De ce?

– De aceea că te întreci... te întreci, bărbate! Chinurile facerii se trag din prea mult fetit... Moșoroiul fără sobol se împărăjinește... Ce era să facă sărmana? Flăcăii se fereau de ea... ca de taur. Voinică era din cale afară. Bărbat și nu femeie. Și o râdeau pe ascuns că-i încurcală în trupul ei, că-s împreunate și cușma, și broboada, dar nimeni nu-și lua inima în dinți să-i ație calea, s-o cuprindă, s-o achipuie, să vadă... Se temeau... că cine era în stare să se măsoare cu puterea ei? Să înșface pe sub brațe doi țuhali plini cu grâu și să-i ducă ușor ca pe niște perne, așa cum îi ducea ea pân-la moară, fără să se odihnească...

– Dumneaei putea să ducă și trei țuhali... dacă s-a ajuns pe lună și soare cu Nae, ți-e pricoliciul... Măi Tănăsică, tu dormi?

– Da ce-i?...

– Poate în vârtejul cela era cuibărit chipul lui Nae și nu chip de fată? Te-ai uitat tu bine, măi băiete? Doar nu departe de poarta crășmei scurma vârtejul, nu-i așa?...

– Da ce-i?

– Ai auzit, tat-to spune că Nae e strigoiiul?

– Nu-u-u-u... Chip de fată era și nu alta. Cu cușma pândarului pe cap... și cu sabia scurma... Da ce-i?

– Nimic... Scuiță în sân și uită de ea. Dormi.

– Taci, femeie!... Auzi! Ușa...

Și într-adevăr, parcă cineva încerca să scoată ușa din țâțâni. Apoi se auziră pași și hohot. Hohot și miorlăituri, cu lungi cucurigături și chiote. În jurul casei, prin aer, pe acoperiș...

Dar... nimeni altul, decât tot crivățul. Muscalul. Cel

din anul trecut și din anul acesta. Cel care nu știe nici de hotar și nici de amnar. Cel care râde singur de prostia lui.

Oamenii țineau urechile toate spre năzbâțiile ce le făcea muscalul prin ogrăzi, dar cu gândul și cu inima o așteptau pe mândruleană. Unii de frică o așteptau, de frică să nu-i găsească dormind și să le stingă zilele. Treaz poți să te aperi de orișice năpastă. Dai din mâini, din picioare... strigi!... Și scapi, dacă ai noroc. Iar de dormi, doarme și norocul cu tine.

Alții, cei tari de înger, o așteptau din curiozitate. S-o vadă măcar cum arată. Vorbea satul multe pline și deșarte. Toate sufletele și toate mințile le-a împletit și le-a înnodat, dar încă nimeni nu se întâlnise ochi în ochi cu ea, să-i zică „zdrasti” și să se ieie la trântă. Decât numai Lavrente.

– Unde-i?... S-o afum eu... cu glas și fără glas se ridicau de sub oghealuri cei aprinși de mânie și căutau cu privirile prin geamuri afară. În stânga, în dreapta. Pe acolo pe unde au avut porți, garduri, drumuri și cărări. De la un troian la altul, de la o casă la alta. Căutau până ce îi potoleau și-i luminau unicele ferestre aprinse în tot satul, ferestrele căsuței pădurarului de pe malul gropii...

– ... Cum a fost fata, dar s-a măritat. Trei zile la rând a petrecut satul. De la mic până la mare, poftiți și nepoftiți...

– De prea multă lume și voie bună nunta nu încăpea în pădure...

– Părea că iată-iată o să se desprindă de la pământ cu tot cu copaci și ierburi și, săltând cu mâinile spre cer, o să se ridice la lună, la stele...

– Anica o ținea pe loc. Anica cu durerea ei. Ofta sărmana mireasă și-și zvârcolea privirea printre noi s-o găsească pe mândruleană, pe fata ceea cu părul negru

și cu ochi albaștri. Vroia s-o prindă, s-o prindă de plete și s-o învețe minte pentru fumul celei de țigară.

Presimțea atunci durerea de acum.

Atunci și mai apoi. Că a tot căutat-o pe mândruleană doi ani la rând. Primăvara, vara, cu lumină și fără lumină... Înainte de a cădea la pat a rugat babele s-o descânte, că-i părea că o poartă lângă inimă. I-au tras cărțile, i-au zvârlit boghii... să afle de-o să nască curată față de om. Cărțile se încurcau cu boghii, boghii se ascundeau sub cărți... Și acum, când au apucat-o facerile, nu se încumetă să-i deie viață copilului. Se teme. Nu știe cine-i...

– Spun femeile, care îngrijesc de ea, că mereu aleargă prin vis... aleargă peste câmpii... Răstoarnă izvoare, fântâni... scutură cerurile de ploaie, scutură pământurile de rouă, de lacrimă... Să se spele de țărână. I se pare că o rugumă. Și trupul, și sufletul îi rugumă.

Mai întâi vorbele, apoi gândurile încetul cu încetul iarăși îi trecură pe oameni de iarna de afară, din casă, și îi aduseră în pădure. Ziua sau noaptea, că pe cer era și lună, și soare, tremura în ramurile copacilor de multe amintiri și de multă inimă. Prin toate frunzișurile, prin toate ierburile aburea toamna cu toate culorile. Păsările zburau stoluri de ici-colo peste pădure. Venise vremea să plece pe urma zilelor de vară, dar nu puteau încă să se despartă de avutul cuiburilor. Frunzele, rumene și împlinite, sfătuiu între ele ca și păsările, și, la fiecare adiere de vânt, din când în când se desprindea câte vreo una-două din înalturi și oftau spre pământ împăcate c-au fost în stare să îndure peste vară greutatea căldurilor și umbra norilor. Ierburile cu spic și cu sămânță foșneau ușor ca apele, oglindind soarele și luna în creștet, și se culcau sub vânt, și se ridicau fără sămânță. Căpriorii își afundau narile în mireasma lor și mugeau de plăcere. Mugetul lor audcea numai pace.

Oamenii priveau la toate suflaiurile pădurii ca la niște icoane vii, fără rame și fără iscălituri, și aveau ochi de parcă le-ar fi lucit creierii.

Se uitau la frunze și vroiau să fie frunze...

Se uitau la iarbă și vroiau să fie iarbă...

Se uitau la păsări și vroiau să fie păsări...

În această tristă coborâre de la om vedeau o ispășire pentru zilele care le-au trăit și un început de viață nouă.

Și se cățarau în copaci și erau frunză...

Și se tolăneau în iarbă și erau iarbă...

Și păsări erau, atunci când păsările din cer coborau și ele în iarbă alături de ei...

Taina bucuriei lor era taina sângelui cu câmpii nemărginite, care din zare în zare fac una șesurile și dealurile, unde nu se mai spune – pomii mei, ogorul meu, grâul meu, calul meu, casa mea, dar se zice – ale noastre; unde fiecare cuvânt și privire înseamnă curățire și vrednicie; unde fiecare clipă și bob de pâine înseamnă că bunătatea inimii nu-i ascunsă; unde numai semnele cerului pot spune despre oameni că trăiesc pe același pământ vechi...

– A-a-a-a-a! parcă de departe, parcă de aproape, tot din frunzișuri și iarba pădurii răsună un strigăt de durere.

Și ei, oamenii, uitară că-s frunză, că-s iarbă și păsări... Se porniră printre copaci să caute locul de unde răsunase strigătul, să ajungă cât mai repede până la omul cu durere, să ajungă și să-l ajute să vină și el spre bucurie...

Trecură de toamnă, trecură de frunză, de pasăre, de iarbă. Și se opriră în satul lor, în casele lor, în iarna lor...

– A-a-a-a-a!... ca o ramură încărcată de rod și vânt se zbuciumă iarăși lumina din ferestrele căsuței pădurarului și-și scutură chinul peste tot satul,...

... peste toată fruntea, ...

... peste toată inima.

Peste frunte sămânță lăasă, în inimă foc verde răsări...
Și ochiul bărbatului se văzu în ochiul femeii, ca într-o oglindă. Se văzu ochi înfipt cu amândouă aripile în alt ochi, care la rândul lui era și el înfipt cu amândouă aripile în primul ochi. Aripa sau întrebări?!... Iar dincolo de înfrățirea aceea de lumini și de zboruri cunoscute licărea chipul unui cioban care, cu lacrima în gură și cu glasul pe umăr, își păștea oile pe valuri de apă spre o corabie din largul mării, spre o corabie pustie care avea în loc de catarg multe cumpene de fântână, multe cumpene și multe ciuturi, din lemn vechi și din lemn nou.

– Ce să fi-i-e?!... parcă vântul șopti, parcă glas de om se auzi. Mai mult glas decât vânt. Glas de om cunoscut. Glasul lui parcă, glasul pădurarului.

I se păru sau într-adevăr răsunase acum?... Acum, în clipa asta albă, albă și fără fir de nădejde?!...

Lina cătă spre făptura lui, spre fața lui, spre buzele lui... Da, i se păru. Vântul, vântul i-a pupat urechea și i-a gădilat inima. Buzele omului îi vinete și țeapene ca muchiile pragului de biserică... Buzele, fața, făptura... Și cer lumânare și glie pe de-a pururi.

Dar vai, minune! Ce vede, ce aude?!

– Ce să fi-i-e ... as-s-ta? Buzele pădurarului abia-abia se dezlipiră una de alta cu abur de viață.

Lina înmărmuri de bucurie...

Dar parcă asta-i bucurie? Când nu știi ce să faci, ce să răspunzi? ... Când totul pare încă vis, vis cu poale lungi, vis... Și-i iarnă, și-i noapte de la un capăt la altul al lumii și al inimii.

– Care asta?... se auzi ea că-l întreabă și, după ce îl întreabă, se bucură până la lacrimi că, fără să-și deie seama, l-a întrebat și l-a susținut în vorbă.

– Ochiul bărbatului... din ochiul femeii, îngână omul fără s-o privească, fără să se clintească din loc. Avea ochii închiși, dar după fruntea lui încrețită parcă privea la ceva din gândul lui, la ceva necunoscut, la ceva parcă sfânt.

Lina, auzindu-l, se pierdu și mai mult cu firea. Și nu găsi alt suflet să-i răspundă, decât sufletul lui... Aceleași cuvinte repetă, aceleași trepte ridică din urma lui, de parcă ea trebuia să se ridice de jos și nu el, de parcă ar fi fost ea și pădure și ecou:

– Ochiul ... din ochiul femeii?...

– Ochiul bărbatului din ochiul femeii ... Și ciobanul care-și paște oile...

– ... Și ciobanul care-și paște oile.

– Le paște pe valuri de apă...

– ... pe valuri de apă.

– Le paște pe valuri de apă spre o corabie...

– ... spre o corabie.

– Spre o corabie care are în loc de catarge multe cumpene de fântână, multe cumpene și multe ciuturi...

– ... Ce să fie asta? Întrebă iarăși pădurarul, ridicându-se într-un cot, dar privind cu ochii închiși tot la acel ceva din gândul lui.

– Icoană... zise fata fără să se mai gândească.

– Icoană?!... Văd și singur că-i icoană... Văd și că-i biserică... Dar ce se însemne chipurile din rama icoanei?...

– Știu eu... abia-abia șopti fata încurcată. Vedeă în jurul ei numai zăpadă. Maluri, dealuri, munți de zăpadă și nimic din cele ce spunea pădurarul, nici umbră și nici urmă de culoare, de ramă, de perete... numai albul iernii și al nopții, albul albului de veșnicie. Ea nu vedeă, însă el vedeă... Și n-avea încotro să cârnească vorba, trebuia să meargă după el, după spusele lui.

– Chiar să nu știi ce-i asta? Chiar să nu știi?... îl zădări
fata cu zâmbet și cu multă căldură în glas.

Pădurarul clătină capul într-o parte, în alta. Privi lung
și tăcut. Cu ochii închiși, cu fruntea răscolită de gând
privi, de parcă sub încrețiturile de pe frunte avea alți ochi,
ochi tainici și, oftând, îngână:

– Pesemne o fi ... Sfânta Sete.

– Sete?...

– Setea mea și a altora... Setea noastră, a oamenilor.
– ... a oamenilor?!

– Da... că așa-i firea omului. O viață întreagă arde
lângă izvor, lângă fântână, lângă mare... și la urmă se
stinge de sete.

Sete de viață ... ori sete de moarte.

– Cum?! Și de asta?...

– Da, mamă... abia-abia șopti pădurarul, gata-gata să
apună.

Lina căta spre el cu inima zdrobită. Înțelegea că omul
din fața ei, omul drag, ajunsese la ultimul lui drum, la
ultima lui înălțare, când încearcă să adune într-un strop
de viață tot dorul lui. Înțelegea cu mintea ei de ființă a
pădurii, înțelegea prea bine și-i era frică să se apropie de
dânsul, ca nu cumva suflarea ei să-l înece.

De prea mare încordare râse.

– Râzi, că-ți zic pe nume scump?... glasul omului
pâlpâi iarăși. Știu... și înțeleg. Cum îmi spune inima.
Vorbesc cu chipul tău, mamă?... Mă recunoști? Cu chipul
tău plâsmuit de mintea mea, acum plâsmuit... acum, pe
pragul dintre viață și moarte, când par și eu o arătare a
unei vorbe cu trecut, când nici eu nu mă mai recunosc...
Nici eu și nici sătenii... Nici eu și nici chiar Dumnezeu.
Acum, în ultima clipă, când totuși încerc să uit de mine și
vreau să caut adevărul în sufletul meu dincolo de amintire
și de patimă... Am spus sete de moarte... și poate nu

sete, dar... un dor , o împăcare cu moartea, că tare am vrut să te văd și să te aud, mamă... Mamă... dreptate... mamă!... Te-ai dus dintre noi în aceeași zi când m-ai născut. Ai apucat doar să-mi dai zile și nume, și te-ai dus... În strai de primăvară, în zi de duminică, în apus de soare... În urmă mi-ai lăsat iarba tânără și toate cărările înnodate – să te caut. O viață să te caut, mamă! Mamă... dreptate... mamă... Să te caut cu lacrima fierbinte a tatei – floare galbenă de lumânare, de luminare peste lună și soare – lumină și credință că am să te găsesc printre oameni și legi, printre lucruri știute și neștiute, printre tot ce-a mai rămas viu și sfânt pe bucata asta a noastră de aer și pământ... Dar toate cele întâlnite, toate cele sfinte și lumești, chiar și ele se zgâiau la mine ca la o zi cu prea multă arșiță. Floarea și spinul se făceau una cu amintirea fără culoare... Cărarea și legea se pierdeau în lumina unde Dumnezeu ori a murit demult ori n-a ajuns încă... Vorbele și privirile oamenilor lăcrimau până la insultă și se încrucășau scară spre o umbră de adevăr... Lucrurile și întâmplările deschideau porți prin trupul lor – să treacă inima mea până dincolo de măduva și înțelesul lor, până acolo unde toate din jur se contopesc într-o singură rază de lumină și ești în stare să-ți anini de ea sufletul, precum înșiri cămășile pe-o funie afară în ogradă, să-l bată vântul de rărituri și de amărăciune, să-l bată până a trece altul pe drum, altul mai gol decât golul goliciunii, și l-ar lua pe el, sufletul, drept cămașă sau lege pentru neamul lui...

La chip era tot el. Pădurarul. Dar la vorbă – parcă nu. Parcă cu altcineva necunoscut semăna, cu altul nou. Sufletul lui, stăpânit de prospețime și de înțelesuri, se rupea cu greu din piept, în cuvinte, și părea piatră în mișcare. Piatră peste piatră, piatră de simțuri. Curios, dar într-adevăr de simțuri și de nervuri. De jur împrejurul ei, a Linei, și a lui. Piatră în creștere... Din sămânță de

credință, din ultima suflare, din ultima clipă... Clipa copacului înflorit în miez de iarnă. Clipă albă – piatră albă. Piatră peste piatră... până la ziduri albe. Albe și înalte până la icoană, până la biserică. Biserică. În toată legea cuvântul auzit și văzut. Lăcaș sfânt, dar fără uși și fără ferestre. În loc de uși și de ferestre domneau icoanele. La fel de neobișnuite ca și celelalte de pe pereți. Icoane cu alte chipuri de sfinți în rame. Sfinții erau frunzele, crengile și iarba pădurii care cu toată roua și floarea, cu toată cumițenia și culoarea anotimpurilor calde, cu cărări borțoase de apă plouată, cu ochi de ciută și cu ochi de șarpe, cu toată inima verdelui, trăitor și muritor de dragoste, – o luminau pe Lina să vadă toate acestea, să vadă și să creadă, să creadă și să steie locului, să steie și să-l asculte pe om mai departe. Ca o mamă să-l asculte.

Omul se împiedică de un gând al lui și tăcu un timp cu un scaiete de surâs pe gură. Apoi, mușcând parcă din inima lui, urmă:

– Eu mă uitam la toate... mă uitam și ascultam până la capăt, însă nu credeam. Nici oamenilor, nici lucrurilor. Oamenii, prin spusele lor, fug de adevăr. Și pornesc alaiurile de sărbătoare. Uneori satanice și păgâne, alteori atât de dumnezeiești, că împâclesc ochii, inimile, și aproape nimeni nu vede și nu simte în care ungher al zilei a rămas și așteaptă adevărul și dreptatea. Așa-s oamenii. În felul ista al lor de a fi mai uită de durere și-și petrec viața... Așa-s... Și judecați să fie pentru asta, nu pot fi. Nimeni n-are dreptul să-l judece. Nici chiar cel de sus. Că-i prea sus și nu le vede pe toate. Și iarăși... de nu crezi, cauți. Te întrebi. Ce mai poate fi după astă lume trecătoare?... Oare într-adevăr e totul?... Și dacă da, atunci ce avem de ales?... Ce avem de adăugat?... Iarăși muncă, iarăși dor, iarăși noroc?... Și dacă-i adevărată și

sănătoasă repetarea asta până la nesfârșit, atunci de ce unii dintre noi pot croi din stofa vieții steaguri, iar alții – săculețe pentru bani?... Sau poate că nesfârșitul de a căuta este un joc care nu te lasă nici să mori, nici să trăiești?... Sau poate că am greșit drumul în această lume?... Lume de toate zilele și de toate nopțile, lume care ne pare demult începută și cunoscută, lume mai mult de pasăre decât de trăit, pasăre în zbor, veșnic în zbor, de la lacrima uscată până la cea proaspătă... Poate că anume acolo, aici sau dincolo de noi, lucrurile sânt cu totul altfel cântărite și măsurate?... Nu după stropul de sudoare sau de lacrimă, nu după formulele binelui și ale răului, nu după sfânta icoană a patimii sau după sfânta lege a împărăției din țara cugetului... Poate că tot ce facem noi e numai o perdea, o scoarță după care e taina cea mare a omului. Cu toate porțile lui deschise și nedeschise. Și poate de asta e și om pe pământ, că altfel, dacă totul și toate ar fi un drum drept, repede l-am trece... și ne-am trece. Poate?! De alde poate sânt multe. Dar cum o fi adevărul adevărat, deocamdată una e clar. Aproape clar e că omul are mai mulți dumnezei și mereu îi schimbă. Singur îi zămislește și singur îi schimbă. După cum i-i setea de viață. Dar... Ce ne facem cu durerea? Ea rămâne. Ca o râie, ca o apă crudă. Mereu crudă și ieșită din maluri. Și acum iarăși mă întreb. Ce-i de făcut?... Să fii pădurar vrednic la pădurea vietăților noastre, la tot ce-i bun și rău în noi, de-a le împăca în bună creștere, în măsura convenită de-a prelungi neamul nostru de oameni, că binele fără rău sau răul fără bine e o stare fără ochi, fără pas înainte, e aceeași moarte?... Dar... măcar caută în stele și în fundul pământului, măcar apucă luna cu dinții, că... nu-i omul. Nu-i. Deocamdată nu-i, că ne încurcă altele – multele de a-l vedea, de a-l alege. Ne încurcă pofta și străduința mare de-a umple golul cât mai repede,

că... mereu simțim un gol în sufletele noastre... și îl umple cine și cu ce poate. Unul cu pâine, altul cu iarbă și buruieni. Unul cu bani, altul cu dor și jale. Cel mai mare și mai voinic cu slavă, cu îngâmfare și cu plăcerea de a-l schingiui pe altul. Cel mic, mic de nevoile lui multe și mari, rabdă... rabdă... Rabdă cel mic și-și paște gândurile, ca pe niște oițe. Le paște pe valuri de durere... și-și întâlnește sfârșitul fără nici o teamă. Fără să aplece capul. Mândru și tot îngândurat. Ca un semn al pământului și al neamului. Îngândurat și împăcat că măcar prin asta e mai aproape de Dumnezeu și poate lăsa celor mai mari și mai voinici colind de învățătură – să fie mai buni și mai frați...

– *Foaie verde de trei flori,
Ciobănaș de la miori,
Și de ce moarte-ai murit?*
– *De trăznet, când a trăznit.*
– *De jelit cin" te-a jelit?*
– *Păsările-au ciripit,
Pe mine că m-au jelit...*

Mai era în glasul lui și ceva ca o bună veste, ceva de țărână tihnită de vlagă și linsă de viermi, cu taina unui sfârșit și a unui început, ceva de viață tămăduitoare și de șoaptă... prima șoaptă a ierbii, a copacului, a seminței când încolțește și deschide ochii verzi de iarnă. Și poate anume șoapta asta înviase încetul cu încetul pădurea din ramele icoanelor. Acum culoarea era însuflețită. Crengile, ierburile, florile – legănându-se și crescând – mușcau aerul dincolo de ramă, deschizând treceri prin pereți de piatră, de simțuri. Albinele, fluturii, furnicarii colindau de ici-colo parcă de-o veșnicie. Ochiul șarpelui cuprindea cerul senin și, dormitând, părea clopot fără

limbă. Căpriorul, de multă pace în jur, umbla cu inima în coarne. Și adierile de vânt prindeau din când în când păsările de aripi și le legau pe-o vreme de cuibare cu găngureli de pușori alături de toate aceste frământări obișnuite și neînsemnate răsună – poate din lumea dreptilor trezit, poate tot din aceeași lume tămăduitoare – acel suflet dorit, dorit de pădurar ca aerul proaspăt, ca apa, ca pâinea:

– Setea de moarte, fiule, alungă credința, alungă gândul din om...

Era Romana, mama lui... mama pădurarului. Nici chip și nici făptură, numai glas. Glas moale și blajin de parcă nu s-a stins femeia de tânără, dar a ajuns să încunune acum bătrânețea. Ea, Lina, ființa pădurii, așa îl știe... Și-l poartă alături cu celelalte dureri. În piept. Ca inimă, ca suflet.

Odată cu glasul mamei, o pală de vânt se zbatu peste fața pădurarului. Să-i deschidă ochii. Dar nu putu, că omul îi închise și mai strâns de i se auzi iarăși sufletul din piept, vibrând de cuvinte:

– ...Rumegăm aceleași gânduri dintr-o parte în alta a drumului, a vechiului drum de acasă și până-n câmp și de la câmp până acasă. Și spre sfârșit rămânem iarăși cu credința. Credem numai în bine. Cu lacrimi în ochi credem. Și murind credem... Dar credința singură, astăzi, nu mai are puteri să ne vindece. Omul de astăzi e năucit până și de umbra lui. Se află-n cumpănă și mereu cu sufletul în zbor, fără odihnă și fără cuibar în calea lui. Și poate astăzi, ca niciodată, e nevoie de un izvor, de un fir de iarbă, de un fir de leac care ne-ar împăca pe noi cu sufletele noastre. E nevoie de-o poveste, de-o baladă nouă, mereu nouă... Da, e același cântec de la începutul lumii... Da, în el se ascunde taina zilei de mâine, în el e tot ce-am pierdut până acum, în el e întregul spre care

ne zbatem, întregul și plinul nostru. Poate-i amarnic de tragic, poate-i prea naiv, poate-i uitat de mulți, dar e limpede și tămăduitor acest cântec. Pentru toate inimile. Până și după ultima clipă...

*Foaie verde de trei flori,
Ciobănaș de la miori,
De îngropat cin' te-a îngropat?
Trei brazi mari s-au răsturnat,
Pe mine că m-a îngropat.
– Fluierașul un' l-ai pus?
– În craca bradului sus...*

Lina asculta omul cu toată inima ei dezgolită. În jur domneau aceleași simțuri de aer senin și de frunză verde, aceleași frământări obișnuite și neînsemnate parcă, aceași viață de pădure cu mersul ei drept și bătaia demnă până la infinit.

Dar iată că două umbre concrete, două umbre aurii, doi oameni de sat cu vifornița după ei intrară în acea icoană de pădure... Și, ca într-o fulgerare, topiră în albul nopții de iarnă toate culorile, toate vietățile... Și vorba, și cântecul, și piatra – topiră.

Unul, cel mai zdravăn dintre ei, trecu chiar pe lângă pădurar fără să-l observe. Celălalt, care venea din urmă, trecu și el... Dar peste câțiva pași, parcă atins de-o mână nevăzută, tresări și se opri.

– Stai, Miroane! ... Am călcat pe ceva, zise el întorcându-se către pădurar.

– Lasă... n-avem când! – îi șopti poruncitor Miron, văzându-și de drum.

– Stai, că-i om!

– Om?... Poate că ți se năzare?...

– Nu, bre. Îi chiar Vasile Pasăre!...

- Iar s-a întrecut cu paharul, cumpăni locul lui Miron.
- Și paharul, și altele...
- Altele... Îngână Lina, împingându-l pe Miron cu o pală de vânt spre pădurar.
- Omul nu se dădu urnit din loc. Oftă:
- Da-a-a... Grijanii ei de vreme. Dacă nu-i una, îi alta... Și de capăt nu dai!
- Are noroc de noi! Că altfel până-n ziuă... îl lua aghiută.
- Norocul o să-l aibă pe urmă. Când ne întoarcem. Acum hai, Ilie, să ajungem unde ne-am pornit, cât mai ține vifonița și ne astupă urmele.
- Stai!... Până ne întoarcem, a îngheța, s-a prăpădi... Vezi cum naiba suflă și acoperă.
- Văd, Ilie ... Dar o să întârziem dincolo.
- Și ce-i de făcut?
- Eu zic să ne silim încolo... cât îs toți afumați și dorm. Și stăpânii, și câinii. Ți-am spus doar că Mărioara mea a avut grijă și de câini. Ori ce, nu ți-am spus? ...
- De spus mi-ai spus... Dar mi-i oarecum...
- Adică, dai înapoi ?
- Nu-i vorba de asta, la alta cumpănesc.
- La care alta?...
- La alta care-i tot asta.
- La care, bre, alta, care-i tot asta?
- La tot aceea, care-i asta.
- ... Ptiu!... Mi s-a încâlcit limba în gură... Tâmpenie curată!
- Da, tâmpenie... zâmbi blajin Ilie. Blajin, dar și pierdut cu firea. Zâmbetul îl ameți, îl întărată pe Miron:
- Măi Ilie, nu mă prosti! Că nu ne-am pornit la fete... Spune-mi, care asta?
- Asta, tot a noastră.
- Care, bre, a noastră?

– A noastră, ce nu înțelegi?
– Da tu înțelegi?
– Da tu?
– Nu.
– Nici eu...
– Atunci ce vrei?
– Nu vreau nimic. Mă gândesc.
– La ce?... Iarăși la seminția ta de Ghermăneni, de germani?... se răsti Miron către Ilie. Apoi își ținti ochii spre cer, frăsuindu-se: Ei, unde?... Ei, unde m-am pornit eu c-un nebun?!...

„ Au să se certe... Au să uite și de pădurar, și de toate!...” gândul o amărî pe Lina și, ca să-i aducă la o cumpăneală, începu a se roti, a frământa și a fâlfâi zăpezile ba spre Miron, ba spre Ilie. Le cunoștea hatărul de mari prieteni, încă de pe când satul avea pădure. Veneau cu treburi pe acolo. După lemne, după ciuperci... La cosit, la strânsul fânului... și de fiecare dată cum rămâneau în doi se aprindeau la vorbă și la ceartă, că uitau la ce bun au venit. Ziua întreaga o pierdeau te miri pe ce vorbe de nimic. Odată, la vânătoare, vulpea pe care o urmăreau de vreo trei ani să o împuște, văzându-i iarăși sustrași de la blana ei, le-a furat de sub nas traista cu merinde și cu alice.

– Greșești, Miroane, greșești... se oțărî și Ilie. Tu habar n-ai cine a fost străbunelul meu, habar...

– Pesemne ca tine. Mai departe de dânsul nu te-ai dus... Că voi, bre, ați fost izgoniți de acolo din Ghermania... Ca niște oameni lipsiți de multe... Că dacă erați cu atâtica, cu o unghie, c-un deget mai deștepți, vă opreau acolo, zise răspicat Miron, înlănțuind cu hohot vârtejul de vânt al Linei.

Fata, după atâtea zvârcoliri peste puterile ei, pe care le-a îndurat până acum, pricepu că n-o să fie în stare

să-i potolească și se feri spre pădurar. El, numai el... O știe, o cunoaște... Ceilalți îs surzi, îs orbi. N-o aud, n-o văd, n-o cunosc. De parcă n-au avut și ei parte de pădure, de parcă necuratul le-a măcinat nisip în suflet.

– De dus, nu m-am dus... Dar de rămas, am rămas departe... Că străbunelul meu a fost om întrebat, mare meșter de biserici, de poduri și de fântâni... Nu ca mine, nu ca tine, măi Miroane... Nu ca neamul tău de turci sau de tătari... vorbi Ilie, săpând parcă o cărăruie spre inima și sufletul prietenului.

– Eu îs turc?... Eu îs tătar? ... De ce?!... smuci Miron vreo câțiva pași înainte spre Ilie, gata-gata să plesnească de furie.

– Botezul nu s-a prins de tine, zâmbi limpede și nevinovat Ilie.

Miron se stăpâni. Trecu dintr-o mână în alta bidonul și, privindu-l pe Ilie din tălpi până-n creștet, vorbi răspicat, parcă pe silabe:

– Turcii, deșteptule...

– Da tătarii?...

– Turcii, ca și tătarii, deșteptule...

– Cum nu i-aș huli eu...

– Cum și cât nu i-ai huli tu, au fost ...

– Un imperiu...

– Un imperiu cu cultură aleasă, cu pături de oameni deștepți...

– Un imperiu putred au fost!... Ca și toate imperiile.

– Că au stricat bisericile și podurile făcute de străbunelul tău?...

– Nu.

– De ce nu?... Că așa-i!...

– Adică, da. Tot biserici și poduri au stricat... Și pe acelea zidite de străbunelul meu, dar și pe celelalte mai sfinte... Cele din sufletul oamenilor, cele ce vin din

vechime... de la geți, de la daci... Că pe atunci era începutul nostru curat și nevătămat... Întregul era.... Marele întreg de bărbăție și curaj, de credință în nemoarte... de frăție între oameni!...

– Dacă te cobori la adânc, la marele întreg, apoi... și Miron, lăsând bidonul jos, lângă pădurar, se opri pe gânduri.

– Apoi ce? ... zise moale Ilie, ridicând de jos bidonul și parcă făcându-i semn lui Miron să-l ridice pe pădurar.

Însă acela nu pricepu. Luându-și bidonul înapoi, pluti cu vorba mai departe:

– Nu da vina numai pe turci și pe tătari... Te rog, dă-o și pe romani, că întâi cu dânșii ne-am amestecat, apoi cu ceilalți care îs tare mulți și de tot felul...

– Tu, măi turcule, te-ai amestecat cu romanii?... pufni de râs Ilie.

Dar Miron auzi numai râsul și se miră:

– Ei, de ce râzi?

– De aceea. Ha-ha-ha...

– De aceea ce ți-am spus?... De adevăr râzi?...

– Și de asta, și de alta... Ha-ha-ha...

– De care alta, Ilie?

– De alta, care-i tot aceea. Ha-ha-ha...

– Care aceea?

– Ha-ha-ha... Acea de la început... Care-i și a ta.

Ha-ha-ha...

– Care-i a mea?...

– Care... ha-ha-ha... Care-i și a mea, și a ta... Ha-ha-ha...

– Măi Ilie, măi nebunule!... Nu-mi freca mințile iarăși, că zău... Vezi bidonul ista cu gaz? ... Nu ajung cu el la curte. Îl deșert pe mutra ta de neamț și de dac... Și-ți dau foc!... Îți dau... Chiar acum, îți dau!... Și de cum destupă bidonul, Ilie se potoli. Își șterse lacrimile, apoi vorbi blând, de la inimă:

– Da, ne-am tot amestecat... Pe drumul de la străbuni și până acum... Dar am rămas tot noi, tot suflete necăjite... Și ne cunoaștem, și sântem oameni... Și eu, și tu... și Vasile... Bun, nebun... Dar de-l lăsăm, greșim. Intrăm în păcat. Zău intrăm!...

– Măi Ilie, tu de asta mi-ai tocat creierii până acum?

– De asta, Miroane.

– N-ai putut spune deodată să-l luăm? ... Și-l luam!

– Zău, să mă crezi... Nu știam nici eu cum e mai bine.

– Eh, Doamne-Doamne!... Tare-i grea și încâlcită lumea, se căină Miron din nou, cu ochii spre cer. Până te lămurești cu unul de-alde Ilie, turbi... Ei, unde m-am pornit eu? ... Ei, unde?!...

– Miroane, mă ierți... dar Vasile mi-i cumătru, se topea de blândețe Ilie. Și cu tine-i tot neam.

– Taci, neamule!... Taci, că nu mai am suflet să te ascult... se zborși Miron spre Ilie și, după ce se liniști până la un gând oarecum curat, îi întinse bidonul cu gaz. Na, ține. Apoi se aplecă și-l apucă cu amândouă mâinile pe pădurar de gulerul hainei. Îl zgâlțâi, vorbindu-i:

– Măi Vasile, scoală! ... Tu mă auzi, ori nu?!... Rușine, bre! Rușine n-ai! Poate te așteaptă acasă...

Vasile Pasăre deschise cu greu ochii. Îi privi pe amândoi precum apa limpede a lacurilor privește cerul de vară cu alt cer, adică tot cu același cer care se oglindește în ea, cu aceleași turme de nouri, cu aceleași adâncimi senine, neîncheiate și fără fund – lumini tainice și crude, fierberi veșnice și fără cuvânt. Îi privi o clipă, două, până pleoapele lui umflate, grele și vinete ca țărâna lunecară înapoi peste lumina ochilor.

– Da... se îngroașă treaba. O s-o pățim cu el. Zău, o s-o pățim. Dar ... fie!... Poate el îi și norocul nostru, oftă în cele din urmă Miron și, luându-l pe pădurar în brațe ca pe un copil, porni la drum mai departe.

- Ilie, pășind alături, oftă și el.
- Da tu ce oftezi, bre?... Iar de aceea care-i asta?... zâmbi Miron.
 - Nu, de alta.
 - De alta, care-i tot aceea? hohoti Miron, mai-mai să-l scape pe pădurar din brațe.
 - Nu. Mă gândesc... Poate îl lăsăm la plăcinte, la vreo vădană din sat?
 - Ei, ba! Vrei să ne știe și alții c-am umblat prin sat acum noaptea?... Lasă că poate nu i-a fi urât cu noi.
 - Tu încolo îl duci, eu – înapoi.
 - Înapoi nici Dumnezeu nu știe cum or fi ele plăcintele, calde sau reci?!
 - Poate s-a trezi?...
 - Poate.

Și apoi tăcură. Pe tot drumul. Până la curtea stăpânului. În paza lor și a Linei tăcură. A Linei care, după atâtea și atâtea îndurate, se lipise toată-toată de ei, de cei trei oameni, de trupurile lor, de sufletele lor, cum se lipesc și se înfășoară aburii pământului de crengile copacilor, aburii de primăvară timpurie. Aburii se înfășoară și ating coardele tainice de înmugurire, iar ea, Lina, atinge coardele unei speranțe. Și sunete stranii, luingi, tremurătoare și fără melodie parcă se suprapuneau unul peste altul, ba murmurând de ceva trecut care n-are nici o salvare, ba piuind de departe până aici aproape, ba țipând înăbușit, de parcă erau glasuri de păsări și de animale închise prin grajduri și coșcovite de para unui foc sau a unui cutremur de pământ care se apropia.

CIREAȘA LUI LAVRENTE

- Și totuși, ce-i omul?...
- Un boț de spaimă.
- Și totuși, ce-i omul?...
- Un ghem de păcate.
- Și totuși, ce-i omul?...
- O glumă, o dragoste, o piatră.
- Și totuși, ce-i omul?...
- O apă, o frunză, o iarbă.
- Și totuși, ce-i omul?...
- O pasăre, o vită, o fiară.
- Și totuși, ce-i omul?...
- Un rob al pământului.
- Și totuși, ce-i omul?...
- O mulțime de legi încurcate.
- Și totuși, ce-i omul?...
- O clipă de cer cu soare... Un târg unde prea multe se vând și puține se cumpără... Un prisos al naturii.
- Și totuși, ce-i omul?...
- Icoane care mereu cad... și în locul lor altele se ridică.
- Și totuși, ce-i omul?...
- Un bob de pământ, gură de vânt.
- Și totuși, ce-i omul?...
- O milă, o mână a pământului... O ușă neafată.
- Și totuși, ce-i omul?...
- Câte-o fărâmbă din toate. Din toate ce vede, ce simte.

– Cum?!... Și fărămă de om?

– Da, și fărămă de om din alt om. Tu, Lavrente, crezi că l-ai ucis pe Vasile, dar...

– Ce, dar?...

– Greșești.

– Cum să greșesc?... Când am simțit cu mâinile mele... Am văzut cu ochii mei!... Era gata, era bun de sicriu!

– Ai simțit, ai văzut... Dar el mai trăiește.

– Unde, mă rog, trăiește? Nu cumva în mine? Ha-ha-ha... Că nu văd pe nimeni în jur, decât pe sărmanul de mine... ha-ha-ha...

– Da, în tine. Tu, iată, râzi!... Te miri!... Întrebi, dar el îți răspunde...

– Nu!... Nu trăiește... Aista-s eu... Eu, Lavrente... Eu întreb și tot eu îmi răspund! E o deprindere a mea încă de când pășteam vacile, de când eram mic... E o deprindere prostescă poate, dar e a mea. Și eu cu ea îmi răcoresc sufletul... Acușica îmi trece, acușica... Și jur!... Dacă îmi trece, am să tac pe mulți ani înainte... Acușica-mi revin... Acușica-s în apele mele... Un pic, un pic m-am pierdut cu firea, dar până ajung acasă mă repar... Mă mai întreb, și-mi răspund... Până-mi găsesc pacea! Da, da... Eu îs! Eu, Lavrente... Eu întreb și tot eu îmi răspund...

– Nu, îți răspunde fărăma ceea de om, de omul Vasile, care-i și-n tine, și-n alții. Fărăma ceea de om, de pământ... Da, și de pământ. Că omul e și pasăre, e și frunză, e câte oleacă din toate... Dar toate la un loc îs pământul. Și cu fărăma ceea de pământ omul cearcă să zboare... cântă, muncește... se îndoiaie, se dezdoiaie... sfătuiește, râde și plânge. Fărăma ceea de pământ uitată de tine, Lavrente! Uitată încă de pe când nu mai paști vacile! Că pe atunci erai băiat bun la inimă, înțelept, dar

mai apoi te-ai luat cu altele... Te-ai vândut pe-o coajă de pâine, și ai uitat... Ai luat puterea în mâini, dar n-ai știut ce să aperi... Ai dat cu ea și ai tot dat... în dreapta și în stânga, după cum ți-a spus mai-marele tău! Parcă în alții ai dat, dar până la urmă ai nimerit în tine... Și fărâma ceea de pământ a sărit de pe osia ei! Acum se rostogolește prin sângele tău și-ți răspunde cu ultima suflare a ei și a lui Vasile... Fărâma ceea de pământ!...

– Prostii... Povești...

– Nu-s prostii și nici povești. Sânt suflările unui pământ. Pământ pur. De lumină și de țărână virgină. Cu ape neîncepute și senine – lacrimă de bucurie. Cu soare – zâmbet de copil. Un pământ-carte care, de-o îndrăgești, îți dă voință și tărie de-a fi om între oameni. Un pământ rotund și mic, mic de tot, se cutremură, se rostogolește... Poate spre ardere. Poate spre o altă osie. Poate spre înghețuri veșnice... Sau o să se risipească precum făina orbului. Iar cu el și lumea din jur. Auzi?! Simți?!

– Ce?

– Cum se rostogolește, cum huruie, cum sar așchii din el! Parcă se destramă munții, parcă-i marea în furtună!

– Nu, nu mă tem!... Nu aud, nu simt... și nu mă tem! Pur și simplu, nu vreau să... Nu vreau să aud și să simt... de munți!... de mare! Noi, basarabenii, n-avem munți și nici mare, noi sântem de la câmpie, de la codru... Și de asta nu vreau să aud și să simt!... De asta și de alta. De alta, că-s sătul de povești. Cu munți, cu mare! Cu flori, cu soare! Cu viersuri și cântecele... De dor și de jale!... De frunză verde și de mamă... Până-n gât m-am săturat!... Și mi-i greață de-atâta patimă și lacrimă, de-atâta seriozitate, de-atâta umflătură în pene. Oi fi eu orb la inimă, dar la minte – nu. Și te înțeleg, fărâma de pământ

sau din ce ești. Te înțeleg unde mă împingi cu vorba. Ai vrea să-l plâng pe Vasile... Să mă căiesc deasupra lui... Să-i aprind lumânare, să-i fac lumină, că omul e o lumină fără sfârșit... Să-i pun ștergar la cap, să i se odihnească sufletul... Și pieptene să-i duc, să se pieptene... Și covrigi să-i duc... Și un pahar cu vin... Astea le vrei, astea să le fac?

– Poate astea, poate altele... Dar cumva trebuie să te ogoiești, să-ți ispășești greșeala... Altminteri cum ai să trăiești mai departe?...

– Nu, n-am să fac. Nimic n-am să fac!... Ți-am spus că m-am săturat... De toate! Și de obiceiuri m-am săturat. Că-s leacuri vechi, și nu ajută. Astăzi avem nevoie de altele noi. Chiar și cu înmormântarea. De ce să-l bocim pe Vasile, iar să bocim?... Nu, mai bine am cânta!... Am cânta, am juca în jurul lui, am spune glume... L-am veselit, că a scăpat de chinuri și dureri și se duce în grădinile raiului, în câmpiile de vânătoare, unde iepurii singuri vin la frigare, unde curg râuri de miere cu maluri de marmeladă și unde-s multe femei cu șoldurile goale...

– Și astea-s vechi...

– De ce?

– Au fost între oameni și s-au trecut. Lumea de cându-i ea s-a tocmit cu visuri de aiestea. Strămoșii noștri, dacii, cu câmpiile de vânătoare se tocmeau. Turcii – cu râuri de miere și cu femei. S-a tocmit lumea și se tocmește, Lavrente. Cine și cu ce poate, cine și cu ce crede că-i mai bine... Dar azi sânt oameni care stau la îndoială... Sânt oameni care înțeleg că toate acestea-s vis și numai mângâieri, și că toate bunurile îs aici pe pământ, între ei... între ei, oamenii, și între zilele lor.

– Cum?...

– Nu-i altă viață, Lavrente, decât asta de pe pământ.

– Cum, cum?!...

– Nu-i altă viață, zic, dincolo de moarte. Aici pe pământ omul trebuie să trăiască.

– Ha-ha-ha...

– De ce râzi?... Că așa-i!

– Râd... De ce să nu râd?... Cât pe ce nu m-ai împins tu, fărămă, cu vorba la ale tale, dar tot eu am fost mai hâtru. Te-am adus la ale mele, te-am adus... Ha-ha-ha... Zici că nu-i altă lume... Nu-i altă viață, decât asta?...

– Da. Aici, între oameni, omul trebuie să trăiască.

– Și în altă parte n-are unde?...

– N-are unde și n-are chip.

– Aici să fie om?...

– Aici să fie bun.

– Asta-i!... Ha-ha-ha... Să fie bun, asta-i!... Ha-ha-ha... Să fie bun și să se mulțumească cu ce l-a pocni soarta! Să se mulțumească, mă auzi?! Și să asculte de mai-marele său, că mai-marele nu-i departe, în ceruri, dar e aici pe pământ și are grijă de toți și de toate. Să asculte! Să rabde! Să-și înăbușe poftele! Să-și strângă cureaua! Să-și muște limba și să aștepte în umbră, dacă-i în umbră! Să aștepte până a cădea lumina și pe el! Să aștepte la locul lui! Mă auzi, tu – fărămă! Fărămă de pământ sau din ce ești tu acolo! Mă auzi?! Iată că mi-am revenit și-s în apele mele. Îs eu... Eu, Lavrente!... Eu vorbesc și tot eu îmi răspund!... Dar unde ești tu, fărămă?... De ce taci?... Nu cumva mi-ai căzut pe limbă și, vrând-nevrând, te-am scuipat jos?... Dacă-i așa, cum spun, nu te întrista... Ha-ha-ha... Am scăpat unul de altul, am scăpat... Acum am să mă ud pe tine frumușel... să ai apă, să crești învățătură mare și pentru alții... Ha-ha-ha... dacă nu-i îngheța și dacă te-or lua alții în seamă... Așa... Gata! Fie voia ta, fie împărăția ta, fie!... – și, scuturându-și ca un dulău piciorul în lături, își potrivește la locul convenit boașele, încheie ce

avea de încheiat și porni spre casă. Mândru, cu capul gol, cu pași largi, puțin atins de osteneală, dar încă voinic, ca un viteaz din poveste care acum a învins un balaur cu douăsprezece capete... Voinic și stăpân. Peste lume și peste vreme... Și părea că nu-i putere pe pământ să-l frângă. Zăpezile, înalte și reci, se desfăceau nu știu cum și nu știu de ce – în calea lui. Crivățul se tupilă, se făcu mai mic și ca un copil de șatră juca tananica pe de lături, fără să-l atingă. Până și luna – ochiul găinii și scârba poetului, cum o numea el, Lavrente – i se arătă acum de bună cumătră. Din când în când scotea de după nouri mâna plină cu onoruri și-i anina la piept medalii, ordine, buchete de flori, flori rare – toate de lumină și de noroc.

Dar orice triumf e pentru o clipă. Iată vine, iată se duce. Și prins nu se dă. Ca și cumătra lună de pe cer. Ba-i după nori, ba iarăși îi după nori.

– Stai, de undeva, din urmă, auzi glas de om. Parcă de undeva, din vale, de pe malul gropii auzi... Parcă de undeva, de aici, de pe aproape, de la vreo câțiva pași...

Lavrente, fleșcăindu-se, se opri.

A văzut... a urmărit careva!

Teama îl fleșcăi și mai mult. Încet, încet întoarse capul și se uită. Lung se uită. Ba la un vârtej de vânt, ba la altul. Se uită până le potoli cu privirea lui de fiară rănită. Apoi, încredințându-se că n-are de cine să se teamă, porni mai departe.

– Stai! se burzului același glas de om.

E glas cunoscut parcă. Cine să fie?!...

Rămase pe o bucată de vreme numai ochi și urechi la toate din jur.

Dar, nici țipenie! I s-a năzărit.

Cum i s-a năzărit?... Se aud și pași!...

Scârț... scârț... scârț... scârțâia zăpada sub picioare, scârțâiau și creierii în cap de prea mare încordare. Și

poate că nu atât zăpada, cât creierii. Creierii din capul lui se turteau, se sfărâmau, de parcă cel ce se apropia nicidecum nu părea că vine din urmă și calcă pe pământul înzăpezit, dar umblă pe undeva pe sus, prin capul lui umblă, ca printr-o odaie cu geamurile sparte și împrăștiate pe podele, și calcă parcă pe creierii lui, făcându-i chiselită.

– Cine-i? scoase cu mare greu din piept o gură de suflet.

Dar măcar să crapi, inimă, și voi, ochi!... că tot albul ți-e tâlharul și împăratul. Aceleași vârtejuri de vânt. În dreapta, în stânga, în preajma lui – numai vârtejuri. Țopăie și chicotesc ca niște muieruște flămânde și pofticioase de dragoste și giugiuleli. Numai vârtejuri, și aripa ceea de acoperiș, pe care încă de cu zi o adusese vântul de pe deal, smulsă de pe fosta casă a pădurarului, și o lăsase pe cumpăna fântânii de aici, de alături.

– Ptiu, nenorocito! scui pă Lavrente, mai tremurând cu ochii la făptura neagră a aripii, la oasele ei de lemn și maldurile de paie, la zbuciumul ei parcă încărcat de taine și de stafii.

M-ai băgat în boale cu tânguirea ta. Dar stai, puiculiță, că eu ți-s nașul... Foc?... Nu, nu foc! De ce foc? ... Foc, a zis stăpânul tău, Pasăre... Că-i plăcea să se uite-n foc și să ne colinde. Eu, Lavrente, îs altul... Și zic, lumânare!... Lumânare să arzi!... Lumină să fii!... Că omul e o lumină fără sfârșit, ha-ha-ha...

Și, bucurându-se de ideea care l-a fript, se porni într-acolo, bâjbâind chibriturile prin buzunare.

– Sta-i-ai!... șopti vântul pe sub aripă. Și odată cu șoapta ceea coborî o lumină pe colacul fântânii. Și-n ochii lui Lavrente. O fărâmă de lumină întinată. La început o fărâmă mică de tot, apoi crescă și se rotunji grăunte de pământ ... Apoi bulgăre... Apoi chip de om.

Lavrente ar fi strigat, dar cum? Râsul îi înțepeni căluș de piatră în gură. Ar fi închis ochii!... Să nu vadă ce vede. O singură dată apucă să-i închidă, dar văzu și cu ochii închiși ceea ce vede cu ei deschiși. Aceași față smolită. Vasile!... Aceleași raze de lumină întinată cresc și tot cresc fără semn de oprire. Cresc spre el, Lavrente. Cresc crengi golașe și ghimpoase. Străpung trupul, inima, sufletul...

– Ma-a-a-mî-î... auzi cum un muget de bouț ieși pe gâtul lui, și asta îl urni din loc.

Avea două picioare, dar simțea că are patru. Și fugea ca atins de streche. C-un ochi căuta casa. Cu altul trăgea în urmă. Să nu-l ajungă lumina. Să nu-l străpungă și să-l desfacă în bucățele.

Nu, n-o să-l ajungă. El, Lavrente, îi iute de picior. De mic s-a deprins. Vacile dădeau numai prin păpușoale și el alerga, să le întoarcă.

Ajunse în ograda lui. Închise poarta. O zăvorî. Și parcă se mai liniști. Gata, a scăpat. Gata!... Acum să-l pupen... unde nu i-i fața! Și, hohotind, se întoarse spre ușa casei. Ridică ochii și încremeni locului...

Același chip, același Vasile! Îl aștepta acum pe pragul casei. Cu țigara aprinsă în colțul gurii. Cu zâmbet și cu fața – bulgăre de țărână proaspăt săpată.

Sudori reci-reci, mai reci decât crivățul și decât spaima, îi năclăiră fruntea, trupul. Dar chiar ele îl îmbărbătară.

– A-a-a... de aiștea-mi ești? Nepoftit dai busna la oameni în ogradă, rosti el spre acel Vasile de pe pragul casei și începu să caute cu ochii prin preajmă vreun băț ori vreo furcă, vreo lopată ori te miri ce altceva, cu care ar fi putut să lovească, să nimicească, să alunge de pe prag ceea ce vedea.

Nu găsea nimic. Toate din ogradă tăceau ascunse sub zăpadă.

În cele din urmă smulse un leaț din șoproneața uportorașului. Îl smulse dintr-o suflare și, hohotind iară, păși spre pragul casei.

Însă chipul nu mai licărea acolo. Dispăruse.

– Ha-ha-ha... Ai fugit? ... Te temi?... Asta e!... Să te temi, că de mine se teme și maică-mea din mormânt. Asta e! ... Să te temi!... Să-ți știi locul și umbra... Că eu-s Lavrente... Lavrente Pascaru!... Și nu păsărică, ășărea!... scrâșni el, spărgând cu privirea, ici-colo, golul lb al ogrăzii.

Fără să se întoarcă spre ușă, bâjbâi cu mâna și găsi ânerul. Apăsă cu degetul pe clampă și deschise. Intră u tot cu laț. Repede intră și închise ușa strâns, trăgând ele două zăvoare mari și trainice.

Mai ieri avea de gând să scoată un zăvor, acum, nu! N-o să facă o treabă ca asta. Din contra, o să mai puie nul. Trei să aibă. Unul sus, unul jos și unul la mijloc. Ca a poarta împăratului. El, Lavrente, în felul lui, e tot un împărat. Fiecare om la casa lui e împărat și o avere... Chiar dacă n-are nici un capăt de ață, nici o lingură de are. Ce n-are – n-are, dar ce are – are. Are nevastă, ânduri, planuri... Și-i împărat peste ale lui. Când și cum rea.

Păruind gândul până la pleș de împărat, trecu pragul i se limpezi abia când făcu lumina lămpii mai mare. Privi pre patul lui și al nevestei. Pat lat, din lemn, cu speteze nalte, cu doi îngeri înflorați pe speteaza din față. Pat echi, boieresc. Patul pe care stăpânul i l-a dăruit Raisei. Pentru un sărut i l-a dăruit, sau poate pentru două... șă-i stăpânul cel bătrân. Când se îmbată, parcă dă trechea în el... El și așa-i oleacă tulbure de carte, de prea multă filozofie, dar când se mai dă cu paharul, -are margini. Chefuiește de se strâmbă oglinzile din asă. Cu servitoarele, cu bucătăresele. Le dansează, le ârută, le gădilă... Le ia cu șaga, cu paharul, până

trezește toți dracii din sângele lor. Că-s tinere. Și atunci, în clipa când și țara și rușinea nu costă nici un sfanț, când lumina vieții e o dulce nebunie, face cu ele zarzaveluri de lume nouă. Într-o noapte, la un atare chef, când stăpânul cel tânăr, Nică, era iarăși plecat peste hotarele țării, la soție și la copii, bătrânul ajunsese cu dânsule la pădure, despuiate și pline de voie bună. Și acolo, întâi și întâi, le-a citit din Biblie. Pe de rost. Ce ținea minte. Apoi le-a pus să se roage și să se închine ierburilor, frunzelor și lunii. Spunea că-n toate acestea e Dumnezeu. Apoi ele singure, fără să fie îndemnate de cuvântul lui, au gustat, râzând, din ierburi... Din frunze... Și din lună au vrut să muște, dar... Unde-i gura și unde-i luna? Și nici aripă, și nici scară până la ea. Noroc de Raisa, nevasta lui, care acum doarme cuminte în pat și care după șumeneala ceea din pădure i-a dezghiocat tot amănuntul. Așa cum a fost. Așa cum e de crezut. I-a spus că în trebușoara asta a luat parte și Dumnezeu. El i-a dezghețat mințile, să vadă luna aici, pe pământ. Aici, lângă fete. Pe mâinile bătrânului, pe piept, pe frunte, pe buzele lui. Iată, luna! Iată, luna! a strigat ea și a început să-i sărute bătrânului mâinile... Din urma ei au sărit și celelalte fete, dar Raisa a început, și a doua zi s-a ales cu patul. Fără nici un ban. I l-a dăruit bătrânul pentru un sărut. Sau pentru altceva i l-a dăruit, pentru acel ceva pe care el, Lavrente, îl presupune și îl frământă numai în gând, dar nu îndrăznește să întrebe de Raisa. I-i rușine ori i-i teamă, că chiar așa a fost cum presupune. Dar ori de câte ori vede patul, de atâtea ori are poftă s-o întrebe. În alte seri întâlnea ochii Raisei, ochi dragi, ochi limpezi, cu sfântă lumină, dar n-o întreba. Se temea să nu-i tulbure ochii. Asta în alte seri, dar acum are s-o trezească și, până ea va deschide ochii, are s-o întrebe. Și lumina lămpii o va face mai mică. Să fie cât mai întuneric. Să nu-i vadă ochii, când a fi să-i deschidă. Are să o întrebe și ea lasă

să-i spuie orice i-ar spune, că el, Lavrente, n-o să se supere. El o întreabă acum nu pentru că vrea să afle adevărul curat, dar pentru că vrea să uite de Vasile Pasăre, de moartea lui, de umbra care l-a urmărit până acasă. Ea poate să-l mintă, să-l scuie în obraz, să-i spună că patul ista costă ceva mai mult decât un sărut, costă și plăcere, și trădare de trup și de suflet, costă o noapte de dragoste, însă el n-are să se supere. De ce să se supere? ... A adus plată pentru păcat – patul. Pat bun... Dă doamne și la alții! Te întinzi pe el și parcă te-ai lășit peste tot satul, peste toate sufletele lui, care te țin în brațe, te ocrotesc și te leagă. Da, da... are s-o întrebe. Numai să-și lepede cojocul. Îl lepadă pe laiță. Acum o să se apropie încet-încet și, fără să-i mai spuie ceva, are s-o întrebe. Și ea o să se trezească și o să-i mărturisească păcatul. Atunci, după ce are s-o asculte până la capăt și are să se încredințeze, că ea într-adevăr a păcătuit, dar a păcătuit pentru binele lor, atunci și el o să-i destăinuiească păcatul său, omorul... Și ea, Raisa, o să-l înțeleagă și o să-l liniștească. „Tot ce se întâmplă în viața omului e spre binele lui” așa are să-i zică. I-a mai spus și altădată, când ea l-a povățuit să se bage la putere, să se facă pândarul satului. Și i-a mai zis atunci să se ție cu dinții și cu sufletul de slujbă, că peste tot, pe la toate posturile, mici sau mari, e nevoie de oameni de-ai noștri, de sat. Decât la un străin să-i pupi mâna și să-i faci pe plac, mai bine să înduri omul tău, care cunoaște viața și pe toți din jur, care vede și simte de unde fiecare bea apă și pe ce drum merge sau vrea să meargă, care știe cum, când și pe cine să miluiască, chiar dacă miluirea asta e-n stare să măture de pe fața pământului și o pădure, și o viață de om. Drumul spre cheagul puterii mari e un joc afurisit și greu de tot, un joc de nervi și de hâțrenie, un joc fără cinste. Pe cel slab de înger nu-l dezmiardă și nu-l cruță, iar pe cel tare îl face slab. Dar

odată ce te-ai agățat cu unghia de scaunul puterii, ține-te! Nu da înapoi, că gura lumii e fără fund și de cazi – n-ai scară și nici lumină să te ridici. Așa că... ține-te și sporește înainte. Cu vrute și nevrute înrăiește oamenii! Să știe și să simtă că răul vine de la cei de sus, de la cei cărora tu le slujești. Fiecare suflet să-ți poarte vorba – cuțit până-n prăsele. Și atunci când gloata-i gata înfierbântată geme și-i pe cale să roadă și fierul, și osul, și carnea de om, ieși cu o faptă bună în fruntea ei și fă răsturnare de stat, și așază-te pe scaun de domnitor. Bucură-te inimă că nu mai ești cine ai fost! Altfel rămâi numai cu dorul și-i ții urma lui Vasile Pasăre...E-he-he!... Are cap de ministru Raisa lui. Și niște ochi ca toți oamenii parcă, dar când cuvântează se topește soarele și luna în albăstrimea lor. Dacă nu era ea, ce-ar fi fost el astăzi? Ce?... Clar că o mămăligă cu boțuri. Clar că de vaci nu scăpa până la mormânt. Alerga din urma lor și azi, cum a mai alergat de dimineată și până-n noapte zile și ani în șir... Dar pentru ce? ... Pentru ungherașul din grajd, unde-și odihnea ciolanele peste noapte?... Pentru o bucată de mălai și un gât de lapte?... Pentru asta, da?... Nu!.. Dacă Raisa nu punea ochii pe ceafa lui și nu-l lua de bărbat, rămânea fără pereche și toată viața nu mai știa ce-i aceea pulpă de femeie... Ei și ce dacă s-a știut cu alții până la el?... Da, s-a știut, că-i tânără, iute și cu toane, ca prima lună de primăvară. S-a știut și poate se mai știe și azi, dar... E a lui! Ține de casă, de familie. În fiecare seară îl așteaptă cu mâncărica gata. Îl hrănește, îl spală, îl mângâie ... Și de temut, nu-l teme. Ba din contra, poftim! Ca bărbat are frâu liber să se petreacă cu cine vrea și pe unde poate. Atunci noaptea, când stăpânul s-a dus cu dânsa și cu fetele la pădure, ea n-a uitat de el că rămâne singur, că-l lasă pe-o noapte. Înainte de-a ieși cu stăpânul din casă l-a sărutat pe obraji și l-a rugat să aibă grijă de Mărioara lui Miron că se îmbătase leucă și dacă se

îmbătase și adormise goală, goală și împărăginită cu capul pe-o evanghelie, nu puteau să o ieie cu dum-nealor în pădure, și nici să-i deie drumul spre casă în așa hal... i-a făcut semn, i-a șoptit numai: „Măcar ară-o... Dar din odaia stăpânului să nu iasă”... Și el a înțeles care-i misiunea lui... A arat. A arat cum a vrut, că demult îl amețea pofta s-o are, s-o semene... Dumnezeu și maică-sa a miluit-o cu șolduri albe, late și moi, ca pernele împăratului. Și mijloc subțire i-a dat de zestre, subțire și fierbinte, de urla ca lupul când îl atingi. Până-n ziuă a urlat și a arat... Și de atunci până azi tot o ară. Când vrea el. Că se teme femeia să n-o spuie lui Miron și se învoiește. Drept că într-o seară prin întuneric, mama ei de curvuliță, era cât pe ce să-i taie gâtița cu briciul, dar a liniștit-o cu o palmă și nu mai arată mofturi. Și copil are de la dânsul. O fetiță. Miron o crește și nici nu bănuiește că-i din sângele altuia. Ei, ce să-i faci? Așa-i soarta omului! Așa-i lumea tocmită. Îi cu Dumnezeu, dar și de drac nu se leapădă. Dumnezeu te oprește, dracul te împinge și-ți șoptește că o singură viață ți-i dat să trăiești, că aici pe pământ îi bunul, iar dincolo, cum s-o nimeri...

– Rai-i... Raie! Două picături de suflet îi unse gâtul și nările cu miros de tămâie și fum, de parcă cineva îi aprinse o lumânare în stomac. Ridică ochii să vadă de i s-a trezit nevasta. Nu se trezi. Și mai văzu ceea ce nu vroia și se temea să vadă. Pe Vasile. Iară el! Acum, aici! În pat, sub ogheal. Cu Raisa, măceș – floare de dragoste!

Închizând ochii, flutură capul – să se scuture de tot ce vedea, dar chipul lui Vasile nu dispăru. Lumina spre el. Cu aceleași raze întinate – crengi golașe și ghimpoase. Și-i destrăma trupul, inima, sufletul.

Cătă cu ochii în jur. Pe masă, pe sub ștergar luci ușor limba cuțitului. Îl culese și porni spre pat. O să-i taie. Pe amândoi. Mai întâi pe el. Apoi pe ea, că și ea-i vinovată. De ce l-a primit alături?...

Uitase în clipa aceea că tot ce vede e o nălucire din frica lui, e un joc al minții și al sufletului. Uitase și era în stare să facă orice numai să se mântuie de tremurul care-i stăpânea sângele. Ridică mâna să lovească... Dar chipul nu mai era lângă Raisa. Se mutase după masă. Și râdea. Cu aceeași lumină întinată.

– A-a-a-a... răcnind ca de moarte, trecu cu lama cuțitului prin pătura de aer, prin Vasile!... Dar acela nici nu sângeră, nici nu se clinti din loc. Era întreg ca și mai înainte și lumina, și râdea... Cu aceleași raze...

– Ce-i cu tine? auzi glasul Raisei de la spate.

Tremurând, lăut de sudoare, cu ochii ieșiți din orbite, cătă o clipă spre nevastă ca la un lucru șters din amintire, apoi se întoarse iarăși spre chipul lui Vasile... smulse cuțitul din lemnul mesei și mai lovi de câteva ori, până când înțelese că lovește în van, că pe Vasile nici cuțitul nu-l prinde, nu-l doboară. Și atunci începu să râdă ca un copil care vede și descoperă lângă el o jucărie nouă. Începu să râdă și să se joace cu cuțitul pe fața lui Vasile. Ciopârți obrazii, urechile, nasul, barba... Dar ochii rămâneau și luminau... și râdeau. Vioriu râdeau, albastru până la galben, și galben până la roșu. El îi scotea câte pe unul. Pe vârful cuțitului. Deschidea gura și-i mânca ca pe niște cireșe de pădure. Cu tot cu sâmburi, simțea că aveau și sâmburi, sâmburi de lumină... Îl înghițea pe unul, dar până-l scotea pe al doilea, în găoacea primului creștea și se împlinea altul. Și jocul ista care părea fără sfârșit îl întărâta și mai mult.

– Te-ai întrecut azi cu paharul, puișor? îl întrebă Raisa, ridicându-se din pat. Îl întrebă de parcă l-ar fi ispitit de-o iubeste sau nu.

– Te iubesc... Ca nimeni altul te iubesc, Raie... Răișor! se tângui el după o pauză, fără să se lepede de joacă.

– Ce-i cu tine? își trase femeia șalul pe umerii goi.

– Cu mine? ... Da ce să fie cu mine?... zâmbi Lavrente și, scociorând văzduhul chiar asupra lămpii de gaz, scoase ceva pe vârful cuțitului, ceva care numai el vedea și simțea și, încet-încet, ca să nu cadă de pe cuțit acel ceva, îl puse în gură și începu să-l mestece.

Raisa îl privi năucă:

– Ce faci?!?

– Da ce nu se vede ce fac ? întrebă Lavrente cu voce bună în glas și porni să scobească iarăși văzduhul.

– Parcă-i nebunie!?

– Și de ce nu?... Fiecare joc e o nebunie... Și fiecare nebunie e și un joc.

– Te joci?... Ori ai înnebunit?

– Mă joc până unde se mai poate juca.

– De-a ce?

– De-a cireașa. Am născocit un joc nou. Tot mă rugai să-ți născocesc ceva, să nu-ți fie urât cu mine... Iată am născocit. Cireașa... Cireașa lui Lavrente! Așa-i spune jocului.

– Iar prostiile ți-au umplut capul.

– Nu. Nu-s prostii!... Îs cireșe, cireșe coapte. Eu le scot și le mănânc, dar ele cresc la loc. Pe asta ți-o dau ție. Gustă și tu măcar una... Gustă că-i din pădure... vorbi blând Lavrente și dădu lama cuțitului aproape de buzele Raisa. Îi de-a pădurarului. Hai deschide gura, că o să cadă...

– Încetează! zise Raisa, ferindu-se. Știi doar... Nu-mi plac glumele tale.

– Nu-ți plac? ... Și ție nu-ți plac? tremură glasul lui Lavrente, tremură lama cuțitului în mâna lui, parcă gata să se împlânte în ceva.

– Azi nu-mi plac... găsi suflet Raisa și-i răspunse fără să-și ieie privirea de la lama cuțitului. Azi, că ești altul. Nu cel de dimineață.

– Dar cum îs?
– Nu cel bun și blând... Unde ai fost?... De unde vii?..
– Unde am fost, știi... Dar de venit, vin cu veste, oftă Lavrente.
– A murit stăpânul?..
– Nu.
– Te-au dat afară de la lucru?
– Nu... mai rău.
– Ce poate fi mai rău decât asta? întrebă Raisa cu tremur și cu lacrimă în glas și, luând ștergarul de pe masă, începu să-i șteargă sudoarea de pe față.
– Îți spun, dar și tu... să-mi spui adevărul, vorbi fără culoare Lavrente și, ridicând mâna, o împinse pe Raisa de lângă el.
– Care adevăr nu-l știe inima ta? fremătă glasul, trupul și privirea nevestei, ca o salcie mușcată de vânt.
– Adevărul curat.
– Mă crezi că aș fi în stare să ascund de tine ceva?
– De crezut, nu... Dar poate ai uitat, cum uit și eu uneori...
– Puișor, tu îmi ești aerul, apa și pâinică mea... și pot eu oare să uit, să ascund de tine ceva?..
– De apă și pâinică știi... Mi-ai mai spus. Și nu o singură dată. Dar de alta nu știi, că nu ai spus. Adică mi-ai spus, dar nu până la capăt.
– Ce?!... Parcă pe toate ți le-am spus! se miră Raisa și încercă să prindă privirea bărbatului.
Lavrente feri ochii spre pat, spre patul care a fost patul stăpânului.
– Și de pat?..
– Și de el.
– Ce mi-ai spus?... Mai spune o dată, că eu am uitat. E un an și ceva de atunci și am uitat.
– Ți-am spus că după noaptea ceea din pădure...

– ... te-a chemat stăpânul și?...
– De chemat m-a chemat Ilie Gherman. A fost la stăpân cu o treabă și, când a ieșit de acolo, a trecut pe la bucătărie și mi-a spus să mă duc...
– Unde să te duci?
– Unde era stăpânul.
– Și unde era stăpânul?
– Unde era și patul.
– Și unde era patul.
– Unde era stăpânul.
– Vasăzică, în dormitor?
– Cam pe acolo... unde era patul.
– Nu cam, dar chiar acolo.
– Da, acolo... unde era stăpânul și patul.
– Și te-ai dus?
– Dacă mi-a poruncit, ce puteam face?...
– Da, porunca-i poruncă. Și ai bătut în ușă?
– Am bătut... dacă vrei.
– Eu vreau adevărul.
– Adevărul e dincolo de ușă.
– Clar. Și?...
– Am bătut în ușă și am intrat.
– Și?...
– Ce și?...
– Ai intrat, și?...
– Am intrat și stăpânul mi-a zis să-mi iau patul, că el nu poate dormi pe patul ăsta... În fiecare noapte vine soția lui, răposata, și doarme cu el până-n ziuă. Ia-l, mi-a zis, ia-l!... că eu nu pot să dorm cu o moartă.
– Nu poate să doarmă cu o moartă?!...
– Da, cu o moartă. Lui i se pare că dumneaiei vine...
O viață au dormit pe patul ăsta și acum, de când fârnâita ceea s-a călătorit și el a îmbătrânit, i se pare că nu-l poate uita, și vine... Puișor, ce parcă tu nu-l știi pe stăpân cât îi de trăsniț?!...

- Nu poate să doarmă cu o moartă, da?...
– Da.
– Și vrea una vie?
– Ar vrea el multe. Ar vrea, dar nu poate. Și i se pare că vine fârnâita.
– Dar de ce nu poate, că doar nu degeaba ți-a dat patul?... Și două rochii...
– Rușine n-ai, Lavrente... rușine!
– Cu rușinea și cu frica în sân mori de sete și de foame...Îs cuvintele tale?...
– Ale mele... Da, mi-a dat ... Și rochii, și pantaloni pentru tine, și cămașă de urșunic... Și cruciulița de la gâtul tău, cruciuliță de aur și argint.
– Ha-ha-ha...Mi-a dat mie tot...ha-ha-ha... îl umflă râsul pe Lavrente. Mi-a dat mie pantaloni, ha-ha-ha... La ce-i trebuiesc lui pantaloni, când are în față o doamnă vie?... ha-ha-ha...
– Doamnă vie și lună pe pământ, adăugă Raisa și se porni și ea pe râs. Ca întotdeauna se porni, ca întotdeauna când hohotea Lavrente. Un „nu știi ce” are el în gât, un drăcușor de voie bună, și când râde întinde parcă niște degete nevăzute și-i gădilă sânul, gușa, inima, și o molipsește și pe ea de râs. Pentru acest „nu știi ce”, drăcușor sau sfânt, l-a îndrăgit pe Lavrente și l-a luat de bărbat. Și râd amândoi, când îl apucă râsul pe Lavrente. Fără să vrea fac întrecere. Când ea aleargă cu hohotul după bărbat, când bărbatul după ea. Aleargă, se frământă, sar în sus ca grăunții de porumb într-un ceaun fierbinte, sar până nu mai pot de inimă, până li se întorc ochii pe dos, până turbă și cad de dragoste. Suflete ocolite de orișice lege și milă...
– Lună pe pământ și frunză, ha-ha-ha... tremura lumina și întunericul în jurul lor.
– Frunză și iarbă, hi-hi-ha-ha... se clătinău pereții...

– Iarbă și scară la cer, ha-ha-hî-hî... se înfoia podul casei.

– Și aripă, hi-hi-ha-ha... se rostogolea cuțitul pe podea.

– Și pân-la urmă muște-n palmă, ha-ha-ha... se ghionteau unul pe altul sfintii din ramele icoanelor.

– Muște-n palme și furnicari pe creieri, ha-a... ha-a-a... se încrucișau ochii .

– Furnicari pe creieri și cai verzi pe pereți, hî-hî-hî-hî-hî... hî-hî-hî... se încălecau glasurile și sprâncenele.

– Cai verzi pe pereți și fântâna călare pe unul din ei, hi-hi-i-i... se tulburau mințile.

– Călare pe unul roșu ca focul, ha-ha.... hî-hî-hî-hî... crăpau inima și buricul.

– Ca focul... fo-o-o-o... cu-u-u... u-u-u...

– U-u-u-u... U-u-u-u!... vuia vifornița în jurul casei, prin ogradă, peste sat. Descântec fără cuvinte sau de cuvinte noi. Între cer și pământ vuia, între inimă și creieri... Vuia cu viteză dublă, căutând culoare și pricepere, căutând fir de iarbă sau de lumină, buruiană sau viță de sânge, cu care ar putea să ajungă dincolo de bătaia gândului omenesc, dincolo de toate cele sfinte și lumești. Dar nu era în stare. E și ea o parte a vieții de pe pământ și ca orișice suflet al pământului rabdă și îndură, luptă și fierbe spre cer, de parcă cerul cu mulțimea de stele e meleagul și cuibul din care a căzut pe pământ. Și de-a căzut, a căzut cu lumina, cu gândul, cu pământul. Pe-o coadă de foc o fi căzut. Dintr-o înțelepciune sau dintr-o prostie a cuiva... Cei de pe pământ nu știu taina și rămân deocamdată cu gândurile la viața lor de-o viață, la un cântec de durere, la un crez că-s oameni, la un vis de-o clipă...

– U-u-u-u... vuia vifornița afară.

– U-u-u-uuu... ca niște lupi flămânzi urlau gândurile

lui Lavrente, care acum pentru prima dată în viață privea în ochii Raisei, privea cu ochii nebunului sfânt, ochi mari, limpezi și adânci ca cerul cu stele, unde zăcea veșnicia cu prea mult loc pentru mișcare de trup și suflet. Și lăcrima... Parcă vorbea, ca și cum cânta... O durere îngâna...

Hai, teiule, hai,

Cum o să te tai,

C-un topor tăios,

C-un voinic frumos,

C-o bardă tăioasă,

C-o fată frumoasă,

Hai, teiule, ha...

Cum o să te tai...

O să te cioplesc,

Să te geluiesc...

Să te fac icoană,

Să mă-nchin la tine

Ca la mănăstire...

Hai, teiule, hai...

Raisa oftă. Cântase și ea împreună cu el. Apoi se aplecă spre podea. Ridică cuțitul. Îl zvârli în cotruță și-i zise:

– Aiurești... Aiurești, pușor... la treci și roagă-te Domnului să-ți liniștească sufletul, că nu înțeleg nimic ce te doare. Cât n-ai să te liniștești, n-am să te ascult. Hai, pușor... Împreună, hai... să ne rugăm, că și eu îs vinovată. Am uitat să mă închin înainte de culcare. Se auzeau pe aproape de casă baistrucii cu clopotul și, ca să nu-mi deie năvală în ogradă, am potolit lumina și am uitat...

A făcut cum îi spusese Raisa. Îngenunche în fața icoanelor. O vreme bolborosi cuvintele rugăciunii, de vreo câteva ori își lovi fruntea de podeaua rece și, răcorin-du-

se, încetă. Rămase așa în genunchi cu ochii la Raisa, care continua să se închine. Mângâie cu privirea pielea rumenă a gâtului, urechiușa, obrazul, umerii goi și plăpânzi, corpul ei, simțindu-l și văzându-l prin pânza cămășii, tânăr, mlădios și fierbinte ca și inima lui.

– Și chiar te-ai culcat cu el, atunci?... o întrebă el pe neașteptate, fără să o scape din priviri.

– Și da, și nu... îi răspunse Raisa, oprindu-se din rugăciune.

– Cum vine asta?

– De culcat, m-am culcat... Dar de răsturnat, m-a răsturnat pe pat.

– Și-ai păcătuit?

– Acela parcă păcat se cheamă?

– Dar ce?...

– Moronceală.... răsese Raisa și trupul ei tânăr se zbatu ca o zvârlugă sub pânza cămășii.

– Moronceală de trup?

– De trup și de suflet... M-a achipuit cât m-a achipuit și a adormit.

– Goală?

– Cum goală?...

– Goală erai, când te-a achipuit?

– D-apoi cum, dacă mi-a rupt cofțița. Ce parcă tu, puișor, nu-l știi pe stăpân?!

– Cum ți-a rupt-o?

– M-a apucat și mi-a rupt-o...Nebunul!

– Ceva ți-a rupt, ceva ți-ai scos singură...

– Păi cum dar?!... Nu-s proastă să-l las să-mi rupă tot. Știi că-i câine rău. Cum te vede, te încolțește. Azi pe Mărioara a mușcat-o de-un șold, când făcea curățenie în odaia lui. A rămas după lucru să-și cârpească fusta.

– Și pe tine te-a mușcat?

– Da, de sânul drept. Eu mă zbăteam, dar el – jap! Cu dinții de sân. Ții minte ? Mă durea.

– Și te-ai lăsat, nu te-ai împotrivit?

– Dar ce era să fac? Să-mi rupă sânul? Putea să mi-l rupă, nebunul!

– Și mai apoi?...

– Mai apoi... s-a bâțâit cât s-a bâțâit și pe urmă a ajuns ministru!

– Cum?

– Așa zice el despre faptul că prea devreme îl cuprinde somnul.

– Ori că vrea să adoarmă?

– Da, ori că vrea...

– Hai, fă Raie, Mărioară, Aglae!... Hai, că vreau să mă fac ministru! Cam așa zice?...

– Cam așa. Dacă sărmanul, îi sărman. La bătrânețe se chinuie. Fără suflet lângă el, nu poate să...

– Să ajungă ministru?!...

– Da ajungă măcar și împărat, că tot moronceală se cheamă...

– Și-n toată ziua îi merge lui...?

– Cum și când își amintește. Eu una fug. Dar sânt altele care de voie sau de nevoie se lasă prinse și pătimesc ca Mărioara astăzi. Locul ei e la bucătărie, dar s-a cerut să facă curățenie, de parcă n-avea cine să facă. S-a schimbat cu Aglaia lui Gherman, și ce a căutat aceea a găsit.

– Da... oftă Lavrente.

– De ce oftezi?

– Acel ce mi-a spus, mi-a spus drept.

– Cine și ce ți-a spus?

– Mi-i oarecum să-ți spun.

– Spu-u-ne, pui-i-șor...scânci Raisa ca un copil alintat, lipindu-și obrazul de umărul lui Lavrente și privindu-l atât de aproape, drept de inima inimii ochiului și a sufletului, vrăjmaș de galeș și vrăjmaș de ispitor –

parcă omenită privire de șarpe, parcă luce floare de nebunie...

– Nu, nu... flutură din cap Lavrente.

– De ce? întrebă cu blândețe Raisa și începu să-i mângâie fața cu palmuțele ei, cu buricele degetelor, cu privirea.

– Că ți-a fost drag... Și nu știu, poate chiar și acum ți-i drag, îngână bărbatul cu ochii închiși, parcă prin somn.

– Nu mi-i drag nimeni, nimeni altul... Decât numai tu... Numai măria ta... măria ta! șopti Raisa și, întâlnind coșuri negre pe obrajii lui, porni să le sape, să le strângă câte unul între unghii și să scoată viermi gălbui de puroi închegat.

– Măria ta... Inima mea..., sufletelul meu...

– Da Vasile Pasăre? scăpă Lavrente fără să vrea gândul în cuvinte, și privirea lui plină de lacrimă tremură spre Raisa.

– El ți-a spus ? Încremeni femeia cu mâinile pe obrajii bărbatului.

– Da.

– Și ce ți-a spus?...

– Că ești o... Că-s un prost și jumătate.

– De ce?

– Că m-am luat cu tine.

– Și tu?...

– Eu... l-am... începu să plângă Lavrente.

– Ce l-ai?...

– Eu l-am apucat de gât.

– Și?

– Și gata.

– L-ai omorât?

– Zău, zău, n-am vrut...

– N-ai vrut?

– N-am... Adică am vrut să-l învăț minte, precum știu

eu, precum am învățat când am fost trimis de tine și de stăpân pe două săptămâni la Odesa, pe mâna lui *gospodin* Chiștoc, și acela m-a învățat și asta, dar... pesemne m-am întrecut... L-am strâns prea tare, prea cu inimă.

– Și?...
– Și nimic... A rămas pe malul gropii.
– Și?...
– Ce și?
– Nu te-a văzut nimeni?
– Parcă nu.
– Și?...
– Ce și?
– De ce plângi?
– M-am speriat. Am încurcat drumul. Am căzut în groapă. Am pierdut sabia și cușma.
– Și?...
– Ce și?
– De asta îți curg ochii?
– Nu... Când am ieșit din groapă, am dat peste-o ceată de urători... peste niște copii...
– Și?...
– Ce și ?
– Și pe ei?...
– Nu... Dar și cu ei puteam să mă întrec... dacă nu-mi aminteam de strigoaică... că umblă prin sat și vrea moarte de om.
– Și?...
– Ce și?
– Mai departe ...capătul?
– Asta e, că mai departe nu-i capătul... M-am despărțit de copii și veneam spre casă, cu inima parcă împăcată. Când să ajung la poartă, aud pași din urma mea. Mă întorc, mă uit... Vasile-i din urmă, Vasile Pasăre! Fug... El nu mă lasă, aleargă după mine. Am închis poarta, să

u poată intra. Gândesc că am scăpat. Pășesc spre să, dar el mă așteaptă pe prag. Iau un leaț din șopronul ptorașului, el dispăre. Nu-i. Dar când intru în casă, îl d. Doarme lângă tine, sub ogheal. Apuc cuțitul. Vreau -l zătresc, el de-acum îi lângă masă. Mă repăd spre masă, dau în el... Aici te-ai trezit. Și până am vorbit, el a ridicat și s-a cuibărit în icoană. Uită-te la el... Și-a luat lip de sfânt. Și luminează spre noi cu raze care cresc. simți?... Intră în noi... Îmi străpung trupul, inima, fletul... Au să ne destrame, au să...

Raisa, copleșită parcă de sinceritatea și taina celor uzite, se răsuci cu fața spre icoane. Știa că acolo, în icoane nu-i nici un Vasile, nici o lumină întinată de pământ, ci numai ceruri albastre, ele – cerurile și ei – sfinții pe ața cerurilor, chipuri ostenite ici-colo de mucegai, de rosoape pe la margini, de mireasmă de busuioc și de lapăr. Privi curioasă ba la o icoană, ba la alta... Parcă ntru prima oară privi. Și nu atât o interesau ramele, rurile, odăjdiile, cât ochii sfinților... O ademenea lajinătatea, adâncimile lor nelămurite care se vălurau ste fruntea ei într-o culoare nici curată verde, nici curată lbastră. Și printr-o fulgerare de amintire observă: „Îs într-o căciulă cu ai fârtatului Vasile Pasăre!...” Gândul o înspăimântă, dar o tocmi să privească și mai cu lavie. Privi până ce culorile începură să vibreze, să emure, să învie... Nu atât în ungherul de sus al casei, nde erau icoanele, cât în trupul ei, în sufletul ei; să emure și să joace în scânteieri aprinse ca într-un răs nor, îmbărbătat de bucuria primăverii... Ca frunza și rba pădurii la prima ploaie, după secetă.

Și se simți că-i frunză... Frunză a unui copac, a unui am pașnic, cu imnuri de bună-credință.

Și se simți că-i fir de iarbă... Cu măduva veșniciei în ic, punte de trecere de la o durere la alta.

Și furnică se simți... Pe geana unui lup, care fuge de bătaia puștii.

Și pasăre... dar departe, departe de casă.

Vai, și șarpe...

Vai, și vulpe...

Fugi de șarpe... Fugi de vulpe... Și rămase vânt. Apoi nori. Nori de liniște... Adâncă liniște peste alte liniști mai vechi, care pe neașteptate, fiind tulburate de cea proaspătă, scăpărară cu tot amarul gândului, a gândului care mai ieri domnea parcă floare și adia a fi începutul multora, a unei noi vieți, dar care astăzi a lunecat din umbra luminii tainice și, stâlcindu-și fruntea de-un neadevăr însuflețit, de muchia unei pietre de aer și de culoare – țipă!... Să se apere.

– De asta-mi plângi?... Iar pentru că nu ești fire de bărbat?! și se pomeni în picioare, și simți cureaua în mână, cureaua cu care se încingea Lavrente peste cojoc, curea haiducească, lată, de piele, îndatinată cu țărțămuri și butonașe de fier încrustate ici-colo. O simți, o stăpâni, începu să o scuture de trupul bărbatului. Lovea cu toată puterea ei de femeie, cu toată ciuda ei de împărăteasă, căci de fiecare dată când o cuprindea văpaia și aroma mâniei simțea că sufletul ei este înălțat sub bolta împărătească. Ținea buzele încleștate una de alta, limba proptită piatră de dinți și vorbea... Cu gândul, cu ochii, cu inima.... de parcă toate lămpile creierului ar fi luminat drumul cuvintelor prin curea.

– Nu ești, dar am să fac! O să-mi scui sufletul... dar, zău, am să fac! Eu, sărmana de mine, am nevoie de bărbat... De bărbat viteaz...

Să mă apere!... Și pământul de sub noi să mi-l apere. Pământul cu care abia-abia ne-am căpătuit... Pământul, norocul și pe noi.... Să nu ne călărească stăpânul... Stăpânul și tot neamul lui de neamuri și de prieteni. Că

dacă și ne călăresc ei, stăpânii, e vina voastră, numai a voastră, a bărbaților. Sânteți fricoși, amarnic de fricoși! Vă temeți de stele și de buruieni!... O palmă... o palmă n-am luat de la tine!... Nici palmă, dar nici vorbă cumsecade... De frică și de prostie îți cade arma din mână și vorba din gură... Curaj n-ai nici pentru o faptă bună și nici pentru una rea. Dar nu-i pe lume bărbat adevărat, chiar rege sau împărat, să nu facă pe lângă câteva fapte bune și una sau două rele. Nu-i, și nici n-a fost. Dacă nu mă crezi, întreabă-l pe stăpân... El, Pavel Iordanu, mi-a spus, mi-a citit din cărți... Toți acei care au fost și au rămas să fie pomeniți până astăzi la putere, toți acei, care au rămas să fie pomeniți până azi, au fost bărbați de os tare, de minte limpede, nu ca tine cel de azi. Celui căruia i-am dăruit inima și viața mea... Ai făcut ce-ai făcut și iată!... Tremuri!... Zici că aleargă din urma ta umbra lui Vasile Pasăre!... Ei, cum să alerge mortul, dacă-i mort?... Ei, cum?... și cureaua, mușcând cu catarama urechea stângă a bărbatului, până la sânge, se retrase și se opoși pe umărul femeii, cuminte ca o pagină de carte.

Lavrente zăcea ca o zdreanță pe podea, cu mintea într-o revărsare crescândă de lumină. Răbdă toate loviturile ca pe-o scaldătoare fierbinte, scaldătoare nu atât de trup, cât mai mult de suflet. Răbdă și era în stare să mai rabde, numai să uite de ziua de azi, de tot ce s-a întâmplat, și să se întoarcă în ziua de ieri sau de alaltăieri, unde au rămas și plâng pacea, voia bună și puterea de altădată. Parcă peste o apă au rămas, pe celălalt mal de apă, de groapă. Ținea capul ascuns între umeri, ținea mâinile clădite deasupra capului, ținea ochii închiși și aștepta să-i deschidă numai după ce va trece apa și groapa și va ajunge la celălalt mal. Acum, numai acum, ca niciodată de limpede, îi înțelegea pe oameni, pe

oamenii satului, pe măhălenii lui, pe supușii lui, de ce-s atât de răbdători la multele nevoi și dureri ale lor; de ce îndură ei, până la sfânta prostie, și legile, și fărădelegile care au îndosit dreptatea într-atâta că nu o mai simte și nu o mai vede nimeni – unde-i azi? – mereu azi! Oamenii, de când s-au recunoscut de oameni, sânt înrudiți cu binele, cu acel bine care vine de la sine, de la voia bună a tuturor; de la fiecare om, dacă e om, și știu, și poartă în sânge, dintr-o generație în alta, o religie, o sfântă naivitate, că binele agonisit și stăpânit cu forța e un mare păcat de care n-au să poată să se spele pe mulți ani înainte, nici ei și nici neamul lor de mai departe, – și așteaptă buna înțelegere... Acum, numai acum, și nicicând altă dată (poate că în viitor – da, poate!?... dară-n trecut – nu, nicidecum) priceperea că au și ei, sătenii lui, supușii lui, au ca și el acum, au mereu în calea lor de trecut o apă, o groapă, unde pe celălalt mal îi așteaptă bucuria... Mama ei de bucurie!... de multă bucurie, dar și de multă cale până la ea!... Acum, tocmai acum, după ce luase bătaie și mai avea de luat poate, după ce găsi drumul adevărat al oamenilor, drumul existenței lor, după cum i se părea lui că-l găsisese, se simțea bucată de suflet din sufletul lor, al sătenilor, al foștilor supuși ai lui, pe care acum nu-i considera de foști supuși, dar de părtași, de prieteni, de ființe necăjite ale pământului și ale cerului, ființe de ochi, mai mult ochi decât trup, care au nevoie de cântece, de povești, care au nevoie să viseze ceea ce nu au, ceea ce numai cu sufletul și cu cuvântul se măsoară și se cântărește, dacă ceva se poate măsura și cântări; ceea ce rămâne mereu vis, dar totuși și putere, e și îndemn la viață. Fără vise omul e o rumegătură, e un cuib părăsit de păsări, e un ochi de pământ unde nici iarba și nici piatra nu crește... Acum, numai acum, treaz cum era, vedea un vis. Simplu ca o vorbă bună. Simplu

și scump. Un drum lung – prin apă, prin groapă – până hăt în zare. Și pe drum umbre – oameni pășind înaintea lui, oameni sfătuind, glumind și trudind după soare. După soare-răsare, după soare-asfinte. Îi vedea pe oameni și se vedea și pe el, tot umbră, silindu-se să-i ajungă din urmă.

De undeva, de departe, dintre pereții casei lui auzise glasul Raisei, dar nu era în stare să se oprească și să-i răspundă. Nu era în stare și nici nu voia. Se temea că o să rămână de oameni. Se temea el și, după umbrele oamenilor care fremătau spre făptura lui, înțelegea că se temeau și ei. Și apoi de ce e nevoie să-i răspundă Raisei la întrebare, când acum și întrebarea, și răspunsul ei, și chiar ea – femeia lui, sunt un trecut; când ai și înțeles cine ești pe pământ. Nu, nu ești un ales, și nici un grăunte de soare, și nici corn de lună sau de stea, dar o simplă umbră. Ca și mulțimea din jurul tău. De la leagăn până la cruce – umbră, dor... Și ca să nu-i răspundă Raisei, ca să se îndepărteze și mai mult de glasul ei, de trecutul care era prea prezent sau de prezentul care era prea trecut și-i tulbura visul, și-i destrăma drumul lui spre oameni, – trebuia să se gândească la altceva, să născocoască vreo istorie, vreo glumă, sau să-și amintească de-o întâmplare, de-o vorbă, de ceva care i-ar stârni râsul. Numai prin râs simțea salvarea, simțea că o să-i ajungă pe oameni. Să născocoască ceva, nu avea vreme, vreme și limpezire. Dar de amintit, își aminti o aiureală. Cuvânt cu cuvânt își aminti cum sfătuiseră într-o zi cu pădurarul despre simțul omului, într-o zi mai anțărț, pe când satul și chiar el aveau pădurea și pe când numai unul, Lavrente, știa că va fi nimicită. Știa și-l iscodea pe pădurar cu gând ascuns să afle de presimte dumnealui nenorocirea, iar dacă o presimte, cum are în plan să se poarte?... Era miezul unei duminici de vară. Stăteau

amândoi lungiți în iarbă. Cu mâinile în loc de pernă sub cap și cu voia bună între ei.

„Simțul e o piatră, prin care omul fuge de durere și se apropie de bucurie”.

„O poartă și o cușmă în care mintea se adună”.

„Și o cute de care gândul se ascute”.

„Și o lumânare – stâlp la sărbătoare”.

„Carte fără desene și buchii”.

„Și cuțit și taină...”

„Ba chiar e casa în care nu poți adormi”.

„E și o minciună”.

„Două minciuni”.

„Trei!...”

„Patru!...”

„Multe minciuni și o pădure”.

– „O pădure-biserică.”

„O biserică cu mulți-mulți iepuri”.

„Iepuri care pasc lupi...”

„Lupii care pasc oi și iele...”

„Iele care călăresc căpriori...”

„Căpriori care scutură frunza...”

„Frunzele care dezgolesc păsările...”

„Păsările care ciugulesc ochii....”

„Ochii de șarpe și de iarbă grasă”.

„Iarba fiarelor și iarba vânătorului”

„Vânător orb care se dă de-a șuiul pe litere”.

„Bine, A!”

„B”.

„C”.

„O!”.

„O e o gaură”.

„De ce gaură și nu adăpost?”

„Bate soarele. Înăuntru, ca și pe afară”.

„Înseamnă că-i vorbă”.

„Vorbă rotundă sau ou!”
„Ou... Bou...”
„Boul înjugat la car...”
„Iar oul e-n coșul carului...”
„Iar carul e într-o casă, și boul nu poate scoate carul pe ușă, că-i strâmtă. Nu-i încap coarnele”.

„– Iar oul?”

„– Oul mână boul”.

„– Și?...”

„– Mână boul și râde, că-n gălbenușul lui stă un tont ca și tine, care nu poate alege răul de bine”.

Își aminti... și parcă o stea-i răsări pe cerul gurii. O stea de voie bună – să râdă acum precum a râs atunci, în duminica cea, de se tăvălea prin iarbă, de nu putea mai apoi să se oprească și începuse să rupă cu gura spicul ierbii, să pască... Poate de pădurar a râs?!... Că se socotea dumnealui cântăreț și filozof, dar habar nu avea de ziua de mâine. Poate de el însuși se bucura?!... Că-i mai treaz decât un filozof. Sau de ei amândoi?!... Că unul din ei era ou, iar altul – bou. Dumnezeu și dracul știu de ce-a râs!... Dar a râs. Și era să râdă și acum, dacă nu răsărea lângă el Raisa.

– Ei, cum? ... o auzi, și odată cu glasul ei simți cum o mână nevăzută, de aer parcă și de sunete, o mână fierbinte și plină de bale, ca o limbă de vacă sau de bou, o mână voinică, îndrăzneată îl apucă de la spate de gulerul hainei, și nu atât de gulerul hainei, cât de pielea trupului, cât de pleata sufletului (da, da, de pleată, că sufletul omului – după cum spusese el, Lavrente, la o beție în crâșma lui Nae Șopot, a doua sau a treia zi după noaptea cea când s-a îndulcit cu Mărioara lui Miron – e un fel de ibovnică cu părul mereu despletit și lăsat în vânt, după plăceri) și ușurel și fără nici o însemnătate, tot așa precum smulgi o buruiană din grădină și o zvârli

peste gard, îl smulse pe el din gânduri și-l despărți de Vasile, de oameni, de apă și groapă, de celălalt mal unde parcă ajunsese cu ochiul, cu nările, cu vârfurile degetelor, unde se zăreau lacuri albastre, câmpii pentru frunza verde, leagăne aninate de crengile copacilor, de umerii stelelor; mese pline cu mâncăruri, muzicanți – aripile și cuiburile păsărilor, turme de oi și de vite, lună și soare, voia bună trăitoare cu oamenii, voia bună și nemurirea cu miremele ierburilor sălbatice și ale fructelor udate de ploaie, și ale dimineților, și ale anotimpurilor năruite de lumini pașnice și de durerile bucuriilor, că toate bunurile din jur sunt lipsite de prețuire, că omul între ele e un nimeni, ca și ele, și că-i nicăieri... Îl smulse de la toate acestea și-l zvârli în casa lui, în trupul lui, care acum nu voia să-l recunoască.

– Asta e! răsună glasul lui undeva alături de el, glas parcă străin, de ieri sau de alaltăieri.

Pentru o clipă își ciuli urechile... Și privirea își aținti. Undeva departe, dincolo de pleoapele închise. În largul unor câmpuri înzăpezite, într-acolo, de pe unde se topea sunetul. Apoi, încrețindu-și fruntea și pribluind că ceea ce auzise adineaori era glasul lui, suflarea lui de acum și nu cea de ieri sau de alaltăieri, se miră până la lacrimi. De el însuși se miră. Cum de-a fost în stare să-i răspundă Raisei?!... De unde s-a luat în făptura lui putere, cuget și inimă?!... Doar după ce mâna cea nevăzută îl smulse din vis, din gânduri, capu-i rămase boștur, fără creieri parcă, fără ziua de ieri și fără cea de acum! Capul... și trupul sau leșul, la fel, un întreg, un sac gol, un balon de gumă, cu picioare și mâini, cu ochi și urechi, cu nas, cu buric... dar totul și toate-s din gumă, din gumă umflată cu aer, ca odorul Uță – păpușa care a fost adusă din străinătate, de la Paris, de către stăpânul cel tânăr, de Nică Iordanu, pentru fiicele, pentru Aurelia și Victoria, care

mai apoi în toată ziua se jucau cu dânsa, cu păpușa Uța – o scăldau, o îmbrăcau, o legăneau să adoarmă adormeala ei de gumă și de aer... Vai!... Sau poate n-a fost glasul lui?... Nu, nu e al lui. De unde să fie al lui, când el e ... ei, iată!... e din gumă și aer, e Uță... sau ca și Uță tace și o să tacă... Păpușa Uța a tăcut... precum tace el, acum... a tăcut până când a călcat-o roata de căruță, a călcat-o și numai atunci a dat glas, a țipat... că a fost vie și că a murit!... Uite așa, are să tacă și el până când... până ce... Are să tacă, uite așa!... Numai așa-a!... Așa-a. Îngăimă Lavrente, fără soț cu limpezimea.

– Cum așa? îl întrebă cu blândețe parcă Raisa, și un fior cald șerpui prin toate mădularele și încheieturile corpului, prin toate găoacele creierului, pe fundurile de ocean ale evenimentelor produse, ca un mare șarpe de apă, ca un ihtiozaur, ca o uriașă omidă trezită abia din somn. Ridică capul. Deschise ochii. Privi în palmele lui, ca într-o oglindă, apoi ștergându-și urechea de sânge, încet, fără să se grăbească, urechea și obrazul, obrazul și buzele, buzele și fruntea, ochii și iarăși urechea, glăsui:

– Asta e!

Ca un domnitor glăsui.

– Ce e? oftă Raisa, așezându-se pe laiță.

– E... am să...

– Să... ce?

– Să... să, să...

– De ce?... să, să...

– De... și începu să-și frece palmele una de alta, curățându-le de stratul de sânge închegat. Își șterse urechea și obrazul, obrazul și buzele, buzele și fruntea, ochii și iarăși urechea. De... Asta e!...

– De aceea că sufletele mai trăiesc după ce oamenii mor?... De asta, da?...

– Nu.

– Cum nu?

– Adică, da...

– De asta aleargă chipul lui Vasile Pasăre din urma ta... că sufletele mai trăiesc?

– Trăiesc, zău, trăiesc. Și începură să tremure mâinile lui Lavrente și el, ca să le stăpânească, porni iarăși să le curățe de sângele închegat, să-și frece palmele una de alta, să-și șteargă urechea și obrazul, obrazul și buzele, buzele și fruntea ochii, și iarăși urechea, încet, fără grabă. Trăiesc... îi plin pământul de ele... Dealurile și câmpiile toate... Crângurile, văile, fântânile... Icoanele!... și chiar trupurile noastre singuresc suflete... Vii, dar nebunite de suferință... Și-s pale de vânt, și-s lumânări aprinse prin toate bobițele de sânge și cuget... Și drum cu umbre îs... Ori apă și groapă... Ori omidă sau șarpe... De toate-s, ca și omul ajuns la grea cumpănă.

– De aiștea-mi ești?! De sufletele altora te îngrijorezi și nicidecum de ale noastre?! zberă pe neașteptate Raisa, ieșindu-și din fire, și începu să plângă, să strige, să sară, să se cutremure de parcă o mână nevăzută îi luase cureaua de pe umăr și o bătea pe dinafară și pe dinăuntru. Eu, una, să mă desfac în două!... în patru!... în șaptezeci și nouă... să mă desfac și pentru mine și pentru tine, dar tu sâmbete cauți și le sfințești, netrebnicule! Eu, una, adică, n-am inimă, dar tu o ai?! Și-ți curg ochii... Aproape în fiecare seară, de parcă nu eu sunt muiere la casa asta, dar tu!... Când te-ai îmbăiat cu Mărioara, ai venit și te-ai plâns... Când a vrut ea să-ți reteze gâtița cu briciul – la fel... Când se tăia pădurea, parcă o tăiau din tine!... Când nu se uită bine stăpânul, pierzi pofta de mâncare și plângi... Mereu plângi!... Numai când am să mor n-ai să ai cui! Sau și din mormânt ai să mă ridici?...

o Lavrente zâmbi, cu volbură de milă în ochi, de după brațul ridicat, de apărare.

– Râzi?... Îți vine a râde când auzi de moartea mea? Gândești că o viață am să te tot rabd, am să-ți tot ascult sclifoselile? ... Măi Lavrente, cât ai să mai trăiești tu cu mintea mea de muiere? Cât?... Cât voi, bărbații, o să mai trăiți pe seama noastră, a muierilor?!... Că am ajuns de râsul străinilor, măi!... să ne aibă cum li-i pofta!...

– Tu la ce?... la ce mă pui? ridică speriat ochii Lavrente.

– La nimic nu te pun. Numai la una. Să-mi fii bărbat. Îndrăzneț, vânjos... Să am umbră sub fapta ta!... Să am inimă de care să mă sprijin! Stimă să-ți port, și frică... că, vezi, îs muiere, îs muiere fără noroc... că dacă aveam noroc, cu mintea aș fi putut ajunge și doamnă de curte, cu mintea mea și cu mintea unui bărbat adevărat. Nu-mi trebuie bani, nu-mi trebuie avere!... Minte, minte de bărbat îmi trebuie... Ageră, care ar putea să aprindă sufletul dintr-o privire, dintr-un cuvânt... Sufletul și frunza, și apa... Minte să ai, că banul și averea vin din urmă. Ei, ce eram noi, când ne-am luat, ce? Eu o nimica și tu o nimica, două nimicuri înnodate... Fără casă, fără masă, fără cinste... Dar vezi că ne-am ridicat!... Sau poate nu-ți place casa, masa și toate câte le-am căpătuit?... Nu-ți mai plac eu?... A prins porcul la slănină, da?

– Raie!... mă jur... să chiorăsc!... eu fără tine...

– Tac! Nu scânci... Mi-i rușine că-mi duc viața c-un molău ca tine... O palmă n-am luat măcar... O palmă să văd putere în tine, să văd și să simt cu cine trăiesc... și unde am să ajung...

– De ajuns, o să ajungem unde ajung toți până la urmă.

– Dacă așa ți-i gândul, de ce te-ai mai luat cu mine?... De ce mai trăiești, de ce?... Un bărbat alege una din două. Ori lupta, ori ștreangul.

– Raie!!! Tu la ce mă pui?... că, zău, am s-o fac și pe asta...

– Chiar?

– Chiar acum. În fața ta... De coarda casei leg frânghia!

– Leagă!... dar n-ai s-o faci...

– Am s-o fac... o fac și pe asta! scrâșni Lavrente și, după ce privi la fața mistuită de scârbă și dușmănie a muierei, se ridică și ieși în tindă. Nu zăbovi mult acolo, se întoarse cu o bucată de funie. Trase scaunul în mijlocul odăii. Se ridică pe el. Făcu lațul, apoi trecu capetele lațului pe după coarda de lemn a podului. Le înnodă, și văzu noapte...

NICI APOSTOL, NICI PAVEL

Da, noapte era. Dar lumina vieții mai trăia în ascunzișuri nebănuite, în acele semințe ale firii care dau omului toate însușirile de-a fi om, în acea tainiță a ei pe care nici ea nu o cunoaște și, ca un fluid lent, candid, cu adieri de pelin mustea domol prin toate ramurile și încheieturile corpului, prin toate cotloanele amintirilor – lumina zilelor trăite, a cerurilor, a apelor, a câmpurilor; jărăticul limbii vorbite, limbile de foc ale ochilor, ale sufletelor, ale chipurilor de oameni întâlniți pe pieptișul vieții; aurul fructelor coapte, verdele mlaștinilor cu adâncuri lăcrimate de taină și de orăcăiala broaștelor, vinețelele vânturilor, ale ploilor, ale arșițelor; meandrele prăfuite ale drumurilor și cărărilor, mereu însetate de roua, bruma și promoroaca înțelepciuni; candelile și sfeșnicele poienelor din pădure cu lucoare arămie până-n ceruri; fosforescența argintie a stelelor legănată de frunzișul grădinilor și al parcurilor din preajma conacelor vechi și noi; pâlpâiala portocalie a lumânărilor aprinse și a glasurilor ce răzbat cu bubuituri de hohote prin ferestrele închise; spuma multicoloră a balurilor măiestrite pe ascuțișul fățarniciei cu muchia banului tare; văpăița plăpândă a primei dragoste, când luna și soarele se topesc de atâta clocot tânăr; lumina nunții, a costumelor de mire și mireasă, a privirilor și a șoaptelor, a sărutărilor și a coapselor vlăguite de durerea îngăduitoare și sfântă a germenelui; neaua caldă și molcomă a scutecelor; firul

roșu al țipătului de copil, al primului țipăt, al primului oftat de munte, când din vârful lui se desprinde pe neașteptate o piatră, sau o aripă de pasăre; mugurele învierii, un mugure de vișin care dintr-o clipire naște o floare albă cu o albină ce rotește în jurul ei, frământând cu aripile mireasma suavă a ineditului, atrăgând după ea un roi întreg de albine, întregul unei moșteniri, al unei generații, locul unor legi vechi cât această lume, locul trudei și al liniștii; lumina orașelor și a satelor văzute și nevăzute, așezări de multe amintiri, armuri ale luptelor de gânduri, de gusturi, de ambiții și de viață pașnică; lumina pietrelor și a țărânei care poartă pecetea unor sărbători, unor dureri, unor vechi obiceiuri mistuite de suflarea crudă a păgânului, a unor omoruri și plânsete care în primăvară aburesc din pământ și încălzesc mielușei cruzi, mielușei și pruncii, moleșiți de legănatul cântecului vechi ce se naște a câta oară în lume; lumina bobului de sudoare și a buchiei dogorâtă de buricele degetelor, lumina inscripțiilor de pe mormintele vechi, strivite de călcâiul indiferenței și de ierbele migratoare ale ploii, ale neștiinței, penumbra și discreta înflăcărare a rafturilor de cărți-pânze de priviri mirate, înspăimântate, împăciuitoare, înțelepte, ochi împovărați de cearcăne, frunți arcuite până la raționament apagogic, ochii și frunțile bătrânilor copii, care stau aplecate cu demnitate de granit înaintea peste vremuri, peste soarta omului, în fața întrebărilor care chinuiesc și frământă mintea omenească de când a început ea peste tot să se pătrundă de misterul etern al lumii; suprema văpaie a istoriei rămasă în legende, în balade și doine; seninul scânteietor al cerului și sub el corul de voci rare de forme nestânjenite, vrăjmaș de frumoase, ale pietrelor, ale bucăților de marmoră din zidurile vechi ale templelor, ale bisericilor și ale palatelor care-și au temeliiile crescute în același senin scânteietor

și adânc al cerului oglindit în lacrima liniștită a lacurilor și a seninului sufletesc; inimile de vestale albe, virginale și cristaline, ale columnelor și ale sculpturilor; vibrațiile limpezi, luminoase, umede calde, de vrajă îndrumătoare și de-o dulce respirație cosmică ale picturilor – suave imagini ale eternului omenesc cu mărturia unor apogeuri de cultură universală; piese de muzeu, muzeul regatului sufletesc, unde forma și culoarea, îmbinate printr-o bine gândită știință, îl împacă pe om cu el însuși și cu lumea din jur, îl împacă și-l înalță spre un suflu sfânt, dincolo de spațiu și de timp, spre dragoste, spre bucurie – lumi astrale, dar și simple miracole ale pământului, dar și inimă carnală, și suflet împovărat de-o voluptuoasă melancolie, și suflet prea senin și olimpic, și o spaimă dominantă că ești pe lângă toate acestea o găză, un firicel de praf, da, de praf! dar al conștiinței, al universului, adică totuși o continuitate a firii, a firii omenești, a tuturor care au străbătut ciclul vieții până la tine, a legilor naturii, a faptelor și a rotirii pământului prin cele patru anotimpuri, prin tumultul anilor, om-ani, sub paza stelelor, lunii și a soarelui, adică lumină ești și nimic mai mult, că celelalte sunt trecătoare, numai lumina lor persistă, inconștient persistă, legând povara unei generații de alta.

– Lumină, lumină... șopti Pavel Iordanu-Pelin – bătrânul filozof, sau, precum se consideră el, filozoful și apostolul, apostolul și istoricul, istoricul și stăpânul acestei case, acestei clipe, acestui sat pierdut în iarnă și al acestor câmpuri reci din jurul satului și din jurul clipei pe care o trăia el, ca niciodată de acum încolo: limpede și miraculoasă; șopti, privind undeva dincolo de sat, dincolo de câmpuri, de viforniță și de vrajă, undeva în amintire, undeva înăuntrul lui; șopti și simți iarăși lumina vieții mustind imagini în jurul unui gând neîmplinit, dar care mai ieri putea fi încă împlinit, acum însă era târziu, era

iarnă, era noapte, era ultima vârstă, când omul se bucură și de acele clipe, gânduri și imagini ce trebuiau trăite, înțelese sau cel puțin întrezărite.

Dar mai era ceva, ceva la originea acestei lumini, acestor imagini, ceva neclar ce se desprinsese de undeva din sufletul și cugetul lui, un tânăr, și tânărul acela începu să pășească prin amintire, prin câmpuri, prin păduri și munți, prin sate și orașe, în căutarea unui izvor de înțelepciune, a unei acalmii, a unor adevăruri și păcate, în căutarea acestui corp bătrân, care acum stătea la fereastră, pe scaun, ghemuit de nesomn și păzit de cotoiul alb, pufos și mare, ce stătea pe genunchii stăpânului și se uita și el la Pavel cel mic din palma lui Pavel cel mare, se uita și din când în când îl silea cu laba să-și continue calea, să ridice dealuri, munți, să străbată ape, pustiuri, păduri, orașe și sate, adunate aici în palma bătrânului scrijelită de drumuri și poteci niciodată străbătute; îl silea ca pe un șoarece mic, ca pe-o furnică, ca pe-o plăcere veche, ca pe-o interminabilă joacă; îl silea pe acest tânăr să pornească iarăși de acasă, de la casa țărănească din marginea satului și din marginea pădurii, să pornească iarăși de lângă mama care, văzându-l ieșind pe poartă, alerga de lângă plita cuptorașului, cu o ceapă într-o mână și cu cuțitul în alta, alerga a câta oară să-l petreacă, să-l sărute, să-l oprească.

– Poate mai stai? auzi glasul ei, acum ca și atunci, frânt, neajutorat, auzi și întrezări dincolo de picioarele ei desculțe acea scânteie de ogor, împrejmuit cu piatră, printre mărăcinii și bolovanii căruia semăna ea atâția ani la rând veșnicia.

– Nu ... răspuse el, Pavel cel mic și Pavel cel mare, și căută cu ochii spre fața ei. Fața era o umbră, o imagine ștearsă din amintire. Nu mai ținea minte cum arăta pe vremuri, și se căina, și-l durea palma, inima, ochii, de parcă cineva i-ar fi scobit cu acul.

– Poate mănânci? lăcrimă ceapa, lăcrimă cuțitul, lăcrimă lutul mâinilor ei.

– Nu.

– Poate...

– Nu.

De ce spusese el atunci nu? De ce? Acum ar rămâne. Dar nu-i nici casa, nici mama, este numai amintirea. Să rămâi pe veci în acea amintire de-o clipă, să rămâi cu toată ființa ta de astăzi? E o religie încă necunoscută, sau poate uitată...

– De ce pleci? Avem de prășit, de secerat și de cosit... de strâns roada în hambare... Și eu una n-am să fiu în stare să le isprăvesc. Poate rămâi?

– Trenul nu așteaptă, mamă...

– Te grăbești... Și ai să pleci ca și taică-tău... Și n-ai să te mai întorci la dealurile iestea, la pădurea noastră, la poartă, la casă...

– Și am să plec, mamă... Cu tot ce mi-ai dat... Cu inimă din inima ta... Cu suflet din sufletul tău... Cu poveștile și doinirile tale... Cu pământurile din jurul satului... Cu chipurile oamenilor de aici, cu vorbele și deprinderile lor... Cu oful și dorul... Cu jarul asfințitului de soare, cu aurul zorilor, cu semnul amiezilor... Sunt cremene de pământ de aici, cremene din osul strămoșilor...

– Nu te am decât pe tine. Și simt că nu te mai am.

– Mă întorc, mamă... Că nu mă duc chiar la capătul lumii... Până după deal...

– Pentru străini te-am crescut, pentru lumea de după dealurile iestea, care-i gata-gata să te înghită. Simt... Văd semne. Te-ai născut în zodia bătrânilor... și nu ai decât nouăsprezece anișori... Și mi-i teamă.

– De lumea asta mare?

– De tine mi-i teamă. Precum mi-a fost teamă și de taică-tău, când l-am lăsat să se ducă pe pustii...

– Tata era lacom de petreceri, pe când eu vreau să deschid bine cartea...

– Drumul cărții, ca și drumul petrecerilor, coboară tot într-o vale. Vale fără fund și fără cărare înapoi.

– Pentru unii poate...

– Nu cred în nici o carte. Ba da! Cred. Cred în una: cartea pământului. A pământului pe care îl ari, îl semeni, îl culegi... Din primăvară și până-n toamnă, în fiecare an. De la naștere și până la moarte... Cea mai dreaptă, cea mai sfântă carte. Cu buchii scrise nu pe pagini albe de hârtie, nu cu cerneală, nu la flacăra opaițului sau a lumânării, dar cu suflarea și gândul. La lumina ploilor și a viscolelor. În fiecare bob de țărână, de inimă... Și poate nici aici, dar în pătura de aer dintre sufletul nostru și sufletul pământului. Acolo sunt toate cântecele, toate poveștile. Acolo... Toate bucuriile și durerile. Acolo... și aici.

– Ai uitat cerul... de care pomenești zilnic în fața icoanelor.

– Și el e aici... El, crezul... mângâierea... Curajul nostru... neclintirea în fața morții.

– Dar dincolo mai sunt atâtea punți de trecut... Atâtea lumi de aflat...

– Pe care le poți afla tot aici... De la frunza și iarba codrului, de la pasărea lui... de la soare-răsare...

– Dar toate tac. Tac de un trecut, de un viitor.

– Tac, dar neamul și-l păstrează în lumină. Nu ca noi, oamenii... De avem noapte, căutăm zi... De avem zi, căutăm noapte... Și ne risipim, și ne amestecăm... și nu mai știm care ne este floarea și care rădăcina.

– Ai vorbit de-o durere?

– Am vorbit ce simte o mamă... o inimă de mamă. Mamă-frunză, mamă-pasăre, mama-țărână...

– Ai vorbit iarăși de noroc... că-i aici, între dealurile iestea...

– Nu de noroc, dar de-o lege veche... a frunzei, a păsării... și a oamenilor. Legea de-a fi, de-a mai fi...

– Da... Nici un bob... Nici un bob de adevăr! mormăi bătrânul și, alungând motanul de pe genunchi, se ridică din jilț și începu să pășească prin odaie, legănându-se și tremurând din toate măduarele... Am uitat cum au fost toate... Până și icoana mamei... Am uitat-o!... Și auzindu-și cuvintele și glasul sunând undeva dincolo de lumina fumurie din odaie, dar și aici, în acest suflet al lui pe care îl simțea tânăr – of, of, of!... atât de tânăr, îngropat în trupul lui bătrân, la care acum, în miez de noapte, se uita dintr-o parte în oglindă, sau oglinda cu tot trupul lui se uita la el, trup istovit, căruia îi sunau oasele și pe care voia să-l dezbrace ca pe o haină, să-l scuture ca pe o frunză, să-l răstoarne ca pe o piatră, zări cu ochii și cu mintea o câmpie imensă cu tănuită și lungă suflare, neclintită parcă de vânturi și de gânduri, o câmpie pură și cu mulți sori de rouă ce preced amurgul, o câmpie pentru a păși în amintiri sau a pătrunde în miezul lor, o câmpie zămislită clipă de clipă sub disciplina semnului unui ordin suprem, câmpie care începea chiar de aici, de lângă trupul și sufletul lui, și se întindea dincolo de trup și suflet, ca un pustiu, ca o apă, ca un aer, ca o vrere ce nădăjduia să dezgroape morți.

Dar veni un val... Dintr-o vizuină a câmpiei... Sări o scânteie... De pe un mac înflorit... Din care se născu un fluture... un roi... un nor... nori de fluturi... o mantie... o mantie imperială!... Și câmpia întreagă se clătină sub munți de ape, sub apusuri sângerii scăpătate din soare-răsare.

– Mamă! strigă fără să deschidă gura... Și pormi iarăși să o caute.

O găsi. La capătul puterilor. În drum, lângă poartă. O poartă roșie. Cuprinsă și ea de văpaia mantiei. Mama...

în broboadă de borangic roșu... Cu lacrimi roșii prelingându-se pe fața ei, săpând brazde adânci, picurând peste rochia ei de țărancă cu umeri înalți, domnești...

– Mamă! strigă iarăși, dar ea nu-l vedea, nu-l auzea... Nici tânăr, nici bătrân...

– De ce? se întrebă, încercând să deschidă poarta după ea. Și ar fi fost de ajuns un singur cuvânt, un singur gest ca ea să-l audă și el să-i alunge de pe față acele lacrimi roșii, acea mantie roșie care-i despărțea... Dar nu le făcu.

... Și iată că primul mort dădu semn de viață. Era un corn de zimbru, un cornuleț, atât..., care cu voie și fără voie se mișca. Nu atât spre el, spre Pavel Iordanu-Pelin, cât spre colțul stâng al camerei și al câmpiei, spre colțul poate cel mai întunecat, care la lumina colilie a cornului de zimbru începu să se limpezească și să scoată în evidență scările unui palat, ale unei domnii. Întâi scările, apoi coridoarele, sălile... Și chiar scaunul Puterii... Scaunul, visul lui... Pe care îl tănuia sub capacul scrinului și din când în când îl scotea și-i mângâia cu privirea brățara... Dar de astă dată ieși fără să-l fi chemat... leși și se înnemuri chiar sub icoană, sub stebila cea de busuioc uscat, pe care Raisa lui Lavrente o agățase acolo mai alaltăieri. De ce Raisa? și alungă cu mâna gândul ca pe o muscă sâcăitoare. Scaunul Măriei sale!... Liber și fără strajă alături. Bun numai să te așezi... Și cornul urca scările spre acel scaun, și creștea... creștea... O, Doamne!.. Urca și creștea un zimbru cu un singur corn. Un zimbru rănit, dar cu atât mai înverșunat... Pohtind să ajungă până sus. Să-l răstoarne și să pască totul din jurul său. Să pască toată câmpia, toată iarba, toată culoarea asta, care părea că se instaurase pentru totdeauna, irevocabil. Să pască chiar și vrerea celui ce visează să

dezgroape și să învie morții. Adică vrerea lui, a filozofului, a istoricului, a apostolului... Da, a lui Pavel Iordanu-Pelin!... nume rămas de la moși-strămoși. Hărăzit de Dumnezeu. Pavel, pentru ca să împărtășească soarta marelui apostol, care mai întâi a fost dușmanul lui Dumnezeu, apoi alesul lui... Iordanu, pentru ca să dumerească și să îndrumeze un întreg popor prin apele sfinte spre pământul făgăduinței... Pelin?... Amărăciunea pelinului i-a fost dintotdeauna răsplata pentru toate câte le-a săvârșit... Da, da... Pavel Iordanu-Pelin, omul care e nevoit acum să stea de vorbă cu viața lui, cu maică-sa și cu tot ce încă n-a uitat...

Ar fi ieșit înaintea zimbrului, dacă i s-ar fi supus mădularele. A pus chiar și mâna pe armă, să tragă... A tras un foc de armă!... Și totuși n-a tras. Pusese mâna pe armă. O simțise. Și o mai simte lipită cu patul de umăr, de obraz... Dar numai atât!... Că dacă ar fi tras un foc de armă, s-ar fi trezit toți ai casei – feciorul, nora, oaspeții... S-ar fi trezit și ar fi alergat să-l lege... Iarăși cu vinele acestea de cauciuc. Iarăși de pat sau de jilț. Iarăși!... Că dumnealor își închipuie că el, Pavel Iordanu-Pelin, nu-i în toate mințile!... Ba nu! N-are nici un fluture... În schimb are imaginație!... Și aflându-se de unul singur în camera asta, în pustiul ăsta, în câmpia asta fără urmă de drum și fără umbră de om, vede ce-l bucură, ce-l doare. Vede metafore, imagini... romane scrise și nescrise!... poezii și cântece necântate!... Vede ceea ce n-a reușit să trăiască, să trăiască și să înțeleagă... Că a avut altele... Care l-au tras la fund. Nu femeile!... Și nici banii, nici petrecerile, cum zic unii... Dimpotrivă. Femeile i-au fost și-i sunt alinarea. Banii veneau spre el fără să-i cheme, fără să-i caute. Erau mulți și țipau prin buzunare să-i ducă la petreceri. Așa că... Au mai fost și altele... Bătrânul își aprinse o țigară. Scăpărarea chibritului îl dogori cu lumina

ei până în creier. Și peste toate – scaunul puterii... Că nu-i sftenic în țară, care să nu râvnească la înălțimea lui... Da, da... Atunci și-a dat în petec. Și s-a dus de-a berbeleacul la vale. Atunci, când se întorsese de la Moscul, de la învățătură, și a acceptat postul de sftenic... Atunci, când a devenit funcționar, om al hârtoagelor și al fărădelegilor. Atunci, când voia să îndrepte lumea și uitase să înceapă cu sine. Atunci a pătruns în societatea înaltă, mai aproape de fruntea ei, și lucra... lucra... Ca un ocnaș. De dimineață până noaptea târziu. Mereu fără somn și mereu pentru alții... Mereu devotat, atent și silitor în tot ce i se cerea să facă... Numai să urce scara... Și printre steaguri și hârtii nu mai vedea cu timpul cum se lichidează obiceiuri, tradiții, hotare... Cădeau litere, cărți, spectacole și cântece. Se dezrădăcinau păduri și credințe. Se demolau ziduri de cetăți și temple. Se uscau ape și graiul celor drepți. Da, da... Și în tot, dar absolut în tot se vedea și el implicat ... El, acel tânăr care pornise cândva în lume să caute și să aducă adevărul în țară!... Și tocmai în clipa când credea că se ridicase până aproape de cerul acela albastru din memoria sfântă a mamei, se prăbușiseră peste el și peste toate ruinele aceluia imperiu pe care îl știa atât de real și veșnic. Ehe-he! Unde-s acum anișorii aceea?... Unde-s, că s-ar dezice de toate și s-ar potoli. Lângă cartea vieții, lângă pământ. Între oameni, între cei ce trudesesc din zori și până-n noapte... Între cei care-s țara și cântecul ei. Ehe-he!.. Ehe-he!.. Drept a spus cine-a spus, că înțelepciunea merge întotdeauna înapoia noastră și de aceea ea ne vede mereu, și noi n-o vedem niciodată. Ehe!.. Ehe-he!... Între faptele noastre sunt și unele pe care n-o să ni le tăgăduiască nimeni: cele rele! Cele care n-au timp pentru a se reface. Timpul lor e apa râului, apa care a trecut. Da, da... Apa care a trecut și în locul ei a rămas câmpia...

o câmpie acum galbenă, fără margini... A rămas!... A câta oară?.. Rămâne și nu se trece ca apa, ca timpul. E neclintită și caută cu prezența ei calmă, cu aura ei cucernică și de lungă suflare, să învie și să dezgroape din creierul lui, din sufletul lui, morți, oameni pe care i-a întâlnit pe pieptișul vieții, necăjiții și supușii soarelui, să dezgroape ochii și inimile lor pline de prăpastii, de munți care au înseninat gânduri și miresme de vise căzute, și nu atât ochi sau inimi, cât firicele de iarbă îmbrăcate în cămăși de ochi, de inimi și de guri care-i sfredelesc creierul... Și printre ele – broboada galbenă dintotdeauna a mamei, precum o floare a soarelui rotindu-se singuratică după soare. Ehe-he... Ehe-he... oftează lordanu-Pelin și prinde să se clatine... Nu atât el, cât trupul lui căruia îi scârțâie oasele. Nu atât trupul, cât scaunul puterii zămislit în el și care acum e acolo, sub icoană, sub firul acel de busuioc pe care l-a agățat Raisa lui Lavrente... Scaunul măriei sale și zimbrul acela obijduit, care se căznește să dărâme scaunul... Iată, i-a frânt brațul!... Iată, i-a rupt piciorul!... Iată, îi rumegă aurul!...

– Păcătuiești, zimbrule! vorbi cu pace spre sălbăticiunea aceea cu un singur corn, de parcă și-ar fi luat cușma din cap și s-ar fi așezat la un taifas, respectând toate regulile etichetei...

– Crezi? Își țuguie buzele zimbrul spre el, dar glasul-i răsună de undeva de jos, din colțul stâng, chiar de pe pernă, de pe scrinul unde din când în când își odihnește el, Pavel lordanu-Pelin, oasele și creierii.

– Nu te temi de înălțime? E scaunul puterii... Și sub toate vremile tot scaunul domniei rămâne... Iar zimbrii au fost întotdeauna vânați... De toți domnitorii...

– Și au rămas sub toate vremile... Au rămas în stema țării... în istoria, prezentul și viitorul ei. Și apoi... Ruina

asta nu-i scaun de domnie, dar o părere de-a ta, mormăi zimbrul, rumegând cu poftă brățara tronului.

– O părere de-a mea ești și tu.

– Sunt. Dar o părere ce ține de-o realitate, o tristă realitate de care trebuie să răspundă fiecare din noi... Și să plătească pentru ea...

Bătrânul simți iarăși o amăreală de pelin pe buze... Și-și aminti de țigara stinsă. Aprinse un alt chibrit și trase adânc în piept un fum... încă unul... Și peste câmpia imensă și galbenă coborî cerul... Un cer imens, albastru... și în sufletul lui se așternu pacea, seninul...

– S-au schimbat și se schimbă toate, dar sețea de putere rămâne... Sapă și macină... Macină o lume întregă... O cumplită boală... Setea de putere... Și am să iau lumea de la început... precum a făcut-o și Apostolul Pavel. Care a păcătuit de neiertat... Dar tocmai pe el l-a ales Dumnezeu pentru misiunea lui apostolică... Și dacă nu lumea, cel puțin viața să mi-o încep, viața mea...

– Dar n-ai trăit o viață?

– Cui îți place oare ce-a trăit?! Viața, cea din urma mea, lovea mereu în urechile mele ca o bătaie de clopot... Și de câte ori am tras și eu clopotele, să moară alții înaintea mea... Și mereu am purtat haină de ducă și perdea de boliști pe chip, ca să mă compătimizească cei din jur și să-mi facă loc să trec înaintea lor, spre scaunul Domniei... Și parcă ajunsesem chiar alături... Odată s-a întâmplat să mângâi cu toată palma brățara. Într-o zi, după ce plecase Măria sa Vodă la vânătoare undeva în nordul țării... într-o după-amiază...

– Confunzi, bătrâne... Tulburi și vremuri, și domnii...

– Trecutul trăiește în noi, ca și viitorul... Fără ziua de ieri nu vine nici cea de mâine... Fără dorința de mărire nu atingi nici culmile...

– Și ești convins că le-ai atins?... Că nu te-ai prăbușit?...

– Da... Desigur... Poate... în orice caz m-am așezat pe tronul acela... Pe-o clipă... Și așteptam să cadă cât de grea povara coroanei și pe creștetul meu...

– Și?...

– Și am văzut întuneric... Și mă simțeam ca șarpele... Atunci când îl calci... Lunecos și inutil. Și totuși... am crezut pe-o clipă că m-am ridicat deasupra tuturor... și că mi se iartă și mie totul... Dar nu mi s-a iertat nimic... Domnitorul acela de demult... Care te vâna și pe tine odinioară... Mă urmărea... Și mă vânează până astăzi... Ca un blestem...

– Te ei la trântă cu trecutul?... Așa ai să ajungi să dai cu barda și-n Dumnezeu... Dacă n-ai și făcut-o până acum!...

– Dumnezeu îi unge pe Domnitorii țării... Într-un fel... credeam... că m-a uns și pe mine. Dar s-a întors stăpânul. Își uitase jucăria. O cutie plină cu clopoței de aramă pe care măria sa îi înșira pe-o strună și lovea în ei... Făcea muzică. Stăpânul, ca și cei de azi, era un mare amator de muzică. Fără clinchetul acela de aramă își pierdea răbdarea. Nu putea nici milui și nici osândi. Măinile îi înțepeneau ca lemnul, ochii – ca sticla, iar gura i se umplea cu ace.

– Și te-a prins șezând pe tronul lui?...

– Da... Sunând din clopoței lui... Și tot sunând din clopoței aceia, m-am rostogolit înapoi, pe treptele scării pe care am urcat, peste credințe și prieteni... și de atunci sunt aici, în sat. Cum s-ar spune, la odihnă, la aer curat și la iarbă verde... Copilul lui Dumnezeu, Apostolul Pavel...

– Unsul Domnului?...

– Așa credeam și eu... În schimb feciorul și noră-mea... Se tânguie că nu-s... Nici apostol, nici Pavel!... Doar o părere de om... un strigoi... Un strigoi roșu... Le

fac familia de râs!... Sperii copiii!... Și insistă să mă ducă la o casă de nebuni! Și stau ziulica întreagă singur, de vorbă cu scaunul, cu pereții... Ca acum... cu tine...

– Mai anul trecut venea nevastă-ta, răposata... Și-ți ținea de urât, și te chema la ea...

– Strigoaica?... De unde știi?

– De la feciorul tău...

– Ai stat de vorbă cu el?!

– Am stat...

– Așa-i. Venea. Dar acum nu mai vine. Am alungat-o. Am invitat și preot, am sfințit casa... Dar fără folos. Fața sfântă și agheasma au îndârjit-o și mai mult. Venea în fiecare seară. Se strecura sub plapumă, lângă mine, și se văicăra că i-i frig de una singură, că tare ar fi bine să merg încolo, la cimitir, s-o încălzesc... Măcar pe-o seară...

– Și i-ai venit totuși de hac?

– A astâmpărat-o Raisa lui Lavrente. A dormit cu mine vreo câteva nopți și când a poftit strigoaica și m-a văzut că dorm cu nasul între sânii Raisei, s-a supărat și n-a mai venit. Pe urmă patul i l-am dăruit Raisei. Așa ne-a fost învoiala. Dar noră-mea nu-mi iartă nici asta. Mă blestemă... Zice că dacă rămânea patul la locul lui, ar fi scăpat mai degrabă de mine. Că mă lua răposata. Numai de cât mă lua în cârcă și mă ducea acolo, sub pământ. Cică să mă cumițească... Ha! Să stau domnește în sicriu și să mă bucur că-mi umblă viermii strămoșilor prin trup!.. Nebunie, nu alta! Ei cum să nu înnebunești cu așa noră?... Cum?... Și dacă-s nebun, cum zice ea, atunci ce fel de nebun sunt eu, dacă înțeleg că-s nebun?!. Iată, uite! scoase din buzunarul hainei câteva bucățele de pâine uscată. Port cârmoji cu mine și-i ospățez numai pe cei care-s flămânzi. Intr-o zi, vara trecută, pe când se tăia pădurea și noră-mea se întorsese dintr-o vizită făcută

tăietorilor, o văzusem, o simțisem flămândă, și i-am întins și ei o cârmoajă. Ea mi-a zâmbit, a luat-o, dar pe loc a coborât din brișcă și, mângâindu-mă cu palma pe creștet, a poruncit slugilor să mă lege... Iarăși cu vinele astea de cauciuc! Vara trecută a vizitat Parisul și când s-a întors nu mi-a adus nimic din ce-am rugat-o. Nici tu haină, nici tu pălărie, nici tu pantofi, doar vine de cauciuc și prafuri de liniște mi-a pus pe masă. Prafuri vinete și mai amare decât pelinul. După ce le iau, adorm și nu mă trezesc câte trei-patru zile... Iar când mă trezesc, îmi vine să fug și să urlați din casa asta. Mi-i rușine când aud din gura slugilor c-am dormit atâta... Parcă eu sunt de dormit cum?... Eu, cel care am săvârșit... și care n-am săvârșit multe în viața asta... Am avut talent pentru șapte inși... Și mai am... Mai am materie cenușie, mai am gânduri... Am o durere... O mare durere!... Și aș vrea s-o strig lumii... Să scriu, să strig că tot ce am scris e sub zăvel... că multe le-am mințit, le-am înflorit... În cele treizeci de cărți... Multe sunt contra adevărului istoric, contra neamului... Mi-am pierdut prin coclauri și talentul, și prietenii... Și acum aș vrea să recunosc, să le revăd pe toate din talpă... Dar cum s-o fac, cum?... Mâna îmi tremură și nu pot să scriu... Și nici secretară nu-mi dau. Le-am spus, i-am rugat... Bine, bine, m-a liniștit feciorul meu. Îți aduc. De cinci ani tot îmi aduce!... Dar norămea râde: Poate una de la Moscul, de la Paris? și poruncește iarăși slugilor să mă lege, să mă închidă. De mila mea plâng și păsările, și frunzele, și tot ce are inimă. Iar eu rabd. Dar cât pot să mai rabd?... Cât?... Parcă eu nu-s tot om, nu-s tot suflet?... Am și eu mândrie, am și eu cinste. Și tare aș vrea... Să mă urc pe scaun de domnitor, măcar pe-o clipă, așa ca domnul acela de demult...

– De ce ții numaidecât să urci?...

– Nu știi, dar e ceva ca o boală în mine: vreau să fiu!...

– Tu nu ești... Nu mai ești... N-ai nici viitor, iar trecutul ți l-ai distrus până la necunoaștere.

– Am avut un tron pe care l-am pierdut și pe care încerc să-l recuceresc de fiecare dată... Și să urc... Să mă răzbun vreau... Să mă răfuiesc cu noră-mea, cu feciorul-meu... Să-i bat, să-i schingiuiesc... Să-i omor vreau... Să-i omor și să mă bucur!.. că am scăpat de ei, c-am scăpat satul de farădelegile lor... că le-am dat moșia să trăiască, să se împace cu oamenii satului, cu oamenii și cu mine!... Iar ei sunt moartea... Iar moartea, precum spunea apostolul Pavel, este ultimul dușman ce trebuie distrus.

– Moșia cui?

Pentru o clipa privirea bătrânului urmări în câmpia aceea imensă a gândului o pasăre albă ce plutea ca o filă albă în albastrul cerului peste amurguri și amiezi însorite, legănându-se pe-o aripă și căzând ca fulgerată de un glonte.

– Moșia zimbrului nostru... acela de demult... Dată de domnitorul țării... Și am făcut toate actele pe numele lor, i-am povățuit să nu cheltuiască banii și avutul cu petrecerile, cu fel de fel de boarfe de peste hotare în care cad mulți pătimiși neștiutori... I-am povățuit să nu repete greșelile mele, că-s amare... Mai amare decât prafurile pe care le înghit!... Să aibă frică de Dumnezeu. Dumnezeu care nu vine niciodată, dar care poate veni chiar mâine!... Au depus jurământ în fața icoanei și parcă dintru început se țineau de cuvânt. Dar pe urmă spuma vieții i-a prăpăstuit spre bulboană. Și s-a pornit... Cu mese mari și oaspeți din toată lumea... Zaiafeturi... Și călătorii... în Franța... Anglia... Italia, India, Republica Bașcan... După ispita satanei... care mușcă ca o boală frumoasă.

Un fel de șoricioaică, muscarină, un fel de râie pe pielea inimii! așa le-am spus... Și chiar m-am răstit la ei!... Prostia omenească însă are urechi, dar ascultă cu dinții, iar jurnalul ei intim e alb de neputințe și de prea mare tirajare. Așa că... am scăpat hățurile din mâini! Cum se desprimăvărează, le țâțâie inima de ducă la amândoi. Când noră-mea își face geamantanele, când – feciorul meu. Casa asta parcă-i o gară. Vin în ea pe apucate. Strigă, scuipe, taie, pleacă!... Parcă așa se ține o gospodărie?... Risipesc totul. Anul trecut s-au lipsit de rădăcini, de ultima floare, de ultima umbră. La vară vor vinde și casa. Îmi spun că locurile astea are să le ia statul, să construiască un aerodrom militar... că din primăvară au să înceapă lucrările de nivelare a terenului... că au să fie aduse încoace mașini, matahale cu scări înalte și motoare mari de fier, care au să brâzdeze pământul, au să urle, au să țipe... și vuietul lor, infernal, plin de vântoaice, desişuri și strâmtori, are să mă destrame, are să mă doboare!... Mă terorizează ca să nu mă opun la vânzarea casei... Să mă pregătesc de ducă.

– Și pe moșia lui Iordanu-Pelin se va construi cel mai mare aerodrom din lume... Așa scriu ziarele...

– Nu cred.

– De ce?...

– Ești o imagine plăsmuită de mine, n-ai de unde ști...

Fără ochii și creierii mei nu puteai să citești nicăieri.

– O fi precum zici. Sunt o imagine plăsmuită de Dumnezeu, dar nu de azi... Ci de ieri, alaltăieri... De pe atunci când ai semnat cartea de sonete "Solomonii din câmpia cu zimbri", o carte plină de simboluri... Și de zimbri... fără ochi, fără coarne, fără picioare... Dar toți au în cârjă, sau cu aripi.

– Da... Așa-i, am devenit uituc.

– Nu te amări, se întâmplă... Iată și eu am uitat despre

ce vorbeam! parcă zâmbi zimbrul pe urma cuvintelor care răsunară de undeva de jos, iarăși din colț, de pe scrin.

Bătrânul observă acest fenomen straniu. Îl fixă în minte și încercă să rămână un timp închis în sinea lui, cu bietele unelte chinuitoare și pașnice, cu țigara care iarăși se stinsese, cu vinele de cauciuc, cu prafurile amare... cu scaunul domniei care acum crescuse și nu încăpea sub capacul scrinului... cu iarba coaptă a acelei câmpii imense, cu pasărea albă care cădea zilnic în adâncul sufletului și el căuta să o acopere cu țărână, sau cu gânduri, numai să uite de existența ei... și iată... simți acum... Undeva mai în adânc, dincolo de aripa aceea albă... Simți inima unui gând... Viu, ca și apa sub nuiaua celui ce dă izvorul în vileag. Și continuă dialogul:

– Vorbeam de aerodrom... Da, da... Din mâna păcătoșilor... De la ei... De la fecioru-meu și de la norămea voi primi izbăvirea... Aerodrom?... Poate că așa trebuie să fie... Că tot ce se face pe lume, se face spre bine... Și mă gândesc acum... Că e posibilă o împăcare a omului cu mașina... O mașină zburătoare... care azi poate înlocui pasărea, dar mâine omul... Ce bine ar fi dacă s-ar inventa una care ar putea să mă înlocuiască pe mine?!... Să nu mai sufăr nici eu... Să nu mă doară amintirile... Da, da... O mașină viguroasă, tare de virtute... care mă va smulge din mâinile lor, mă va trece peste durere și neliniște... Spre o viață nouă... Lumea trebuie pornită din nou... Să se șteargă totul... Să mă elibereze de cătușele cele grele, care au început să ruginească pe mâinile mele... Să mă pot înălța iarăși... Râzi, zimbrule... E nebunie ce spun?... Da, da... Orișice imaginație, orișice gând viu deviază de la normalitate... Și numai ea, nebunia, îndrăzneala ei ne mișcă înainte... Aprinde focul bucuriei... care acum mi-a cuprins toată ființa... Și pot să strig... Nu mai vreau să trăiesc pe

pământul cel vechi!... Vreau să trăiesc pe pământul cel nou!... Pământ care e și cel de aici, dar și cel al stelelor... și al florilor...

– Dar în pământul acela al stelelor și în potirul florilor nu mai vezi lumina celor ce s-au stins pe urma ta în neființă? auzi bătrânul, simțind aproape-aproape bătăile inimii și respirația zimbrului.

– Da, s-au stins ... Dar totul a fost un joc... Un joc de noroc... Cu urmări imprevizibile... Doar niște scrisori desemnate... vinuri și laude... Aproape fără nici un efort... Cum paște mielul iarba... Și ce te uiți așa la mine?... Da, am păscut. Cu pâinea și cuțitul altuia... că așa a fost și este... Noi, basarabeni, am trăit și mai trăim într-un război. Și oricât am fi de isteți și sprinteni, până la urmă toți... toți ajungem pe tigaie. Mai ales acum, când gheața vieții e groasă și pentru o gură de aer ne împulzim spre ochiul de apă caldă care izvorăște din malul străbun.

– Dumneata ai ajuns?

– Am ajuns, tocmai când era cât pe ce să fiu curățat și pus pe frigare, am sărit... Am sărit la vreme. Și iată, de bine de rău, o mai duc... Sper o zi mai bună. Cu toate măruntaiele din mine sper... Din ungherul de jos, de pe scriin, de sub icoană și de sub scaunul domnitorului, de acolo de unde răsunau și cuvintele zimbrului, izbucni un hohot care îl tulbură, îl stânjeni... ca până la urmă să uite de sine și de tot ce-l trezise la viață.

– Cine-i? dădu el să întrebe... Dar nu izbuti. Căci în aceeași clipă, parcă îndemnată de hohotul care tot creștea și se rostogolea în valuri, se ridică de pe scriin și creșcu până în pod o umbră, o stafie plămădită din hohote, lacrimi și țărână... O stafie de om. Neagră, neagră... Și fruntea, și barba, și haina... Numai un alb îi înflorește gulerul și pieptul cămășii... și ochii! Un alb care palpita ici-colo ca niște inflorescențe de clocoțiș din

marginea pădurii. Palpita, precum privirea celui pe care l-a avut de prieten și de rival... După atâta prăpăd de ani?... El?... șopti bătrânul fără voie... Stai... Ușurel, ușurel... De acolo, din Siberia, de la minele de uraniu nu se întoarce nimeni... Dar mai știi?!... Dumnezeu e mare... O fi... S-o fi întors cumva...

S-a întors să-mi ceară socoteală... Dar pe unde a intrat?... Ușa e încuiată!... Fereastra are gratii... Sau poate-i chiar ea?... Șoimana!... În chip de bărbat... A venit în seara de revelion să mă colinde cu coasa...

– Prea târziu ai venit, dragă, prea târziu... zise el, Pavel Iordanu-Pelin, după un răstimp de tăcere, zise potolit, fără amărăciune. Eu nu mai am... Ca și tine... Nu mai am pacea de apoi, moarte. Am făcut multe, care nu mă lasă să mor... Sunt norocosul care moare mereu într-o lume aflată în agonie... Zic, mor mereu pentru că nu am izbutit să schimb acest verb pe cel de-a trăi... În viața mea am schimbat numai ceea ce-mi convenea, pentru a muri cât mai repede... Schimbam tristețea pe veselie, apoi veselia pe tristețe... Și ceea ce intuiam pe ceea ce încă nici nu eram în stare să intuiesc... Și murind, trăiam!... Paradoxal, dar așa e! Fără să mi se impună, fără să fiu rugat, îmi turnam zilele dintr-o lume în alta. Așa că... chiar dacă ai venit să mă iei, moarte, ia-mă!... Nu mă tem... și mai știu că n-ai să reușești... Ciclul meu de rotire nu s-a împlinit... Și chiar de mă trec, am să renasc... Am să renasc și iarăși am să rămân pe acest pământ... Eu nu cred în nemurirea de apoi, în rai sau în iad... Cred în nemurirea de aici, de pe pământ... Sufletul meu și mintea mea vor părăsi aceste oase și imediat vor trece într-un alt corp...

– Într-un zimbriu? desluși el vocea în umbra omului care făcu câțiva pași spre fereastră. Parcă era aceeași voce cunoscută, parcă nu. Sau într-un șarpe?...

– După zodiacul indian șarpele înseamnă înțelepciune... Precum și Apostolul Pavel... Mai întâi a fost șarpe, apoi a devenit unsul lui Dumnezeu...

– Omul cu cât e mai păcătos, cu atât mai sus se ridică... se răsuci moale spre el acea umbră de om. Se răsuci într-un călcâi, ca și zimbrul pe care l-a știut de prieten și de rival...

– Dar cine ești tu, ca să mă condamni pe mine?... Bătrânul îl privea cu un ochi rău și bănuitor... Da, da... E chiar el... Dar nu mă tem... Acum n-am de ce să mă tem... A trecut vreme... Și dacă a venit să-mi ceară socoteală, n-are decât...

– Sunt înțelept, Zimbrule, sunt... Dar vinovat... încă le atunci de când te-am denunțat că ai gânduri negre despre lume!... Umblai cu capul în nori și voiai să schimbi societatea... Ți mai aduci aminte?

– Nu... Tot ce s-a întâmplat, s-a întâmplat cu tata.

– Ești fiul lui Nicolae Zimbru?

– Al lui.

– Nicolae nu s-a mai întors?!

– Nu.

– Și acum ai venit să te răzbuni?... Întrebă mai mult cu buzele Pavel Iordanu-Pelin, lăsându-se moale în jilț.

– Am venit să văd cum arată cel care l-a răpus pe tata...

– Cine ți-a spus?

– Mama.

– Mai trăiește?... Parcă a fost și ea deportată, sau confund ceva?...

– Nu, nu... Nu confunzi nimic. Mama a fost într-adevăr și ea condamnată, dar s-au găsit oameni și au eliberat-o. Era însărcinată. Mă purta lângă inimă.

– Cum?... N-au existat astfel de legi...

– Da. S-au găsit oameni... Excepția confirmă regula!

– Și cum ai dat de mine?... Cum ai intrat?

– Să nu-ți fie frică de mine. Dușmanul tău e în tine... Am înțeles acum, cât am stat pe scrinul acesta și am așteptat să te trezești.

– Am dormit mult?

– Vreo douăsprezece ore.

– În locul tău eu n-aș fi răbdat atâta. Ți-aș fi făcut felul... zise sec, arătând cu degetul la gâtul lui slăbănog, vânăt și plin de zbârcituri, apoi întrebă:

– Nu cumva ți-a fost milă de mine?...

– Voiam să-ți aud vocea... Voiam să te surprind într-o clipă de luciditate...

– Și să mă întrebi dacă îl mai ții în minte pe tatăl tău?...

– Da, vreau să știu mai multe despre el.

– Era un om înalt, cu părul negru și ochi albaștri...

– Figura i-o cunosc din fotografii.

– Ce fel de fotografii?...

– Multe ... împreună cu tine... încă de pe când studiați filosofia la Moscua... Am și una numai cu tine în cadru. Stai îndoit la fereastra deschisă, cu desăvârșire gol, focalizezi cu oglinda soarele... să-ți vindece trântii...

– Pe atunci eram prieteni buni... iubeam aceeași fată...

– Pe maică-mea.

– Da, Elena... Da, da... Elena lui Stan Albu, cel cu moșie undeva dincolo de Valul lui Traian.

– Da, cel de la care maica dumitale a împrumutat o sută de mii ca să-ți poți continua studiile...

– Să fi împrumutat maică-mea?... Eu m-am pornit în lume fără bani... Eu n-am luat nimic de-acasă...

– Istoria cu maică-ta am auzit-o mai adineauri... De la tine... Vorbeai de unul singur...

– M-ai spionat?... Și cine te-a invitat aici?...

– Fiul tău. M-a rugat...

– Și în loc să petreci cu toții acolo, la masă, lângă pomul de crăciun, ai hotărât să-mi ții de urât?

– Altă ocazie n-aș fi avut.

– Da mâine, poimâine?...

– Mâine începe un an nou... Iar eu am venit să-l încheiem pe cel vechi...

– Da, da... Acum, noaptea, e mai bine... E seara de revelion și multe se iartă în această seară... Sau poate nu ești în stare să mă ierți?... Să mă ierți tu în locul lor... al părinților... Eu, precum vezi, te-am iertat...

– M-ai iertat?... Pentru ce?

– Că ai intrat fără voia mea în cameră și m-ai spionat...

– Când am intrat în cameră, te-am găsit urlând... Ei te legau cu vinele astea de cauciuc.

– Și cum de ți-au dat voie să rămâi aici?... Doar feciorul meu știe că sunt gură spartă... Vorbesc cu cei vii și cu cei morți...

– Eu sunt doctor și am venit să te examinez... Să te ajut... Să-i ajut... să te aibă sănătos.

– Vorbești sincer?... Maică-ta ți-a spus cine-am fost...

– Mama crește păsări... La Dunăre, la ghiol... Și râde printre lacrimi... Că ai fost și ești... mai tânăr decât dânsa.

– Da, cu două luni și o pasăre... Albă!... Așa glumeam noi, tinerii... Dar acum încurc multe... Nici pe maică-mea n-o mai țin minte!... I-am uitat ochii, i-am uitat vocea... Toate le-am uitat...

– De taică-meu ți-ai amintit.

– După vocea ta. Seamănă cu a lui.

– Vasăzică cele rele nu se uită?

– Nu. Pe el nu pot să-l uit. Mi-a furat-o pe Elena.

– Împotriva dorinței ei?...

– A amestecat-o cu fel de fel de șoșele și momele.

– Și ești convins că ea te-ar fi ales pe tine, dacă ar fi fost să aleagă?

– M-ar fi ales. N-ar fi avut încotro. Femeile sunt ca găinile. Până la urmă se deprind cu orice cocoș.

- Cum ai fi putut trăi cu o femeie care nu te iubește?
- Precum am trăit cu cea care a murit. Aș fi trăit bine.
- Și totuși, de ce l-ai denunțat pe taică-meu?
- Ți-am spus, o iubeam pe maică-ta. Chit că nu era nici prea frumoasă și nici prea bogată... Dar parcă îmi pierdusem mințile...
- Acum vorbești urât de maică-mea...
- Nu vorbesc urât, constat numai...
- Dacă o îndrăgeai cu adevărat, nu puteai să păcătuiești...
- Am iubit-o... Jur pe Dumnezeu din cer...
- Jurământul tău n-are nici un Dumnezeu... Le-ai jurat și părinților mei, dar nu te-ai ținut de cuvânt.
- Nu m-am ținut de cuvânt, fiindcă o iubeam. Când s-au căsătorit, m-am îmbolnăvit de inimă rea... Și m-am răzbunat. Așa-mi striga dragostea, așa-mi șoptea sufletul...
- Să-i bagi pe amândoi la pușcărie... Și să le iei pământul...
- Care pământ?
- Acest pământ, acest sat... Pădurea, văile și dealurile din jur.
- Te întreci, te întreci cu gluma, băiețică!
- Nu glumesc. Știu prea bine ce spun.
- Taică-tău a semnat un articol... în presa de pe timpuri... „Despre misiunea Sfântului Apostol Pavel”... Și eu...
- Ai trecut de partea dușmanilor noștri, care urmăresc pieirea românilor ca popor... Și ai folosit mai târziu ocazia, ca să-l denunți...
- Zău... Voiam să împac lumea, aici, în Basarabia... Că, vezi, lumea fierbe, se zbate până și azi... Ba spre răsărit, ba spre apus... S-a tulburat cu totul... Și voiam, ca toată lumea, pace, prosperitate... Pace pe pământ și

ntre oameni bună învoire... Și pentru asta, credeam eu, toți dușmanii trebuie să piară. Iar el se împotriva la tot ce era nou...

– Și ai hotărât să-l căsăpești... Cu dovezi... Cu gura și cu pana altora. L-ai pârât că acționează împotriva imperiului...

– Da, da... Așa a fost. Erau pentru unirea cu țara.

– Dar pământul lui ți-a rămas.

– Cum?

– El ți-a semnat o hârtie... Ți-a semnat-o în alb. În ziua când l-ai vizitat la închisoare. Ca tu să înaintezi o reclamație către guvernator. Dar ai făcut în scris o declarație că el îți e dator niște bani, și deoarece nu-i are, îți dă pământul în loc...

– Cât am dormit, ai răscolit în scrinul cu acte?!

– Da, am găsit și hârtia.

– N-ai să dovedești nimic. A trecut vreme multă de atunci. Și apoi eu sunt bolnav... Și deci iresponsabil... Și nici o judecată nu poate să decidă după spusa și cugetul meu, chiar dacă declar că am comis o crimă.

– Eu am să te vindec...

– În loc să mă pedepsești?...

– Asta îți va fi pedeapsa. Să rămâi în viață cu toată povara morților...

– Da?!...

Ochii bătrânului se dilată, gata parcă să soarbă, să înghită toată făptura doctorului. Făptura, vocea... Câmpia cea imensă... cu vatra de jărat a asfințitului, cu floarea soarelui, cu ceruri înalte și azurii... Dar nimic nu se urnește din loc... Numai scaunul domniei lui... Fără brățară, fără picior... Parcă se clinti să vină spre el, dar până la urmă se oboară și se ascunde sub capacul scrinului... Și din urmașii lui porni mână de vânt o hârtie... Ca o pasăre... Acea pasăre albă, căzută adineauri în mijlocul câmpiei, porni...

și ajungând până la el, se propti cu aripile de pieptul lui și începu să-i ciugulească ochii și gândurile despre lume și despre viața lui care, ca un fluid lent, candid, cu adieri de pelin, mustea domol prin toate ramurile și încheieturile corpului, prin toate cotloanele amintirilor... Mustea din ce în ce mai domol... Parcă spre stingere, parcă spre înviere...

– Ți-e rău? se alarmă Zimbru, aplecându-se spre fața bătrânului.

– Da-a... bolborosi Pavel Iordanu-Pelin, și mâinile lui se ridicară fulgerător spre gâtul tânărului. Te sugrum... Cu mâna mea te sugrum!

De afară se auzeau pași... Venea Anul Nou... Iarăși cu un sfârșit și cu un început de lume...

The book cover features a dark brown background with a subtle, repeating embossed floral pattern. On the left side, there is a vertical strip of white lace with a repeating circular motif. In the lower right quadrant, there is a dark, stylized illustration of a plant with several small, spiky flowers. The title 'SORĂ LUME' is printed in a white rectangular box in the upper left area.

SORĂ LUME

În amintirea părinților mei,
Iacob și Eudochia

Din acea noapte de Anul Nou, când pentru prima oară în alaiurile de sărbătoare vocile noastre răsunaseră pe la ferestrele caselor, încă de pe atunci ni s-a dus faima prin toate mahalalele satului. Astfel, încă de pe băncile școlii am trecut cu surioara mea sprânceană dealului, care ne ascundea de lumea mare, lume la care nici nu ne gândisem vreodată .

Ecoul acelor colinde albe mai fulguia încă în inimi și ai casei se lăsară furați de vorbele satului. Și poate nu atât noi, copiii, cât mai ales mama, marea noastră meșterită de vise... Nu era zi să nu-și arunce privirea duioasă spre frunțile noastre, să viseze cu ochii deschiși. Visa iarna, torcând lângă sobă, până fusul se desprindea din mâna ei și, rostogolindu-se pe podea, încerca să treacă pragul. Visa vara pe deal la prășit, plivind pălămida și spinii de pe rândurile ei, dar și de pe rândurile noastre, pentru că așa mici cum eram, vrednici numai de joacă, mai eram slăviți și de câte-o sapă, și de câte-un rând de prășitură prin acele lanuri de păpușoi, de sfeclă, de răsărită... Visa cu nădejdea în suflet să ne vadă desprinși din greul pământului, din arșițele zilelor de vară și porniți undeva dincolo de sprânceană dealului, colindând prin orașele lumii, acolo, unde nimeni din cei de-o seamă cu noi nu se învrednicise să ajungă și bucurând-o cu o viață, prea poate mai grea, dar nespus de frumoasă.

– Puișorii mamei, ofta ea cu atâta suflet, că ni se rupeau inimile de jalea noastră.

O vreme fluiera și tata a bucurie. Pălăria și-o sălta cu fală spre creștet, aplecată tinerește pe-o ureche, ca omul care știa bine cine-a sădit sămânța colindelor în satul lui. Dar când auzi și pricepu încotro deschide poarta oftatul mamei și la ce depărtare ne îndeamnă să ieșim din gradă, bucuria lui se mistui fără urmă. Se încruntă deodată, se întunecă la față, și așa cum ședea pe prispă și grijea sapele în dimineața aceea, se răsuci mânios pre mama, de-i sări pălăria cât colo:

– Ce oftezi și pe cine căinezi mata, femeie?! Dar cine mă îngrijească ogorul care ni l-a lăsat Dumnezeu? Cine, dacă nu eu, și copilul meu, și nepotul meu?... Că-nțarcă lumea plugarilor!... Toți fug la învățătură și prea puțini evin. Apoi întorcându-se către noi doi:

– Și voi ce-aveți de spus?...

Noi stăteam nehotărâți și nu știam ce să-i răspundem. Reputincioși de-a împăca dintr-o vorbă cerul și pământul, atât pe ce să izbucnim în plâns. Noroc de mama, care își la timp un cuvânt de pace pentru noi toți.

– Nu striga, omule, că-s mici și-i sperii. Lasă-i să se rească în tihnă cu un cântec, cu o glumă... Pe urmă s-or șeza ele toate la locul lor. Te-ai aprins degeaba, de parcă te-ai ști că așa-i de când lumea. Unii ară, seamănă, iar alții cântă, joacă... Pe tine taică-tu nu te-a trimis la oraș să înveți muzică?

– De trimis m-a trimis... dar nu m-a înstrăinat de țământ...

– Dar nici nu te-a chemat înapoi, ai fugit tu de capul tău, răsese mama cu poftă și ne făcu din ochi, punându-ne inima la loc.

Pățania tatei o știa tot satul. O cunoșteam și noi din auzite. Bunelul își scuturase cureaua pe spinarea lui, să-l întorcă la carte, însă tata s-a înfipt cu mâinile și cu inima în brazdă și a răbdat, până bunelul a căzut de puteri.

Pământul l-a ajutat să rabde și cu vremea i-a răcorit toate arsurile. Doar uneori, când cineva pomenea ziua și ceasul acela, se pierdea cu firea și se rușina, nu atât de bătaie, cât pentru că-și iubea atât de mult pământul.

– Dacă spui mata, femeie... zise tata cu jumătate de glas, apoi să-i lăsăm să crească... Și, ridicându-și pălăria de jos, oftă la rândul lui, și o trase pe ochi.

Anii au trecut ca sărbătorile. Pe neprins de veste. Tata și mama munceau toată vara pe deal. Toamna fără ei nu trecea nici o nuntă, nici o cumetrie. Că așa zice lumea: dacă-l poștești pe Iacob Ciubară, nu-ți mai trebuie muzicanți. Avea tata harul de-a porni și de-a duce lumea cu cântecul și cu gluma până departe, peste mări și țări, într-o poveste, la care visam acum și noi. Apoi le îngropa în el până la altă toamnă, când semăna prin sat alte cântece și alte glume, la alte nunți și cumetrii.

Cu toamnele tatei am crescut și noi, cei doi copii ai lui. El culegea sămânța, o măcina, și făina albă îi îneca părul. Noi strângeam florile primăverilor, făceam coronițe, și tot jucându-ne de-a împăratul și împărăteasa, într-o zi ne-am pomenit mari domnitori peste ograda noastră, peste văile și dealurile din jurul satului, peste mări și țări... Furam cântecele și glumele tatei și le scoteam din casă. Sora mea – cântecele, eu – glumele. Nu apuca tata să ni le cânte, să ni le spună până la capăt, că noi le și ticluim în voia noastră, le îmbrăcam cu glas tânăr și, ieșind pe toloacă, ne luam cu alți copii din sat, căci și ei veneau cu avutul părinților lor. Și așa, din întrecerile noastre de pe toloacă, într-o zi satul se pomeni că are un cor și cântăreți cum n-a mai văzut ținutul, ba chiar și un teatru cu două piese înscenate. Una a lui Vasile Alecsandri *Piatra din casă*, și alta – o comedie scrisă de învățătorul nostru de geografie Ion Sebastian despre ziua de azi a satului, unde jucam eu rolul principal cu toate glumele aduse de acasă.

Atât i-a trebuit lui tata! S-a închis în sinea lui și n-a mai vorbit trei zile la rând după serbarea de Întâi Mai. A dormit așa, până s-a aprins de la un muc de țigară ascuns de mine în raniță. S-a aprins de la un muc de țigară stins încă de-o lună de zile, dar ardea cu atâta pară, de nu-l putea ogoi nici mama, nici sora, nici eu, Costăchel, portretul lui la față și la sânge. Pe mama a poftit-o să asă pe prispă, dar pe mine și pe surioara mea, Tamara, ne-a rugat să mai ședem pe laiță și să-i ținem de urât. Cum a pus zăvorul din urma mamei, a început să ne întrebe, cu cureaua în mână, ai cui suntem și ce căutăm în casa lui.

– Păi... ai matale sântem... și ai mamei... găngăvi Tamara printre lacrimi.

– Da de unde! Eu n-am asemenea copii.

– Ne-a spus mama... Pe mine m-ați găsit în Valea Adâncă. Chiar lângă izvor. Și pe Costăchel tot pe acolo l-ați găsit...

Deși Tamara e mai mare decât mine cu doi ani, dar pe atunci mai credea că lumea se înmulțește și crește din sămânța ierbii și a curechiului. Era frumoasă povestea, dar, ascultând-o pe soră-mea, am încercat s-o fac mai deocheată, să creadă și tata.

– Pe mine m-ați prins în coada iazului, cu fatca... așa-i, tată?

Tata îmi aruncă o privire grea, de mă lipi cu spatele de perete.

– De unde ai mai scos-o și pe asta, mintiosule?

– De unde le scoți și matale. Din pământ, din iarbă verde... De sub lună, de sub stele...

– Vrei să spui că-s mincinos?...

– Asta n-am spus-o eu...

– Bun!... juca tata teatru, ca să mă lase mai la adânc, să vadă, câți drăcușori mai am în mine, adicătelea, o să

mă pot eu desprinde de cureaua lui, ori o să mă înec în lacrimi. Atunci cine?

– Cine?... Mama! Când m-a adus din Valea Adâncă. Mă ținea strâns în brațe și-mi tot îngâna la ureche: "Ai să crești mare, feciorașule, și ai să-i scoți lui tată-tu nebuniile din cap... Să se astâmpere, să se cumițească... Că au să-l deoache vădănila satului... Versul și glumele lui n-au să ne aducă la bine. Cine râde astăzi, mâine îi vine rândul să plângă".

Tata mai tuși o dată în pumn.

– Oare? A spus ea așa?

– Poate nu chiar atunci... bâiguiau eu fără noimă, cu ochii închiși și cu îndrăzneala unui condamnat. Și mai spunea că ai să fii de treabă și ai să te ții de nevestă și de copii. Știa că oriunde te-ar fi dus cântecul și gluma, tot la casa noastră ai să tragi. Dar glumele au și spini... Spinii pe care i-ai căpătat, pe când strângeai cu mama fânul în Valea Adâncă... Înainte de cununia voastră... Când te-a croit cu un mănunchi de spini, să te astâmperi... Că în vara ceea crescuseră spini în loc de iarbă...

– Crescuse și iarbă, tuși tata în pumn, plecându-și privirea.

– Și mi-a mai spus că mi-ai lăsat și mie niște spini în inimă. Și-acum nimeni nu-i poate scoate. Nici doctorul, nici cureaua matale.

Tata tăcea. Am crăpat un ochi la cele două ferestre din spatele lui. Erau pline de fețe, de ochi, de guri. Mama adusese în ogradă mahalaua și toate neamurile din sat. Alergase, pesemne, într-un suflet pe la toți și le zisese cu ofuri și lacrimi, cum ne căina ea întotdeauna, cu și fără de pricină:

– Haideți, măi, cu toții... Că a dat strechea în omul meu. O să-mi omoare copiii!

Curat ca la teatru. Mahalaua și neamurile în sală, iar noi cu tata pe scenă. Se uitau curioși și așteptau desfășurarea comediei.

Tata tăcea, dar fără mânia de adineaori. Urmărea cu privirea fotografiile din tinerețe, prinse pe covorul de perete. Cuvintele mele îl aduseseră cu gândul înapoi peste ani. În câmpul verde, plin cu flori, al covorului, țesut de mama, alerga călare pe un cal alb un tânăr aidoma lui, cel de odinioară, alerga pe-o margine de ștergar, sărea peste iernile albe și reci...El își tot plimba din când în când privirea de la o poză la alta, nădăjduind să se întâlnească cu tinerețea lui. Privirile lui strigau în dreapta și în stânga peretelui, dar nu auzea nici un răspuns.

Bunica Anica, mama tatei, văzând că s-a făcut liniște în casă, s-a pus să împrăștie lumea din ogradă.

– Lăsați, duceți-vă. De-acu încolo ne descurcăm noi cumva...

Auzind șușoteala de afară, tata descălecă de pe cal și se întoarse spre fereastră.

– Deschide, măi Iacobaș, îi făcu semn bunica. Deschide, ce te-ai zăvorât de lume?...

– Mai așteaptă oleacă, că mai am de isprăvit o vorbă cu nepotul tău...

– Să aștept?... Ca în tinda președintelui? izbucni mâniașă bunica.

– În casa mea eu mi-s președinte...

– Deschide, copile, că altfel ne sfădim... Ține măcar a cuvântul meu de mamă.

– Țin, și am să-ți deschid, dar vezi că nu-mi dă voie Costăchel. Are multe de spus. Haide, zi-i, măi, că n-am vreme!

– Ce să zic?

– Zi-i, cine te-a învățat să mă faci de ocară în ochii oamenilor? Scoți ghimpii și vrei să împungi? Poate și tu, Tămăruică?

Tamara își feri ochii plini de lacrimi spre mine, cerându-mi ajutorul.

Năucit de frică, am îndrăznit:

– Că și matale spui destule pe la nunți, pe la cumetrii.

– Eu stârnesc o nuntă, iar tu tot satul. Eu petrec cu oamenii, iar tu faci meșteșug... De asta te-am crescut, te-am învățat ca s-o faci pe măscăriciul, ai? Spune! răcni tata atât de tare, de se poticni calul alb de pe covor și zăngăniră geamurile. Stai tu, că scot eu dracul din tine. Și repezi cureaua de umărul meu.

N-am apucat să țip de durere, a țipat soră-mea în locul meu. Lumea de la poartă zori înapoi spre casă. Ușa icni și sări din țâțâni...

Mai întâi peste prag năvăliră neamurile. Bunica mă ascunse la spatele ei. Mama o acoperi pe Tamara. Frații lui tata – nea Grigore, nea Zaharia și nea Costache – se repeziră spre el și-l așezară pe laiță, smulgându-i cureaua din mâini.

– Rușine! glasul bunicii stăpâni forfota din casă. Rușine! Rușine și păcat să ucizi așa scumpete de băiat!

– Cureaua învață, nu ucide, îngăimă cu scuze în glas tata, zvârlind cu ochii suliți de mânie spre mama.

Mama, mititică și supusă în toate tatei, de astă dată se ridică sub privirea lui, își dezdoi spatele, se făcu parcă mai înaltă, mai tânără și-i zise de-a dreptul:

– Ți-i ciudă, pentru că-ți seamănă. Și la cântece și la pătărăanii... Crezi că nu pricep chiar nimic?... Vezi că mai vorbești și prin somn. Scrâșnești de ciudă că nu te-ai ținut de carte la vremea ta ... Că ai îmbătrânit, că s-a dus să nu se mai întoarcă tinerețea ta, iar inima tot îți mai dă ghes să umbli pe urlați! Și încă te mai superi pe copii că se trag la carte... vorbi mama cu suflet și cu glasul înecat în lacrimi.

O umbră de amărăciune căzu pe fața și pe inima tatei.

Punându-și pălăria pe cap, el se ridică, păși spre ușă, dar când să iasă, nu putu să treacă pragul. Poate de spinii atâtor ochi, poate pentru că uitase să lase un cuvânt bun în casa noastră. Se întoarse și vru să spună ceva, dar în clipa aceea nu găsi cuvântul de care avea nevoie ca să întoarcă totul în glumă. Cu ochi înrouați privi spre neamuri și un gând proaspăt îl însenină. Căută spre căldare, să bea apă. O văzu deșartă, cu fundul uscat și se întunecă iarăși la față. Cu glas scăzut zise, cu un fel de căință sau rugându-se cu glas tare:

– O căldare de apă n-are cine aduce în casa asta... De săpat grădina, așijderi... Cartofi să pună în pământ nici atâta... Că s-au dat toți cu artiștii...

– Lasă, bade, te ajutăm noi. Că de ce am alergat încoace? Să punem umărul, îl potoli nea Zaharia cu o vorbă domoală și, luând căldările, ieși după apă.

E destul să pornească unul lucrul, că pe loc își suflecă mânecele tot neamul. Nu apucă nea Zaharia să pășească pragul, că mămuca o și întrebă pe mama de cartofii de sămânță, și până le scoase tata din beci afară pe iarbă un țuhal plin, să-i aleagă, mătălenii făcură rost prin ogrăzile lor de hârlețe și se alăturară celor care săpau. Și până să coboare soarele din amiezi pe pământ, să ajute și el, ne văzurăm cu apă în casă, cu grădina îngrijită, cu cartofii în cuiburi. Ba se mai găsiră și altele de făcut.

Nea Costache îndreptă gardul, pe care îl prăvălisem noi, copiii, într-o joacă mai de demult, apoi prinse la portiță un clopoțel. Să audă tata, când ne va abate să fugim de acasă. Nea Grigore mătură ograda. Nelu, verișorul meu mai mare, se împiedică în șopron de gura unui sac cu niște rămășițe de ciment și fețui pragul. Să-i fie lui tata îndemână să șadă noaptea și să ne păzească. Trebuiau sau nu trebuiau unse prispele cu lut, dar mătușa Olga găsi pricină să le înprospăteze...

Da, dacă mama nu poftea lumea la masă, cine știe unde se ajungea cu hazul și sârguința. Că așa-i claca în satul nostru. Mai cu seamă atunci când se ridică un neam întreg să salveze de la o bătaie soră cu moartea pe niște nepoți, cărora nu li s-a adunat încă mintea pe curpen, dar care, mări doamne, mâine-poimâine o să ajungă prea poate să-i ducă numele prin toată țara.

Da, claca întrecuse așteptările tatei. Când ispitise oamenii să creadă în durerea lui fățarnică, spera să stingă dintr-o suflare două focuri, pe care le aprinsese tot el din buna lui voie. Și pe mama s-o îmblânzească, s-o facă să înțeleagă că el a fost și rămâne gospodarul și capul a toate în familie, că lui i s-a dat din născare să poarte cușmă și nicidecum dumneaei, și deopotrivă să-și potolească neamurile ce se înfocaseră peste fire împotriva lui. Dar nu reușise. Focurile se stinseseră dintr-o parte și se aprinseseră din alta. Mama încetase să plângă, dar ardea de mânie. Nu i-a fost destul că a strâns tot satul în ogradă, dar a mai silit oamenii să-i facă curat în bățatură, ca unor neisprăviți.

Cu neamurile o încurcase și mai rău. La început totul părea să meargă bine, de la o vreme însă, după ce isprăviră câte un capăt de treabă, pe neprins de veste începură să-l mai ia și peste picior. Șaga-i șagă, dar trebuie să fie o măsură în toate... Stătea acum la masă și tăcea. Fuma țigară după țigară și bea câte un gât de vin, de parcă cinstea ultimul pahar... Părea că se împăcase cu situația, de fapt însă aștepta să se împrăștie lumea și să rămână singur cu gândurile lui, să mai aștepte o vreme...

Cum să aștepte, când mâine-poimâine băieții termină școala și atunci îi mai dai la brazdă?! Până n-au dat floare în altă parte, puietii poți să-i răsădești și să-i grijești aici, în ograda ta, în casa ta. De la prag, de la plită, de la

marginea oghealului, de acolo unde poți încheia sfat cu nevasta. Ea-i cloșca și ea-i cheamă unde vrea. Însă care-i rolul și gluma s-o îmblânzești? Că-i îndărătnică...

Sărbătorile de florar când vin, parcă nu se mai sprăvesc. Tot lucrul câmpului se încheiase și tata avea destulă vreme să se gândească. Trăise în surghiunul lui patru zile și patru nopți. Fără bucate, fără apă, fără capăt de vorbă. Slăbise ca niciodată. Umerii obrazilor i se ascuțiseră, mai-mai să spargă pielea galbenă ca umânarea. Dintre cearcăne abia-abia luminau ochii. Și cu toate că era primăvară și nu toamnă târzie, peste părul lui mai căzuse brumă. Stătea lungit pe laiță, cu mâinile încleștate pe piept și parcă fără suflare de viață... Când îl văzu prin crăpătura de la ușă, mama uită de sfadă și prinse să-l roage să deschidă, să iasă, să mănânce ceva... Auzindu-i glasul, el își descreți fruntea, oftă ușurel, pregătindu-se parcă să se ridice, dar se stăpâni și rămase prizonierul gândurilor sale.

N-a deschis nici într-a cincea zi și nu părea dispus să deschidă nici într-a șasea. Pe mama o podidură lacrimile. Nici un capăt de treabă nu se prindea de mâinile și inima ei. Se rotea în jurul casei, tot plângându-se cerului că din pricina acelei școli de actori, care ne buimăcise mințile, o să-și piardă bărbatul. Se căina, de parcă nu visase și ea împreună cu noi să ajungem dincolo, în plină lumină... Se căina, de parcă nu ea și tata, cu urăturile și colindele lui, treziseră în sufletele noastre nălucile visului, de parcă se înstrăinaseră de poveștile cu care ne-au crescut și care duceau toate spre aceeași culme de deal...

Pesemne așa-s părinții. Până își văd copiii mari, își pierd aproape toate poveștile. Rămâne numai una, povestea cea dintâi, de dragoste, care i-a legat cu fir verde unul de altul. Căci numai așa, mână în mână, nu

luneci nici atunci când treci greul, nici atunci când petreci binele.

– Decât să încercați marea cu degetul, mai bine să vă cereți la altă școală. Mai nasc și agronomi, și doctori în plaiul nostru... Că tot în sat o să vă întoarceți, tot pe lângă noi, pe lângă pământ... Și apoi șaga și cântecul îi priește și agronomului și doctorului, dacă le știu ei vremea și locul... Nu-l vedeți? Fărâma de pâine și strop de apă nu pune în gură. Vrea să coboare în pământ și să lase păcatul pe seama mea și a voastră...

În glasul mamei era atâta necaz și pelin negru, că Tamara nu mai putu să îndure. Se desprinse de lângă mine și păși spre ușa casei. Mie însă îmi spunea inima că tata numai asta și așteaptă, să ne prosternăm cu toții în fața lui, că așa-și făcuse el planurile, de cum intrase în casa mare și ținea zile de post. Dar până la urmă glasul mamei, care vuia și el în inima mea, mă urni din loc. Noroc că înainte de-a pune Tamara mâna pe clanță, ușa se deschise și în prag apăru tata.

– Greșești, mata femeie, greșești... vorbi el cu blândețe și trecu printre noi, de parcă nici nu eram de față. Se apropie de mama, o cuprinse, vorbind ca niciodată împăciuitor. Crezi tu că aș putea să-mi adun mâinile pe piept și să plec din casa asta cu rușinea că te-am lăsat singurică pe voia lor? Să-și bată ei joc de tine? Să te înstrăineze? Bre, Odochie, bre... Doar am petrecut împreună o viață și în ciuda lor am de gând să mai petrec vreo câteva... Lasă-i cu zburda lor. Nu-ți mânca inima, că se cumințesc ei. De astăzi îi punem la contract. Cheltuiala rămâne așa cum a fost până acum, pe spinarea noastră, însă dumnealor, muzicanții, au să cânte în struna noastră. Iar de nu, stricăm tocmeala și... voia lor! Să se vânture pe unde poftesc, dar pe socoteala lor...

Tata, dacă ți-i tată, până la urmă tot el îți închide și-ți deschide poarta după placul lui. Viața de plugar l-a învățat cum să-și poarte cușma pe cap și ce vânturi să încerca să i-o doboare, n-ar izbuti nici s-o clinească ar.

Din ziua aceea rămăsesem singur-singurel cu dorul lui. Mai singur decât tata după clacă. Până și cocoșul umbac, care mai ieri sărea peste gard, trâmbițând în ochul drumului de parcă mă îndemna să sar și să-l urez unde l-or duce ochii, acum nu mai cânta. Mama, aluită de căldura vorbelor tatei, nu mai stătu mult pe iduri, îl prinse și făcu o zeamă, că până seara își văzu batul iarăși în puteri și bun la toate.

Și tot din acea zi porniră ploile. Semănăturile noastre șteau pe zi ce trecea, tot mai mândre, tot mai înalte, alunzând de ochii mei drumul ce ducea din sat, din casa noastră, spre sprânceana dealului, spre lumea mare. Temându-mă să nu-l pierd, să nu-l mai pot găsi la năvară, m-am învoit să închei contractul cu tata. Să sapa și rândurile mele de prășitură, ca peste un an să am cu ce plăti, să mă ducă unde poftesc.

Dar fiecare drum își are hopul lui. Odată cu semăturile, năboise și fânul în Valea Adâncă. Ca nicidecum în veri. Atât de înmiresmat și fără spini, de-o împinse amara păcatul și norocul să iasă cu fetele și flăcăii lui la adunat și să-și găsească acolo prima dragoste, până în primăvară să-i și aducă tatei un nepoțel cu nele de Sava, tot din Valea Adâncă, tot din coada aceluia Măritișul ei și botezul lui Sava, pe lângă faptul că se trezise și banii pe care-i țineam de drum, mai trezise în gândul și pofta să mă priponească, să mă însoare și să-mi dea mine, să mai aibă un nepoțel și de la fecior, și atunci să mă trimită la agronomie, fără nici o teamă c-am să uit drumul spre casă, spre pământ. Eu nu m-am pus de

pricină, dar de atunci mă tot ascundeam pe după cărțile mele și după nădejdea lui, ca după niște tufari, pândind momentul când, sătul de atâta așteptare, să-mi zică în cele din urmă:

“Du-te în plata domnului, du-te...”

Tata era și el cu ochii pe mine, dar nu-și dădea arama pe față. Uneori ne întâlneam ochi în ochi, dar pe loc îi feream unii de alții, să nu ne citim până la capăt gândurile, să nu ne înfruntăm înainte de vreme.

Mama, sărmana, ostenise cu drumurile și cărările peștoriei. Îmi tot poftea în ogradă mireasă după mireasă, însă eu le găseam la toate câte-o meteahnă. Despre unele vedea și mama că-s prea deocheate, de dau cu vorba prin gropi, sau sunt prea leneșe, de le țipa toată săptămâna rujul pe buze.

Totuși, într-o zi peștoria ei ajunse la un capăt. Îmi aduse o bomboană de fată cu niște ochi negri, de-ți venea să faci lumină în ei, c-un păr împletit într-o coadă lungă până-n călcâie, înaltă, subțirică la mijloc, și avea atâta grație în mișcări, că părea o căprioară.

– Asta-i, măi Costăchel... oftă bucuroasă mama. De astă dată să știi că din ogradă nu-i dau drumul înapoi...

Din casă ieși tata. Tuși în pumn, uitând de binețe.

“Acu ce mai zici?!” părea să spună privirea lui șireată.

Ce era să zic? Fata, într-adevăr, semăna cu o zână din poveste. Inimă să nu fi avut și tot te îndrăgosteai. “Gata, măi Costăchel, ai căzut în fatcă, îmi spunea glasul din piept, liniștindu-mă parcă. Asta ți-a fost scris în cartea norocului și cu asta trebuie să te împaci și să uiți de actorie. Hai, ce mai aștepți? Apuc-o de mână și cere blagoslovirea părinților”. Fără să-mi dau seama, am pășit spre fată. Ea însă ridică niște ochi care mă țintuiră locului, apoi, măsurându-mă cu privirea din cap până-n picioare, zâmbi sfioasă, dându-mi de înțeles că mama greșise și

de data aceasta. Fata era cu mult mai răsărită decât mine. Mama ei, când a plămădit-o, a rupt din stele și lună, din floare de zi și floare de noapte, a clătit-o în toate apele pământului și cerului, a smuls din coama pădurii și i-a împletit părul. Nu era zămislită ca mine în fânul de pe Valea Adâncă. Ce puteam să iau din fânul acela?!... Numai uscăciune, numai spini și pelin, numai durere în inimă că nu-s și eu rupt din soare.

– Bine, mamă... Când facem nunta? am îndrăznit eu mai în glumă, mai în serios, încercând să mă descurc dintr-o situație cu totul și cu totul neverosimilă.

– Duminica viitoare, îmi răspunse mama. Dacă om face vorbele, oftă ea în continuare și se întoarse spre fată. Mata treci în casă și te odihnește, că-i fi obosită de atâta drum.

– Care nuntă?! întrebă fata mirată, ridicându-și de jos valiza.

– Nunta noastră, i-am lămurit eu. Păi, bine, mamă, să nu-i spui tu fetei cu ce gânduri ai adus-o în ograda asta?... Cum așa?

– Așa, mi-a reproșat mama. Că m-am grăbit să ți-o arăt.

– Vă rog să mă scuzați, dar eu nu caut mire, ci gazdă. Am venit aici în sat la practică și vreau să închiriez o cameră, dacă aveți cumva una liberă, vorbi fata răs-picat, ca să fie bine înțeleasă. Apoi adăugă întrebător: Parcă așa ne-a fost vorba?...

– Avem, cum să nu. Și nu numai una... De mult stau și așteaptă, se grăbi s-o bucure mama și, luându-i valiza din mână, porni cu ea să treacă pragul. După nuntă vă lăsăm casa cu tot cu grădină. Noi, moșnegii, n-o să vă strâmtorăm, ne mutăm la fiică...

– Uite-așa, domniță! Nici nu știi de unde-ți pică norocul...

Fata se fâstâci. Privi spre mine, spre tata, încercând să priceapă tâlcul încurcatelor glume de la noi din sat. Ne văzu foarte serioși și se fâstâci și mai mult. Căută spre poartă, dar își aduse aminte de valiză. Căută spre mama, dar mama nu mai era în ogradă, intrase cu tot cu valiză în casă. Vru să spună ceva, poate iarăși niște scuze, dar rămase cu ele pe buze. Cine să-i știe... Țara Moldovei se situează mică și modestă pe harta Europei, însă fiecă sat, fiecă ogradă își întâlnește oaspeții într-un deosebit și unic fel...Câte bordeie, atâtea obicei...

– Da, da... am continuat eu, așternând o punte de zâmbet spre ochii și inima ei și înșirându-i dintr-o suflare toată zestrea mea de mire. Casă și grădină, o vacă, zece oi, șapte Țuhali cu făină de grâu, șapte cu făină de păpușoi, patru covoare, cinci perne, un ogheal, două fețe de masă, o sută de farfurii, douăzeci de linguri poleite cu aur și tot atâtea furculițe de argint, televizor, aparat de radio, doi câini, găște, rațe, găini și un mire pe deasupra la toate. Un Făt-Frumos cu nas mare, surd de-o ureche, văduv de un ochi și fără măsele... Poftim, copiliță mireasă, la mine în casă. Poftim, nu te rușina!...

Sfiala și nedumerirea fetei se topiră într-un răs plin de clopoței argintii și limpezi, care o ispiti să intre în joc cu mine. Mai în glumă, mai înadins, îmi dădu mâna s-o conduc în casă. Mâna ei... Mlădioasă și albă ca o aripă de lebădă... Aripă fierbinte... Aripă de dragoste. Și parcă nu pășeam, dar zburam alături de ea. Zburam deasupra unei grădini de cireși înfloriți, zburam deasupra dealurilor, văilor, apelor... Mirosea a cimbru, a busuioc și a frunză verde, cântau privighetorile trezite în creanga pădurii și a cerului. Era soare pe cer, dar răsărise și luna, și stelele ardeau făclii. De undeva dintre stele vedeam în băătura noastră lume și voie bună. Sub cireșul înflorit din fața casei lăutarii se opinteau să rupă strunele viorilor cu o

sârbă. Oamenii nu mai puteau de joc. Amețiseră și ei, amețisem și eu, amețise și cerul... Noroc de tata, care m-a sprijinit să aterizez cu bine în casa mare, ca mai apoi să se așeze pe laiță și să mă privească cu ironia lui dintotdeauna. Să se mire, chiar cu un fel de necaz, de ce nu bat fierul, cât e roșu și fierbinte?! De-ar fi în locul meu, ce-ar mai juca-o el, să nu mai poată sări pragul înapoi. Norocul te cearcă rareori și dacă nu-l oprești la vreme, nu-l mai ajungi din urmă...

Mama, trasă la față, dar cu obraji aburiți de fericire, nu-și lua nici ea ochii de la mine și de la fată. Trăia bucuria clipei și, dusă în lumea visurilor ei dintotdeauna, nu se mai gândea la nimic altceva. Visa mama...

Stând rezemat de ușor, încercam și eu farmecul acestei fete, apărută ca din senin în casa noastră, mai frumoasă decât multe actrițe ce umbresc azi ecranul televizorului și al cinematografului... Și m-am prins fără veste cu un gând alături de ea, în ogradă la noi, lângă cuptoraș... Eu tăiam gospodărește mămliguța cu ața, pe care ea o răsturnase aurie, în mijlocul mesei, în timp ce mama își chema fericită nepoții ce se luptau vitejește cu cireșele, să nu putrezească în copaci...

Visam... Cu mama, cu tata. Fiecare la ale lui. Până ne răcoriră stropii reci ai vorbelor domniței, rătăcită în ograda noastră...

– O fi el bun de mire feciorul dumneavoastră, dar... ne trezi la realitate fata. Vedeți, eu sunt măritată.

Mama se făcu mică, mică. Amărâtă până la lacrimi, coborî privirile în palme la inelul ei, uitat încă de la nuntă pe deget, și începu să-l necăjească, sucindu-l cu obidă într-o parte și alta, de parcă el era vinovatul că n-o dumerise să privească mâna fetei, înainte de a o pofti la noi acasă.

Tata oftă, de parcă ridicase în fugă trei dealuri la rând și mai avea să ridice încă șapte.

Eu mă uitam prin fereastră. La cireșul înflorit din fața casei, ce clătina a dojană din creștet, stârnit de un vârtej jucăuș...

Fata nu mai zăbovi. Își ridică valiza de lângă mama și, luându-și rămas-bun, ieși. Nici unul din noi trei nu se clinti din loc, nu se pricepu să se ridice și s-o petreacă. În tăcere, sfredeleam cu ochii podeaua și nu îndrăzneau să ne uităm unul la altul. Amarnic le plăcuse părinților fata. Cât despre mine, îmi ardeau obrazii că în fulgerarea unei clipe uitasem de toate sub privirea șăgalnică a unei necunoscute, poate a unei zâne, dar dintr-o cu totul altă poveste... Că zânele vin pe aripi albe și fierbinți, vin fără să le chemi, și te farmecă, și-ți încurcă potecile și drumurile, de nu le mai descurci apoi o viață întreagă...

Inima îmi veni la loc. O adiere de pace îmi cuprinse ființa. Și porțile ogrăzii noastre scârțâiră iarăși, deschizându-se larg, să-mi facă loc să ies.

Tata mă sfredeli cu privirea și, citindu-mi gândurile, grăi supărat:

– Ți-ai pus carul în pietre, măi băiete? Pe Ileana-Cosânzeana o vrei de mireasă?

– Dar parcă mata, tată, cu douăzeci de ani în urmă n-ai înfruntat un sat întreg, n-ai îndurat atâtea, ca s-o aduci pe mama în casa ta?... Ai mâncat și bătaie de la frații ei și de la flăcăii care o pețeau, dar nu te-ai lăsat, până n-ai tras-o sub aripă. Nu matale ai ieșit cu pușca în mână și ai furat-o, când o duceau în alt sat, s-o dea după altul? O lună de zile te-ai ascuns cu ea prin Valea Adâncă. Ții minte?... Mi-a veni și mie timpul și-oi alege și eu pe cine mi-a cădea mai cu tronc la inimă...

– Tu vezi, Odochie? Mămăliga a prins coajă! sări tata fript de pe laiță. S-a învârtoșat și macină ca o roată de moară. Tot el își alege meseria și tot el nevastă... Până ne-a suna nouă scândura o să tot aleagă! răcni pe

...eașteptate tata și, scuturând din privire focuri vinete de mânia, îmi vorbi printre dinți, parcă stăpânindu-se să nu mă lovească: Frate-frățioare... Mocnești tu în tine, dar eu te văd ca în palmă... Cum om fi noi, dar nu călcăm în icoane și nu ieșim din legea moșilor și strămoșilor noștri, să ai băiete. Tu însă – ca lupul: își schimbă părul, dar năravul ba!... Tare mă tem să nu-mi crape răbdarea și atunci... Domnul știe ce sânt în stare să fac...

De-o vreme încoace tata uitase de glume... Iar omul care nu mai știe de glumă, se înrăiește și poate călca în icoană, poate ieși din orice lege...

Cu frica în suflet, de astă dată mama nu mai găsea cuvinte să aștearnă pace în casă. Stătea în cumpănă...

– Costăchele, zise ea după o pauză, privindu-mă ațintit și neguros, în felul cum mă privea și tata. Eu într-o săptămână îți vin de hac. Fac ce fac, da la încheiatul săptămânii am să te ung mire.

– Peștele dacă a scăpat din cârlig, a doua oară nu se mai prinde, zâmbi tata acru, ștergându-i mamei cu palma abureala de pe frunte. Poți să-l ademenești cu de toate, că tot lunecă pe lângă nadă. O să-și strângă el singur funia la par. Și o să vrea nuntă, dar n-o să-i facem. O să ne roage, o să cadă în genunchi, dar cel care scuipă în fântână și spurcă apa, îndurare n-are...

După întâmplarea asta vreo câteva săptămâni în șir îmi ardea fruntea de gânduri. Scotoceam prin toate ungherele întunecoase din spatele ultimelor cuvinte rostite de tata.

Dincolo de vorbele și privirile lui nevinovate, meslușeam, bănuiam, ghiceam că mocnea în el un alt plan de luptă cu mine, un alt prag, de care trebuia să mă păzesc.

La mijlocul lunii iunie cerul și pământul se învăluiseră în neguri. Ploua mărunț și rece. De parcă venise toamna.

Lucrul în câmp se oprise. Stăteam mai mult în casă, în ogradă... Tata tăcea. Tăcea și-și ferea ochii prin ziare. Citea și le recitea. Ziua și noaptea. Până și foile îngălbenite de pe borcanele și ulcelele mamei din căsoaie, din beci. Nu i-au ajuns publicațiile la care eram abonați. A mai împrumutat și altele de pe la vecini.

Într-o zi, tocmai când ploaia se întetise, îmi porunci să-l conduc până la sediul kolhozului. Drumul era desfundat, plin cu băltoace și cu broaște. Mai mult broaște decât băltoace. Broaște verzi, verzi... Ca ochii tatei. Săreau din apă în iarbă... Din iarbă în prag, din prag în coridorul cârmuirii... Într-un cuvânt: zodia broaștelor.

– Tu stai aici... Dacă va fi nevoie, te chem, îmi zise tata și intră cu sulul de ziare subțioară.

Strânși în jurul a două panouri, membrii cârmuirii se aflau în ședință și discutau aprins.

– Doamne ajută! vorbi tata, adunându-le asupra lui privirile. Dacă nu mă înșală ochii, iarăși vă bălăciți în problema iezăturilor. Cum dau ploile, umpleți coșul cu hârtii, cu planuri, cu ordine... și nimeni nu se întreabă... Cum stăm cu șeptelul, cu rezervele... Vreți să desființați kolhozurile... Compromiteți colectivizarea... Nu vedeți?... S-a pornit un vehement exod al tineretului la oraș! ...

– Nu înțeleg nimic... Ce strigi la mine?... își îngroșă vocea badea Fănel, președintele. Pun-te jos și spune omenește ce ai de spus...

Tata se așeză pe scaun și, sprijinindu-și cotul de colțul mesei, își frecă tâmpla:

– Păi, nu-ți spun eu, așa, omenește: ce facem cu tineretul?...

– Mata vrei să spui că stăm aici și nu facem nimic?...

– Păi, uite chiar cu al meu... Întâi și-ntâi cu el ar trebui să faceți ceva...

– Cu al matale?... Păi cum?... Am auzit. Are draci băiatul!...

– Chiar prea mulți... mormăi pe sub nas tata.

– Ce să facem, mă întrebi?... Îl trimitem la învățătură... Să învețe țâncu, dacă-i chiar până la atâta!... Ne-om mai opinti noi și la deal, și la vale... Și om strânge... De-o porsă... Ce ziceți, oameni buni?...

– Cum să nu!... îl susținură și cei din jur.

– Da' pogonici nu vă mai trebuie în sat? zbieră tata, măucit de neașteptata întorsătură a discuției și măturând cu palma lui zdravănă o broască ce se hlizea de pe pervazul ferestrei cu niște ochi bulbucați la cinstita adunare.

– Care pogonici?... Nu cumva ți-a spălat ploaia mințile?...

– Uite-te, nepoate, pe fereastră afară... Uite-bine... Până rezolvi tu problema tineretului, afară nu mai rămân decât babele și moșnegii, care nu se mai dezlipesc de prispa casei...

– Bravo, bravo!... bătu sec din palme președintele. Care mi-i că am să te trimit și pe dumneata... tovarășe Ciubară...

– Încotro?... făcu bănuitor tata.

– Unde și-a înțarcat dracul copiii ... Ce dumnezeu?... Parcă erai om întreg la minte până mai dăunăzi.

– Doamne, ce-mi crește bucuroasă inima când văd că se întoarce omul la credință, zâmbi tata cu ghimpi și băși îndesat spre ușă, urmărit de orăcăitul supărat al membrilor cârmuirii.

Dintr-o săritură, am fost afară, în drum... Cu ploaia, cu broaștele... Un tractor frământa noroiul, zvâcnind din groapă în groapă, ca o uriașă broască roșie. Acum știam de ce mă luase tata cu el și înțelegeam bine că mă așteaptă încă multe hopuri și broaște până trec dealul...
Lucrurile se precipitau.

A doua zi dimineața mama îl petrecu la Chișinău, chip

să-i găsească mașină de spălat. Spre seară se întoarse. Ce-i drept, fără cumpărătură, dar cu doi țâncușori de bucurie în ochi. Intră prietenește în vorbă cu mine, de parcă uitase de tocmeala dintre noi. Mă întrebă cum am dat ultimul examen și când auzi că și istoria am rotunjit-o pe o notă bună, cinsti la masă cu mine un pahar de vin, apoi îmi înșiră vreo câteva pătărnii proaspăt aduse de la oraș și, ca niciodată împăcat la suflet, se sui pe cuptor să se culce.

Până după miezul nopții şușoti cu mama pe marginea oghealului. El îi murmură la ureche ceva despre o afacere pe care o pusese la cale la Chișinău, ea se revolta și-l ocăra că mai bine cumpăra, totuși, o mașină de spălat, decât să plătească arvună într-o afacere mai mult decât îndoielnică.

– Lasă, Odochie, că spre binele nostru am plătit, o liniște tata.

Șușoteala lor pătrunse adânc în inima mea și frica îmi râura prin tot corpul. De când e lumea omul se zbuciumă între pământ și cer. Fiecare cu crezul și dragostea lui. Tata cu pământul, eu cu lumina, iar lumea – cu amândouă. Să fie și lumină și pământ. Să ne vadă împăcați.

Oricum, sâmbăta viitoare așteptam să vină teatrul din Bălți și, mort-copt, eu unul trebuia să fiu de față la spectacol. Apoi...

Chiar aceluiași Volontir am să-mi spun păsul, am să-l rog să-mi ia apărarea. Pe dumnealui tata o să-l asculte, că îl așteaptă de fiecare dată să-l vadă, să râdă și să plângă împreună cu el. Zice că-i băiat de la țărână, de la coarnele plugului, dar are vână și cuvânt de rege în sufletul lui... Și chiar de nu-l convinge el pe tata, o fi având badea Mihai cunoscuți printre cei mari... Scrie câteva rânduri și pe loc îi strică tatei socotelile. Numai de-ar veni și dumnealui, numai de-ar veni...

Ziua mă găsi treaz. Sună clopoțelul de la poartă. Am sărit să văd pe cine l-a adus.

– Aici locuiește Iacob Ciubară? mă întrebă din drum un bărbat, măsurându-mă din tălpi până-n creștet cu o privire blândă și totodată iscoditoare.

– Aici, aici... sări tata din casă, dar zărindu-mă alături, și trase pălăria pe ochi.

Străinul stătea cam stingherit și nu știa cum să înceapă vorba. Fruntea i se îmbrobonase de sudoare. Dacă venise la furat și căzuse în prinsoare.

– Bună ziua, rosti tata, căutând să-l scoată din încurcătură.

– Da, da... Bună ziua, și vă cer iertare pentru deranj... Iugui el, apoi își drese glasul și vorbi din gușă, întinzând în mână un carnețel roșu:

– Oboroc Grigore Andreevici, artist dramatic... Vestea că ai un băiat bun de scenă a ajuns până-n capitală, până la urechile regizorului prim al teatrului nostru. Și pe loc te-a și împuternicit să vin înapoi și să-ți examinez portofoliul chiar la dumneata acasă. Desigur, cu voia ta și a îndurora. Dar poate vorbim înăuntru?...

– Da, da... Poftim, om bun, păcatele mele...

Glasul omului stârni în capul meu niște vârtejuri de gânduri. Nu mai auzeam ce spune. Ardea pădurea în mine, o pădure de vise și de gânduri. Țipau gândurile ca păsările. Se înălțau prin fum negru și acru să găsească cerul albastru, și țipau. Țipau că tata mi-a scos în cale un duh necurat, să mă facă de râs în toată mahalaua, în tot satul. Rușinea să mă priponească în ogradă și nimeni să nu mă mai poată ajuta... Nici chiar badea Mihai.

Tata nu-și ridică privirile, până Oboroc nu-și isprăvi monologul, apoi, dându-mi și mie documentul, să mă credințez la rândul meu că omul e într-adevăr artist și să veni să fluiere în biserică, îmi zise mânios, fără să mă privească:

– Te-a ajuns capul să scrii încolo, da?... Iată de ce de la o vreme pășteai bobocii tot pe lângă mine?... Lasă, vorbim noi pe urmă.

– Cum ți-a fi voia... Numai află că eu unul n-am scris nicăieri. La urma urmei poate ne spune dumnealui cine l-a pus să bată atâta cale până la noi în sat?...

Oboroc întoarse capul spre poartă și căută cu ochii la drumul pe unde a venit.

– Știi că are stofă mânzul dumitale, tovarășe Ciubară, se pricepu Oboroc să-și ducă rolul mai departe. Nu vă supărați, dar... continuă el mai prinzând la inimă. Până și cumiștenia asta a noastră, a moldovenilor, are o limită. Să ne ținem numai de sapă și plug. Trăim, oameni buni, în veacul douăzeci și-i păcat să îngropăm talentele în țărână. Aurul țării trebuie scos la lumină, să-i știe toată lumea prețul...

Îndoielile și speranța se luaseră cu mine la trântă.

Parcă nu zăbovea nimeni pe la gard, prin ogrăzile vecinilor, însă vestea că a venit marele actor Oboroc să taie opritorile tatei și să mă ia cu el la Chișinău, a trecut cu gură aprinsă din casă în casă, a sărit văile, a deschis porțile pe la toate neamurile și a grăbit drumurile și cărările. N-a trecut nici o jumătate de ceas, și toată ograda gemea de lume. Fiecare își găsisse o treabă să intre, să vadă, să-i strângă mâna lui Oboroc. Să mă laude. Să se laude că mi-s neamuri, și dacă nu erau brațele lor, nu mai ajungeam la așa cinste.

Învăluit de privirile calde și binevoitoare ale oamenilor și încălzit de un pahar cu vin cu care-l cinsti din capul locului gazda, Oboroc păși mai adânc în apa rolului și hotărî să mă examineze față de toți. Cine știe, poate băiatul într-adevăr s-a născut cu stea în frunte?! Să te faci că n-o vezi e ușor, dar dacă o stingi c-un cuvânt, blestemul neamului te va urmări o viață întregă. Iar până la urmă nici pământul nu te primește la sânul lui.

Tata se bucura pe ascuns. Acu-i acu. O să-mi închidă ușa și mie, și neamurilor o să le vină de hac. O să se răfuiască pentru glumele de la clacă. Din pricina lor un rău și ceva n-a avut zi de tihnă în casă. Dacă îl lăsau atunci să-și ducă înțelepciunea curelei până la capăt, zi purta floare la ureche, și femeia avea mașină de pălat.

Scoase din casă scaunele și-i așeză pe cei mai în vârstă, pe frați, pe soră, pe mămuca. Adicătelea, uitați-vă! Uitați-vă bine la odorul vostru care îmi mănâncă zilele! Uitați-vă, să vă piară pentru totdeauna pofta să vă gătiți la el!

Și parcă îndoit sub povara unei obide nemeritate, răbătu toată adunarea și se lăsă pe un pietroi, lângă prag. Alături de plugul și boroana pe care le păstrase încă de pe când avea trei hectare de pământ. O vreme, tata a avut nevoie kolhozul de ele, le ținea și le îngrijea cu toți oamenii la brigadă, în câmp. Acum, de când ară cu tractoarele, a cerut plugul și boroana acasă și caută de cine le să nu ruginească. Unii, luându-se cu vremea nouă pe piept, se leapădă repede de cele vechi, dar tot ea, vremea, îi întoarce la ele. Și atunci mai ia-le de unde nu-s. Tata însă nu poate pași în ziua de mâine fără copilăria și neretea lui. Fie oricât de amare și grele. Lângă plug și boroană cântase și adunase cântece, auzise și ticluse povești, glumise, visase și storsese multă vlagă din trupul și inima lui, ca să ajungă la ziua de astăzi.

– Poftim, Constantin Iacovlevici, urcă pe scenă, mărezi Oboroc din amorțeală, arătându-mi cu mâna pragul și prispa casei. Să te auzim! Lumea așteaptă.

M-am ridicat pe prispă, dar la auzul aceluia ceremonios Constantin Iacovlevici îmi păru că nu mai eram eu, ci un străin venit de undeva de foarte departe... Din oaptea memoriei mele am desprins ce mi-a venit mai

întâi în minte și am început să strig ca la pojar, poticnindu-mă rușinos în pragul poemului "Luceafărul":

*– A fost odată ca-n povești,
A fost ca niciodată,
Din rude mari, împărătești,
O prea făloasă fată...*

Glasul meu umplu ograda pițigăiat, searbăd și monoton. Mi se uscaseră gâtul și nu vedeam în față decât paharul cu vin din mâna lui Oboroc. Un diavol parcă mă împingea din urmă. Zburam la vale într-o căruță cu roțile neunse, care hodoragea din toate încheieturile ei de lemn și fier. Săream peste rânduri, înghițeam strofe întregi, ciupeam toate virgulele, toate punctele. Așteptam din clipă în clipă să mă îngroape sătenii în hohote de râs.

– Destul!... mă opri pe neașteptate Oboroc, încrețindu-se la față și oarecum stingherit.

Neamurile și vecinii tăceau, privindu-mă pe furiș. Se rușinau să dea ochii cu mine. Nu se așteptaseră la un asemenea spectacol. Mă știau băiat dezghețat, dar acum o făcusem de oaie.

Privii spre mama. Oftând, ea ridicase un pai de la picioarele tatei și, cu ochii fixați pe el, începu să-l împătorească în două, apoi în patru.

– Auzi tu, cică Iacovlevici! Se credea mai breaz decât alții, chicoti în pumn cineva din ultimele rânduri și se strecură afară în drum, fluierând de bucurie. Vechea bucurie pentru durerea și necazul altora. Nici prispa casei nu i-a ajutat, l-a trântit jos! ... continuă el și hohote izbucniră din stânga, din dreapta, din spate, din față.

Era Sârghi Fostu. Fost toboșar, fost președinte de kolhoz, fost profesor de muzică, fost student la Institutul de arte, fost cioban, fost văcar... Dar mai mult toboșar...

foldova în persoana lui pierduse un mare artist. Bătaia
i de tobă se asemuia cu a marelui baterist Valentin Goga
e la formația "Noroc". Lovea toba, lovea ulcele,
stroane, alămuri, bucăți de fier, tremura, se zbătea
easupra lor, ca un fluture deasupra florilor, ca o ciocârlie
s, în ceruri albastre, de li se oprea răsuflarea și
muzicanților și spectatorilor.

Trezise până și admirația neprecupețită a unui șef
nit din Chișinău la adunarea cu prilejul bilanțului de
ârșit de an.

– Vreți președinte pe unul din sat?...Poftim!... zise
ful, arătând spre Sârghi. Băiat tânăr, talentat... Ce mai
ncolo-încoace? Punem la vot.

Și au pus și au votat... De atunci i se trag toate lui
ârghi. Președinte a fost cu chiu cu vai vreo câțiva ani,
nă a murit șeful cel fermecat de toba lui. Fostu s-a
tors la tobă, dar mâinile nu-l mai ascultau. A încercat și
ltele, poftit și nepoftit, dar numai paharul i s-a lipit de
flet. Și poate și nădejdea la niște vremuri mai bune
ntru el. Numără voturile de pe acuma, ca la toamnă să
e înscăuneze iarăși în postul de șef al satului. Măcar pe
n an. Să se ridice, să se răfuiască cu noi, Ciubărenii, și
urmă, la sfârșitul anului, scrie el singur cerere, nu mai
teaptă să fie rugat.

– Steaua mea încă n-a apus... S-a ascuns după un
r și vă pândește. Pe toți vă pândește, strigă el uneori,
ând se aghezmuiește, strigă și fluieră tot drumul de la
fet până acasă.

Clopoțelul de la poartă prinse să sune de rămas-bun.
mea începu să se împrăștie, Prin ogrăzi, prin câmp
au treburile neîmplinite. Nu mai avea la ce sta și privi.
linunea nu se săvârșise. Rămâneam acasă. Aveau
stulă vreme să mă vadă și să mă asculte, nu degeaba
e ridicase club în sat.

Pînă și neamurile se cam răriseră. Rămăseseră numai cele mai apropiate, cele cărora nu le stătea bine să plece fără o vorbă de mângâiere, fără o glumă. Tata ședea pe locul vechi și netezea cu palma lama plugului de lângă el, fără a-și da bucuria pe față. Crengile nucului se aplecaseră deasupra lui și în adierea vântului îi băteau ușurel din palme. În liniștea deasă, plină de năduf, din când în când ofta mama. Ofta din greu, parcă a necaz, ofta ușurel, parcă a bucurie. Odată cu ea ofta și satul din jur, ba ridicând dealul, care îl ascundea de lume, ba coborându-l jos, jos de tot, mai jos de acoperișul caselor, de umerii mamei. Oboroc părea să-și fi uitat rolul. Spectacolul se isprăvisese, dar el nu simțea satisfacția biruitorului. Aștepta încordat un deznodământ ce întârzia. Secundele treceau lungi, ca într-un bocet.

Eu mă mistuiam de ciudă și rușine. Inima mi se zbătea în piept ca pasărea în pumn. Am fulgerat cu privirea gardul, gata s-o iau la sănătoasa, dar ochii tatei mă stăpâniră locului. El se ridică și se apropie de Oboroc. Îi dădu paharul cu vin mai aproape, îmbiindu-l:

– Mata gustă din pelinul nostru și mai pune-l o dată la încercare... Poate o fi totuși ceva de capul lui... Poate mai are ceva de spus. Hai, cutează, băiete! Odată ce ți-a mers buhul tocmai până la Chișinău...

Și întorcându-se iarăși către Oboroc:

– Și apoi, n-ai venit să-l faci de râsul găinilor...

– Am venit că...

– Ai venit să-l ajuți... știu... Și te rog... Mai dă-i o șansă și n-ai să greșești... Iar de nu, s-o spui răspicat, fără urmă de îndoială... continuă tata pe un ton care mă făcu pe loc să bănuiesc mai mult, decât să înțeleg, că jocul ascuns continuă nemilos și până la capăt. Pricepuse că voiam să dau bir cu fugiții și m-a oprit. M-a oprit ca să mă vadă bătut. Bătut bine. O dată pentru totdeauna. Bătut

adânc în brazda lui. Așa-i el. Fire de gospodar. Când se apucă de-o treabă, o face cu toată inima...

Oboroc pesemne era deprins cu alt joc de teatru, decât acel pe care i-l propunea tata. După câteva pahare închinare, care îi dezlegaseră limba, Oboroc intrase cu tot dinadinsul în rol și nu mai putea fi oprit. Se rezemă trainic de spătarul scaunului, puse picior peste picior și începu să mă dăscălească:

– Nu-ți face sânge rău, băiete. Că nici pâinea actorului nu-i unsă cu miere. Un agronom o duce mult mai bine, scultă-mă pe mine. Are de toate. Și pătlăgele, și harbuji, și miere de albine, și părăluțe la chimir cu care poate să-i șteargă nasul până și unui ministru. Petrece vremea la aer curat și nu se prea omoară cu gândul la ziua de mâine. Iar dacă mai și aleargă, apoi numai călare, sau cu brișca, sau cu mașina. Da ia să punem pe același cântar un actor. Unul ca mine. Să știi, măi Costăchel, că nu trage atâta. Măcar pune-i aplauze în buzunar și insigna de onoare pe piept. Da, da... nici aer berechet, nici poiană verde și nici mașină. O lună întreagă de spectacole, repetiții, deplasări, și la urmă câștigăm doar cămașa de pe noi. Și apoi agronomul e cu căciulă văzută și întrebată aici la voi, pe când actorii prin teatre se îndeasă fes lângă fes. Și-i atâta sfadă și mâncărime între ei, că-ți vine să-ți iei lumea în cap. Să te vezi iarăși copil. Lângă mama și tata. Și să nu le mai ieși niciodată din cuvânt. Aici Oboroc făcu o pauză, oftând sincer și cu multă durere, apoi, fără să ridice ochii spre mine, își continuă gândul cu un glas mai blând, mai bărbătesc. Hei, de câte ori mi-am făcut geamantanul și eram gata de ducă... Dar încotro?... Și apoi, parcă poți fugi de mine?!... Am prins rădăcini în asfalt, în buchiile traiului de orășan și, vrei nu vrei, vorba veche, vorba nouă, bea la rigore vodcă. Taci și înghite-ți băutura până la ultima picătură, și atunci toată lumea e a ta...

Mulțumit de sine, actorul întinse mâna, dar burluiul se dovedi a fi gol...

– Ce te-ai așezat, măi Costăchel, măi? mă șfichiui pe neașteptate glasul mamei. Ia dă fuguța în beci. Uple ulciorul cu vin și mulțumește omului pentru că te-a pus la cale.

Gata, s-a strâns funia la par. Până și mama, care mă jelea atâta, mă ia acum la rost. Ce să-i faci? Așa-i de când lumea. Din pomul căzut toți oamenii taie lemne.

Dar ce-mi văd ochii?... Tata lăcrimează. Ceva se frânse și în inima lui. Inimă de părinte... Și apoi mândria de neam încă n-a mâncat-o lupul. Mai curge prin sânge.

– Nu mă așteptam, băiete, să te dai bătut atât de lesne. Te știam mai vartos, mai ager... De azi satul o să rădă nu atât de tine, cât de mine. Că am crescut un alt Sârghi Toboșaru pe lângă casă.

Abia în clipa aceea am înțeles că semeția voinicului, călare pe calul lui alb, nu se putea împăca, vezi bine, cu înfrângerea feciorului, pe care până nu demult o dorise atâta!

– Și voi ce ați luat apă în gură, se năpusti el și asupra neamurilor. Săriți-i în ajutor! Săriți, puneți umărul, să ridice dealul!... Parcă am răsărit cu toții de pe aceeași vatră de cuptor! Parcă ne-am bucurat de aceeași strachină, de aceeași cântece și obiceiuri!... Parcă aceeași palmă de pământ ne-a crescut! Dar tot străini rămânem. Zău, ai naibii suntem. Pe omul nostru nu-l suferim să ne dea povață, să ne deschidă ochii, să ne dea la brazdă... Numai străinului îi dăm ascultare și-i batem din palme! Dar dacă la o adică dumnealui greșește? Greșește, precum au mai greșit și alții până la el. Parcă puțini au trecut prin satul nostru și ne-au făcut de lucru pe mulți ani înainte? Drept că ne-au făcut și zile de sărbătoare, dar și de gândit ne-au dat...

Tata și la lucru și la vorbă ară în adânc. Și chiar dacă

greșește câteodată, greșește cu suflet. De-ar fi împărat peste el să-l audă, pe loc s-ar alege ori cu capul tăiat, ori în fotoliu de ministru.

Și chiar în acea clipă, printre puținele neamuri rămase în ogradă, am simțit doi luceferi ațintiți asupra mea, ochii acelei domnițe, mireasa mea de-o clipă, care acum stătea stingherită pe un scaun, trimițându-mi priviri de îndemn și îmbărbătare, unica ființă ce-mi mai putea întoarce încrederea de odinioară.

Și versurile, scâlciate în mod barbar de mine cu puțin înainte, izbucniră de astă dată descăturate și ușoare ca o bătaie de aripă ce se înălța spre culmea dealului, după care se tupila de veacuri satul nostru...

– *Porni Luceafărul. Creșteau
În cer a lui aripe,
Și căi de mii de ani treceau
În tot atâtea clipe.*

*Un cer de stele dedesubt,
Deasupra-i cer de stele...*

Le rosteam ca pe un crez, ca pe o rugăciune, îndreptându-mă spre acea domniță din poveste, dar când am deschis în sfârșit ochii, m-am trezit luminat de alți doi luceferi, de ochii mamei, împovărați de bucurie și dragoste... Domnița pierise fără urmă, sau poate fusese doar o nălucire făcătoare de minuni...

Abia mi se stinse glasul, că tata sări în picioare:

– Ei, acu ce zici? păru să spună triumfător ochii lui. El se apropie de Oboroc, care cu paharul gol dinainte își pierduse toată verva de mai adineauri și se uita buimăcit la mine. Îl cuprinse cu mâna pe după umeri și îl conduse spre ușa beciului. Amândoi coborâră scările ca spre un

alt tărâm, spre răcoarea butoaielor, acolo unde tata își spăla pelinul de pe inimă și-și tocmea cu oamenii toate problemele gospodărești.

Rămași în ogradă, neamurile și vecinii făcură roată în jurul meu. Care zâmbea, care-și ștergea lacrimile.

Clopoțelul porții sună vesel, adunând iarăși satul. Primul îmi vorbi același Sârghi Toboșaru:

– De astă dată ai scăpat cu obraz curat, dar cine știe cum s-or întoarce lucrurile...

– S-or întoarce cum nu se poate mai bine! C-a dat gospodarul cep la butoiul plin, îl înfruntă vărul meu, Nelu.

Din gârliciul beciului se desprinsese o adiere domoală de cântec...Cântecul bunelului. Tata îl moștenise și-l îngâna de fiecare dată când nimerea într-o cumpănă. Îl îngânase cu mulți ani în urmă, pe când eram copil, după ce moșul său, Costache Pântea, primul președinte de kolhoz, îi arase pământul, îi distrusese haturile și-l pusese să scrie cerere de intrare în kolhoz. Atunci s-a despărțit de pământ, de trecut... Acum se despărțea de mine, de viitor... Și cânta:

– *Lume, lume, soră lume...*

Așa-i lumea, trecătoare,

Unul naște, altul moare,

Lume, soră lume!...

Ascultam cântecul cel mai trist de pe lume, ascultam cu sete melodia, care suna acum pentru mine ca o simfonie celestă, dătătoare de viață...

– *Unul naște, pătimește,*

Altul moare, putrezește,

Lume, soră lume...

De unde până atunci din gârliciul beciului venea numai vocea tatei, la un moment dat răsună și basul lui Oboroc, vestind astfel că tocmeala se și încheiase în favoarea mea.

După evenimentul acesta de pomină, o săptămână încheiată am trăit o stare de vis. O aripă a inimii și a sufletului își lua zborul spre lumea mare, alta mă ținea legat de pământul unde crescusem. Și toate îmi erau acum dragi, ca niciodată... Drumurile, căările... Brusturii de sub garduri... Pădurea, viile, livezile... Stâna cu oi... Cireșul de pe deal și salcia despletită din vale, de care mă lipeam acum ca de-o ființă dragă de cine știe când...

Mă vedea și tata în fiecare dimineață căzut pe gânduri, dar nu-mi zicea nimic. Tușea în pumn și se ducea la lucru. Tăceam și eu. Mă zăvorâsem până într-atâta, că-mi pierise pofta de mâncare. Nici un fel de bucate de-ale mamei nu se lipeau de sufletul meu. Toată ziua o petreceam pe malul iazului. Seara mă întorceam târziu acasă.

...Într-o noapte, în drum spre casă, m-am oprit pe creasta dealului. Lângă cireșul unde era pe vremuri pământul nostru, al Ciubărenilor, și de sub care, într-o noapte, tot de vară, la un an după întoarcerea din Siberia, sufletul bunelului se ridicase la cer...

Multe luminau în mintea mea, multe din cele de ieri și de azi. De parcă nu cerul, dar toată ființa mea era plină cu stele.

Apoi o aripă neagră le stingea fără veste și demonii îmi aminteau de versurile pe care le declamasem fără nici un Dumnezeu!.. Trâmbițau la ureche că nu eu am deschis poarta spre lumea largă, ci tata cu gârliciul becului...Iarși tata!...

– Și tata, și tu... îmi șopti o altă stea răsărită în vârful cireșului, parcă cu glasul bunelului. Dumnezeu a sădit în tine sămânța, care trebuie să dea roadă bună ...Sămânță

de-a noastră...Sămânța dragostei... De oameni, de plai,
de neam...

– De Feți Frumoși ca mine e plină țara... Și apoi...

– Așa este...Dar dragostea nu-i doar o șagă. E dată
de Dumnezeu... Și dacă se înfiripă în sufletul tău, trebuie
să o păzești ca pe un dar ceresc. Ca pe un leac, ca pe o
flacără, care să lumineze și altora...E mântuirea noastră,
a tuturor...

– Pe mata de ce nu te-a salvat?...

– Cu toți anii mei grei, mulțumesc lui Dumnezeu că
ea m-a izbăvit de toate și m-a întors în sat, la copiii și
nepoții mei... Asta am vrut, asta s-a împlinit... Celelalte
le-ți face voi... Când cu gluma, când iar cu gluma... Și
cu voia Celui de Sus... Dumnezeu să te aibă în pază și
să te lumineze... Ai de îndurat încă multe...

Frumos și cu tâlc mi-a vorbit bunelul din lumina lui
cerească. Mă întorceam ca pe aripi, petrecut până-n
pragul casei de-o lună nălucitoare, pe care parcă n-o mai
văzusem până atunci și de care nu mai voiam să mă
despart, dar până la începutul examenelor rămăseseră
zile numărate. Măine și poimăine.

Tata și mama dormeau c-un ochi închis, urmărind cu
celălalt cum am intrat ca un lunatic, cum am aprins lampa
și, fără s-o mai sting, m-am trântit îmbrăcat pe pat, privind
buiumac în pod.

– Măi Costăchel, dădu glas tata.

Am închis ochii, prefăcându-mă că dorm.

– Măi Costăchel, m-auzi tu? întrebă tata cu glasul
blând, de parcă ar fi vrut să-mi spună noutatea, pe care
o știam prea bine și pe care o așteptam cu sufletul la
gură.

– Ce-i!? am întrebat eu cu glas stins.

– Văd că nu te-ai dezbrăcat încă. Fă bine și adu o
căldare cu apă, că maică-ta a plămădit și mâine
dimineață coace pâine.

– Nu mă duc, m-am răstit eu, necăjit că mi-a risipit visurile ca pe un stol de fluturi și m-am întors cu fața la perete.

– Și de ce, mă rog?

– Că nu vreau... Mi-i somn... Și-apoi fără mine în casa asta nu mai este nimeni să aducă? Parcă avem fântână lângă poartă!... Și nu în Valea Adâncă!...

– Ne gândeam că poate o sfințești tu...

– De sfințit poți s-o sfințești numai mata. Eu nu-s popă... Mata spuneai că ești și popă și stăpân în casă...

– Așa?...Ascultă, nu-ți pare că ți-ai cam luat nasul la purtare?

– Nu-mi pare. Noapte bună.

– Melesteul văii în care te-am găsit!... scrâșni tata, aruncând oghealul de pe el. Stai că-ți fac eu noapte bună! Îți arăt ce fel de popă sânt! Te tai!...

Am umflat cu umărul ușa, de parcă nici n-aș fi fost în casă. Fulgerul să fi alergat din urma mea, că nu era să mă ajungă.

Tata n-a mai apucat să se îmbrace. S-a repezit după mine numai în cămașă și izmene, așa cum sărise de pe cuptor. Lângă șopron era cât pe ce să mă apuce de guler, dar s-a împiedicat de coarnele plugului și, icnind de durere, s-a rostogolit la pământ.

M-am oprit să-l aștept. Poate se rănise și avea nevoie de ajutorul meu.

Durerea însă îl înfierbântase și mai mult.

– Până-n ziuă tot pun eu mâna pe tine și-ți dau blagoslovirea mea părintească, mormăi el și, proptindu-se de toporul care i se nimerise alături, sări pe neașteptate în picioare și se repezi la mine.

Nici nu mai țin minte cum am sărit și eu din loc și am luat-o la sănătoasa, spre club, spre mijlocul satului. Poate ne aude careva, poate dăm peste cineva și-i scoate

toporul din mână. Dar, ca înadins, nimeni. Nici fereastră aprinsă, nici lătrat de câine, nici zare de om. Numai lună și nori pe cer, numai gropi și garduri înaintea mea, numai maluri de întuneric și țărâit de greieri în jur.

Văzând că nu mă poate ajunge, după o bucată de vreme tata se opri iarăși.

– Numai să trag o gură de aer...

Și cu toate vrerile și puterile se avântă să prăvale malul de întuneric care ne despărțea. Noroc de lună că răsărise la vreme de după nori și mi-a luminat cărarea, altfel ai casei îmi atârnau ștergar la streășina casei.

Tata nici nu bănuia spre ce mal de prăpastie aleargă. Din lumină în întuneric, oftând mereu, m-a fugărit de vreo câteva ori în jurul clubului, apoi în jurul sovietului sătesc, apoi cu o sudalmă îndesată mă mână spre iaz, silindu-mă să trec podul peste apă și să ridic dealul spre școală, spre biserică. Nădăjduia să mă ajungă acolo, între zidurile sfinte.

Lângă zidul bisericii mi s-a năzărit în mâna tatei strălucind în lumina lunii ascuțitul toporului, și am simțit năvălind peste inima mea un suflu rece, rece...Apoi altul cald, cald...După care nu mai țin minte cum am sărit zidul înalt din jurul bisericii, pe care altă dată nici ziua n-aș fi îndrăznit să-l sar. Aici m-am pitit în umbra unui nuc... Mai departe se căsca prăpăstioasă râpa din marginea satului.

La rândul lui și tata, găsind o spărtură în zid, intră greoi în ogradă.

– Unde te-ai tupilat, nepricopsitul? răbufni el din bojoci.

Și ca un răspuns la răcnetul lui, o lostopană de pământ se desprinse din buza malului și destrămă liniștea nopții, prăvălindu-se undeva în adâncuri...

– Aici mi-erai? bubui tata și se năpusti val-vârtej către gura neagră a râpei. Venea ca un zimbru rănit, fără să

caute pe unde calcă, cutremurând pământul ce-l ducea la pierzanie. Nemaiputând îndura și biruindu-mi spaima ce mă sugruma, am ieșit din ascunzișul meu, căutând să-l opresc din fugă.

– Lovește, tată!.. De-acu mi-i tot atâta...

Tata se opri locului ca ținuit. Sfredeli întunericul. Mă găsi în sfârșit, spăsit, chiar în fața lui și mă privi fără mânia de adineauri...

Abătut și învins, tata avea așternută pe față o mărturisire de nesfârșită durere. Stătea cu ochii larg deschiși și nu știa ce să facă, ce să-mi spună ca să-și ridice de pe inimă povara, pe care și-o luase el însuși, cu propria lui mână. Să ispășească un păcat fără vină și să-i aducă mamei pace bună-n casă. Și deodată simți în mână toporul, îl privi înspăimântat și cu un suspin adânc îl lăsă să-i cadă printre degete... Se lăsă în genunchi. Ridică privirea spre vârful bisericii, la căpriorii dezgoliți și, făcându-și cruce până la lacrimi, îngăimă, întinzând către ceruri mâinile goale:

– Iată, vede și cel de sus, că-s cu gând curat...

Dar oricât de curat și sfânt se lămurea gândul lui, noaptea însă rămânea noapte. Cele bune se împleteau cu cele rele. Chiar și luna n-avea astâmpăr. Ba mijeia de după nori, ba iarăși se ascundea.

Freemătul unei păsări de noapte mă trezi din amorțeală. Inima îmi zvâcnea să sară din piept... Eram gata să mă reped, să-i sărut tatei mâna.

Învălmășit pe neașteptate de limbi de lumină și întuneric, tata se opri locului, rupt parcă-n două de osteneală și scârbă. Întoarse capul spre casa noastră din vale, unde ne aștepta în fereastră lampa aprinsă. Șovăi câteva clipe, dibuind-o cu privirea oarbă, apoi încet, legănându-se greoi de pe un picior pe altul, porni într-ocol. Porni, de parcă își lua rămas-bun de la mine.

Durerea îl scoate pe om din casă și tot ea îl împinge înapoi. Chiar dacă s-a făcut mai mare, de nu mai încapă pe poartă, pe ușă.

M-am luat după el. Deasupra noastră cerul se limpezise și luna slobozise o pulbere albă și grea pe umerii lui, povârbindu-i grumazul, de parcă voia să-l cufunde în țărână...

Pas cu pas, tot îndemnându-l cu inima și cu privirea de departe, din umbră, de după tufe de liliac și coame de garduri, l-am însoțit până-n ogradă.

Mama aștepta în poartă, dar el trecu pe alături și pași greoi în casă, fără să o vadă. Ea îl urmă, suspinând. Și multă vreme umbra ei se tot zbuciumă în fereastra aprinsă, ca un fluture în preajma unei flăcări mistuitoare. Un fluture de lumină și dragoste.

Cu ochii duși la zbuciumul mamei de acolo, din stogol de fân în care mă îngropasem pentru întreaga noapte, simții că mă cuprinde o moleșeală atotbiruitoare. Mă fură somnul, răsturnându-mă departe-departe, peste o mare de pelin amarui, într-un început de vis și poveste.

Și m-am visat arând cu plugul de acasă, într-un potop de ninsoare, pe-o scenă inundată de lumină, din culisele căreia mă urmărea tatăl meu, pocnind din harapnic, în timp ce din sala cufundată în întuneric răsunau aplauze, hăituri și vers de colindă.

... Până astăzi ar. Cu inima, cu slova, cu sufletul. În fiecare dimineață, în fiecare seară. De e frig sau cald, de e ploaie sau ninsoare, lumea vine la teatru. Pulsează luminile rampei, lumina ochilor, să risipească neliniștea veacului cuibărită în noi, să desferece în sufletul omului o fereastră spre lumină. Apoi izbucnesc aplauzele sau tăcerile. Uneori fierbinți, cu bulbuci de ploi văratice, uneori reci și lungi, ca ploile de toamnă.

Aici, în casa mea de la etaj, între pereți de beton, se

ing una după alta luminile, aplauzele, tăcerile... Rămân
numai miresmele pământului reavăn și ochii tatei, care
năvălesc la mine, poftiți și nepoftiți, de pe brazda lui dintre
arcane. Intră pe ușă, pe fereastră. Pătrund prin pereții
de beton și se uită la mine, uneori căinându-mă, uneori
zâmbind. Și până spre ziuă împart cu ei toate bucuriile,
ate focurile și înghețurile de aici din oraș. Pe cele amare
sunt tăcut, să nu-i stric inima. De cele bune nu prea am să
pot să laud. Și născocesc câte și mai câte. Însă ochii lui îmi
scăldă sufletul ca-n carte.

“Maică-ta, când a fost să te vadă, spunea că ți-a văzut
portretul pe-o clădire”, îi aud vocea.

Mama... Ca toate mamele ... Numai ea știe câte a
suferit și câte a plătit cu inima și cu buzunarul să mă
aducă în lumină. De câte ori mi-a vârât pe ascuns în haină
ani de cheltuială și pe câți i-a mulțumit tot pe ascuns,
mă-mi poarte de grijă. De-ar ști el că, umblând prin litere,
găsiți și povețe, mă întorc la spusele lui, că omul o viață
în buie să pășească pe aceeași brazdă, să semene în
pe același crez, de nu vrea să piardă pământul de sub
ciocane. De-ar ști... Și deodată am simțit gustul amărui
al unui cântec, demult rătăcit pe buze: “Pelin beau, pelin
mă-nânc, pe pelin seara mă culc...”

Ochii tatei se uită lung la mine și-l aud mirându-se cu
mândrie neascunsă în glas:

– Măi, măi... Tare mi-i că tot țăran ai rămas!

NE VOR AJUTA TALENTUL, ȘTIINȚA, CURAJUL, TINEREȚEA

*Scriitoarea Eugenia David în dialog cu scriitorul
și cineastul Iacob Burghiu, consilier prezidențial
în probleme de cultură și culte*

Eugenia David: Domnule Burghiu, cum te simți după un an de zile în calitate de consilier al Președintelui Republicii Moldova în problemele culturii și cultelor?... Unii cred că e o mare sinecură, mie însă mi se pare că-i o mare răspundere și ai mult de lucru, nu-i așa?

Iacob Burghiu: Drept să-ți spun, nu am timp liber să simt cum mă simt. Ziua de lucru începe la ora opt și se termină deseori seara târziu. Programul include: vizionări de spectacole, de filme, de expoziții... ședințe, deplasări, simpozioane... întâlniri cu oameni de cultură, cu preoți și enoriași de prin satele și orașele republicii... cu oameni de afaceri, cu președinți ai comitetelor executive... cu parlamentari, cu primari, cu atașați culturali ai ambasadelor... la o cafea, la un ceai... proiecte de decrete, de legi, concepții, programe, propuneri de soluționare a problemelor... solicitanți, scrisori, sărbători, jubilee, luări de cuvânt, mesaje, telegrame, telefoane... O avalanșă. O namilă care se năpustește asupra ta. Mai pe scurt: *Ursu-i mare!* Vorba moșului meu, Costache Burghiu, care a făcut doisprezece ani de Siberie.

E. D.: Și te trântești cu el?

I. B.: Mă trântesc... Când el deasupra, când eu de desubt. Dar n-am pierdut curajul de-a lupta.

E. D.: Chiar de-a reușit ursul să te implice și într-un accident rutier?

I. B.: În cazul dat, nu-i vinovat ursul, ci omul nostru, pornit pe afaceri, ajuns peste noapte să aibă mașină și, fiind grăbit la volan, a dat peste mine...

E. D.: Mare noroc ai avut. Să știi că foarte mulți am fost

dumneata în zilele acelea grele... Ne-am rugat lui Dumnezeu să-ți dea sănătate. Te cunoaștem și te apreciem pe un om de bine, poate prea modest și blând, dar anume asemenea oameni ducem lipsă cu toții... Probabil că el ce-a provocat accidentul l-a comis mai mult inconștient. Nu cred să-ți fi purtat pică pentru ceva. Păgân să fii, și n-ai merge la asta.

I. B.: Știu eu?... Poate că așa-i, poate că nu... Dar vorba mitale mi-a amintit de un foarte bun cunoscut de-al nostru, Vasile Vasilescu... S-a rugat și el lui Dumnezeu pentru sănătatea lui?...
Ea?...

E.D.: Vasile Caras, bancherul?... Copilul de casă al scriitorilor? Nu-i, s-a ascuns... Îl caută poliția economică.

I. B.: Nu. Vasile Stati din Parlament. "Loco" producător de poezii. Ai citit scrisorile lui adresate mie? Publicate în ziarul *glasul Moldovei*?

E. D.: Am citit câte ceva. Te ia în răspăr, te numește aman... Îți dă în obraz că l-ai momit cu puterea vrăjilor pe domnul Președinte și a semnat decretul privind decorarea domnului Eugeniu Coșeriu.

I. B.: Îmi dă în obraz cu o insolență crasă... Și încearcă să ne vească nu atât în mine, cât în persoana Președintelui nostru, domnul Petru Lucinschi... Că iată ce naționalist sadea și-a luat postul de consilier!...

E. D.: Oare nu e clar pentru toată lumea că termenul de literatură română s-a încetățenit pentru totdeauna în mințile noastre și nu ni-l mai scoate nici un politicastru din cap?

I. B.: E clar și pentru Vasile Stati... Că-i om versat în toate. A studiat pe Marx... A călătorit prin Italia... La întoarcere a scris o carte despre arta italiană, folosind truda altora, fără să le indice numele... Furtișag, pentru care fapt a și fost exclus din Uniunea Scriitorilor. Și de atunci, sărmanul, face politică prin vorbe... Caută gâlceavă. Să-i dea lumea importanță. Au venit alegerile parlamentare și el, rătăcit pe undeva prin țară, a găsit claurile fostei ideologii sovietice, își hrănește cu jăraticul de la mârtoaga care l-a adus în actualul parlament... Mai știi, poate reușește și de data asta?!

E. D.: Da ce crezi...

I. B.: Atât că mărtoaga-i bătrână. Au tot mânat-o mulți. Ani la rând, fără odihnă. Și Iosif Stalin. Și primii-secretari ai comitetului central al RSSM... Până mai ieri și Academia de Științe de la noi... Dar iată că lumea s-a deșteptat și nu mai vrea să joace hora în jurul minciunii... Nici noi, băștinașii, nici concetățenii noștri de alt neam. Astăzi, în văzul lumii întregi, aleea memoriei noastre este completată, după lungi pauze istorice, cu o mulțime de nume ilustre care au sporit și au păzit adevărul despre noi... Mihail Kogălniceanu, George Coșbuc, Mircea Eliade, Tudor Arghezi, Constantin Stere, Lucian Blaga, același Eugeniu Coșeriu... În cinstirea acestor nume mai vechi și mai noi, oamenii care gândesc și fac o politică de perspectivă văd o revenire normală a țării noastre nu numai la izvoarele firești ale propriei culturi. Aceste personalități mai sunt și expresia reșezării conștiinței noastre în albia culturii europene. Nu putem înainta spre centrul valoric al Europei fără a cinsti, de exemplu, numele și opera pământeanului nostru de acolo Eugeniu Coșeriu. Spun asta pentru unele minți înfierbântate de la noi, care din nou încep să caute nod în papura istoriei. Ajunge câte greșeli am făcut. E timpul să ne spălăm de ele prin fapte noi și cinstite.

E. D.: Pentru susținerea candidaturii actualului Președinte al Republicii Moldova am luat-o amândoi la cap, fiind categorisiți printre mancurți, rătăciți etc. Azi mi se pare că opoziția de dreapta și de stânga s-a mai ogoit. Sau pur și simplu eu nu citesc presa de toate culorile?

I. B.: Unii s-au ogoit, alții s-au înrăit. S-au ogoit și din dreapta, și din stânga acei care s-au remarcat și ieri, și alaltăieri printr-un coeficient de inteligență ridicat, printr-o forță de muncă creatoare și au înțeles, în cele din urmă, că valențele spirituale și bunurile materiale ale acestui pământ trebuie să sporească prin pace, prietenie și dialog cu toți vecinii noștri, și prin sporirea bunurilor materiale și spirituale, poporul nostru are toate posibilitățile să se afirme printre comunitățile umane de pe glob. Mulți dintre ei – oameni de știință, de artă, primari, președinți ai comitetelor executive, oameni de afaceri, bancheri, directori

... întreprinderi, proprietari, profesori, studenți, membri ai
feritelor partide, firește, și ale celor de opoziție vin la
ședinte, la domnul Petru Lucinschi, cu propuneri concrete
ameliorare și soluționare a situației economice de azi în
ate ramurile gospodăriei, culturii, științei... E interesant de
arcat că majoritatea dintre ei sunt tineri și cu pregătire bună.
ptul acesta bucură, pentru că viitorul țării e al tinerilor
fesionisti, al copiilor și nepoților noștri. Cât privește presa,
arele partidelor de opoziție? Ele s-au politizat într-atâta, încât
n impresia că nu le fac oamenii pe care îi cunosc ca buni
nditori și patrioți, străluciți jurnaliști, dar niște reprezentanți
n stirpea fostului regim totalitar sau din cea a olmecilor din
merica Centrală a mileniului III î. e. n., care sufereau de
umite boli cromozomiale ce în final i-au dus la un proces
generativ generalizat și la dispariția aproape totală a
popului... Până acum n-am întâlnit în paginile ziarelor de
oziție nici un material de analiză profundă formulat la rece
cu buna cunoștință a situației politice și economice în care
fi punctate cât de cât unele propuneri de soluționare a
oblemelor de azi. Tot ce a înfăptuit până acum actualul guvern
Președinția este negat sau trecut cu vederea. Tii, Doamne,
te se scriu și se spun la adresa lor. Injurii grosolane, fabule
rânjete diabolice, denaturarea intenționată a adevărului,
te la un loc având misiunea de a distruge și gând, și faptă,
fir de iarbă, tot-tot ce se opune lozincilor ipocrite ale partidelor
opoziție. Agnosticismul intrinsec și irevocabil al politicii
rtidelor de opoziție, care începe totdeauna cu... "nu căuta
-i bun, critică, roade, sugrumă" sfârșește implacabil orice
aterial al ziarelor cu "...Domnul pe care îl propunem e foarte
n, e serios și cumsecade...", nu ne va duce niciodată la o
evărată mișcare înainte, va stopa gândirea și ne va arunca
mulți-mulți ani în urmă. Cel mai trist e că această
bădăioasă și funebră molimă s-a cuibărit în actualul
rlament și joacă pe degete mințile deputaților după cum
rește diavolul și nu poporul. Coaliția care s-a format din
oziția de stânga și cea de dreapta în ultima vreme în organul
stru legislativ citește și schimbă legile după pohtele și

interesele ei, blochează pe cele noi numai pentru a induce în eroare încă o dată poporul la noile alegeri... Pe cine vom alege acum? Iarăși pe Snegur, iarăși pe Sangheli, care au făcut sau le-au permis altora să facă destule aranjamente cu efect distructiv asupra vieții de astăzi a societății?...

E. D.: Sunt, sunt oameni de treabă... Vorbeai de tineri... Mai adăugăm o parte din alte generații, din alte partide... Și rotunjim suta.

I. B.: Andrei Strâmbeanu, Mihai Cimpoi, Nicolae Esinencu...

E. D.: Desigur. Sunt creștini. S-au rugat și ei pentru sănătatea dumitale.

I. B.: Creștinii aceștia nu știu *Tatăl nostru* până la capăt, de unde să știe și alte rugăciuni? Și apoi aveau de dus sacul lui moș Ion Snegur, plugarul. I l-au dus?

E. D.: Cum să-l ducă, dacă s-au alăturat și alții... Și le-au furat sacul.

I. B.: Da, ursu-i mare. Și imprevizibil. De la Sfintele Paști umblă cu uratul prin raioane. Joacă măști în fața lumii. Îi poartă lurie Roșca de funie. Sulac cântă din bici... Strâmbeanu trage coada buhaiului.

E. D.: Nu e urs. Sunt partide. Partidele Convenției Democratice din Moldova.

I. B.: Dacă-s partide care se respectă, de ce au umblat cu plugușorul, cu colindele alegerilor parlamentare înainte de timpul aprobat de lege? Abia acum a venit aratul și semănatul lor.

E. D.: Acelea nu au fost colinde, vizite de lucru se chemau. Democrație, dragă Iacob, democrație!...

I. B.: Of, Doamne și iar Doamne!...

E. D.: De ce oftezi?

I. B.: Prea multe treburi încurcate au rămas de la vechea conducere și, în persoana domnului Petru Lucinschi, Dumnezeu ne-a dat un președinte de țară prea bun la inimă, cu o gândire intelectuală remarcabilă, care vrea creștinește să stârpească răul cu binele, să spulbere întunericul și animalitatea din oamenii hapsâni și dornici de trai ușor pe seama poporului...

E. D.: Dorești vărsări de sânge? Sau să faci din toată

Moldova o închisoare? Astăzi tare-s mulți cu pufușor pe botișor....

I. B.: Doresc ca legile să fie respectate, iar cei care le încalcă să fie pedepsiți... Chiar și cu...

E. D.: **Vai de mine, te cunosc de om cumpătat și constructiv în acțiuni... Mereu săritor la nevoie, mereu bucurându-te de ceea ce faci...**

I. B.: Mă bucur și acum. Uneori. Când pot să-l ajut pe cineva... Sau când propunerile mele contribuie la rezolvarea unor probleme ce vizează cultura și cultele. Alteori sunt constrâns de propriile mele gânduri și imagini, care mă doboresc în clipele de răgaz, când rămân singur față în față cu mulțimea de scrisori, de plângeri, de solicitări și nevoi care nu mai continuă să ruineze și astăzi instituțiile de cultură, sufletele oamenilor de artă, puterea lor creativă, demnitatea, credința în ei, desigur, talentul – aurul viu al țării... N-ai să mă crezi, dar Dumnezeu știe... La fiecare respirație, cu fiecare porțiune de aer pe care o trag în plămâni, simt cum așchii de neliniște, de revoltă, de disperare și neputință mi se împlântă în inimă, în creier... Și parcă mă aflu înaintea unui cutremur care se ocnește, geme undeva în adâncul pământului, dar care iată-și va răbufni la suprafață... E o stare psihologică aidoma celei pe care am simțit-o la Sarmizegetusa, cu câțiva ani în urmă, pe când pășeam pentru prima oară printre ruinele celor două cetăți ale strămoșilor noștri... Firește, ai fost acolo... Le-ai văzut?

E. D.: **N-am avut nici posibilitate, nici sănătate. Dar le cunosc din cărțile lui Vasile Pârvan.**

I. B.: Cărțile istoricului și arheologului nostru cu renume mondial rămân o valoare prosperă a sufletului omenesc, pe când Sarmizegetusa în realitate e pe cale de dispariție. Au mai rămas câteva pietre, stâlpii calendarului și cele două izvoare care abia-abia clipocesc dintre dărâmurile împărăginite... Unul, în vârful muntelui, la Sarmizegetusa Regia, cetatea de scaun a lui Decebal, și altul pe vale, la Sarmizegetusa Traiana. Dar pentru cei cu bun-simț și bună-credință, se mai păstrează și-i-colo fire transparente, vițe de lumină și energie, de

sentimente și imagini, care ne dau posibilitate nouă, celor de azi, să contactăm peste veacuri înapoi cu strămoșii – dacii și romanii.

E. D.: La serata jubiliară a compozitorului Gheorghe Neaga ai vorbit despre acest contact, despre o continuitate a istoriei care persistă viabil și în muzica contemporană.

I. B.: Da, da... A fost un concert de pomină. Muzica maestrului are o sursă de meditație foarte bogată, sonorități apropiate celor din natură, reflecții ritmice și aritmice ce vădesc sensibilitate și rafinament pentru a ne deplasa în timp și spațiu, pentru a regăsi în creierul nostru imaginile, glasurile strămoșilor noștri de care n-am avut până mai ieri știință. Muzica lui Gheorghe Neaga mi-a amintit de Sarmizegetusa, de luptele care s-au dat acolo... Ea a devenit un component însemnat al filmului pe care l-am trăit atunci seara, pe tot parcursul concertului, și pe care îl trăiesc și în prezent... Căci așa e: inima își are ordinea ei, pe care rațiunea nu o cunoaște... Firește, raportul dintre contemporanietate și trecutul îndepărtat mi-e foarte clar. Și într-un caz, și în altul persistă imagini de luptă... Aceeși luptă... Pentru existență, pentru libertate... pentru un viitor bun al țării! Iată ce înțeleg eu prin luptă.

E. D.: Nu cumva ești dispus să lași lucrul de la Președinție și să te angajezi la turnarea filmului de care vorbești?

I. B.: Tentația e mare, dar până la ora asta n-am găsit nici un sponsor... Nici în Moldova, nici în România, nici în alte țări... Aștept să coboare din cer un extraterestu bogat.

E.D.: De-aș fi eu prim-ministru?!

I. B.: În situația economică de ultima oră n-ai realiza nici dumneata nimic. Fosta conducere a republicii la plecare a lăsat trezoreria goală. Multe, multe datorii și o mare dezordine financiară. Acum, de un an de zile, odată cu venirea domnului Petru Lucinschi în postul de Președinte al Republicii Moldova, s-au depus eforturi pentru ca țara să iasă din impas. A fost realizat Bugetul de Stat la capitolul venituri, încasându-se cu peste 400 milioane lei mai mult decât în anul trecut. S-au plătit pensiile, salariile, bursele pentru anii 1995-1997. Au apărut

premise pentru a nu admite scăderea volumului Produsului Intern Brut. În unele ramuri au apărut tendințe de creștere a producției... S-au stabilit relații bune cu țările lumii: SUA, Italia, Franța, Germania, Ungaria, Polonia, România, Rusia, Ucraina și altele. Oamenii de afaceri din țările acestea și de la noi au început să investească bani în industria și agricultura noastră... S-au deschis noi întreprinderi, au început să funcționeze unele din ele vechi. Dar mai sunt multe de făcut și se mai cere timp pentru a deveni o țară bogată. Timp, răbdare, muncă și luptă.

E. D.: Ai spus ceva mai sus că inima își are ordinea ei, ar spiritul artistic?... În ce situație se află el la ora actuală? e simte vreo schimbare în bine?... Și ce ar trebui să se acă pentru a ieși din criză?

I. B.: Da, inima își are ordinea ei, iar spiritul artistic ăbufnește adesea din această ordine, vrea să se manifeste... i conform acestei afirmații vechi mă simt... mă văd onorat să upt și eu... de partea celor obidiți. Acolo, la Sarmizegetusa, egemonizat de imaginație, lupt cu arcul, cu lancea, cu sabia... ici, în ziua de astăzi, dependent de realitatea dură, lupt cu unul cuvânt, cu marea răbdare și cu buna-cuviință de-a apăra, e cât e posibil, adevărul, dreptatea și omul de omul de astăzi... eoarece, astăzi, sufletul omului e plin de dărâmături... Istoria emoriei a adunat una peste alta multe ruine de cetăți... Iar este toate s-a prăbușit și cetatea ciclopică a Babilonului ovietic, care n-a fost construită atât de durabil ca vechile cetăți iclopice ce există și azi în Anzii Cordilieri, în nordul ransvaalului, în Noua Caledonie, zidite din cuburi mari de ranit, a câte zice-douăzeci tone fiecare, așezate în ziduri fără ortar, dar îmbinate perfect și care, după cum spun legendele, u fost ridicare de niște oameni albi, înalți, ce știau să zboare. etatea Babilonului sovietic a fost ridicată din piatră de om... e om viu, care a dorit și dorește mișcare, gândire, libertate, ndependență... și poate anume din această cauză s-a răbușit...

E. D.: Specia umană a ieșit învingătoare, dar cu multe, ulte răni pe suflet, care cer îngrijire.

I. B.: Salvarea noastră, zic unii idealști, poate veni iarăși

de laatlanții extraterestri... E prea puțin posibil. Ei, în fond, și-au făcut misiunea... Cândva, la începuturile omenirii... Acum rămâne ca noi înșine să ne deșteptăm și să ridicăm treptele pe urma lor... Fiecare om, fiecare popor să vină spre această înălțare cu tot ce are mai bun... Firește, gândirea mea ți-a trezit, doamnă, un surâs de neîncredere, de nedumerire... De parcă s-ar afla în fața dumitale un om rupt de realitate... O fi așa, mai știi?... Dar trebuie să recunoști că acest surâs este provocat și de-o prea mare și invariabilă înrădăcinare a gândirii în solul realității pe care o trăim zi de zi... Să ne dăm bine seama că uneori e necesar să privim lucrurile și procesele care au loc în societatea umană puțin mai la rece, de la alte înălțimi ale istoriei și atunci mintea noastră se eliberează de mărunțișuri, se potolesc durerile, poftele, devenim mult mai limpezi în selectarea acelor treburi ce le avem de îndeplinit astăzi întru prosperarea omenescului, dreptății și adevărului... Că ne-am sălbăticit... Am devenit agresivi... Nu știm a ne prețui puterile... Nu suntem constructivi, ruinăm orișice gândire sau pornire bună numai pentru a parveni... Ne grăbim să facem bine, să facem legi noi, și cât mai multe, pentru a ascunde după ele interesul propriu... Dar cultura a fost lipsită de o concepție filosofică, am fost închiși în cetatea ciclopică a Babilonului totalitar... Omenirea din jurul nostru a căutat-o prin cele patru personalități de însemnătate crucială, prin marele gândiri și trăiri ale lui Socrate, Buddha, Confucius, Isus... Dar învățămintele lor cine astăzi le cunoaște?... În societatea pe care am trăit-o până mai ieri ele au fost înlocuite cu manualele ce proslăveau monștrii sacri ai totalitarismului de care și azi mă cutremur când le pronunț numele... Am fost înșelați că vom trăi în raiul comunist, în grădini înfloritoare, dar până la urmă am devenit unii bonsai, plante de apartament, alții niște ființe hibride, care și-au uitat originea, limba, cântecele, obiceiurile, pretinzând că ar aparține unei noi specii umane... Și iată că lătrăm la lună, la stele, ca șoricarul Enrique, eroul romanului semnat de Aureliu Busuioc... Șoricarul ne reprezintă de minune... E și el fără o mare concepție de viață, trăiește așa cum trăim și noi, are drama lui de câine, care e aidoma celor omenești, dar are

o bună ținută de demnitate, simțul umorului și cunoaște limba română mai bine decât mulți dintre noi...

E. D.: Ei, bine... Suntem cine suntem... Dar un pic de înțelepciune am moștenit?

I. B.: Așa, în vorbă, da! Dar în fapte?... Să luăm istoria din ziua când am devenit republică, țară suverană, independentă... Fără a selecta și a păstra tot ce a fost de valoare, ne-am repezit spre economia de piață. E adevărat, în cei 7 ani de domnie a lui Mircea Snegur Moldova a înaintat pe această cale... Dar cum?... Prin salturi forțate, temperamentale, fără cumsecădenie și fără știință, dar cu obsesia maniacală a unora să se folosească de bunul obștesc... Țăranii și muncitorii au furat cu traista, cu sacul, brigadierii și inginerii – cu mașinile... Președinții și directorii – cu vagoanele, demnitarii de stat – cu plicurile... Și nu niște pricâjii de lei moldovenești, dar dolari... Aceste acțiuni și altele de ordin politic ne-au dus la război, la sărăcie, la tăcere și lacrimă... Și dacă de un an de zile parcă s-au pornit lucrurile, noi însă am rămas acei care am fost ieri... Este foarte important să ne schimbăm noi înșine, să ne liberăm de gândirea conservatoare, de stereotipuri... Economia de piață impune uniunilor de creație, conducătorilor instituțiilor culturale căutarea unor noi pârgii, a unor noi concepții de activitate... În anul care s-a scurs editurile au produs și au lansat de 2 ori mai multe cărți decât în 1996... Numărul turneelor colectivelor artistice profesionale și populare a întrecut cifra de 70... S-au încheiat acorduri culturale cu mai multe state ale lumii... Teatrele noastre au prezentat peste 30 de premiere... Pictorii și-au expus lucrările în România, Italia, Germania, în Franța și SUA... Au fost restaurate, unele zidite din nou, peste 70 de biserici, mănăstiri, schituri și case de rugăciuni... La Moscova s-a deschis Centrul de Cultură al Republicii Moldova cu o arie de activitate pe tot teritoriul Federației Ruse... Opera Națională a prezentat spectacole în Marea Britanie, Orchestra Simfonică a Filarmonicii a susținut concerte în Italia și România... Prima noastră cântăreață Maria Bieșu a evoluat la Ateneul Român, apoi la Moscova, Costroma, Iver, Tuia... În China s-au sărbătorit zilele culturii Republicii

Moldova, iar la noi zilele culturii bielaruse, ungare, poloneze... În sprijinul unui proces cultural de ținută, raliat la standardele europene, s-au organizat manifestări de elită ce dau o notă aparte vieții noastre culturale.... Festivalul Muzical Internațional *Mărțișor*, ediția a XXXI-a... Festivalul Internațional al vedetelor de operă și balet *Vă invită Maria Bieșu*, ediția a VIII-a... Festivalul Internațional *Zilele Muzicii Noi*, ediția a VII-a... Festivalul Internațional *Bienala Teatrului Eugene Ionesco*, ediția a II-a... Primul Concurs Internațional de Interpretare Instrumentală... Campionatul Mondial la Dans Sportiv... De o atenție deosebită din partea Ministerului și a Președinției s-au bucurat și creatorii de artă populară. O pot confirma participanții la manifestările ce au avut loc în teritoriu, manifestări importante prin insistența cu care este promovată arta populară autentică, buna organizare și amploare a participării... În scopul susținerii artei populare și creării de condiții pentru pregătirea și participarea, în anul 2000, a formațiilor artistice și creatorilor populari din republică la ediția a doua a Folcloriadei Mondiale din Japonia, Președintele Republicii Moldova a emis un decret... Pentru a umple golul imens de carte în limba română creat în bibliotecile noastre odată cu revenirea la grafia latină, la inițiativa Excelenței Sale Petru Lucinschi, Parlamentul a acceptat amendamentul la proiectul Legii bugetului pe anul 1998 privind scutirea de TVA a mijloacelor de informare în masă și a editurilor care produc carte... Ministerul Culturii a activat din plin, profesionist, cu multă chibzuință și elan tineresc... A elaborat programul de dezvoltare și ocrotire a culturii și artei din Republica Moldova pentru anii 1997-1998, la fel și alte documente ce fac să funcționeze cât mai eficace legile privind activitatea culturală... În subvenționarea colectivelor artistice va predomina valoarea artistică și necesitatea ei pentru educația estetică și morală a spectatorilor. Până la aprobarea noului program de dezvoltare a culturii și artei a lipsit cu desăvârșire noțiunea de concurență, de echilibru între cerere și ofertă și, ceea ce este cel mai important, nu fiecare instituție a avut condiții să creeze opere de artă ce pot rezista concurenței dincolo de hotarele țării... Avem într-adevăr valori ce prezintă

interes pentru toată lumea, dar nu știm să le prețuim spre a fi remunerată după cotele stabilite pe piața mondială. Conducătorii colectivelor artistice trebuie să înțeleagă că valoarea artistică nu este o proprietate personală, ea e un patrimoniu de stat și numai având în contul întreprinderilor intrările valutare se poate asigura achiziționarea oricăror instrumente și materiale din orice parte a lumii, se poate asigura și o viață mai bună a artiștilor, a pensionarilor, construcția caselor de locuit, atât de necesare pentru familiile ce locuiesc în cămine. Cultura este ansamblul formelor care se dovedesc de câte ori a fi mai puternice decât moartea. Arta este fericita soluție de a schimba ceea ce utopiile n-au reușit să facă, de a salva condiția dramatică a omului... Asta l-a ajutat și l-a îndemnat pe om să se reflecteze, să înțeleagă și să se angajeze... Angajament – iată în cuvânt care, pe cât este de străin limbajului curent al unui om de creație, pe atât de propriu este modul său de a fi... Știu că orice îndemn patetic nu e altceva decât un mod de a organiza eternitatea, încercând să o dai uitării... Poate anume le atâta spun ceea ce simt și numai când sunt convins: Talentul, Știința, Curajul, Tinerețea ne vor ajuta în toate pe câte le-au oferit oamenii de bună-credință.

E. D. Dragă Iacob, răspunsurile dumitale dovedesc competența și dragostea pentru cultura poporului nostru zestrat. Cred că tocmai de asemenea simpatic naționalist” avea nevoie domnul Președinte. Îți doresc o ultimă sănătate, energie, elan creator. Mulțumesc.

1998, ianuarie

Eroii lui Burghiu sunt oameni de la țară, care trăiesc intens viața, pățimesc, se frământă, năzuiesc, luptă pentru fericire și adevăr, oameni, care nu sunt scutiți de rătăcirii, dar care întotdeauna, trăind și muncind alături de semenii lor și pentru semeni, găsesc în această slujire propria lor fericire și tărie sufletească adevăratul rost al vieții. Căci nu poți fi fericit în afară de oameni, numai cu "steaua ta", cu "bobul tău de soare", "cu hrinca ta de lună".

Mihai DOLGAN

Simbolizând: poezie, candoare, durere, omenie, adevăr – lumina este căutată și adunată bulgăraș cu bulgăraș, ca argintul viu, în diferite zone ale vieții: acolo unde ea umple toată lumea cu apă fără început și sfârșit... ("Fântâna adună apă", "Lebăda roșie"), dar și în oameni cu sufletul trecut prin mari și tragice eclipse ("Soare în cârjă", "Plugușorul", "Sună clopoțelii"). Cele mai de preț sunt luminițele descoperite, dezgropate cu multă trudă din adânc de suflete strivite de întuneric, dar trăind, zbatându-se, luptând pentru dreptul de a trăi. Viața înseamnă ardere, și arderea autentică e cea din adâncuri.

Vladimir BEȘLEAGĂ

Puținul nostru cultural a fost mai mult sclipuit decât făcut, cules anevoie fir cu fir... E simbolică această lână mioritică și cei care au contribuit la creșterea culturii s-au pornit în căutarea ei ca argonauții cu lanson spre Colhida în căutarea lânii de aur... Printre aceștia a fost și Iacob Burghiu cu minuscula sa carte de proze "Soare în cârjă". Această carte a fost o revelație pentru mijlocul deceniului al șaptelea. Mănunchiul de nuvele, în ciuda genericului lor de "povestiri", erau mici poeme în proză; adică erau tot poezie și se alătură majorității cărților de poezie care apăreau atunci scrise de generația "copiilor anilor treizeci".

Victor TELEUCĂ

Exploatarea valorilor plastice ale cuvintelor și în special a
ctelor sonore ale lor, construirea frazei cu o grijă deosebită
tru ritm și gradație expresivă, pentru corespondența
trică a mișcărilor (de unde prestigiul verbului) – iată
onul lui Iacob Burghiu.

Mihai CIMPOI

Recenta carte a lui Iacob Burghiu, ca și cele apărute ante-
scriitorul s-a afirmat ca poet, ca scenarist și regizor de
, este aidoma unei fântâni cu apă limpede, care te îmbie
sorbi răcoarea ce întremează și trupul, și sufletul. Căci cu
e grijile, nevoile, zbuciumul, fiecare om are parte în viață
in soare, să-i lumineze sufletul, și de o fântână cu un cer în
ia ei, care adună apă. Fântâni deschise pentru oameni.

Gheorghe GHEORGHIU

SUMAR

SOARE ÎN CÂRJĂ

STEAUA	4
COASTA DE DRAC	7
BADEA VASILE LUPU	10
COASA	19
PLUGUȘORUL	24
SUNĂ CLOPOTEII	30
SOARE ÎN CÂRJĂ	36
FÂNTÂNA ADUNĂ APĂ	40
SFÂNTU	47
LEBĂDA ROȘIE	52

RUP SPICE DUMINICA

CU ACELAȘI SEMN DE STRIGARE	58
PE IEȘITUL PLUGULUI	74
LUCIA	86
RUP SPICE DUMINICA	101

CITIRE ÎN STELE

PĂDUREA ÎN TOAMNĂ, CA PARTE DE VORBIRE	118
FEMEIA MEA DIN STÂNGA	123
INTRATE ÎN MIT	125
MĂRTURISIRE ÎN TĂCERE	132
IUBIND LUMINA ȚĂRII ÎNAINTE DE A O NUMI	134
ÎN AMIAZA MARE A ZILEI	136

CU O SINGURĂ INIMĂ	139
PASĂREA E MAI MULT FRUNZĂ	142
SCHIMB DE STELE	144
MAGMA CE HRĂNEȘTE SPIRITELE	147
FRUNZĂ DE PATLAGINĂ	150
CIOATCĂ, CIOTĂRCĂ, CIOT	161
CITIRE ÎN STELE	173
LA FARMECUL PROPRIEI REGĂSIRI	178
PREZENTUL UNUI PUMN DE ȚĂRÂNĂ DE ACASĂ	183
TRĂIND ACELEAȘI CLIPE	189
PASĂRE ÎN VÂNT	193
ACCEPTAREA CONDIȚIONALĂ A REALITĂȚII	197
RAPSODIE DE SUBTILĂ OBSERVAȚIE PSIHOLOGICĂ	202
E CA ȘI CUM AR FACE APELUL	205
UN ÎNDEMN AL CONȘTIINȚEI CURATE	214
SUNT PENTRU LUCINSCHI. DE CE?	222
MONOLOG ÎNTRU PROMOVAREA DRAMATURGIEI	230
NICI SINGURĂTATEA NU-I MAI APARTINE	246
IZVORUL	249

A RĂMAS VIȚA, A RĂMAS SĂMÂNȚA

GROAPA	266
PASĂRE – ÎMPĂRAT	301
DIN CELE SFINTE ȘI LUMEȘTI	331
CIREAȘA LUI LAVRENTE	361
NICI APOSTOL, NICI PAVEL	397

SORĂ LUME

SORĂ LUME	423
DIALOG CU SCRITORUL	462
REFERINȚE CRITICE	474
SUMAR	476